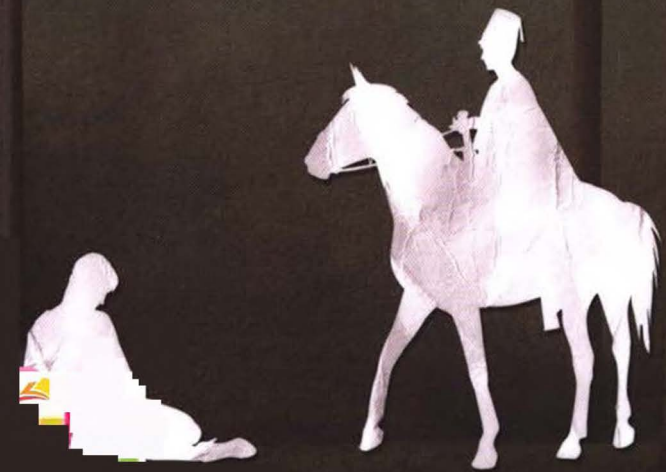
Faruk Duman

İncir Tarihi

2011 Yunus Nadi Roman Ödülü

can roman

FARUK DUMAN

İNCİR TARİHİ

© 2010, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2010
4. basım: Eylül 2014, İstanbul
Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Ayhan Matbaası
Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad. Gelincik Sokak No: 6 Kat: 3 Güven İş Merkezi, Bağcılar, İstanbul
Sertifika No: 22749

ISBN 978-975-07-2337-7

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 10758

FARUK DUMAN

İNCİR TARİHİ

ROMAN

2011 YUNUS NADİ ROMAN ÖDÜLÜ

♥can

Faruk Duman'ın Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Seslerde Başka Sesler, 1997
Av Dönüşleri, 1999
Nar Kitabı, 2001
Pîrî, 2003
Keder Atlısı, 2004
Kırk, 2006
Sencer ile Yusufçuk, 2009
Adasız Deniz, 2010
Ve Bir Pars Hüzünle Kaybolur, 2012
Baykuş Virane Sever, 2013
Köpekler İçin Gece Müziği, 2014

FARUK DUMAN, 1974'te Ardahan'da doğdu. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü'nden mezun oldu. *Av Dönüşleri*'yle 2000 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı, *Keder Atlısı*'yla 2004 Haldun Taner Öykü Ödülü'nü, *Adasız Deniz*'le 2011 Memet Fuat Deneme Ödülü'nü, *İncir Tarihi*'yle de 2011 Yunus Nadi Roman Ödülü'nü kazandı. Can Yayınları'nda editör.

İçindekiler

1. Bahaneler 15
2. İstanbul'un Hazreti Süleyman tarafından ele geçirilmesi 21
3. Geyikli Dede'nin öyküsü 27
4. Tek kişiler, ama iki kişi gibi davranıyor 33
5. Geyikli Dede ile Salma 42
6. Tüneğini yanında taşıyan kuşun öyküsü 47
7. Rüyaların nedenleri hakkında 49
8. Bir celladın öyküsü 52
9. Annem bir ağaçtı 56
10. Kovuğun öyküsü 59
11. Kavuklu'nun sakalı 64
12. Ormanda bir avuç tuz 67
13. Bir ağaç gecesi 72
14. Ümmik 74
15. Aşk üzerine 80
16. Derken başıma türlü işler geliyor 86
17. Kelimelerin niteliği hakkında konuşma 92
18. Buluşma 96
19. Gel bakalım Zeyrek Efendi 98

20. Kavuklu'nun başka özellikleri 103
21. Allah'ın yardımıyla bir suçsuzun beladan kurtulması 107
22. Atların koşması ve durması hakkında 114
23. Gözyaşı erbaplarının öyküsü 117
24. Sis varlıkları üzerine 124
25. Konakta 129
26. Diyarbekirli Sabit Efendi'nin burnunun öyküsü 131
27. Pesüs yakılıyor 137
28. Uyku cevheri 150
29. Ve cellat yeniden ortaya çıkıyor 153
30. Nar ve ejderha 156
31. Kollar ve hançerler üzerine 162
32. Gemide 169
33. Kayıplara karışmamızdan sonra Üsküdar'da olanlara dair 173
34. Gemide bir yarı insan 178
35. Dört ayaklı bazı hayvanlar hakkında 184
36. İşler karışıyor 189
37. Denizler ve deniz adamları üzerine 203
38. Kıyıda uyanmak 209
39. İşte cücenin öyküsü 212
40. Tas da kurtuluyor 219
41. İki mucize birbiri ile karşılaşıyor 223
42. Ayak izleri görüyoruz 230
43. Hazreti Yusuf'un öyküsü 233
44. Ormanda bir genç kız 239
45. İncirin özellikleri 242
46. Hayvan kanunları üzerine 246
47. Hastalık 253

48. Ki sonunda iyileşiyorum, gördüğüm manzarayı anlatır 259
49. Okyılanı nasıl kullanılır ve bununla ne canlar yakılırdı? 267
50. Av dönüşleri 272
51. Yüzüğü satıyoruz 276
52. Şamlı Hüseyn'in merak uyandırıcı, acayip düşünceleri üzerine 278
53. Dayak 284
54. Başka bir olay 288
55. Cezalı köy 297
56. Tas'ın başından geçenler hakkındaki cüz 301
57. Üsküdar'a sakınarak girdiğimiz 304
58. Kelime'ye kavuşuyorum ve defter böylece tamamlanmış oluyor 307

BAZI BİLGİLERİN AÇIKLANMASI

1. Fil Oğlan'ın öyküsü 315
2. Yayla adamları kimlerdir ve zeyra kuşları bunların başına ne dertler açtı? 317
3. Zeytinin yararları hakkında 319
4. Tül balığını nerede gördüm ve bu neye benziyordu? ... 320
5. Konyalı Vehbî, yeni gözü ile neler görmüştü? 324
6. Bir Yusuf rüyası 326
7. Bir yaprak boyu başları ile bu insanlar nasıl bir dil kullanırlardı? 327
8. Ali'nin kılıcı neden yarılmıştı? 329
9. Nevşehirli İbrahim'in *Burunname*'si 330
10. *Seyahatname-i Tebrizî* 331
11. *Hakkında Hiçbir Şey Bilmediğimiz Her Şey Hakkında* adlı risale ne anlatırdı? 332
12. Nefise ile kardeşi Nefes 333

13. Kilisli Rıfat'ın bir güzel sözü 334
14. Bir yarım süvari öyküsü 335
15. *Okyanus* adlı kitap ne anlatırdı? 337

Kuşkusuz, konuşur onlar;
bütün cansızlar, bitkiler ve hayvanlar.

İBNÜ'L-ARABİ

Başsız kuşlar Hazreti İbrahim'in
yanına geldiler, dağınık parçaları
birleşip taze hayat buldular.

TUTİNAME

1

Bahaneler

Keykâvus'un söylediğine göre, Allah insanı yaratmakla nimeti –yani daha önce yarattığı şeyleri– tamamlamış oldu. Olunca, demek yediğimiz rızk, içtiğimiz su, giydiğimiz urba bizden önce de vardı, yani karnı acıkmışa aş değil, aşa karnı acıkan yaratılmış oldu. Nedenler tersine döndü. Daha doğrusu nedenle sonuç, Allah'ın bizi yarattığı ilk günden beri yerli yerindeydi –ariflerle erenleri ayrı tutarım; onlar şeyleri kuşkusuz gönül gözleriyle bilir, Allah'a kendilerine özgü yollarla ulaşır, bu yüzden söyledikleri de hep zorlukla anlaşılırdı– ama biz böylece nedeni sonuç, sonucu neden bilegelmiş olduk. Öyleyse her şeyi yerli yerine koyma zamanı geldi. Böylece ne ne içindir, ortaya çıkmış olacak.

Yeryüzünün hayvanları ve bitkileri, kendi sınıfları içinde, ayrıca kendi kanunlarına göre yaşarlar. Gerçekte, hayvanlara bakılarak yarı canlı sayılması gereken bitkilerin de daha durağan kanunları olsa gerek. Ama, bütün bu aciz kanunların açıklanmasına sonra girişmek üzere, insan söz konusu olunca –kuşkusuz Allah bizi kendi katının kurallarını açıklamak üzere göndermiştir– hayvanlar ve bitkiler bizim araçlarımız, bahanelerimiz oluyor. Kuran bizim için sekiz çift hayvan yaratıldığını söyler ama küfür ülkelerinde kediden köpeğe, domuzdan –ki pistir–

tilkiye ve daha her türlü börtü böcekten fareye kadar her şeyi yerler ve karınlarını bunlarla doldururlar. Bu bakımdan, burada, gücüm sonuna dek elverirse, hayvanlar, hayvan biçimleri ve bütün bu hayvanların acayip kanunları hakkında bildiklerimi yazacağım. Böylece benim şu ufarak bedenim de açıklanmış olacak; bunun yanında görüp geçirdiğim birbirinden ilginç ve olağanüstü olayları da kaydetmiş olacağım. Ki kanunlar ve olaylar bir arada sergilensin; böylece Allah tarafından yazılmamış ve istenmemiş hiçbir acayip ve kanunsuz olayın yaşanamayacağı bir kez daha görülsün.

Elbette, her türlü böcekle hayvanı öncelikle, yani onu kendisi saymadan önce, bizim bir habercimiz, bir bahanemiz saymak gerekir. Böylece onları yöneten kanunlara bakıldığı zaman bizim kanunlarımızın kaynağı da görülmüş olacaktır. Yazılı bu kanunlardır, nerede bir eksiği bulunsa gider bunun ilk biçimine bakar, en basit, bu kolayca görülebilecek, en sıradan suretini görür, böylece kusurun nereden kaynaklandığını bulup çıkarırız. Bahaneler böyledir, her şeyden önce, yazılması gerektiği için yazılmışlardır, var olmaları da bu nedenledir: Diyebilirim ki, öncelikle bir neden gereklidir. Ama nedeni öyle basit bir nesne zannetme. Dünya üzerindeki en karışık şeydir neden. Bir kere bizim bilemediğimiz, göremediğimiz bir yerden gelir. Bu var olmayan ya da en azından bizde bilgisi olmayan yer hakkında da, doğal olarak, oturup kendi kendimize bir yapı, bir töz kurmaklığımız gerekir ki, anlaşılacağı üzere bu hiç de kolay değildir. Tanımlanamaz bir şeydir bu yüzden, bir bahane. Belki bir zerre, şu ulaşılmaz yerde, zihnimizde ansızın ortaya çıkmış bir mucizedir. Bu bakımdan onun Allah'ın bize bağışladığı bir nesne olduğunu ne diye söylemeyeyim?

Varlığımız, kendi bedenini arayan bir rüzgâr gibidir; bu rüzgâr çevremizde dolanıp duran dağlarda, ağaçların

tepesinde, ırmaklarda, kayalık tepelerle su başlarında bir yumak gibi dönüp kutsal bir tığla kendi urbasını örer ve böylece görünmeye başlar. Sonunda toz dibe çöker, nesne ortaya çıkar ve Allah bu yeni nesneye can üfler. Bu biçimde var oluruz. Her bir zerremiz bir yerden, sözgelimi bir ağaçtan, bir karacadan, bir filden ya da bir samurdan, bir kaya parçasından, bir kokudan, topraktan ve havaya karışmış böyle pek çok göksel varlıktan gelir. Çünkü, Keykâvus'un da dediği gibi, bütün bu şeyler bizden önce zaten var idiler ve işte bahane dediğimiz şey de bu nedenle, yani tek bir nesne olmadığı için belirlenemez.

Öyleyse, çevremizde gördüğümüz hangi nesneden daha çok toz aldı isek belki ona benzeriz. Böylece kim bilir, Hicazlı Fil Oğlan'a[1] benzeyenlerimiz de çıkar ya da günün birinde, büyüyüp serpildikçe Yayla Adamları[2] gibi ortalıkta yeşermiş bir başla dolaşanlarımız da.

Ancak, yine de, bahane dediğimiz şeyi, anlamış olsak bile ele geçirebileceğimizi zannetme. Bir sözü söylemeye, bir yerden bir yere gitmeye karar verdiğimizde ya da bir binanın saçaklarını kendi elimizle bezemeye kalktığımızda, aslına bakarsan, bir bahanemiz vardır, ama bu durumda bile esaslı bir nedene sahip olduğumuzu düşünemeyiz. Çünkü gerçekte ağızdan ağıza dolaşan nedenlerden çoğu, dikkat edilecek olursa, yuvarlak laflardan ibarettir ve zamanla ortaklaşa kullanılan nesnelere dönüşmüştür. Böyle bakılacak olursa, örneğin, bu saçağın göze hoş görünmesini istediğim için onu beziyorum, demiş olmamız neye yarar? Böyle bir durumda karşımızdaki bize, iyi de, bunu neden istiyorsun, diye sorabilir. O vakit büyük bir olasılıkla ona vereceğimiz yanıt şöyle bir şey olur: Çünkü güzel bir şeyden hoşlanıyorum ve evime dışarıdan bakacak olanların da bundan hoşlanmalarını istiyorum. Ancak bu yanıt da yine yeterli olmayacaktır. Görebildiğimiz gibi, büyük bir olasılıkla, örneğin bir

ressam da fırçası elinde iken bize aynı şeyi söyleyecektir: Çünkü, diyecektir, göze hoş gelen bir resimden hoşlanıyorum ki resmime bakanların da bundan hoşlanmasını istiyorum. Anlaşılacağı üzere, bunlar birer bahanedir ve hiçbiri asla bir neden olamaz. Adına neden dediğimiz nesneyi açıkça ortaya koyabileceğimiz durumlar da elbette ortaya çıkacaktır, ama bunlar genellikle ikincil nedenler olurlar. Sözgelimi, ressamımız –belki pek yaşlı olduğundan ve böyle bir durumda kasları da iyi çalışmayacaktır– fırçasını elinden düşürecek olsa, eğilip onu yerden alması gerekecektir ve bu zahmetli işi yapmak üzere ressamın gerçekten de eğildiğini görebiliriz. Böylece o, sorumuza doğru ve sağlıklı bir yanıt verebilecektir: Çünkü, diyecektir, fırçamı düşürdüm ve resmimi yapmaya devam etmek için eğilip onu almam gerekiyor.

Bu durumda, bahane dediğimiz şeyi tanımlayamadığımızı gördük, bütünüyle belirsiz bir şey, bir tayf olarak bahaneyi yalnızca kendinden oluşan, bağımsız, ele geçirilemez bir varlık olarak tasarladık ve yerine koyduk. Dolayısıyla bir şeyi hangi nedenle yaptığımızı açıklamanın da güçlüğünü anladık. Böylece hareketlerimizi, başımıza gelen belaları, yaşadığımız türlü maceraları, ressamın yaptığı resmi, ustanın bezediği saçağı ve örneğin aşkla başı dönmüş bir kadının sevgilisine yazdığı mektubu yalnızca kendi nesnelerine bakarak anlayabileceğimizi ve bütün bu şeylerin nedenlerini, ne kadar yakından bakarsak bakalım, göremeyeceğimizi biliyoruz. Öyleyse, bir olayın, diyelim pazaryerinde çıkmış kargaşanın nedeni yalnızca kendisidir ki asıl nedene ulaşmak istiyorsak ruhlarımızın ve yaradılışımızın içinde sonsuz bir yolculuğa çıkmamız gerekebilir.

Olağanüstü olaylarla çevremizde gördüğümüz, yaşadığımız sıradan olaylar arasında nasıl bir bağ bulunduğunu, bulunabileceğini soracak olursan sana şunu söyle-

rim: Sufilerin söyledikleri gibi, bir ağacı ya da bir hayvanı asla yalnızca bir ağaç ya da hayvan olarak görme. Bunlar Allah'ın yeryüzündeki işaretleri olmakla birer kitap gibi okundukça büyür ve anlam kazanırlar. Bu bakımdan bizim tanık olabildiğimiz şeylerle göremediklerimiz arasında yalnızca bir bahane farkı bulunur. Kitabı elimize alır ve onu ancak orada, bahaneler dünyası dediğimiz yerde okuruz. Bu da önümüzde uçsuz bucaksız bir alan açar. Kaldı ki, ne gerçek yaşamı ne de gerçeğin işaretleri ile bezenmiş olağanüstü olaylar dünyasını deneylerle kanıtlayabiliriz. Yani elimizde hiçbir şey yoktur ki, işte bu bildiğimiz, bilmediğimiz her anlamda gerçektir, diyebilelim. Öyleyse diyelim ki, mademki bahaneler üzerine küçük de olsa bir cüz ayırdık, şu dünyada elimizde herhangi bir şeye başlamak için hiçbir neden kalmıyor; bahanelerimizi sıralayacak takatimiz yok ve elimizde yalnızca belirtiler var.

Görüp geçirdiğim olayları anlatmaya başlamamın tek ve ikincil nedeni, bir kere, kaza eseri de olsa kalemi elime almış olmamdır. Bahanem yok; kendimi, yaşadığım şeylerle tanıdığım kişilerin, hayvanların, bitkilerin, gezip gördüğüm yerlerin, serin duvarlar arasına saklanmış iç açıcı odaların, birbirinden güzel kadınlarla bunların olağanüstü memeleriyle kalçalarının, Allah'ın belası bir hançerin, bu hançer tarafından kesilerek öksüz bırakılmış kolumun, bu kesik avucumda aylarca saklamayı başarabildiğim yüzüğün, leyleklerin, tilkilerin, fillerin, kaplanların ve bu kaplanlarla kutsal aslanlar üzerinde seyahat eden başka seyyahların, kitapların, bu kitapları okuyarak deliren acayip dervişlerin ve bütün bunları oturup yazmaya çalışan Zeyrek adlı bir kişinin bahanesi sayıyorum.

Durum böyle olunca, ne de olsa bir bahane belirlenemez ve yeri de saptanamaz. Benim gibi yalnızca bir

bahane olan biri de ne kadı tarafından sorgulanabilir ve böyle bir kişi de, kendi günahları kendine, denerek Allah'la baş başa bırakılır.

Ben, zaman zaman gördüğüm korkunç düşleri gerçi kimilerine anlatmaya çalıştım; bu tayfı, çok uzak geçmişimden haber veren bu görüntülerle sesleri ortaya sermeye, böylece karmakarışık nedenler içinden akla uygun bir neden seçilmesi için beni tanıyanlara yardımcı olmak istedim ama ne çare; her seferinde canımı zor kurtardım ve kolumu gömleğimin içine tıkıştırarak oradan hemen sıvıştım.

Adım, Zeyrek. Çocukluğumu İstanbul'un bir köyünde geçirdim ve ne yazık ki hiçbir eğitim almadım. Ne öğrendiysem babamın öğrettiği kadar okuyarak öğrendim, bildiklerimin çoğunu da yolculuklarım sırasında elde ettim. Dönüp güven içinde –çünkü döndüğümde her şey değişmiş, padişah eski görevlilerin neredeyse hepsini ortadan kaldırmıştı– eski evime yakın bir kulübede oturunca kendime bu koyu sarı defteri alarak başımdan geçenleri yazmaya başladım. Ancak, elbette bu da bir neden sayılamaz, zaten görüldüğü gibi öncelikle aslında nedenlerin tersine döndüğünü ya da onları o halde bulduğumuzu söyledik. İmdi dünyanın tersine dönmüş bir nedenler, bahaneler dünyası olduğunu belirtelim ve elimizden geldiği kadar, bu nedenlere kendimizce düzen vermeye kalkışalım. Ama önce, çocukluğumun benim için başlı başına bir ülke olan nesnesinden söz edelim.

2

İstanbul'un Hazreti Süleyman tarafından ele geçirilmesi

Tarihlerin yazdığına göre İstanbul, zamanında, korkunç bir hükümdarın elinde inim inim inliyordu. Bu hükümdar, halka zulmettiği yetmiyormuş gibi, dünyanın hayranlıkla andığı bu güzel şehrin ağacına, denizine, hayvanına, tepelerden akan suyuna, latif kokusuna, inci gibi parlayan toprağıyla berrak havasına da zulmediyor, sözgelimi yardımcılarına, — Acaba boğazda akıntı ne derecededir, ne dersiniz efendiler, diye danışarak, gelin bu işi bir ölçelim, deyip icat çıkarıyordu. Doğrusu, Allah böyle hükümdara bir şeyi ölçme fikrini vermiş olmaya; hemen bir fil getirdiler, zavallı fili Boğaz'ın ortasında, İstanbul'un dört bir yanından getirtilmiş kasaplar marifetiyle boğazladılar, kanını da denize akıttılar. Filden o zaman öyle akla zarar bir böğürtü koptu ki Edirne'de evlerin sallandığı söylenir. Sonra oluk oluk kan aktı, hayvan canını yalnızca boğazından değil, hortumundan da verdiği için, denizin üstünde bu kan yılan gibi kıvrılıp bükülerek böylece kırbaç olup çevredeki gemileri dövdü, sandalları devirdi, kıyıda bekleyenleri boyadı, akıp çoğaldıkça ağırlaştı ve denizi koyu mu koyu bir bataklığa çevirdi. Sonunda canını teslim etti. Kasaplar da içi boşalan bu zavallı hayvanın derisini getirip hükümdarın ayaklarının dibine bıraktılar. Hükümdar bu cesur kasapları ödüllen-

dirdi, — Bunun, dedi, etinden et, yağından yağ yapın, sonra da istediğiniz gibi satın, kazancı da size yeter. Deyince kalkıp Boğaz'ı kaplayan bataklığın önünde durarak böbürlendi de, kanın akıp gitmesini bekledi. Yanındaki âlimlere, matematikçilere, kimyadan ve suyun yasalarından anlayanlara da kanın Boğaz'dan akıp gidinceye kadar harcadığı zamanı ölçmelerini buyurdu. Filin kanı öyle ansızın, öyle fışkırarak çıkmıştı ki, İstanbul halkından denizde ağır ağır akarak yol alan bu kırmızı tabakayı görenler oldu; biçim değiştirerek akan bu katılaşmış fil kanıdır, sanırsın parçalar birbirinden kopmadı, suda eriyip yitmedi. Hatta zaman zaman, zavallı filin suretine girerek ağlayıp yakardı, Allah'tan kendi canının vakitsiz alındığını, öyleyse bedensiz olarak okyanusta dolanıp duracağını diledi.

Yine, hükümdarın sonu çabuk geldi. O devirde İstanbul gerçi yer yer mamurdu, insanın içini ferahlatan binalar yapılmış, Kudüs'ten, Ahıska'dan, dünyanın daha başka pek çok yerinden getirtilen taşlarla anmalıklar dikilmiş, ibadethaneler, çarşılar, İskenderiye'de, Şam'da bulunanlardan bin kere daha güzel hanlar hamamlar inşa edilmişti ama bunlar bu zalimin elinde heba edildiği için ortada ele avuca gelir bir şey kalmamıştı. Üstelik ne ağaçtan ağaç ne kuştan kuş ürer olmuş, ormanlar kuruyup kavrulmuş, doğrusu, halksız padişaha padişah demezler, şehirde pek yaşayan da kalmamıştı. Kalmayınca, elbette hükümdar da büsbütün cahil değil, İstanbul'da vardan, devletten ne kalmışsa ordusuna saçmış, askerin gönlünü hoş, sayısını fazla tutarak hatırı sayılır ordugâh kurmuştu.

Şehri bu korkunç zulümden kurtararak Allah'ın da hoşuna gidecek halde mamur kılmak Hazreti Süleyman'a nasip oldu. İstanbul halkından bir halk, burada artık yaşanmaz oldu, suyumuz ekmeğimiz yok, kalkıp doğ-

ru dürüst yaşayabileceğimiz bir yere gidelim, diyerek bir kervan kurup yola düşünce, kervanın yolu Süleyman'ın tahtına çıktı, Süleyman bunların ileri gelenleriyle konuştu, böylece bu fil katili zorba hükümdarı da iyice anlamış oldu. — Zorbayı bilirdik, dedi, demek ki İstanbul bize farz oldu. Sonra irili ufaklı kuşlara, her biri yedi canlı birer piyade gibi ölümsüz kaplanlara, tilkilerle fillere, yılanlarla börtü böceğe haber salarak kendi askerlerini de silahlandırarak cümlesini Rumeli'nin uçsuz bucaksız ovasında topladı.

Öyle bir atı vardı ki Süleyman'ın, bu at kuyruğunu sallayarak peşindeki hayvanlara emirler veriyor, başını kaldırıp kişnedikçe havada kuşlar akla zarar cayırtı koparark inip kalkıyorlardı. Dişleri parıldayan bir attı bu; kimilerinin ağız zannettiği kında bu dişlerdi, görünüp kayboldukça insanın gözünü alıyordu. At –Allah Düldül'e fırsat eylesin– hayvanların toplandığı meydanda bir zaman dolandı, sonra gelip bir çadırın önünde durdu. Süleyman inip çadıra girdi. Geyik desenli bir halı sermiş, çadırı komutana içerisi iyice ferah olacak biçimde hazırlamışlardı. Komutan çadıra girince bu birbirinden güzel, birbirinden kırmızı geyik desenlerinin üzerinde oturdu, ellerini karnında kavuşturarak başını önüne eğdi, gözlerini kapattı. Süleyman'ı böyle görünce, pirimiz dua ediyor, sessizlik olsun, dediler, bunun üzerine cümle hayvan öyle bir susuş sustu ki sanırsın ovada in cin top oynuyor; bir zaman yaprak kıpırdamadı. Kuşlar havada rüzgârsız süzüldü, filler birer acelesiz dağ gibi durup durdu, koşmaya alışmış ceylanların gözü yaşardı, ovanın suyu, sineği, böceği akmaz oldu. Süleyman'ın yardımcıları da, komutanlar, piyadeler, bilek ehli leventler, sancaktarlar, her milletten askerler, rütbesizler, görmüş geçirmişler, elde kılıç bekleşenler, durup Süleyman'ın duayı bitirmesini bekledi.

Sonra komutan çadırın içinde duasını bitirip de ön-

ce gözlerini açtı, kollarını çözdü. Üstünde ak bir çarşaftan başka bir şey yoktu, bu çarşafı bir kuşakla beline dolamış, kılıcını da atının eyerini kın ederek burada bırakmıştı. Doğrulup kalkınca, ki çadırın içinde bir yaveri vardı, bu yaver de hemen arkasında durmuş, sessizce ayakta kendi duasını kılmıştı; komutanı böyle huzura ermiş görünce bir — Alas, diye bağırdı. Yaverin bağırtısı duyulunca cümle mahluk uyandı, bir gümbürtü koptu, böylece Süleyman çadırdan çıktı. Çıkıp atına bindi, at şaha kalktı; kılıç komutanı beklemedi de sanırsın bunu at kendi kendine çıkarıp yoldaşına verdi.

Boğaz'a varıp da kuşlar içinden bir kuş peyda olunca. Bu devasa kuş komutanı güzel ensesinden tutarak havaya kaldırdı, Süleyman şaşırıp kaldı, — Ne yapıyorsun, diye sordu. Kuş elbette konuşmadı, zalimin sarayına vardı, açık bir pencereden girdi. Süleyman'ı yere bıraktı. Süleyman doğrulup kılıcını eline aldı.

Sarayda taş bir odaya inmişlerdi. Odanın ortasında ışıl ışıl yanan bir masa vardı, masanın üstünde öyle müthiş yemekler duruyordu ki aklı olanın bu yemeklerden uzak durması günah sayılırdı. Süleyman, iri, kokuşlu bir zeytin vardı ki bunu dayanamayıp aldı. Zeytin[3] ağzında ezildikçe kollarına kan yürüdü, gözlerinin ışığı açıldı.

Çeşit çeşit zeytin ve tavus etiyle, nadide meyve sebze ile, şarabın en kırmızısıyla tatlandırılmış oğlak döşleriyle, türlü çeşitli böceklerin en leziz taneleriyle süslenmiş kızartmalarla dolu bu masa öyle büyük bir masa idi ki, taş odanın kapısı açılınca Süleyman kuşla birlikte masanın altına girdi ve taşlar içinde bir taş gibi kıpırdamadan beklemeye başladı. Hükümdar, yanında yaverleriyle odaya girdi, başında parıldayan bir koca taç, göğsünde dikenli bir zırh vardı. Değme çizmelerdi ki bastıkça gıcırdayarak ceviz döşemede pençe pençe iz bırakıyordu. — Fırtına yaklaşıyor herhalde, dedi askerlerine, bu esinti

de ne? — Uzakta kara bir bulut görülüyor efendimiz, dedi askerlerden biri, akşama çalak bir yağmur yağacak anlaşılan. — Yağsın, dedi hükümdar, eğleniriz. Bunu deyince garip bir şey oldu, pencereden içeriye tuhaf bir kuş düştü. Yaralı bu kuşun can çekiştiğini görünce masanın altında Süleyman'ın içi cız etti. Kuş da Süleyman'ı gördü, gülümsedi ama küçük kırmızı gözünden ceviz döşemeye bir damla yaş düşünce kendini iyice bıraktı. Kuşu görünce hükümdar önce şaşırdı, hayvanın başına gitti, eğildi, son bir kez çırpındığını gördü. Sonra ağır ağır, — Bu daha ölmemiş, acısına son verin, götürüp kesin ve hemen pilavını yapın, dedi, bugün ben bunu yiyeceğim. Askerler emri alır almaz bu gariban kuşu yerden kaldırarak götürüp aşçıya teslim ederek bir an önce bunu hükümdar için pişirmesini tembihlediler. Hükümdarın keyfi yerine gelmişti. Ellerini ovuşturarak yeniden masanın başına geçti, gümüş tabaklarda neler var, şöyle bir bakmaya başladı. Bir tarafta baharatlı ekmekler tütüyor, balıklı çorbalar taslarda titriyordu. Masanın ortasında, ipek örtünün üzerinde bir avuç Erzincan peyniri duruyordu. Bunu görünce hükümdarın ağzı sulandı, bunca yemek arasında güzelce kokan peyniri canı öyle çok çekti ki masanın üzerine eğilerek onu koklamak isteyince, masanın üstünde, güzelim Erzincan peynirini yararak devasa bir kılıç peyda oldu, bu kılıç hükümdarın gözünden girip ensesinden çıkmakla onu oracıkta öldürdü.

Sonra şehrin üzerine karanlık çöktü; bir kuş yağmuru başladı. Gagalar birer hançer gibi birbirinden mamur saray binalarının arasında uçuştu, hükümdarın belki kendisinden de zalim askerlerinin göğüslerine saplanan bu hançerlerdi, havada ışıldadıkça korkunç sesler çıkarıyor, cayırtı yeri göğü inletiyordu.

Bir kuşu böyle bir cenk meydanında kim hayal edebilir? Her biri belki yıllarca dövülerek parlatılmış kutlu

kuşlar için teslim etmek gerek: Bunlar öyle sevgili varlıklardır ki doğdukları gün yalnızca birer beden olarak varlık bulurlar da göğüslerine ancak cenk meydanlarında can üflenir. Tül balıkları gibi[4], kendi evlerinde açılıp gevşemeye, soluk almaya, hareket etmeye başlamışlardır.

Hükümdar askerleri ki, kimisi İstanbul'u, Süleyman'ın bu acayip ordusunu, taş binaları, sokakları, denizi, göğü, akla zarar kalabalığı unutmuş, kendi kanının derdinde idi. Sanırsın kan, peşinden koşuldukça ele geçirilecek bir nesnedir, aman ben bunu tutayım da canımdan olmayayım, diye yuvarlana yuvarlana koşuyorlardı. Kimisi yeni bir göz istiyordu. Bunlar, gözleri oyulup çıkarıldıkta acaba kendime yeni bir göz bulabilir miyim, diyerek kalabalığın içinde birer Vehbî[5] gibi dolaşıyorlardı.

Ama, Süleyman'ın İstanbul'u bu gözü dönmüş askerlerden temizlemesi çok sürmedi; Allah'ın emriyle bir haftada şehir yeniden cennete döndü, mamur kılındı, her tarafta göze hoş gelen yeni evler yapıldı, deniz ışıldamaya, ağaçlar gövermeye, kuşlar da kuş gibi ötmeye başladı.

Kuş ordusunun içinde, hasta yatağından kalkarak bu güzel orduya katılmış, sonra da gazi olmuş bir dede vardı. Bu dede, hayırlı bir soydan gelmekle pek çok meziyet sahibi bir kimse idi. Geyikli Dede, denmekle nam salmış biriydi. Soyu Nuh Nebi'ye dayanıp yeryüzünde konuşmadığı, görmediği ve bilmediği bir hayvan dahi kalmamıştı. Geyikli Dede Süleyman'ın huzuruna çıkarak barınıp ölene dek konaklayacağı bir yer istedi. Süleyman da, Allah ondan bin kere yetmez, bin bir kere razı olsun, İstanbul'un bu yakasındaki köylerden birinde, dere kenarındaki bu yeri ona verdi. — Sen burada kendine bir dam yap otur, dedi, çoluk çocuğun daim, uzun ömrün bir daha uzun olsun.

3

Geyikli Dede'nin öyküsü

Hazreti Süleyman'ın Geyikli Dede'ye verdiği bu yer, latif havası, inci gibi parıldayan suyu ve zümrüt ağaçlarıyla neredeyse bir yalancı cennet idi. İki tepenin arasında bulunuyordu ki buradan bir dere geçmekle insanın içini ferahlatan bu dere arada çatallanarak ikiye ayrılıyor, sonra yeniden birleşiyordu. Ortada bir ada yükseliyor, bu ada, üzerindeki ağaçların eliyle gökyüzüne ulaşarak orada kayboluyordu. Bunları görünce Geyikli Dede doğduğu yerleri düşündü; belki annesiyle babasını da böylece, hatırladığı kadarıyla yâd etti.

Vaktiyle, bunlar Taşkent'e yakın bir köyde yaşar, kimsenin gelip geçmediği bu köyde dünyadan habersiz ömür sürerlermiş. Geyikli Dede sessizliği ile nam salmış ama ne sessizlik; bir kiraz sopası varmış, bu sopayı elinden bırakmaz, kimi zaman bir baston gibi kullanarak uzun uzun yürür, bir gölgede oturacak olsa sopayı bacaklarının arasına dikerek dalıp gidermiş. Sopasını eline alıp dağ bayır dolaşıyor, ortadan kayboldukta bir daha kim bilir ne vakit köye dönüyormuş. Dönünce de yine kimseyle konuşmuyor –o günlerde gençlik yıllarını sürüyormuş– ama kimi zaman omzunda yırtıcı bir kuş bulunduğu görülüyormuş. Yine bir zağarı varmış. Zağarmış, dedeye sanki havlayarak değil de, hürmetle yanıt ve-

riyormuş. Omzundaki yırtıcı kuşun da gidip nereden bulduysa gagasında bir böcekle eğilerek dedeyi arada bir beslediği görülüyormuş. Dede kuşu okşuyor, ona o güzel elleriyle bir şeyler söylüyormuş. Sonra kiraz sopasını yere vurarak evine giriyor, annesiyle babasının gözleri önünde ayaklarını sürüyerek geçip oturuyor, burada yarıaçık gözleriyle belki biraz uyuyormuş.

O devirde Taşkent'in suları su olmaktan çıkmış, ağaçlar ağaç gibi kokmuyor, hayvanlar bir bir kırılarak buranın ormanlarıyla göllerini, dereleriyle tepelerini terk ediyorlarmış. Geyikli Dede bir gün kiraz sopasını eline alarak sırtında kahverengi bir çulla dolaşmaya başlamış. Evden yalınayak çıktığını, dağ yoluna saparak köyü geride bıraktığı sırada nereden çıktıysa inip yine yırtıcı bir kuşun omzuna konduğunu görenler olmuş. Olunca dede bir daha evine dönmemiş ve o güne kadar hiç gitmediği bir yere, dağın arkasına dek yürümeye karar vermiş. Böylece yürüye yürüye anlamış ki, dünyanın acayipliği bitecek gibi değil. Yükseldikçe önünde yeni yeni ormanlar açılıyor, çiçeklerin bir olan rengi bine çıktıkta kokuları da birbirine karışıyormuş. Bu yetmiyormuş gibi, her cins çiçeğin kendine göre arısı, her arının da kendine has kokusu olduğunu anlıyormuş. Ağaçlar biçim biçim çoğalıyor, kayalar mordan pembeye, yeşilden kırmızıya çalıyormuş. Hele bu acayip, bu renk cümbüşü kayaların üstündeki hayvanın haddi hesabı yokmuş. Kertenkeleler kıvır kıvır kaynaşıyor, yılanlar köpükler çıkararak akıyorlarmış.

Geyikli Dede bir zaman böyle hayretler içinde yürümüş, derken bir şelalenin altında durup kendisine azametle bakan bir geyik görmüş. Kına renkli bu geyiğin alnında ak lekeler varmış, başının üstündeki boynuz değil, ağaçmış; suyun altında sanki bu ağaç patlayıp göverecekmiş. Hayvan bir zaman durup dedeye bakmış. Kimsele-

rin yanında konuşmayan, Allah için kimseye tek laf etmeyen dede, — Ey Allah, sen bilirsin, senin bildiklerini ben nereden bileceğim, bu acayip hayvan da nedir, demiş. Bu geyik benim bildiğim geyiklerden değil, diye geçiriyormuş içinden. Zira ne peşindeki zağarın ne de omzundaki kuşun kendisine böyle baktığı varmış.

Bir zaman sonra geyik, dededen gözlerini ayırmadan, akağan suyun altına girmiş. Su, hayvanın önünden akarak köpürüyor, köpürdükçe havada balık başları görünüp yitiyormuş. Geyikli Dede daha fazla dayanamamış; hayvanı daha yakından görmek isteği ile yanıp tutuştuğundan, dereye girerek sudan perdeyi geçmiş. Bir de ne görsün? Perdenin arkasında devasa bir mağara varmış ve hayvan da mağaranın içinde, yirmi adım kadar ötede yine aynı biçimde kendisine bakıp duruyormuş. — Allahım sen yardım et, senin bildiğini ben nereden bileceğim, diyerek dede hayvanın peşinden gitmeye başlamış. Geyik arada dönüp bakıyor, mağara sanki geyiğin boynuzlarıyla ışıklanıyormuş.

Tuhaf resimler varmış mağarada; hasır kulübeler, acayip acayip silahlar, süslü tavuslarla uzun kuyruklu boğalar, birbirlerini yemeye çalışan kesik başlar, hızla büyüyen, büyüdükçe çürüyen ağaçlar, ağaçlardan fışkıran görülmedik meyveler, meyvelerden çıkan işitilmedik sesler, sonra bütün bunların arasında gülen, ağlayan, homurdanarak acayip sesler çıkaran köpek başlı adamlar, toynaklı kediler, boynuzlu köpeklerle eyerli yılanlar, ötmeyi unuttuğundan olacak, böğüren, böğürdükçe kendi sesinden ürken devasa kuşlar, kuşsuz gagalar, bu garip, uçuşan gagalarla birlikte yükselen cırnaklar, yağmur değil de gökyüzüne saçılmış tohum, süzülüp yere varmadan patlayan, açan, irileşen tohumlar, kadınların çoğalan memeleri, tek boynuzlu horozlar, birbirlerini boğazlamakla kalmayıp ölülerini yerlerde sürükleyen maymun-

lar, hayvan yakıcıları, böylece bu dev ateşlerin başında yağmur bekleyen acımasız gözü dönmüşler...

— Ey Allah, sen yardım et, demiş kendi kendine. Ben senin bildiğini nereden bileceğim, şimdi bana etsen etsen sen yardım edersin, ya ben şimdi başımı alıp nereye gideyim. Ben şimdi bu üveyik gibi hayvandan nasıl kopayım. Bakalım bu işin sonu nereye varacak. Bunları dedikte yine sopasını bir kiraz baston ederek yola koyulmuş, mağaranın içinde geyik önde, o arkada yürümüşler.

Mağaradan çıktıkları zaman Geyikli Dede yön duygusunu bütünüyle yitirmiş, nerede bulunduğunu bilemiyor, köyüne dönecek olsa yolunu bulamayacağını anlıyormuş. Gerçi geyik dönüp dönüp kendisine baktıkça bir daha geri dönmek, eski, sıkıntılı o eve varmak aklının ucundan bile geçmiyormuş. Mağarayı da, bu mağaranın üstünde yükselen dağı da unutmuş, geyiğin peşinde, gümrah bir ormanın içinde yürüyüp arada durmakla soluklanıyormuş. Bir zaman böyle gitmişler. Başına gelenleri düşündükçe ağaçların arasında durup göğe bakıyor, — Allahım sen yardım et, diyormuş, bu nedir, bu hayvan neyin nesidir, sen söylemezsen, ben nereden bileceğim.

Bir zaman sonra dede bu alnı benekli geyiğe öyle bir bağlanmış ki sormayın gitsin. Geyik bir yerde duracak olsa dede de orada durup bekliyor, hayvanla göz göze geldiği zaman sanırsın ondan ders görüyor, ruhuna bir aydınlık vurarak biraz ferahlıyormuş. Geyik birazcık durup otlayacak olsa dede acıktığının farkına varıp daldan bir meyve koparark karnını bununla doyuruyor, yolda rastladıkça bohçasına doldurduğu sebzelerden de atıştırmayı ihmal etmiyormuş. Hayvanın dinlenip uyuduğunu gördükte yine ona hiç yaklaşmıyor, o da beride oturarak aman ben de şuracıkta biraz dinleneyim, diyerek sopasına yaslanıp uyukluyormuş. Bu halde epey bir zaman geçmiş, bunlar iki yoldaş vara vara bir köye varmışlar.

Ama geyik köye girmediğinden, dede de o tarafa hiç dönmeyerek köye uzaktan bakmış ama gidip orada biraz soluklanmakmış, köylülerle bir-iki laf etmekmiş, aklına bile gelmemiş. Gelmeyince, geyiğin de uyuyacağı tutmuş ve dizlerini kırarak hayvan bir ağacın gölgesinde bir zaman uyumuş. O uyuyunca, tabii Geyikli Dede de oturup uyuklayarak sevgili geyiğinin uyanmasını beklemiş.

Meğer bu köyden bir kız varmış; kız, bunlar böyle uyuklayıp bekleşirken orada horozgözü toplamakla vakit geçiriyormuş. Dedeyi görünce önce korkmuş, sonra saçı sakalı uzamış bu esmer delikanlıya kanı ısınmış. Dede elbette kirpiklerinin arasından onu görmekle çok beğenmiş. Ama şimdi ne yapsın? Geyik uyandıkta mümkünü yok dede hayvanın peşinden gidecekmiş. Öyleyse ben ne yapayım, ya hayvanım hiç uyanmasın ben de bu kızın yanında kalayım ya hayvan uyansın ama ben burada ölüp bir daha bu müşkül iş ile canım yanmasın, diye düşünüyormuş. Bir zaman sonra oturduğu taş onu rahatsız etmiş, kız da dedenin uyandığını anlayarak ürkmüş, dönüp yoluna gidecek olmuş. Bunu görünce, dede, aklına başka bir şey gelmediği için, — Bu köyün adı nedir, neredeyim ben, diye sormuş. Sesi öyle nermin, bakışları öyle ürkekmiş ki kıza sanırsın pamuktan bir elle dokunmuşlar. Kız dönüp dedeyi iyice süzmüş; dedenin, efendime söyleyeyim, koyu lacivert gözleri varmış.

Kızın kalbi yumuşamış, bileklerinde damarları zonklayınca başı da dönmüş ve bu cahil kız oracıkta düşüp bayılmış. Kızın düştüğü yer nemli, yumuşak bir kişniş tarlası imiş. Dede kalkıp kızı bu güzel kokulu tarladan kucaklayarak almış, kimi kimsesi var mıdır acaba, diye düşünerek önce çevresine bakmış, sonra götürüp onu kuru, sıcak bir ağaç gölgesine yatırmış. Yüzüne su serptikten sonra çulunu da çıkarıp kızın üstüne örtmüş. Sonra dönüp geyiğine bakmış. Uyandıysa ben de hayvanı-

mın peşinden giderim, diye düşünüyormuş. Ama geyiğin durup da uyanacağı mı var? Hayvan sanırsın daha bin yıl uyuyacak. Geyik bir yanda, kız bir yanda uyuyorlarmış. Dede, bari ben de şurada kıvrılıp uyuyayım, bakarsın uyandıkta her şey daha hoş, daha akla uygun olur, diyerek derin bir uykuya dalmış.

Kız orada güzel bir rüya görmüş, dedikten sonra burada durarak Geyikli Dede'nin hikâyesine sonra devam etmek üzere, bu Yusuf rüyasını uzun uzun anlatırdı dedem. Ben, merak edenlerin bu hoş meraklarını gidermek, ama sözlerimi de daha fazla uzatmamak için, rüyanın başlangıcını zeylimde yazdım[6]. Dileyen onu oradan okuyarak sonunu da istediği gibi getirebilir.

Geyikli Dede de kızın yanında kıvrılıp dalınca bunlar artık üç yoldaş, kız, dede ve geyik, orada bir zaman uyumuşlar. Onlar uyusun, biz bakalım şimdi, bir geyik nedir:

4

Tek kişiler, ama iki kişi gibi davranıyor

Geyikler, aslında başka bir milletten olup giyitleri de bunu kanıtlamaktadır; bu özel giysi, geyiğin üzerine atılmış sevgili bir çul olmakla onu kışın soğuktan, kardan ve insanın üstüne bir hançer gibi inen yağmurdan korur. Horasan erenleri tarafından dokunduğunu söylerler. Bu bakımdan kahve renginde toprakla boyanmış, sağlam, bıçak geçirmez bir kumaştır. Giysinin geyiklere okunup üflenerek zamanında nice dualar eşliğinde giydirildiğini duyduk. Her birinde ayrı ayrı beneklerle nice işaretler vardır. Bu işaretler marifetiyle hayvanın, her birinde dört ayak da olsa kendi içinde fark ettiğini, böylece ananın kuzuyu, kuzunun da anayı ayırt edebildiğini söylerler. İmdi geyik giysilerinin üzerindeki lekeler, benekler, kıl öbekleri ve başka işaretler öyle ise insanlardan çok onların kendi işlerine yarar. Geyik bunu bilir; Allah tarafından –hamdolsun– halk edildikleri zaman bunlar korkuyu taşımakla görevlendirilmişlerdir. Korku ne ise bunu bir geyikten, bir ceylandan öğren. Çünkü, esas olarak korkunun bir bedende nasıl taşınabileceğini öğrenmek kolay olmaz. Biz de korkmaya başladığımız anda kendi varlığımızdan sıyrılarak –en büyük günahımız belki budur– başka bir şeye dönüşmekle kendi korkumuzun bile ne olduğunu tam olarak anlayamayız. Zira korku, gerçi

vardır ama hiç gelmeyecek bir şeye benzer.

Vaktiyle, şöyle bir rüya görmüştüm: Rüyayı gören kişi, kendisini iki ayrı varlık halinde izleyebildiği için, ondan, bunu şimdi yazan üçüncü bir kişi olarak bir hikâye kahramanı gibi söz edeyim.

Bu kişi, üzerindeki giysi değiştikçe ruhu, ruhu değiştikçe konuşmak üzere seçtiği sözcükler, sözcükler değiştikçe bu sözcüklerin marifetiyle gene bir kez daha ruhu değişen biri idi. Ancak, bir kez değişip de başka biri olduğu zaman, kendisinin daha önce ne olduğunu büsbütün unutuyordu. Unutmakla kalmıyor, yeni kişiliğine bütün varlığıyla öyle bir inanıyordu ki, bir zaman kendisinin başka bir kişi olduğu söylenecek olsa eli hemen öfkeyle hançerine gidiyordu.

Bunun içinde birbiriyle yer değiştiren iki kişi vardı; biri görmüş geçirmiş bir kâhya, bıyıkları çenesinin altında, saçı da ensesinde top top olmuş bir yanaşma idi. Bu yanaşmanın üstünde kara bir çuha yelek, altında bir çul bağlı olup başının üstünde de toz toprak içinde bir kep duruyordu. Zamanını ağasının ahırlarından birinde, biraz yüksekçe bir tüneğe kurduğu yatağında geçirerek kendisine gerek duyuldukta bütün uyuşukluğunu üzerinden atıp bir tazı gibi hemen verilen işe koşar, varacağı yere de bir ok çabukluğuyla gidip ağasını memnun ederdi. Bir marazı yoktu, güçlü, gürbüz, tuttu mu ağacı kökünden söker biri idi. Bu böyle kendisini kendi rüyasında göredursun, arada ansızın kılığı değişerek o sözünü ettiğim ikinci kişi ortaya çıkardı. Bu, acemi bir asker olmakla komutanına yaverlik eden bir toy oğlan olup, — Nasıl edeyim de komutanımın gözüne gireyim, Allah sen bana yardım et, diyerek kaygısız bir gün geçirmezdi. İri, açık renk gözleri vardı; ne vakit korkacak, şaşıracak olsa gözlerini belerterek dudaklarını büzerdi. Çadırını bir kaplumbağa gibi sırtında toplayıp nerede konaklanacaksa

orada serer, oturup uyumak bilmez, canla başla işi peşinde koşmayı vakit geçirmenin en erdemli yolu olarak görürdü.

Rüya sahibinin gözleri kapanarak gönül gözü gece perdedarı tarafından açıldıkta bunlar kendilerini ellerinde bir mektupla buluverdiler. Mektup, çok değerli bir kâğıda yazılmış olup –kâğıt belli ki İskenderiyeli ustalar tarafından hamur edilip süslenmiş ve içinde gizli bir fil tasviri olmakla değeri iki kat artmıştı– bu adamlara acil tarafından ağaya ya da komutana yetiştirilmek üzere teslim edilmiş bulunuyordu. Kişi, kılıkları ikide bir değişerek atına binip yola düşmüşlerdi. Bu iki haberci, efendime söyleyeyim, öyle yollardan geçerek velinimetlerini izliyorlardı ki ne ben anlatayım ne de siz dinleyin; bu kuş uçmaz, kervan geçmez yollarda sanırsın kıran olmuş; taş taş üstünde kalmayarak yol üstünde bir kertenkeleye bile rastlamıyorlardı. Bir ara atından indi, belinden sarkıp kasıklarını döven hançerini çıkararak komutanı ile yanındakilerin atlarına ait bir iz aradı ama çölde nal izi ne yapsın? Aman, bari bana bir damlacık su olsun kendime geleyim, yoksa bu yolu nasıl çıkar da komutanıma ulaşırım, dedi. Deyince elini gözüne siper ederek uzaklara baktı ki, dört bir yan uçsuz bucaksız, ortada aranacak ufuk dahi kalmamış. Belki atım yolları bilir de beni bu zalim yerden kurtarır, diye düşünerek yeniden atına bindi, hançerini kınına sokarak yola devam etti. Böyle güneşin altında bir zaman yol alınca, Allah'a şükür, azıcık merhamet sahibi bir yere geldi. Bu yerde yıkık bir ev, bir-iki kabak ağaç, bir de su kuyusu bulunuyordu. İnip kasketini yere attı, suyun başına koştu.

Kuyunun evi yansın; bu derinlik kuyu mu olur, seslendi, yankısı bile gelmedi, bir çakıltaşı bulup attı, taş o gün bu gündür düşmekte. Çaresiz, kara çuhadan yeleğini çıkararak kollarını sıvadı da, ağam nasıl olsa benden ha-

bersiz, kâğıdı ona ha bugün ulaştırmışım ha yarın, diyerek inmeye başladı. Bu serin kuyuda indikçe indi, indikçe indi ama sanırsın dünyanın dibine varmakla suya erişemeyecek. Arada kuyunun iç duvarlarında oluşmuş oyuklara girerek biraz dinleniyor, sonra yoluna devam ediyordu. Meğer su sevgisi ne acayip bir sevgiymiş; insan anasına, yavuklusuna böyle sevgi beslemez. Zavallı rençper, dünyadaki her şeyinden geçiyor ama bir damla su içmek arzusundan geçmiyordu. Sonunda oyuklardan birinde uyuyakaldı.

Burada bunlar ne kadar uyudu bilmem. Uyanınca bu acemi asker karanlıkta bir tıslama duydu, hemen ben burada bir çıyan var, önce bunu geberteyim, sonra yoluma inerim diye düşünerek hançerine sarıldı. Ama göz bu zifiri karanlığa nasıl alışsın, ortada çıyan falan görmeyince üşümeye başladı. Sonra tutup kuyuyu inmeye devam etti. Taş parçalarına sarılarak ayakuçlarıyla basacak yer arayarak bir zaman inince sonunda mübarek ayaklarının suya değdiğini anladı. Sevinçten öyle bir zıpladı ki artık orasını sen düşün. Suyun içinde bir zaman yuvarlandı, dualar etti, Allah'a şükürler etmekle nice zaman geçirdi. Her yanı su içinde serinlemiş, bedeni gibi gönlü de yumuşayarak komutanına götüreceği kâğıdı hatırlamıştı. Böylece meğer yanında bir de su kabı vardı; doldurarak kuyuyu bu kez tırmanmaya başladı.

Çıkınca bunlar aman artık ben burada daha fazla zaman geçirmeyeyim, diyerek hemen atına atladı, at topuklanınca, ne de olsa o da biraz soluklanarak epey serinlemişti, canla başla yola koyuldu. Bir zaman daha gittikte çölün ortasında kabak gibi duran, ağaçsız, meymenetsiz, kuru mu kuru bir köye vardılar. Kâhya atından inerek kepini eline aldı, alnındaki teri sildi, bir elinde ağasına teslim edeceği değerli kâğıt, köyden yaşlı bir adam görerek ağasını sordu. Yaşlı adam, — O az önce

çıktı, köyü terk ederek şu tarafa gitti, dedi. Kâhyanın yüreği kabarıyor, mektup elinde yumuşayıp eskidikçe başına ağrılar giriyordu. Sanırsın bu mektup bir basit kâğıttan ibaret değil de bir et parçası, ağasının bir uzvu. Böylece bu zonklayan nesne kâhyanın kara çuhadan yeleğinin cebinde büyüyüp genişliyor, can çekişerek kaçıp kurtulmak istiyordu. Atına yeniden binince, demir pençeleriyle bu yorgun atı topukladı, benim başıma ne gelecek, ben burada daha fazla durursam komutanım beni itaatsizlik ettim diye topa tutmaz mı, diyerek dudaklarını büzüp ağlayacak oldu; ama gencecik bir askere ağlamak yaraşır mı, bunlar böylece yol almaya devam etti. Mektup ellerinde zonkladıkça sanırsın arkasından da bir ordu koşmakta; yol uzadıkça sayıca artan bu ordunun da güya öyle bir gümbürtüsü var ki akla zarar.

Yaklaşan bir ordunun, doğrusu, gümbürtüsü yeter. Bu gümbürtü bunların yüreğini dağlamakla kalmıyor, sanki gövdesinin içinde büyüyen kalptir, büyüdükçe gövde kafesini zorluyor, kafes handiyse parçalanacak, ağrımadık kemiği kalmıyordu. Yalnızca yanakları da değil, boğazları da yanıyor, sözcükler burada düğüm düğüm olunca kendilerini siyasete mahkûm bir zavallı, bir yoldan çıkmış, sonsuza dek boyundurukla dolaştırılacak bir âbit olarak görüyorlardı. Böyle bir durumda en kötüsü, elbette, uzun yaşamak olacaktı; yaşadıkça görürüz, bu yüzden, ne göreceğimizi bildikte, önümüzdeki bu yaşam ezadan başka bir şey olmaz. Akıllı bir kimse ya yaşamamış olacak ya da her gün bir başka kimse olmakla önünde yaşanacak yeni bir gün olmadığını bilecek.

Bunlar böylece bir zaman gidince, gelip geçen kervanların konaklamasına uygun olarak yapılmış bir hana rastladı. Asker hanın kapısında atından indi, topuklarını yere vurarak iç avluya girince hancı da meğer hemen orada gölgeleniyormuş; koşup askerin önünde –sanırsın

o da başka bir asker– emri beklemeye başladı. Çocuk, ansızın biraz ferahlamak, oturup biraz dinlenmek isteyince, aman önce komutanımı sorayım, belki şimdi o da burada bir yerde dinleniyordur, diyerek hancıya bunu sordu. Hancı, — Az önce buradaydı o, dedi, ama çıktı, menzilde fazla durmak olmaz, görülecek yerler var, dedi, hizmetlerim için de bana üç altın bağışlayarak gitti. Deyince asker de bundan Allah rızası için yiyecek bir lokma, içilecek buz gibi bir su istedi. Sonra geçip bir gölgelikte biraz dinlenerek serinlemeye başladı. Hancı, askere yetecekleyin kuzu eti ile bir bardak su getirerek köşesine çekildi. Sudan ve ekmekten razı olmak gerektir; karınlarını doyurup suyu içtikten sonra bunu bir uyku bastı, böylece gölgede bir zaman uyudu da sonra kalkıp yola devam etmek üzere ata bindiler.

Bu görmüş geçirmiş, ayağına çevik, yelesine hızlı at, sanırsın dünyada yol olmuş ne varsa hepsini biliyor, dizgine, kırbaca, mahmuza gerek duymadan dönüp kişneyerek handan çıkınca bunlar da atın üzerinde yeniden kaygılanmaya, geride kabarıp gürleyen bir kara gölge olarak kendisini takip eden ordunun korkusuyla ağlayıp sızlamaya başladı. Gerçekten, bu ordu kara bir bulut gibi köpürerek arkalarında akıyor, buna soluklanıp duracak, kaygılanıp koşacak medet bırakmıyordu. Bir zaman böyle titreyerek bunlar yol alınca yol üstünde bir kervana rastladı. Kâhya atından indi, kervanbaşını selamlayarak yerlere kadar eğildi, sonra dedi ki: — Allah rızası için söyleyin, ağamı göreniniz var mı? Kervanbaşı bu yorgun, bitkin köylüye nice zaman baktı, sonra, — Yakında bir köy var, dedi, biz de iki gece orada konakladık, lakin bu sabah yola çıktık ve böylece yolumuza gidiyoruz. Senin ağanı da ben orada gördüm, yanındakilerle birlikte dinleniyordu, istersen acele atına bin de yetiş, ağanı orada bulacaksın. Kâhya bunu duyunca ferahladı, atına bine-

rek, — Hemen efendim sağ olun, dedi, yolunuz açık olsun. Bunu deyince yeniden yola düştü.

Ama boştu köy. Kâhyadır, köye vardıkta atından indi, gözüne şahbaz biri ilişti, karşısında durup, — Civanım, dedi, benim ağam burada birkaç gün konaklamış, dinlenmiş, bunu bana bir kervancı söyledi, ne olursun de, ağam nerede? Şahbaz köylüye şöyle bir baktı, hani elinden gelse her türlü yardımı yapacak, belki önüne düşüp bu yorgun, zavallı kâhyayı kılavuzlayarak ağasına ulaştıracaktı ama ağa öyle bir adammış ki, tozu toprağı birbirine katarak az önce oradan ayrılmış. — Senin ağan, dedi, doğru duymuşsun, buradaydı ama gitti. Çok olmadı çıkalı, belki koşsan ardından yetişirsin de, ama öyle bir gidiş gitti ki, benim soluğum onun peşinden koşmaya yetmez, sana da yardımım dokunmaz; sen en iyisi şu tarafa vur, bakarsın yine bir yerde konaklar da sen de varıp derdini söylersin. Kâhya bunu duyunca az kalsın yıkılıyordu, öyle bir yorulmuş, tozun toprağın içinde yol almaktan öyle bir bıkmıştı ki, bir kuyu olsa da kendimi atıp ben de bu kuyuda ölsem, diye düşündü. Ama ölemezdi, ölse bile kara çuhadan yeleğinin cebinde zonklayıp duran mektup kendi kendine yola düşer, kâhyayı da maazallah çölde sürükleyerek kurda kuşa yem ederdi. Bu yüzden, zavallı, kıçındaki yaralara aldırmadan yeniden atına bindi de, ağasının peşinden yola devam etti. Dünya bunların çevresinde, başının üstünde, ayaklarının altında ve gözlerinin içinde, yola çıkalı beri daha hızlı dönüyor, sanırsın cümle uçurumla yer yarıkları bunlar için açılmış, rahatça ölebilecekleri bir yer arıyorlardı. Ama böyle yer mi yok; uçurum buldukta bu kez ceplerindeki kâğıdı anımsayarak istedikleri gibi rahatça ölemeyeceklerini düşünüyorlardı.

Böyle düşünmekle bunlar bir nice yol daha gitti de derken karşılarına tabya çıktı. Aman benim komutanım

burada olmakla ben de ona yetiştim, diyerek acemi askerdir, atından inerek hemen bir askeri çevirdi, — Kardeş, dedi, günlerden beri komutanımın peşinden gitmekle perişan oldum, mektubu var, beni huzura çıkar, bunu bekletmeden ona vereyim. Deyince iki asker birbirine bir zaman baktı da, öteki bizimkine dedi ki: — Senin komutanın hangisidir? Burada pek çok komutan var. Acemi, bu soruyu duyunca başladı düşünmeye, bir zaman oldu düşündü, atına baktı, kepine bakmakla epey bir zaman geçirdi, ama komutanının adını bir türlü anımsayamadı. — Bilmem, dedi, ama büyük komutandır. — Bütün komutanlar büyüktür, dedi asker. Sen meczup musun nedir? — Hayır, dedi acemi, çok yoruldum, kaç gün oldu bilmem, at sırtındayım. Rumeli'nden gelirim. Bunu deyince asker söz konusu komutanı tanıdı, — Desene bre, dedi, sen daha gideceksin, ama çok sürmez, komutan bu kışladan daha yeni ayrıldı, buraları bir güzel teftiş ederek hepimize epey fırça attı, sonra da yardımcıları, yaverleri ve çavuşlarıyla birlikte yoluna devam etti. Ama dediğin gibi, büyük komutan. Kaşları da öyle bir uzamış ki güzel gözlerine gölgelik eder. Boyu da bir kaplan gibi maşallah. Bak, bu taraftan devam edeceksin. Acele edersen belki birkaç saat içinde yetişirsin. Deyince acemi bu asker yeniden yorgun atına binerek yola düştü. İçinde bir şey bağırsaklarını büzerek suyunu çıkarıyor, yemek borusudur, içine ateş üflemişler gibi yanıp tutuşuyordu. Kestirme bir yol, bir yolak, kendisini ağasının önüne geçirecek bir hal çaresi düşünüyordu. Ama önce bir yer, birkaç insan evladı bulayım da karnımı doyurayım, dedi, ağam beklesin, mektup mektuptur, nasılsa yetişecek. Böylece bir zaman daha sürünce atı onu neredeyse kendiliğinden bir köye getirdi. İnip köylülerden yardım istedi, bitkindi; ona yatacak yer, yiyecek sofra, içecek bol şerbet verdiler de, Hazreti Allah onlardan razı

olsun, böylece birkaç gün içinde kendine gelmekle dönüp köylülere, — Erenler, dedi, kaç gündür bu mendebur beygirin üstünde yol gelirim, ağama verilecek bir mektubum var, acep buraya uğradı mı? — Ya, dediler, o senin ağan mı idi? Doğrusu pek becerikli, rüzgâr gibi bir adam, senin geldiğin saat o yeni gitmişti, o vakit dese idin biz de sana söylerdik, sen de varıp peşinden hemencecik yetişirdin. Çok dinlendin yiğidim, şimdi biz ne yapalım? — Ne yapacaksınız ağalar, dedi kâhya, var olun. Sağlıcakla kalın.

Böylece bunlar bir zaman sonra kendisine yeni bir at bulmak zorunda kaldı. Zira at bir zaman sonra çatlamış, bunlar da bu atı çölün ortasına gömmekle ortalıkta kokup hastalık saçmasına böylece engel olmuştu. Yeni at da yaşlı ve miskin bir beygir idi, belki öbürünün yarısı kadar bile yol gidemiyordu. Bunlar karnı acıktıkça durup susadıkça olmadık yerlerde konaklayarak gerçi çok zaman kaybediyordu ama serinleyip uykularını aldıkları zaman yeniden yola düşerek komutanının peşinde helak oluyordu. Velhasıl bu böyle sürüp gitti ve gece perdesi yırtılarak gündüz güneşi gözlere kılavuzluk etmeye başlayınca bu zavallı kişi elinde mektubuyla komutanını ya da ağasını aramaya devam ediyordu.

5

Geyikli Dede ile Salma

Uyandıkta aradan ne kadar zaman geçtiğini bilmiyormuş. Meğer sabah saatleriymiş. Ortalık serin bir meltemle gülistan gibi kokuyor, yakın bir yerlerden tatlı mı tatlı bir şırıltı geliyormuş. Gelince dede hemen ben burada yüzümü iyice bir yıkayayım, diye düşünmüş. Bir keçiyolundan kıvrılarak suya inmiş, su öyle tatlı bir sükûnetle akıyormuş ki, bu berrak suda kırmızı balıklar sıçrıyor, taşlar ışık içinde parıldıyormuş. Dede eğilip suyu kana kana içmiş, içine bir aydınlık, bir ferahlık yayılmış, kalbinde hiçbir ağrı, başında hiçbir gölge kalmayınca sanırsın suyu değil de kendi bir parçasını içmiş.

Kız bıraktığı ağaç altında uyumaya devam ediyor, geyik de az ötede, bacakları altında, kımıltısız yatıp duruyormuş. Allah'a şükür diyerek bu dede kıza uzanmış, kız az sonra uyanacakmış; bu yüzden dudakları kımıldıyor, yanakları al, gözleri titriyormuş. Dede kıza eğilmiş, Allahım sen bana yardım et, demiş içinden, beni bırak, ben burada böyle durayım. Beni de, bu kızı da, bu geyiği de taş et; doğrusunu sen bilirsin, demiş. Ama elbette Allah da bu kadar insafsız değil. Bu böyle deyince kız gözlerini yavaş yavaş açmış. Dede, kalbi apansız büyüyerek geri çekilmiş. Ama o zaman acayip bir şey olmuş; kız gülümsemiş, dedenin boynuna sarılarak onu kendine çek-

miş. Salma, dedenin ilk kadını olmakla orada cennetten bir parçaymış, kolları ve bacakları billur gibiymiş; ferci öyle hoş kokular yayıyormuş ki dede bu mübarek ferci oradan koparak koynunda taşımak istemiş ama bu olmamış tabii; bunun yerine eğilerek bunu uzun uzun koklamış. Bu da kalbinde kaygı, başında gölge bırakmayarak dedeyi sevince boğmuş. Birlikte kalkıp köye inmişler. Dede, meziyetlerini, gezip gördüğü yerleri, Taşkent'te ailesinin gördüğü itibarı anlatarak Salma'yı babasından istemiş. Meğer paraya ve mala çok değer veren bir babası varmış Salma'nın. Demiş ki: — Kızımı alacaksan, bana öyle bir şey vermelisin ki bu şey kızımın yerini tutsun. İşin zor. Hesabını buna göre yap. Gayrısını sen bilirsin. Bunun üzerine dede demiş ki: — Benim çok meziyetli bir geyiğim var. Bir ermiş geyiktir. Peşinden gideni istediği yere götürür. Beni Salma'nın karşısına çıkaran budur. Beni korkunç mağaralardan sağ çıkaran da budur. Bu geyik sana el değmemiş zenginlikte ülkeler kazandırabilir. Peşinden gittikte bu geyik seni padişah yapar. Seninle konuşur ve sana öğüt verir. Salma'nın babası bunu duyunca önce gözleri büyümüş, sonra dedenin bu söylediklerine inanmayarak, — Senin bu geyiğin nerede? Bana bir mucizesini göstersin, anlaşalım, demiş. — Şimdi uyuyor, demiş dede, işte sana ilk mucizesini söylüyorum. Bu geyik, ben ona uyan demedikçe uyanmayacak. İstersem onu sonsuza dek uyutacağım. — Uyanmayan geyik ölüdür, demiş adam. — Ama ölü söz dinlemez, demiş dede.

Geyiğin başına gitmişler. Orada dede geyiğe demiş ki: — Ey benim kırmızı gözlü ceylanım, ey erenler, gel bana bir yardım et, gel bu köyde bir zaman konakla, bu köyü mamur kıl, Allah da senden razı olsun. Bunu duyunca geyik uyumakla doğrulmuş, o kapalı gözleriyle bunların önüne düşerek köye kadar gelmiş, evlerden boş, kimsesiz bir evin önünde durmuş. Bunu işaret bilip

dede ile Salma'yı evlendirerek bu eve yerleştirmişler. Geyiği de çalı çırpıyla örterek orada bırakmış ve rahat ettirerek bir zaman korumuşlar. Öyle ki bunun üstünü kar kaplamıyor, yağmur seli bu mübarek hayvanın çevresinden dolanarak akıyormuş.

Geyikli Dede, Salma ile evlendikten sonra burada yaşamaya başlamış. Bunda Salma'nın zahireci babasının da günden güne işleri iyi gitmekle keyfine diyecek yokmuş. — Geyik mademki hep böyle uyuyor, gel buna bir türbe yaptıralım, bu bizim velinimetimizdir, deyince dede buna karşı çıkmış; — Gerekmez, demiş. Geyiğim kendi kendinin türbesidir ki onu rahatsız etmeye gelmez. Böylece köy daha mamur, toprak daha verimli olmuş. Bire üç aldıkları ekinden bire on, on beş almaya başlamışlar. Toplayıp öğüttüklerini gelip geçen kervanlara satarak varlıklarına varlık katmışlar.

Ama, saadet dedikleri şey çok sürmez. Bir zaman gelmiş, ortaya çakır gözlü bir komutan çıkmış. Bu gözü dönmüş komutan, Geyikli Dede'nin köyüne öyle bir göz dikmiş ki artık o kadar olur.

Meğer Geyikli Dede o güne kadar kimseye el kaldırmamış olmakla hatırı sayılır bir cenk acemisi imiş. Ama çakır gözlü komutanın ordusu meydana çıkınca dede kollarında acayip bir karıncalanma hissetmiş. Kalbi her zamankinden hızlı çarpmakla yerinden fırlayacak gibi oluyor, kolları durup durup gerilerek zonkluyormuş. Buna bir kılıç vermişler ki kılıcın gözünü seveyim; neredeyse kendi kendine havada dönerek kan sunuyormuş.

Ve o zaman bir başka acayip şey daha olmuş. Geyiktir, uyuyup uzunca dinlendiği çalı çırpının altından doğrularak gözlerini açmış ve gelip dedenin önünde durmuş. Dedenin gözleri dolmuş. Elinde bir canlı kılıç, altında bir ermiş geyikle bu Geyikli Dede böylece komutanın ordusunun içine dalmış. Köyde neredeyse taş üs-

tünde taş kalmamış. Komutanın askerleri köylülerin canlarını tutup neredeyse enselerinden çıkarmakla burayı yerle bir etmişler. Ama kendileri de pek az kalıp geri çekilmişler.

Sonunda, Geyikli Dede, Salma ve bunların üç yaşlarındaki oğlu Sungur, bu savaştan sağ salim kurtulmuş. Dede geyikten inmiş, mübarek hayvanı alnından öpmüş. Elde avuçta ne varsa orada bir anmalık niyetine bırakıp bunlar geyiklerini izlemeye başlamışlar. Geyik de yine bir zamanlar uyuyup dinlendiği ağacın altından geçerek keçi yollarını tutarak bunların önüne düşmüş.

Velhasıl epey bir zaman yurt aramışlar, diye bitirirdi dedem. Geyikli Dede uzunca bir zaman yaşamış; bir ara ölümcül bir hastalık geçirmiş ama Süleyman Peygamber'in ordusuna katılıp da İstanbul'un o zalim hükümdarın elinden kurtarılmasına omuz verdikten sonra işte burada çadır kurmuş. Geyik de yine bir kıl çadırın altında uykuya dalınca bir daha uyanmamış. Dede yüz otuz sekiz yaşına gelip de hakkın rahmetine kavuşunca bu geyik uyuduğu o kıl çadırın altında bir gecede taş kesilerek mübarek bir kaya parçasına dönüşmüş. Allah ikisine de rahmet eylesin, varlarını var, adlarını ölümsüz kılsın.

Dedem cennetmekân, — Hayvan görmek için insana bakamazsın, ama insan görmek istiyorsan hayvana bak, demişti bir gün. Ben de o günden beri nerede bir hayvan görsem, orada durup dedemin bu sözünü anımsadım.

Yaşım on altıyı bulunca, dedemin bir gün neden öyle uzunca uyuduğunu, öksürük nöbetlerinin neden kuyuya atılmış bir taş gibi bitimsiz yankılar çıkararak sürüp gittiğini düşünmeye başlamıştım. Eve konuklar gidip geliyor, pencereler açık bırakıldıkta rüzgâr içeriye dolarak

odada yasemin kokuları uçuşuyordu. Dedemin yatakta hareketsiz duruşu, benim gözümde bir hastalık değil de, bir seçim, şu yaşayıp gördüklerine onun bir karşılığı olarak belirdi. Uzun zaman aldı bu; dedem gelip gidenlerle uzun uzun konuştukta görüp geçirdiklerini bir bir anlatıyor, zinde hafızası ile görenleri hayrete düşürüyordu. — Bir seferinde buradan iri burunlu bir seyyah geçti, diyordu sözgelimi, bu seyyah omuzlarından birinde –ama hangi omuz, bunu anımsamadığım belirtiyordu– baykuşa benzer bir kuş taşıyordu ve bu kuşun üzerinde kara tüylerden başka bir şey yoktu.

6

Tüneğini yanında taşıyan kuşun öyküsü

Kara tüylü, kara burunlu bu kuş arada gözlerini gözlerimize dikerek, — Benim yerim aslında bunun burnudur, demekle hepimizi şaşkına çeviriyordu. Adam varsın yana yakıla kuşun kendisine ait olduğunu, onu korkunç bir ormanda yaralı bir halde bularak kurtardığını söyleyip dursun –zira kurtardığı bu kuşu omzunda gezdirerek hem dünyayı gezip görme arzusunu gideriyor hem de geçimini sağlıyordu– kuş adamı bir türlü doğrulamamakla milleti kırıp geçiriyordu. — Bu benim tüneğimdir, ben bu tüneğe zamanın birinde can vererek hem yanıma aldım, hem de beni güvenlik içinde gezdirmesini sağladım, diyordu kuş. Seyyah burada bir zaman konakladı, biz de elimizden geldiğince bu adamla kuşunu ağırladık ama bir-iki gün içinde aramızda ikilik çıktı; bir kısmımız adama hak vermekle, bir kısmımız da, kuşun dediği doğrudur, mademki Allah tarafından böyle konuşmakla akla yakın şeyler söylüyor, öyleyse buna hak vermek yerindedir, demekle aramızda çekişiyorduk. Aradan biraz zaman geçince iş iyice çığırından çıktı, millet birbirinin tavuğuna, hindisine göz dikmeye başladı. Aman aslında bu hindi benimdir, durun kendisi söyleyecek, diye diretenler mi çıkmadı, ormanda çulluk peşinde koşarak aklını yitirenler mi olmadı. Sonunda didişmeler oldu, iş kadıya

çıktı. Kadı bu kara kuşu karşısına aldı, dedi ki: — Sen şimdi milletin karşısına çık, dediklerim yalandır, de, yoksa dirlik düzenliğimiz kalmayacak, sonra da buradan çıkıp selametle git. Yoksa sonun hayırlı değildir. Kuş kadıyı dinledi, baktı ki pabuç pahalı, — Tamam, dedi, bundan kolay ne var. Deyince çıktı milletin karşısına, sahibini gösterdi, — Efendiler, dedi, ben size yalan söyledim. Bu tünek benim değildir!

7

Rüyaların nedenleri hakkında

Dedemin öldüğü günlerde tuhaf bir rüya gördüm. Bu belki rüya olmaktan çok kaderin bana bir cezasıydı, çünkü aslında bilincimin yerinde olduğunu anlamıştım; alnımda tatlı bir esinti hissederek pencerenin altındaki kerevette yatıyordum. Artık büyüdüğüm için babamın dükkânına gidip gelmekle yorgun düşüyor, evde yapacak bir işim olmayınca böyle uzanıp uyukluyordum. Ruhumuzun dinlenmesi için bedenimize gereksinimimiz yoktur gerçi, bu yüzden yol yorgunluklarının, çalışmakla bitkin düşmüş bacaklarımızın ya da kürek çekmekle şişmiş kollarımızın sağlığı için şöyle bir uyuklama yeterlidir. Yoksa evden çıkıp da babamın Üsküdar'daki dükkânına yürüdüğüm zaman –saatler alırdı bu yol– ruhumun nasıl bir iyice dinlendiğini, içimin nasıl huzur bularak kabardığını biliyordum. Bu yüzden, gece uykularında kendimi uykuya bütünüyle teslim ettiğimi ve deliksiz uyuduğumu anımsamıyorum. Kerevette ben böyle aman biraz dinleneyim de kalkıp sonra işime bakarım, deyince dalmışım. Herhalde çok geçmedi, dedemin öldüğü gün öldürdüğüm bir solucanın yeşil kanı boğazımdan içime akmaya başladı ki bu su sanırsın içime değil de gözlerimin önüne akmış; önümde şeffaf, yeşil bir perde oluştu. Perdenin arkasında ateş yanıyor, alevler arada onlara biri

hohluyormuş gibi sıçrayarak belirip kayboluyordu. Çıtırtılar çıkaran bu ateş, kül parçaları savurmakla böyle sonsuza dek yanacak gibi görünüyordu.

Derken, bu gümrah ateşin içinde kel, gerdanlı bir kafa belirdi. Bu adam, Alaaddin'in lambasından fırlamış cine benzemekle gözyaşları içindeydi. Konuşmuyordu, bir yere gittiği ya da bir yerden geldiği de yoktu, çevresinde de kimse olmamakla bu sağlıklı, gürbüz şahbaz, bu saatte benim karşıma neden çıkmıştı, bunu anlayamamıştım. Zira insan bir başka surette de görse, rüyasına çıkan kimseyi benimser; sözgelimi, rüyamdı, kendimi bir herif olmakla gördüm, diyerek bunu hayra yoracak bir kocakarı arar durur. Ama belli ki bu cin benimle bir ve aynı şey olmamakla sanırsın bana söyleyeceği bir şey var; gözlerimin içine bakıp duruyordu. Kıpkırmızı bir suratı vardı. Yüzünün derisi güneşle yanarak kalınlaşmış, kendi yağı ile parlıyordu. Kulağında bir küpe sarkarak bu küpenin ucunda küçük, kara bir hançer sallanıyordu. Sonra bir dövüşçüyü, bir güç erbabını andıran bu adam durup gözlerimin önünde konuşmaya başladı ama ben onun ne dediğini anlayamadım. Anlamak şöyle dursun, sözcükler ağzından bir rüzgârın uğultusu gibi çıkıyor, sonra hemen oracıkta yitip gidiyordu. Bu homurtu, bu inleme, doğrusu acı veriyordu bana. Adamcağız kederli gözlerle bakarak öyle bir inliyordu ki, ben bu yarım yamalak uykumda bunun bana dert yandığını ve sanırsın altındaki ateşe mahkûm edilmiş, — Beni gel buradan kurtar, ey velinimetim efendim, tek sen beni buradan kurtar, dediğini anladım.

Böylece, ne diyor bu herif, diye dikkatimi toplar toplamaz uykumdan da olmuş oldum. Gözlerimi açtığım zaman pencerenin önündeki kerevetimde bir kuru tül balığı gibi kıvrılmış buldum kendimi. Esinti burnumdan içeriye doluyor, sedirin sert omuzlarında dövülen bede-

nim ağrılar içinde inliyordu. Belki gördüklerimin hepsini unutmuştum. Aklımda kesik bir baş, güneşle kararmış iriyarı bir kulakta sallanan kara bir hançer küpe kalmıştı. Ama şunu elbette uyandığımda ancak anlayabilmiştim: Vaktiyle, dükkâna gidip gelmeye yeni başlamıştım, gördüğüm acayiplikler karşısında coşkuya kapılıyor, pirinci bir beyaz altın gibi toz halinde elimden çuvala akıttıkça, nedense, dünyayı gezip görmek arzusuyla, içimde yeni yeni uyanmaya başlayan bu arzuyla yanıp tutuşuyordum.

Bir sabah dükkâna bir seyyah uğramıştı. Sakalı dizlerine uzanan bu seyyah, Allah'ın selamını verdikten sonra belinden küçük bir torba çıkararak bunu tezgâhın üstüne boşaltmış, bu irili ufaklı ilginç eşya ile ilgilenip ilgilenmeyeceğimizi sormuştu. Bunların içinde gümüş bir küpe vardı, bu gösterişsiz küpe bir hançer biçiminde olup rengi iyice kararmakla öbür eşyanın arasında neredeyse görünmüyordu. Ama babam bunu gördü, eline alarak, — Bunu nereden buldun bakalım, dedi, Allah Allah, pek az kişiye nasip olur, ama uğursuz olmakla ben bunu almam. — Nedendir, diye sorunca, — Cellat simgesidir, dedi, ölmekle bile sahibinden alınmaz da onunla birlikte gömülür.

Ben de rüyamda bir cellat görünce, varıp anneme bunu anlatarak hayır mı şer mi anlayayım, demekle hemen dışarı çıktım.

8

Bir celladın öyküsü

Meğer efendim, bu cellat ince uzun bıyıklarını çıplak ensesinde bağlayarak sabahları erkenden kalkar, kendisine verilecek ölümcül görevleri beklemekle günlerini böylece geçirirmiş. Korkunç bir iç sıkıntısı yaşıyormuş tabii, oturduğu yerde kendisini üzgün, yılgın bir pelteye çeviren rahatsız edici rüyalar görüyormuş. Böyle zamanlar olupta gerdanından ter damlayarak ateşin başında fenalaşıyor, sıranın kendisine geleceği günü beklemesin de ne yapsın, bu yüzden ümitsiz, korkak, sessiz bir böcek gibi yaşayıp gidiyormuş. Bir gün cellada bir iftirada bulunmuşlar. Cellat kendisine isnat edilen suçu hiçbir zaman öğrenememiş. Hükümdar bunu karşısına alıp öfkeden neredeyse köpürerek hakaretler yağdırdığı zaman da ne ile suçlandığını doğrusu anlayamamış. Tersine, sanki cümle âlem cellada suçunun ne olduğunu söylememekte anlaşmış; kimsenin ağzını bıçak açmamakla belki, — Aman sen sen ol ağzını açma, soru sorma, yoksa hükümdarı bir yana bırak, sana bu iftirayı atanları da bir iyice kızdırmış olursun ki o zaman, eğer azıcık da olsa yaşama şansın olacaksa bunu da yitirirsin. En iyisi sessiz kalmakla suçlamaları kabul ederek hiç değilse hükümdara sadık olduğunu, kaderine razı gelebileceğini göstermiş ol. Yoksa halin yaman, diyerek en çok bu kadar ko-

nuşmuşlar. Cellat bunları duyunca elbette korkmakla kalmamış, artık bu iftiradan kendisini hiç kimsenin kurtaramayacağını da anlamış. Böylece kaderine razı olarak verilecek cezayı beklemeye başlamış. Ama bir yandan da düşünüyormuş. Acaba herkesten sakladığım kızım yüzünden mi bu böyle oldu, diye geçiriyormuş içinden. Gerçekten, celladın beş yaşında bir kızı varmış. Kız celladın bin bir gizlilik içinde kurduğu köy evinde yaşıyor, babasının yaptığı işten habersiz, neşe içinde büyüyormuş. Ne köylülerin cellattan haberi varmış –çünkü karısı ile kızını bu talihsiz adam gece yarıları gizlice girdiği evinde görebiliyor, güneş doğmadan, yine aynı biçimde, geldiği gibi sessizce ve başını örterek çıkıp gidiyormuş– ne de hükümdarın sarayında bu küçük kızı bilen varmış. Bir kişi hariç, diye düşünüyormuş cellat; nedense kendisine herkesin Âbid diye seslendiği bir adam. Ama bu kara derili, yufka yürekli adam celladın belki de en yakın dostu imiş. Bu yüzden iftirayı ondan hiç mi hiç beklemiyormuş cellat. Ama hükümdarın neden kendisini öbür cellatların eline tezinden bırakmadığını da merak ediyormuş. Sonunda, bir nice zaman sonra cellat bıyıklarını ensesinde toplayarak hükümdarın karşısına çıkmış. Hükümdar bu kez o kadar öfkeli değilmiş. — Allah belanı versin, diye söylenerek celladı başından hemen def etmiş ve askerlerine de, — Bunu nasıl dediysem öyle halledin, diyerek son sözünü söylemiş. Bunun üzerine askerler celladı tutup ellerini de tıpkı bıyıkları gibi arkada bağlayarak yanlarına almış, taş sarayın soğuk, karanlık, uzun, birer mağarayı andıran odalarından geçirerek dışarıya çıkarmışlar. Cellat ölüm düşüncesine kendisini öyle alıştırmış ki, dışarı çıktıkları zaman yüzünde artık korkunun gölgesi bile görünmüyormuş. Sanırsın sıkıntı içinde, kalan zamanının da bir an önce gelip geçmesini bekliyor. Ama arada bir küçük kızını düşünerek de iç geçiriyor-

muş. Tek kaygısı buymuş: Kızının kendisinin ölümünden sonra güven içinde yaşamasını arzuluyor, belki bu nedenle karısına son bir-iki öğütte bulunmak istiyormuş. Ama, bu olmamış.

Askerler celladı yaşadığı köye getirmişler. Cellat köye vardıkları zaman hayretler içinde kalmış, az da olsa yaşama umuduyla kalbi atıyormuş. Belki gündüz gözüyle kızını doya doya, korkusuzca görecek, karısına yine sarılacak, bu tombul, beyaz, inci dişli tatlı karısı ile kim bilir bir kez daha sevişebilecekmiş. Ama, bu da olmamış.

Köyün ortasında yanan devasa bir ateş görmüş. Arada mavi mavi çakarak yanan bu ateş köylüler tarafından beslenerek yükseliyor, sanırsın hiçbir vakit sönmeyecek; gürüldeyerek kaynayıp duruyormuş. Bir şenlik ateşi gibiymiş. Kup adındaki cellat bunu, herhalde Boz Atlı Hızır yetişecek, diyerek önce sevgiyle karşılamış. Ama tam o sırada olanlar olmuş. Daha doğrusu celladın işkencesi işte o sırada başlamış. Köylüler askerlerin elindeki celladı görünce bağırıp çağırmaya, dualar etmeye, zavallı bu kel celladı diderek her bir yanından çekiştirmeye başlamışlar.

Başlayınca, askerlerden biri sormuş: — Ateşi niçin yaktınız erenler? — Bu uğursuz mendeburu hemen yok edeceğiz, demiş köylülerden biri, celladın yeri hükümdarının yanında gerek. Hükümdarımızın kapısında ihanetlik etmiş bir celladı biz ne yapalım? — Celladın ölmesini istese bunu padişahımızın kendisi yapardı, siz kim oluyorsunuz ki kendi kendinizin efendisi gibi davranıyorsunuz? — Padişahımızın dileği bu olmasa idi, onu bize teslim etmekle başka bir yol denerdi, yoksa padişahımızdır, gözden çıkardığı için kul hakkı diye bir şey kalmayacağını bilmez mi? Ayrıca bu herif nikâhsız karı almış: Biz bu kâfir kadınla bu mendebur çocuğu da günahsız bilirdik, babaları ölmüş bilirdik, şimdi bize ne oyun ettiklerini anladınız mı? Köylüleri dinleyince as-

kerlerin söyleyebileceği bir şey kalmamış, sus pus olup celladı köylülere teslim ederek oradan ayrılmışlar.

Hemen efendim, zavallının karısı ile kızı da oradaymış. Köylüler onu bir kütüğe bağlayarak o iki öksüzü gözlerinin yaşına bakmadan ateşin içine atmışlar. Ana kız burada böyle cayır cayır yanadursun, celladın aklı başından gitmiş, kalbi sıkışmış, gözleri korkudan öyle büyümüş, gözlerinden ansızın öyle bir kan gelmiş ki köylüler, aman ateşe atmazdan önce ölmesin, el verin de götürüp şu cenabeti layık olduğu cehennem ateşinin içine atalım, diyerek celladı anası ile kızının yanına atmışlar. Atınca cellat burada, rüzgârda çırpınan patiska parçaları gibi kıvrılan alevlerin arasında ağlamaya, böylece belki kendisini oradan kurtaracak son bir peygambere yakarmaya başlamış. — Ne olursun, diye yinelemiş ölünceye dek, sen pirimsin, ne olursun gel de beni buradan kurtar. Senin adını ben burada ağzıma alacak kadar alçak mıyım, senin adını ben burada yakacak kadar berbat mıyım, sen bilirsin, gel beni buradan kurtar, ben de ölmüş de olsam kızımın öcünü alırım, ben de ölmüş de olsam yeraltından çıkar, parçalanmış kemiklerimi toplar, şu günahsıza yeni bir giysi bulurum. Allah, biz bu dünyada mutlu olmadık, öbür dünyada soluğumuzu yeter kılsın... Ama bu sözleri köylüler artık kalpleri karardığı için mi, yoksa alevler sesleri de yuttuğu için mi bilmem, duymamışlar. Duymuşlar da, — Kel ölürken böğürüyor bakın hele, diyerek gülüp geçmişler.

9

Annem bir ağaçtı

Bunu böylece açıkladıktan sonra annem nedense eğilip yüzüme üfledi, — Allah hayır etsin, celladın seslenip yakardığı peygamber sen olacaksın ama her peygamber peygamber değildir, bu yazıklı herif seni kendisinin kurtarıcısı bilmiş ya, Allah korusun, kalbini temiz tut, yine kötü bir şey yapma, dedi.

Annem sanki bir yerde kök salmak, işlerini de her yana uzayabilen kollarıyla görmek için yaratılmıştı. Gençliği olmadı hiç, bu yüzden onu ben hep kocamış bir yüzle gördüm. Gerçi bu yüze kocamış da denemezdi, bu, görmüş geçirmiş bir yüzdü. Kemerli bir burnu vardı. Çenesi dudağının altında çukurlaşır, sonra belli belirsiz çatallaşarak öne uzardı. Güzel bir kadın sayılmazdı; cildi, güzel kadınlar gibi öyle pürüzsüz değil, gözenekli, buğday renkli bir ciltti. Ama kırışmamıştı. Bu gözenekli, koyu cilt belki döşünde biraz incelir, birkaç kez gizlice –yazları sıcak pınarda, kışları ahırda yıkanıyordu– gördüğüm göğüslerinde iyice apak olurdu. O koca göğüsleri annem koynunda nasıl taşırdı, o vakitler bunu aklım almazdı benim. Yıkanıp giyindiği zaman nasıl olurdu, ne olurdu da, memeler nasıl saklanırdı da kaybolurdu, bunu anlayamazdım. Annemin ben göğsünde hepimizden birer örnek sakladığını düşünürdüm. Benim, babamın, dedemin, çevremiz-

deki herkesin bir örneğini orada taşırdı. Bizim örneklerimize hem ölüm yoktu; sözgelimi dedemdi, annemin memelerinin içinde yaşamını sürdürür, orada oturmuş, bastonunun geyik desenli başı avuçlarının içinde, hepimizin bir ve aynı şey olduğunu söyler dururdu.

Sonra annemin o başörtüsünün, uzun dökümlü elbisesinin içinde parmak uçlarından başlayarak kuruduğunu, gerçi bu kurumanın benden, benim doğumumdan çok önce başladığını düşünürdüm. Daha doğrusu, öyle parmak uçlarından başlayarak kuruyup dökülmezdi de, başka bir şeye, sözgelimi bir çınar ağacına dönüşür, cildi bu iri ağacın gövdesini gitgide andırır, parmaklarıyla ayakuçları da gövdeden vaktiyle çıkar, sonra sertleşerek keskin hatlar kazanırdı. Bunu annemin ayak bilekleriyle kuru ellerinde görürdüm.

Bir keresinde, annem tutup bir ağaç kukla yapmıştı bana. Kuklanın uzun sivri bir sakalı, boynuzlu yontuları andıran bir bıyığı, bir de hâşâ, padişahımızın –Allah'ın selamı üzerine olsun ve Allah onu düşmanları karşısında her vakit muzaffer kılsın– kavuğuna benzeyen bir kavuğu vardı. Bu kukla bir zaman benim koynumda yattı, sonra bir kaybolup yine ortaya çıktı. Kayboldukta ben bunun iniltilerini duydum, durup yastıkların altına, döşeklerin arasına baktım ama ne sakaldan bir uç ne de bıyıktan bir kıvrım görebildim.

Annem kış aylarında penceresinin önünde oturarak bahçedeki fındık ağaçlarını seyrederdi. Yazın da evin önüne çıkar, orada öylece oturmakla dalıp giderdi. Yine efendim benim tutup kavuklu kuklayı kaybettiğimi anlayınca, — Hele bak, dedi, Kavuklu'yu kaybettin ise çekeceğin var. Ben korkuyla, — Kaybetmedim, dedim, buralarda bir yerde, ama saklanıyor. Deyince, annem dudaklarını büzüp gözlerini kapatarak, — Bilmem, dedi, bulacaksın, bulmadın mı külahları değişiriz.

Beni bu felaket yolculuğuna sürükleyen nedenlerden birini, bu kuklayı, sedir ağacından yapmıştı annem. Kavuklu namıyla çağırdığımız mendeburu nerede bulabileceğimi düşünüp dururken, ağaçtır, ağaç yanına varır, diyerek, sedir ağacının yanına gittim. Bu sedir ağacı iki akarsunun arasında bulunurdu. Su aslında tek başına büyük bir su olup ortada bir ada oluşturacak biçimde çatallanarak akar, adadan bir şifa ormanı yükselirdi. Sedir bu ormanın doruğu idi, çoğu zaman göğe yükselerek –bu onun elbette gezegen bir nesne olduğunu gösterirdi– bulutların arasında kaybolur, böylece yükseldiği yerden kim bilir ne haberlerle dönerdi. Ağacın, bir gök merdiveni olduğu söylenirdi. Gerçekten de, bakıldığında iki yana karşılıklı uzanmış dallar görülür, bu dallar birbirinden bunca uzak olmakla insanın gözünü korkuturdu. Sanırsın bu gök merdivenine ancak devasa ayaklar ile çıkılır, insan buradan asla bir daha inemez, inse de kalbi büyüyerek belki bir daha iflah olmazdı.

Acep Kavuklu gelip saklanmış mıdır, diye ben bu sedirin yanına vardım. Varınca, dallardan başka ağacın bir de kovuğu vardı ki şöyle bir kovuktu bu:

10

Kovuğun öyküsü

Bu kovuk elbette Süleyman'ın İstanbul seferinden de, babamdan da ve onun babası İlyas'tan ve onun babası Selman'dan ve onun babası Toğrul'dan ve onun babası İshak'tan ve onun babası Nuh Nebi'den de eski olduğu için, kendi gövdesi ile birlikte nice görüp geçirmiştir. Söylenenlere göre, zamanın birinde, buralarda kıtlıktan taş taşı yedikte yani, padişahın biri, ya taht ola ya baht ola, diyerek, akarsunun kaynadığı pınarın başında bir başka padişahla boğazlaşmış. Kan gövdeyi götürüyor, cengâverler birbirlerinin dilini enselerinden çıkarıyorlarmış. Palalar havada uçuşuyor, elde hançer kalmayınca asker ne yapsın, kopmuş kol ve bacakları kendilerine kılıç eyliyorlarmış. Vesselam, çarpışanlar bir zaman sonra tanınmaz hale geliyor, geriden gelen asker de, acep hangisi bizim ordumuzdur, komutanımız, seraskerimiz neredедir, diye düşündükte kendini boğuşmanın içinde buluyormuş. Doğrusunu Allah bilir. Padişah padişahsa ne asker tükenir, Allah da ona layıkıyla rızkını verir. Sonunda, bunlar bu pınarın başında birbirlerini boğazlayadursunlar, gövdelerinden fışkıran kandır, bu suya karışınca, elbette kan sudan fazla olduğu için su da ağırlaşmış ve kırmızı bir bataklık olup kabarcıklar çıkara çıkara kendi yatağında akmaya başlamış. Akınca bu kan gelip bizim

adanın ortasındaki sedirin köklerine sızmış. Ağaçtır, bu kanla beslenir olmuş.

Bunları bana anlattıktan sonra, — Ama, diye devam etmişti babam, bu kan ona ne yâr ne yaver olmuş. Buralarda da o sıralarda kıtlıktan taş taşı yediği için, zaten kimsecikler kalmamış. Gel zaman git zaman, İstanbul'un bu yakasında köyler kurulmuş, Geyikli Dede'nin burada yaptığı ev de çok geçmeden dolup taşmaya, konuklar ağırlayarak dal budak salmaya başlamış. İşte ben biraz dillenip ayaklanınca gelip bu suda balık tutmaya, çıkıp bu ağaçta oyalanmaya başladım.

Derken bir gün ağaçtan bir fısıltı geldi. Gerçi ağaç bana bir şeyler söyledi ama duyduklarımın ne anlama geldiğini ben bir türlü çıkaramadım, sonra, gövdeye kulağımı dayayarak bir dinleyeyim hele deyince, ağacın,

Alas!

diye inlediğini duydum. Ama ne o gün ne de daha sonra bu sözcüğün ne anlama geldiğini öğrenebildim.

Akşamüzeriydi. Hava kararınca, bilindiği üzere, her şey rengini yitirir, bu yüzden de tehlikenin nereden geleceği bilinemez. Ben de karanlık iyice çökmeden çıkıp sedirin kovuğuna bakmak istedim. Belki gövdenin içi boştu ve ses de rüzgârın sesiydi. Ya Allah, diyerek çıkıp ağacın çukur kovuğuna baktım. Gölge nedeniyle çukur iyice kararmıştı ama içinde boşluk olmadığını hemen anlamıştım: Kovukta, kesik bir baş vardı. Sakalları uzamıştı başın. Gözleri kızarmış, kulakları seğirip duruyordu. Bunu görünce kendimi korkuyla gövdeden aşağıya attım, sonra acıya aldırmadan kalkıp eve doğru koşmaya başladım.

Gerçi gölgelerden korktuğum acemi zamanlar artık gerilerde kalmıştı, ben de bu pek çok defa tırmanıp indiğim ağaçta artık daha başka şeyler görüyordum. Sözgeli-

mi, çıkıp dallarda yükseldikçe başım dönüyor, içime tuhaf bir korku düştüğünden, daha yükseğe çıkmaya cesaret de edemiyordum. Durup uzaklara bakarak süyüklüyor, rüzgârın sesini, kokusunu dinleyerek ilkgençliğimin aşka özlem duyan ilk zamanlarını böylece heba ediyordum. Bu benim kadınları ilk gördüğüm, onları birer kadın olarak yeni yeni anlamaya başladığım zamanlardı. Sedire böyle tırmanarak orada, dal üstünde oturduğum, uzak yerlerin hayaline daldığım vakit –böylece aşağıda kalanlar için belki yalnızca ağacın uçları değil, ben de bulutların arasında kalıyordum– zekerimin gerçek bir dal gibi dikilerek gövdemden fışkırdığını, neredeyse yapraklanarak göverdiğini görüyordum. Benim için bir vecd haliydi, bunun bir tören olduğunu ve böyle zamanlarda kadim peygamberlerin benimle konuştuklarını düşünüyordum. Çıkıp dallarından birinde oturduğum bu sedir ağacı o zaman usul usul sallanmaya başlıyor, yaprak uçlarından fısıltılar yükseliyordu. Sanki ağaçtı, zekerimle birlikte kıpırdamış, gerinip kalkmıştı. Böylece eski, mübarek peygamberler benimle konuşmaya başladıkları zaman, hayır, korkmuyordum. İşte o zaman belki bir sis çöküyordu, bu sis beni ağacın dalları ile birlikte kapatıp sakladığı için ben Allah'ın bunda bana yardım için bu sisi var ettiğini anlıyordum. Bu, korkunun önüne geçecek yegâne şey idi. Böylece başımı ben bu ağacın içinde kaldırıp da yukarıya bakınca dalların göğe sonsuzca uzandıklarını görüyor, bunun kim bilir yüzlerce yıl çıkılabilecek bir acayip merdiven olduğunun ayrımına varıyordum. Ama bu arada fısıltılar da giderek yükseliyordu. İlkyaz başlarında, havalar ısınmaya yüz tutunca olabilirdi bu. Dalların üzerinde yapraklar önce tomurcuklanır, sonra bir büyücünün elleri gibi apansız çırpınarak açılırdı. Böyle oturup da zekerimle oynamaya başladığım vakit bu tomurcuklar işte önce birer peygamber edasıyla

fısıldamaya başlar, sonra birer küçük insan başı olup patlayıverirlerdi. Dallarda yaprak yerine insan kelleleri belirir, bunlar benim anlamadığım bir dilde konuşur, fısıldar, dua eder, gülüşür, ağlar ve kavgaya tutuşurlardı. Birer yaprak büyüklüğünde olurdu bu kelleler. Çoğunlukla hepsi beni görür, birbirleriyle konuşmakları sırasında gözucuyla bana da bakarlardı. Ama bana ne söylerlerdi, bunu bilmezdim. Doğrusu, merak da etmezdim. Zekerimi avucumun içinde ovalayarak yumuşamış vücudumu dengede tutmaya çalışırdım ben. Arada gözlerimi kapatır, gördüğüm kadınları hayal ederek bu ânın hiç bitmemesi için dua ederdim. Ama o zamana kadar annem dışında hiçbir kadını çıplak görmemiştim. Bu yüzden kadınları elbiseleri ile düşünüyordum. Böylece gözlerimin önünde genellikle bölünmüş, parçalardan oluşmuş bir kadın var edebiliyordum. Bu kadın, sokaklarda gördüğüm kadın yüzlerini, elbiselerini taşıyordu. Çok zorlarsam çıplak memeleri de oluyordu bunların ama görüyordum ki bu memeler aslında anneme aittir. Böylece bu bana biraz utanç da veriyordu, ama çok sürmüyordu bu utanç. Gözlerimi araladığım zaman yine tomurcuklanmış, dallardan fışkırmış kafalar görüyordum.

Bu yaprak-insanların erkek olanları keçisakallı ve kel idiler, kadın olanları ise hokka burunlu ve uzun saçlı olup güler yüzlü idiler. Boyunlarından dallara bağlı oldukları için bunların birbirlerinin eşi olduklarını zannetmiyordum. Arada, fısıltı ve uğultudan sıyrılan çığlıklar da duyuyordum. Sonra başımı kaldırıp yeniden gökyüzüne bakıyordum. Zekerim elimde gökyüzüne bakıyor, orada kimi dalların en uca vardıkta birer ejderha başı ile son bulduklarını görüyordum. Öfkeli bu ejderhalar ki dal vücutlu ve kelle yapraklı idiler. Belki bu yüzden yukarıdaki karanlığa çatal dillerini uzatarak alev püskürüyorlardı. Böylece bunlar sedirin koruyucu ejderhaları olup gökyü-

zünde, karanlığın içinde belki birtakım iri kuşları yakıyorlardı. Ağacın böyle korunaklı olduğunu gördükte gözlerimi kapatıp zekerim elimde bir zaman ben bu yaprak-insanların dillerini çözmeye çalışıyordum[7]. Sonra yine kadınlar hayal ederek belki sonunda içimden fışkıran şeyin yavaş yavaş sona ermesini bekliyordum.

11

Kavuklu'nun sakalı

Kovuğun içinde Kavuklu'ya ait bir parça, sakalından bir tel bulunuyordu. Ama elbette kendisi yoktu. Ya ben mendebur Kavuklu'yu nerede arayacaktım? Bunu düşünerek kara kara, sedirden indim, suyu taşların ucuna basarak geçtim. Sanki bu beni eğlendirmek için yapılmış bir kukladan çok daha fazla bir şey olup benim yalnızca on altı yaşımı değil, bütün bir geleceğimi karartmaya yemin etmiş bir şeydi. Gerçi annem benim için böyle korkunç gelecek hazırlamazdı, bunu kesin olarak bilmesem de hissediyordum. Zira daha önce annemi öyle uzun uzun konuşurken görmemiştim. Ki, beni uzaklara gönderir miydi? Annem, ayrılık belasını yaşamamıştı hiç. Daha doğrusu, elbette ayrılık dediğimiz şey yalnızca birinin, birimizin buradan, bu evden uzaklara gitmesi ile yaşanacak değil, bu nedenle uzaklara gidenin belki artık başka bir nesne olduğunu, onu anlatmaya ayrılık sözcüğünün yetmeyeceğini söylemeli.

Uzak, bir merak kuyusudur. Burada biz adım attıkça eski benliğimizi unutarak yukarıda da söylediğim gibi, başka bir nesne oluruz ve bu nesne öyleyse niye yalnızca ayrılık duygusuyla yaşasın? O artık yeni bir şeydir, ama öyle durağan bir şey de değil; yuvarlanan bir top gibi olmakla her gün renk değiştirir ve uğradığı her yerde ona

yeni ve el değmemiş bir şey, belki bir mücevher karşılaması yaparlar. Ama annem bunu hiç düşünmemişti. Evin önünde durarak karşıya bakar, ağaçlarla tepeleri görür, belki daha uzakta denizin ince, sisli görüntüsünü bilir, ama bütün bu gördüklerini hiç mi hiç merak etmezdi. Ben de kim bilir başıma bunca talihsizlik gelmese buradan hiç ayrılmayacak, uzaklarda yeni ve bambaşka bir nesne olarak dolaşmayacak, geri dönmenin hazzını –ya da korkunç hüznünü– yaşamayacaktım.

Sözünü ettiğim acı olaylardan birini işte ben o gün, kovukta Kavuklu'nun izini bulduğum gün yaşadım. Kovuktan inmiş, taşların ucuna basarak dereyi geçmiş, kendimi bütünüyle talihsiz ve mutsuz hissederek başım önde yürüyordum.

Ev pek uzakta sayılmazdı; çocukların sesini duyuyor, üstüme ansızın çöken burukluğun nedeni olarak nedense onları görüyordum. Oysa o güne kadar yaşamımda öyle çok büyük acılar, üzüntüler ya da buna benzer şeyler görmemiştim. Bu nedenle eve hemen gitmek istemedim. Kavuklu'nun sakalını nasıl olsa cebime koymuş, anneme kuklayı sabırla aradığımı kanıtlayacak nişanı sağlama almıştım. Biraz kırlarda dolaşmak, belki babamın dükkânına gitmek istiyordum. Böylece orada günün sona ermesini bekleyebilir, gelip gidenlerle konuşarak bilgimi artırabilir –bu orada her zaman mümkün oluyordu, çünkü eski ya da esaslı bir dükkân, her şeyden önce, gezginlerin ya da uzun, çileli yolculuklardan dönenlerin uğrak yeri olmakla insana bu olanağı sağlıyordu– ya da hiçbir şey yapmadan, yalnızca içimdeki burukluğun tükenmesini böylece sağlayabilirdim. Yol kıvrılmıyor, önce bir tepeye tırmanarak neredeyse sona erecekmiş gibi küçülüyordu. Ama tepeye çıkınca önce karşıda, sisler içinde bir deniz görünüyordu. Burada yol yeniden genişliyor, tepe alçalarak hem denizin daha büyük, daha açık görünmesini sağlıyor hem de

insanı büyüleyen o taş sokaklarıyla Üsküdar'a ulaşıyordu. Ama, bunun için epey yol almak, inişli çıkışlı yolda bitkin bir biçimde yürümek, sıklaşan ormanı geçerek, kimsesiz, neredeyse üzgün bu ormanın içinde daha bir zaman Üsküdar'ın kalabalığını hayal etmek gerekiyordu. Bunu göze almıştım. Belki dükkâna ulaşmadan iyice bezgin düşer, düşünce tutup geri dönerdim, ama hiç değilse böylece biraz oyalanmış olurdum.

12

Ormanda bir avuç tuz

Bunları düşünürken bir inilti duydum. Bu iniltiyi duydukta sözünü ettiğim ormana yaklaşmıştım ve hava da neredeyse kararmak üzereydi. Yaprakların arasında ışıktan çizgiler belirmiş, huzmede uçuşan tozlar görünür olmuştu. Benim için, gördüğüm o cellat rüyalarından sonra, zaten hem akşam saatleri, hem gece, hem de yalnız olmaklığım korku verici bir iş olmuştu. Olunca inilti beni ürpertti, dönüp kaçayım dedim ama kaçmadım. Bir hayvan, diye geçirdim içimden, yaralı bir hayvan bu. Bu, bende merhamet duyguları uyandırdı, gidip hayvanı bulmaya, belki, gerçekten de öyleyse, yaralı bir hayvansa ona yardım etmeye karar verdim. Yaralı bir hayvan görmeyeli çok olmuştu. Böylece, sesin geldiği çalılığa yürüdüm. Yürürken, sesin ikinci kez gelmediğini fark ettim, korkumu yenmemi sağladı bu, ama bir şey daha düşündüm: Belki ortada bir ses yoktu, yalnızca ses mi, bir yaralı hayvan, bir tuzak, bir öcü, belki hiçbir şey yoktu. Ama çok geçmedi, sesin gerçek olduğunu anladım. Birisi gerçekten de benim baktığım çalılıkta inliyor, yalnız, zavallı, çaresiz, orada öylece uzanmış bekliyordu. Bir çocuktu bu. Küçük bir çocuk; dört ya da beş yaşlarında vardı. Kanlar içinde çalılıkta inliyor, ölmek üzere olduğu her halinden anlaşılıyordu. Otları elimle aralayarak eğil-

dim, doğrusunu söylemek gerekirse, dehşete kapılmıştım. Beni görünce çocuk da böyle bir dehşete kapıldı ve korkuyla büyüyen gözlerini çok geçmedi, sımsıkı kapatarak kendisini öldürecek son darbeyi beklemeye koyuldu. Ben o şaşkınlıkla, — Korkma, diyebildim. Bir yandan çocuğun elini tutuyor, bir yandan da çevreye göz atıyordum. Çocuk, henüz ölmemiş olsa da, açıkça parçalanmıştı. Vücudundaki yaraların taze olduğunu, ağzından boşalan kanın çenesinden süzülerek göğsüne aktığını gördüm. Boğazı da kanlar içinde olup bu tuhaf boğaz yarasını ona kimin verdiğini, bu akıl almaz işi kimin, nasıl yapabildiğini düşündüm. Bu boğaz, sanırsın ateşten bir el tarafından saatlerce sıkılmış, böylece bu güzel kıza görülmemiş bir işkence yapılmıştı. Aslında, onu görür görmez anlamıştım; onun için yapılabilecek hiçbir şey kalmamıştı. — Sana ne oldu böyle, dedim. Ama beni duymadı. — Sana ne oldu, kim yaptı bunu, ne oldu böyle? Bunu bağırarak söyledim. Söyleyince sesim ormanda çınladı, belki ağaçlardan birkaç kuş sıçradı, bu kuşların kanat sesleri ama nedense çok uzaklardan geldi. Çocuk gözlerini hafifçe aralamayı başardı, dilini kan içindeki ağzından çıkararak bana bir şeyler söylemeye çalıştı ama kan buna engel oldu. Göğsündeki, kollarındaki yaraların ona dehşetli acı verdiğini, boğazından içine akan kanın onu boğmak üzere olduğunu görüyordum. Yazık ki hiç gücü kalmamıştı. Onu kucağıma alsam, buradan götürmeye kalksam buna gücüm yeter miydi, bilmiyordum. Ama zaten bunu yapamazdım. Çocuk kıpırdayamıyordu, tutup kaldırdığım an etleri parça parça olarak dökülecekti, bu korkunç görüntü beni önce tuhaf bir bezginliğe, sonra acınası bir hüzne sürükledi. Başında oturup ölmesini bekledim. Zavallı, o kadar güzel bir kızdı ki, saçları altın gibi ışıldayarak neredeyse köpük köpüktü. Teni beyaz, gözleri deniz mavisiydi. Bu yaşta bu kadar

güzel bir çocuğa insan nasıl kıyabilirdi? Oturduğum yerde ağlamaya, bir yandan da kızın saçlarını okşamaya başladım. Ben okşadıkça kız önce biraz rahatladı, sonra göğsü kabararak içindeki bütün kanı çıkardı ve sonra usulca öldü; bunu kesilen soluğundan, titremesini yitiren bedeninden, yüzüne yerleşen huzurlu ifadeden anladım. Çocuk orada, ben saçlarını okşarken can verdi ve bir et yığınına dönüştü.

Sonra nedense onun ölümünde kendi sonumu da görerek korkuya kapıldım. Yerimden sıçradım, kız katledileli çok olmamıştı, bu nedenle bu cinayeti kim işlediyse, hâlâ ormanda olmalıydı. Kalkıp ormandan hemen çıkmak istedim. Yolda kaybettiğim zamanla birlikte hava da kararmıştı, ışıksız yol beni korkutuyordu. Böylece soluk almadan koştum, çok sürmedi, sözünü ettiğim tepeye vardım ve evleri gördüm. Pencerelerde yağ lambalarının ışığı görülüyordu ki ben, evet, bu kez sevinçten ağlamaya başladım. Bacaklarımda derman kalmayarak iyice bitkin düşmüştüm ama zihnim çalışıyordu. Bu yüzden evden önce dereye gitmeyi akıl ettim. Zira üstüm başım kan içindeydi ve ne anneme ne babama ne de başka bir kimseye bu kanın nereden geldiğini söyleyebilirdim. Kucağımda bir kız ölüsüyle köye de giremeyeceğime göre kızı hemen unutup üstümü başımı temizlemekle ben belki bu kanlı işin içinden sıyrılabilirdim. Bunda hemen sedire dönerek çok geçmedi, dereye vardım. Su karanlıkta ışıltılar çıkararak akıyor, gecenin sessiz içinde billur gibi, nefis kokular çıkararak köpürüyordu. Hemen yenlerimi çıkardım, köpük içinde, taşlara vurarak bunları yıkadım. Karanlıkta kan lekelerini iyice göremiyordum, bu yüzden bir zaman bu işi yaptım, kan iyice çıksın, akıp gitsin, izi kalmasın istedim. Sonra bunları çıkarıp iyice sıktım, öyle bir sıktım ki bir damla su kalmayıncaya kadar orada belki sabahı etmeye bile razıydım. Derken çır-

pıp düzelterek giydim, ıslak giysi ile üşümüş, yorgun, harap bir halde yeniden yola koyuldum. Bu sırada hafif bir rüzgâr çıkmıştı. Enseme çarptıkça bu rüzgâr sırtımda buz kesiyor, bir yandan da ne hikmetse terliyordum. Bu geceden sağ çıkarsam bir daha ormana gitmeyeceğim, diye düşünüyordum, hele gece vakti oralarda bulunanı şeytan görsündü.

Böylece eve vardım. Lambalar söndürülerek babam uyumuş, annem evin karanlık içinde beni beklemişti. Zavallı annemdi, karanlığın içinde kara bir taş gibi oturup gözleri kaygıyla açık beni beklemişti. Onun bu sessiz hali beni iyice berbat etti de kendimi tutamadım, ağlamaya başlayınca annem kıpırdadı, — Nerelerdeydin, diye sordu. — Kavuklu'yu arıyordum, dedim. — Kavuklu'yu bu vakit sen nerede göreceksin de arıyorsun, dedi. — Buldum, dedim. — Öyle mi, dedi, ver bakalım. Cebimden Kavuklu'nun sakalını çıkarıp anneme verdim. — Bunu buldum yalnızca, dedim. Sedirin kovuğuna uğramış ama sonra gitmiş. Gidince de sakalından böyle bir tel bırakmış. Annem teli aldı, gülümsedi, — Bunu bu karanlıkta sen nasıl oldu da gördün a oğlum, dedi. — Gördüğümde hava daha kararmamıştı, dedim. Sonra kovukta uyuyup kalmışım. — Peki neden ağlıyorsun, diye sordu. — Korktum, dedim, hava kararınca korktum. Ağacın üstünde uyurken bir de karakura gördüm. — Korkma, dedi. Deyince ben dönüp kerevete uzandım, — Uykum var, dedim. — Peki, dedi, sonra gidip babamın yanına uzandı. Ben de çok geçmeden dalarak deliksiz bir uyku çektim.

Ertesi sabah kuruyan giysilerimi giyip hemen dışarıya çıktım. Annem de uyanmış, kapının önünde oturuyordu. Ben ormandaki kızı düşündüm. Er geç biri onu bulacaktı, sonra köye haberi gelecekti. Kızı daha önce hiç görmemiştim. Belki daha öteden, benim bir kez bile gitmeye cesaret edemediğim köylerdendi, sonra elbette onun ana-

sına da haber gitmekle kadın kim bilir nasıl perişan olacaktı. Benim kalbim yufkadır; annesinin böyle bir acıyı yaşamasındansa kızın cesedinin hiç bulunmamasını yeğ tutardım, işte kendi kendime bunları düşünüyordum. Sonra gün ışığında bir şey dikkatimi çekti: Kan lekeleri üzerimde kararmış, ama bütünüyle temizlenmemişti. Pabuçlarımda ise düpedüz kırmızı lekeler görünüyordu. Evin önünden gelip geçenler görmüştü bunu, annem de, — Sana ne oldu böyle, diye sormuştu hemen. — Dün ormanda yaralı bir hayvan gördüm, dedim, onun kanıdır. Hayvana acımakla ben tutup onu gömmeye çalıştım ama kan da böyle üstüme bulaştı. — Aç hemen, dedi annem, ormanda ne işin vardı ki? — Dolaşıyordum, dedim, buralarda canım sıkılmıştı. Ben bunu söyleyince annem artık bir şey söylemedi ama bana da öyle sessizce baktı, sanırsın alınmış. Bu böyleydi, annemin böyle bir hali vardı. Bir işe kafası yatmadığı vakit hemen alınır, yüzünü buruşturarak neredeyse hüzünlenirdi.

13

Bir ağaç gecesi

Bir gece, sağıma döndüm olmadı, soluma döndüm olmadı. Olmayınca oflayıp puflayarak kalktım, yatağımın üstünde bir zaman oturmakla aman nedir bu, nasıl da yorulmuşum, biraz dinleneyim, dedim. Ev yıllarca sanırsın içeriye kimsecikler girmemiş; toz kokusu içindeydi. Kapılar, pencereler sanki yüz yıldır açılmamış, ev lanetli bir ev olup bu yüz senede bir ziyaretçisi olsun bulunmamıştı. Ben de böylece bu eski evde, yatağımda biraz dinlendikten sonra kalkıp yürümeye başladım. Sessizlikte kemiklerimin sesini duyuyordum. Bu ancak sedirin başında gelebilirdi başıma, böyle sessiz, kıpırtısız ağacı sis basar, ben orada, dallardan birine oturmuş, zekerim elimde, dışarıdan gelecek her sese, rüzgâra, kokuya kapanır, kendimi en eski, el değmemiş burçlardan birinde hissederdim. Bu olurdu, bunu hatta çoğu zaman kendi ellerimle yaratırdım, ağacıma gider, orada hareketsiz durup dururdum. Ama evi hiç böyle görmemiştim. Kemiklerimin sesini dinleye dinleye odayı geçtim, annemle babamın yattığı kerevete yaklaşarak onların yaşayıp yaşamadıklarına bakmak istedim. Daha doğrusu, yaşayıp yaşamadıkları önemli değildi o kadar. Ortadan kaybolmuş olmalarından korkuyordum. Kapıyı açtım, yatağın üstünde birbirine sırtını dönmüş iki iri gövde gördüm. Ses yoktu.

En küçük bir kıpırtı bile yoktu. Soluk alıp vermediklerini anlamıştım. Hayatta olduklarını görebiliyordum, ama soluk almıyorlardı, bunu da görüyordum. Ayaklarımın ucuna basarak yaklaştım. Annem her zaman yatağın kapıya yakın tarafında uyurdu, kollarını yorganın üstünde tutarak uyur, kimi zaman bu kollardan birini kerevetten sarkıtarak parmaklarıyla yere dokunurdu. Bu onu Hıristiyanların tasvirlerindeki azizelere benzeterek neredeyse kutsal bir varlık, bir taş mücevher yapmaya yeterdi. Yine öyle uyuyordu; kollarını yorganın üstüne çıkartmış, ama elleri göğsünün üstünde, parmakları açık. Soluk almıyordu. Bunu kesin olarak söyleyebilirdim. Üstelik, bunu görünce yine geldiğim gibi, ayaklarımın ucuna basarak dönüp gitmek istedim. Ama sonra korkuya kapıldım. Soluk almıyorlarsa durum kötü demekti, ama şu gördüğüm bir rüya ise belki göreceğim daha başka şeyler de vardı, rüya, bildiğiniz gibi, bize pek çok şeyi açıklar, bu bakımdan görülebildiği ölçüde görülmelidir. Bunu düşününce durup yüzümü annemin yüzüne tuttum. Soluğunun yanaklarıma çarpmasını bekledim. Çarpmadı. Bunun yerine, nereden geldiyse o sessiz, hareketsiz, küflü ve rüzgârsız evde bir rüzgâr peyda oldu. Bu hafif rüzgârla birlikte annemin kollarının birinden bir ses geldi. Bu sese ben bakınca ürktüm; kolda bir yaprak yeşermişti. Annemin damarlarıyla beslenen bir yaprak olup rüzgârda çırpınıyordu. Annemde böyle bir şey ben daha önce görmemiştim. Boğazım kasılınca ağzımdan öğürtüye benzer bir ses çıktı. Çıkınca da önce annem, ardından babam uyandı. — Ne arıyorsun burada, diye sordu babam.

14

Ümmik

Giysilerimi çıkardıktan sonra yeniden dışarıya çıktım; hava iyice ısınmış, toprak güzel güzel kokmaya başlamıştı. Üsküdar yoluna çıkmadan önce Ümmik'i gördüm.

Bu Ümmik, benden daha küçük –ama kaç yaşında olduğunu bilmiyordum, sormamıştım da hiç– sıska ama cin gibi bir çocuktu. Köyde bana deli gözüyle bakmayan bir o vardı ama o da öbürlerinin gözünde benden daha beter bir deli olup bunun bir sincabı vardı. Çirkin, sıska, renksiz, bir fareden farksız bu sincabı Ümmik ne yapardı, bilmezdim. Hayvanın yusyuvarlak, boz bir karnı vardı. Hatta, kimi zaman, ya hu bu sincabın karnı var da başı nerede, diye durup aradığım olurdu. Ama ben ben olup böyle bir baş bulamazdım. Ümmik, bu yusyuvarlak göbek nedeniyle sincabı Tas adıyla çağırırdı. Ben evden çıkıp da Ümmik'i, yanında da acayip hayvanını görünce, — Ümmik, dedim, gel beraber Üsküdar'a, babamın dükkânına gidelim. — Gel, olur, gidelim gelelim hemen, demekle elinde Tas olup bu benim peşime düştü. Birlikte yola çıktık. Çıkınca, yol da uzun, Ümmik'le biraz dalga geçeyim dedim, bunun üzerine ona sincabını nerede bulduğunu sordum.

Ümmik, ele avuca sığmaz bir çocuktu. Kimseyi geri çevirmez, bir iş buyurulmakla hemen ellerini ovuştura-

rak kollarını sıvardı. Üşenmez, kendisine ne iş verildiğine bakmaz, o sıska vücuduna oranla basbayağı iri, kalın ve güçlü kollarıyla her işin üstesinden gelerek az konuşurdu. Ama konuştuğu zaman da herkesin aklını karıştırır, bu nedenle deli denip geçilerek kendisine pek yüz verilmezdi. Sincabını nerede bulduğunu sorunca, — Bulmadım, dedi, yanımdaydı hep. — Nasıl oldu bu Ümmik, dedim, yani sen onu yanında ilk ne zaman gördün? — Ben onu ne göreceğim, dedi, kendimi bildim bileli o işte hep böyle yanımda idi. Ben de onun sayesinde yürümeye başladım. O zamanlar Tas da bir çocuk olmakla sincapların çocukluğu görülmeye değer bir şeydir. Epey biçimsiz olurlar ki bu Tas da öyle biçimsiz bir çocukluk geçirmiştir. Bu o kadar küçük bir şey idi işte, sanırsın küçük, tüylü bir top. Önümde yuvarlanır dururdu. Amma ne babam ne de annem bunun ne olduğunu o zaman benim kadar bilirlerdi. Onu gerçekten de tüylü bir top bildikleri için sağa sola atar, tekme savurarak yok yere yuvarlar, benim bunun peşinde koşmaklığımı böylece sağlarlardı. İşte bu nedenle çok erken yürüdüm ben. Yürümekle de sincabımı babamın tekmelerinden kurtardım. Bir gün babam bunun ağaçta yetişir tüylü bir meyve olduğunu söyledi. Ama o zamanlar Tas kendi kendine hareket edemeyecek kadar küçüktü, o yüzden de gerçekten öyle görünüyordu. Sonra Tas yavaş yavaş büyüdü, kolları bacakları peyda oldu, ağzıyla yemeye, kulağıyla duymaya başlayınca yanında ilk beni gördü. — Yazık olmuş hayvana, dedim, anası babası yok muymuş, kim bilir hangi kovuktan çıkmakla senin önüne düşmüş. — Neden yazık olsun, dedi Ümmik, geçinip gidiyoruz.

Bunları konuşurken ormana iyice yaklaşmıştık. Ümmik durup durup bana bakıyor, bende bir acayiplik gördüğünü bir türlü saklayamıyordu. Ben elimde ölen kızı düşünüyordum. Bir yandan korkuyordum da. Sanırsın

orman tayfla dolu, uzakta ağaçlar kıpırdıyor, gölgeler biçim değiştirerek insan yüzlerine dönüşüyordu. Bu yüzlerden de ben öyle bir korkuyordum ki, aslında geceyi neredeyse uykusuz, daha doğrusu baygın geçirmekle zaten kalbim yerinde büyümüş, boğazımdaki damarlar zonklayarak beni çileden çıkarmıştı. Ama bunları Ümmik'e anlatamıyordum elbette. — Ümmik, dedim, sen o zaman, yani yürümeye başlayınca bu mendebur sincabı neyle besledin? — Bilmez misin, dedi, sincap milleti ağaç kabuklarıyla beslenir. Ben de her gün ağaçların kabuklarını yontarak sincabıma yediriyordum, gördüğün gibi bu sincap da semiz olup sayemde böyle iri bir karna sahip oldu. Keyfi yerinde. — Peki, dedim, sen buna diyelim ağaç kabuğu yedirdin. — Yedirdim, dedi. — Bunun anası babası da mı ortaya çıkmadı, bir arayanı, soranı olmadı mı? — Olmadı, dedi, Allah insanı yetim yaptı mı onu bir arayanı, soranı nereden bulalım? Ama gördüğün gibi onun rızkı da benim. Ben efendim, ona hem ana hem baba oldum, sincabımı ne sincaplığından ettim ne de ele güne muhtaç kıldım. Güldüm, — Allah senden razı olsun Ümmik, dedim. — Senden de, dedi. — Ama, dedim, bir gün başına bir iş gelip öleceksin, o zaman bu sincap ne olacak? — Sen de amma yaptın, dedi, sincabın ömrü kısa olur, on, bilemedin on iki sene yaşar, ama diyelim öyle olmadı, o vakit o da benimle gelecek, nasıl benimle doğdu ise benimle ölecek, anca beraber, kanca beraber. Hem şimdi nereden çıkardın şu ölme işini? — Şuradan çıkardım ki, dedim, dikkat edersen önümüzde korkunç bir biçimde ölmüş bir geyik yatıyor, görmüyor musun?

Gerçekten de ormana daha yeni girmiştik ki önümüze bir geyik ölüsü çıktı. Geyik neredeyse tam tamına kızın öldüğü yerde duruyordu. Bunu görünce Ümmik bana korkuyla baktı. Sanırsın bende ilahi bir güç, ya da acayip bir şey var; beni söylediklerine kanıtlar bulmakta

zorluk çekmeyen, kanıt yoksa bunu hemen oracıkta yaratan biri zannetmişti. Ama bunu bana söylemedi, hem öyle bir söylemedi ki buna gerek de kalmadı. Ben başım dönerek geyiğin yanında çömelince Ümmik de benimle birlikte orada oturdu. Kaderimin değişmeye başladığını anlıyordum. Bana bir şeyler oluyordu. Böyle ormanın içinden Üsküdar'a doğru yürümekle sanki annemden, babamdan, çocukluğumun geçtiği yerlerle kutsal sedirimden de uzaklaşıyor, neredeyse sürükleniyordum. Sonra, neden bilmem, — Ümmik, dedim, ben bu geyiği dün de gördüm. — Vallahi mi, diye sordu. — Vallahi, dedim, dün ben yine buradan geçerek babamın dükkânına gidiyordum ki ormanda bir ses duydum. Dönüp bu ses acaba nereden geliyor diye bakınınca işte bu geyiği gördüm. Ben gördüğüm zaman bu zavallı geyik daha ölmemişti, ama can çekişiyordu. Ama elimden bir şey gelmeyeceği de açıktı, ben zavallı bunun başında çaresizce oturarak ölmesini bekledim. O zaman geyiğin boğazından kanlar geliyordu, her yanım kan olmuştu. Pabuçlarımdaki kanları görüyor musun? — He, dedi Ümmik, bu kara lekeler de kan lekesi öyleyse. — Öyle, dedim, bu kara lekeler işte geyiğin kanıdır... — Ben korktum şimdi, dedi, gel dönelim, demek bu işi canavar yaptı, gel kaçalım. — Yok, dedim, canavarlar cin milletinden olup böyle güpegündüz kan dökmezler.

Bunları Ümmik'e anlatırken çalıların içine, kızı gördüğüm yere de bakıyordum. Ama kızdan neredeyse hiçbir iz yoktu, onu bulup çoktan almışlar, diye geçirdim içimden. Bir yandan aman bu kız ölmemiş olmasın, belki kendinden geçti, sonra, gece yarısına doğru uyanıp düşe kalka evine gitti, diye geçiriyordum içimden. Olur olurdu. — Yazık etmişsin abi, dedi Ümmik. Geyiği hemen kesecektin. Hem mundar olmazdı hem de acısını dindirmiş olurdun. — Öyle mi, dedim, evet ama o sırada çok

korkmuştum, tıpkı senin korktuğun gibi, ormanda korkunç bir canavar var, demekle çok geçmeden kalkıp koşarak buradan hemen uzaklaşmıştım... Bunları konuşurken yolumuza devam ettik.

— Aslında, dedi Ümmik, sincabı ağaçla bir ve aynı şey saymak gerekir. — Öyle mi, dedim, nasıl olacak bu? — Elbette, dedi, gerçi sincabı kapalı bir biçimde işaretliyorlar. Yani, sincap şudur, diyorlar. Bu bana çok anlamsız geliyor ve böyle kapalı bir işareti en azından Tas için kabul etmiyorum. — Ama, dedim, belki de yanılıyorsun, şöyle düşünelim, sincap zaten gözümüzün önündedir, doğal olarak, neyse odur. — Hayır, dedi, gözümüzün önünde olan şey sincabın görüntüsüdür. Daha doğrusu, gözümüzün önünde belki de yalnızca bir uzuv bulunur. Bu uzvu sincapla bir tutmaya başladığımız zaman onu işaretlemiş oluruz. — Bu biraz saçma, dedim; canlı bir şey, yani bizim gözlerimizin önünde hareket edebilmek için gerekli her şeye sahip bir şey, bizim için bütün sayılmalıdır. — Sayılamaz, dedi, çünkü hareket dediğimiz şey için bir başlangıç gerekir. Bizim gördüğümüz bir sincabı, sözgelimi evimizin önünde bir sabah rastladığımız bir hayvanı oraya getiren şey nedir? Bir başlangıç. — Bir neden, dedim. — Hayır, bir başlangıç, dedi, çünkü o pek çok şeyi nedensiz de yapabilir. — Bu doğru, dedim. — Öyle ise bir başlangıçtan yoksun bir şeyi bütün olarak gördüğümüzü söyleyemeyiz. — Ben bunu anlayamadım, dedim. — Sen de hiçbir şeyi anlamıyorsun, dedi. — Sen bana bakma, dedim, ama herhalde haklısındır. — Bilemem, dedi, benim bildiğim, ben Tas'ı daha bir yuvarlak, katı nesne olduktan beri tanıyorum, ama sen şu geyiği yalnızca ölürken gördün. — Bu doğru, dedim. — Öyle ise bu geyik senin için bir geyiktir, ama Tas benim için yalnızca bir sincap değildir. — Bunda kuşku yok, dedim. O zaman Ümmik o âna kadar söylediği en saçma şeyi

söyledi: — Tas nedir biliyor musun, dedi, hareket etmeye başlamış bir ağaçtır. Kendimi tutamadım, gülünce Ümmik alındı, sonra o korkunç, uzun sessizliğine büründü.

Ama bu arada Üsküdar'a varmıştık. Babamın sahildeki dükkânına –daha çok gemicilerin uğradığı bir handaydı dükkân– bir taş yokuşla iniliyordu. Yokuş kıvrılarak sahile dönüyor, sonra yol iyice daralarak korunun içinde yok oluyordu. Burada, hana yakın bir büyük konak vardı. Ben bu konağın kimin konağı olduğunu bilmezdim, ama dükkâna her gelişimde onu çevreleyen iri ağaçlara, ağaçların içinde gezinen tuhaf hayaletlere de bakmadan edemezdim. Kelime'yi, o uzun, sakallı, koyu yeşil kaftanlı adamın deyişiyle Kelime Sultan'ı burada tanımıştım. Ümmik'i han kapısında bırakıp, — Sen beni burada biraz bekle olur mu Ümmik, dedikten sonra konağı çevreleyen koruya gizlice girdim. Aman burada Kelime'yi görür de biraz hal hatır sorarım, diye düşünüyordum. Düşününce burada Kelime'yi gerçekten de gördüm. Her zamanki gibi öyle katı, kararlı, cesur bir hali vardı ki ben bunda bir an için korkuya kapıldım ama hiç düşünmeden söz verdim, — Ben gece varıp gelirim, dedim, merak etme sen. Sonra çok beklemedim, dönüp hana gittim. Tas yerde bulduğu bir ağaç parçasını kemiriyor, Ümmik sıkıntı içinde oyalanıyordu.

15

Aşk üzerine

Feridüddin-i Attar, Allah'ın selamı üzerine olsun, o, taşın içindeki deveyi görür, der. Gerçekten, bir deve, bir taşın içinde olmayacak da nerede olacak? Devenin yeri orasıdır, ama hikmet sahiplerinin, onu görebilmek için, bu iş Allah'a özgü olduğundan, öncelikle kendi varlıklarından geçmeleri gerekir. Kendilerini yok kılmadıkça, taşın içinde bir deve görmeklikleri de olanaksızdır. Bu nedenle Attar'ın bu sözünü küpe eylesek bile çoğumuzun ömrü deveyi deve yapmakla olmasa da Allah'ın bunda asıl olarak ne yaptığını anlamaya çalışmakla geçer ki bu da aslında belalı bir iştir. Zira, iş devede bitmeyip bizim için bir yordam, bir varlık biçimi olup durur. Ömrümüz de böylece geçip bir de bakmışsın çoluk çocuğa karışmışız. Gerçi benim böyle çoluk çocuklu bir şansım olmadı, hemen ben çocukluğumda koca memeli bir kadına âşık olarak hem o günlerimin değerini bilemedim hem de kendi başımı yakmakla şansım da olmadı.

Uzun yolculuğum sırasında, gerçi zorunlulukla gezip gördüğüm yerlerin kaydını doğru dürüst tutamadım, bu yüzden içinden geçtiğim ülkelerle şehirlerin isimlerini tam olarak bilmem. Daha doğrusu, bunları görüp tanıdığım insanların bana söyledikleri kadar bilirim, ama insanoğluna güven olmaz, nesine güvenecek-

sin? İnsanın bir dediği bir dediğini tutmuyor; sözgelimi, işinin ehli bir tüccar, ülkesinin adını isterse bir çırpıda değiştiriverir. Mallarını satması gerektiği zaman, efendim, diyelim baharatın iyisi Hindistan'dan gelmekle para ediyorsa bu tüccar efendi, hop, Hint oluverir. Neyse, bu nedenle bilmiyorum nerede, ben acayip bir kaplan öyküsü işitmiştim.

Vaktiyle, benim Ümmik'le birlikte bir köye vardıkta tutup burada konaklamam gerekti. Akşamüzeriydi. Hava korkunç bir biçimde –göz gözü görmediği için, karanlığın içinden gelen birtakım acayip sesler bize korku veriyordu, korku şöyle dursun, gözümüze uyku girmiyor, bizi tutup oracıkta parçalayıverecek canavarları beklemekle sabahı ediyorduk– kararmıştı. Köylüler dilimizi bilmeseler de bizim orada bir gece geçirmek istediğimizi hemen anladılar ve bize küçük, rutubetli bir oda verdiler. Ama odayı vermekle kalsa iyi, ne yol yorgunluğumuzu dinleyip ne uyumak istediğimizi anladılar da bize tuhaf bir çay ikram ederek –Allah'tan, kılığımız orada da saygı uyandırmıştı– sabah saatlerine dek bizimle oturdular. Ancak, bir vakit aralarından iyice kara, diyeceğim, katran gibi bir adam çıkarak, dilimizi konuşmaya başladı. Başlayınca iş değişti tabii; öbürlerinin söylediklerini bize açıklayarak birbirinden ilginç öyküler anlatarak bizi hoş tuttu.

Derken, odamıza yaşlı mı yaşlı bir adam geldi. Köylüler ayağa kalkıp yerlere kadar eğilerek ona acayip bir saygı gösterdiler. Böyle olunca biz de mecburen kalkarak ak saçlı bu adamın elini öptük. Sonra hep birlikte yeniden minderlerimize oturmakla Ümmik bana, — Ağabey, bu adam buranın padişahı mı acaba, diye sordu. Ben de, — Böyle padişah mı olur, erenlerden olsa gerektir, diyerek ona yanıt verdim. Kılavuz bunu duyunca güldü ve yaşlı adama bir şeyler söyledi. Adam da gülerek eğilip

Ümmik'in sırtını okşadı. Sonra kılavuz, köylerindeki yaşlılara hürmet ettiklerini, bu dedenin içlerinde en yaşlıları olup şu hayatta çok dert çekmiş ve görmüş geçirmiş biri olduğunu söyledi. — Allah dert verirse dermanını da mutlaka verir, dedim ben, acaba çok mu kötülük görmüş? — Çok, dedi kılavuz, ama derman bulamadı, zira dedemizin başına bela olan şey öyle bir şey ki ona ne işinin ehli avcılar çare bulabildiler şimdiye dek ne de büyücü üfürükçü takımının bir yararı oldu. Ben, avcı lafını duyunca heyecana kapıldım, — Efendim, dedim, anlatsanız da dinlesek. Bunun üzerine kılavuz, dededen izin alarak bize bu adamın başına gelmiş acayip olayı anlattı:

Bir vakitler –o günlerde bu dede gençmiş henüz– köye bir kaplan dadanmış. Ama tuhaf bir hayvanmış bu, sonradan anlamışlar ki bu kaplanın ne bir sürüsü ne de yavruları varmış. Hayvan köyde açıkta belirdiği zaman pek aldırış etmemişler, zira buraların yerlisinden olup kaplanı zaten arada bir görür, avlar, post edip üstünde otururlarmış. Ama bu garip ve yalnız hayvan derken her gün görünür olmuş. Bir zaman bulunduğu yerde dolanmış, sonra bir sabah onu, efendime söyleyeyim, köye daha yakın bir yerde yine görmüşler. Hemen avcı milleti toplanmış, kaplanı vuralım, diye karar almışlar ama bu işi bir türlü başaramamışlar. Mızrak kâr etmiyor, kaplana ok işlemiyormuş. Öyle ki, yay bile, gerilmem efendim, diyerek kaskatı kesiliyormuş. Gel zaman git zaman, sakın bu hayvan ermişlerden olmasın, diyerek avcılar da bu işten elini çekmiş. Zaten zararsız, uysal bir kaplanmış bu.

Sonunda, bu kaplan, bir de bakmışlar ki, köyün sokaklarında dolaşıyor. Evlerin açık kapılarından başını uzatıyor; olacak iş değil, bir tavuk olsun canı çekmez mi bir kaplanın, diyerek, hayvana kimsenin saygısı kalmamış.

Böylece bu kaplan bir kedi gibi kimseye başını çevirip bakmadan burada, bu köyde yaşamaya başlamış. Ara-

da acıyanlar çıkmakla bir zaman sonra köylüler bu hayvanı besler olmuşlar.

Ama, kıyamet habercisi gibi ansızın beliren bu hal, bir düğün sırasında son bulmuş. Güzel bir gün ortasıymış. Hava sıcak, gökyüzü açıkmış, dağlar birer sırça top gibi görünüyormuş. Köylüler ortalık yerde halka olmuş, düğün ediyorlarmış. Kaplan da onların çevresinde çocuk gibi ilgiyle, ama ağır ağır dolanıyor, arada düğün sahibinin uzattığı et parçalarını yiyip homurdanarak geziniyormuş.

Derken, birden durmuş. Halkayı bir yerinden yararak başını uzatmış. Tam o sırada erkek çocuklardan biri kaplanın sırtına binmiş. Ama kaplan istifini bozmayarak halkanın ortasına yürümüş. Yürüyünce herkes merakla bu acayip hayvanı izlemeye başlamış. Hayvan ortada oynayan damadın yanından geçmiş. Gelini görmemiş bile. Varıp kalabalığın içinden kendine bir kız seçmiş. Kız kaplanın değiştiğini, artık o eski uysal hayvan olmadığını hemen orada anladığından olacak, düşüp bayılmış. Hayvan sırtındaki çocuğu öyle bir silkip atmış, kızı yüklenip köyden öyle bir uzaklaşmış ki neler olduğunu ancak o çekip gittikten sonra anlayabilmişler. İşte efendim bu kız bu yaşlı adamın kızı olmakla bir daha onu gören bulunmamış. Dağda kaplan bırakmayarak önüne geleni avcılar avlamış, ama aradıkları hayvanı buldukları söylenemezmiş. Zira bu öyle alelade bir kaplan olmayıp bir görenin bir daha unutamayacağı cinsten bir şeytanmış.

Bu acayip olay gerçi bana kızlara âşık olan filleri, ayıları ve bilumum hayvanı hatırlatmadı değil, ama orada köylülerden bunu dinleyince ilkin ben kızın bir kaplan tarafından kaçırılmasına ve alıkonulmasına şaşırmadım da. Ama meğer hayvan kızı çok daha önceden seçmiş. Zira türlü süslerle boncuklanmış, parlak boyalarla bir tomurcuk gibi kocasına hazırlanmış gelini değil de çok önceden seçtiği kızı alıp gitmiş. Hatta, bunu yapabilmek için bir sa-

bır taşı olup aylarca beklemiş, köylüyle dost olmuş, onların güvenini kazanmış, böylece sevgilisine kur yapmış.

Ki biz aşkın bir sabır işi olduğunu bilmez miyiz? Bir av meselesidir aşk. Ama öyle sıradan bir ava da benzemez. Erkeğin yırtıcı, yabanıl aşkı bu nedenle karmaşık bir şeydir. Zeker; asıl hayvan budur.

Zeker, bilindiği üzere, bizden ayrı bir şeydir. Orada tek başına durur ve emirleri yalnızca kendisinden alır. Zekerin ben bir zaman –belki bizim kendimizi bilmekliğimizden önce, Adem'in uykuda olduğu bir devirde, ne de olsa bir erkek olarak uyanmadan önce bu en eski babamız yüzlerce yıl uyumuştur, işte bu sırada– bizim vücudumuza konan, orada, bacaklarımızın arasındaki yuvada bizim yiyip içtiklerimizle beslenen bir hayvan olduğunu düşünürüm. Öyleyse biz onu kendi uzvumuz sanmakla aslında ne büyük hata işleriz.

İşte kızı isteyen aslında odur. Bu nesli tükenmiş yaratık tutup bizim gözlerimizle gördüğümüz, burnumuzla kokladığımız, kulak olup duyduğumuz kızı kendi namına ister ve bunun için, pusuda bekler. Ancak, bu acayip hayvan bizde yaşadıkta doğrusu hareket yeteneğinden çok şey yitirmiştir: Yani kalkıp kendi başına –yuvasından ayrılarak– kızın yanına gidemez. Ama bunun acısını da çıkarır bizden. Böylece, sen efendim, mademki beni burada alıkoyacaksın, öyleyse ben de sükûnet nedir bilmeyerek sana bu dünyayı zindan edeceğim, diyerek inmeyip durur.

Aslına bakılacak olursa, çok eskiden, –bunu ülkesinden kovulmuş yarı deli bir âlimden duymuştum; günahı boynuna– ülkenin birinde zekerdir, tutup aşk söz konusu oldukta hâkimiyeti ele geçirmiş ve bu ülkede insanların davranışlarını yönetmeye başlamış. Bildiğimiz şudur: Her zaman, her koşulda, hareketli olan, yani olayların içinde bulunmakla yönetici sıfatını elinde bulunduran

–yöneticiliği eline geçirmemiş olsa da emeli bu olan– gerçek iktidarın da sahibi oluyor. Yani sadece malın mülkün sahibi olmuyor bu kişiler, bir zaman sonra davranış biçimlerinden giyim kuşama, yeme içmeden oturup kalkmaya kadar her şeyi istedikleri gibi yönlendirebiliyorlar ve istedikleri gibi davranıyorlar. İşte böylece zeker bu ülkede söz sahibi olmakla kalmamış ve kendi soyunun da yeteneklerinin kaybolmasını engellemiş. Bundan sonra ne mi olmuş? Canı istediğinde yuvasından ayrılarak kadınların yanına gitmiş, geceleri gizlice onların koynuna girerek onlara –varsın kadınlar kendilerini rüyada bilsinler– haz dolu saatler yaşatmış.

Bu nedenle, aşkın sabır isteyen zekerini bastırmak zor iştir. Neredeyse bir savaş gerektirir ki bu da tuzaklarla dolu bir savaş olduğu için –zira zeker konuşmaz, bağırmaz, gizli bir başkaldırıdır onun işi; öyle ki, kişi onun başkaldırısını kendi huzursuzluğu, duygularının bedbaht karmaşıklığı zannedebilir– yenilgi neredeyse kaçınılmazdır. Böylece hayvan, zekerin yasalarıyla değil de ya nasıl davranmıştır?

Vaktiyle bir filin böyle bir işe kalkıştığını duymuştum: Devasa hayvan, kızı belinden hortumu yardımıyla yakalamış ve böylece havaya kaldırmış. Öyleyse, diye düşünmüştüm, filin hortumu ile yer değiştiren zekerin yazgıları birbirine ne kadar da benziyor.

Ancak, bir çocuk sayılabileceğim yaşlarda elbette ben bunları bilmiyordum. Kadınların birer kutsal armağan olmakla bize acı çektirmelerini bizim duygularımızın bir sonucu zannediyordum. Doğal olarak zekerin ya da fercin ne istediğini soran yoktu. O konu, çoktan halledilmiş bir konuydu. Oysa, bu anlamda aşk –yani zekersiz ve ferçsiz bir aşk– olanaksızdır ama onları da zaten zekerin, çok eski bir yabanıl hayvan olarak onun yasaları yönetir.

16

Derken başıma türlü işler geliyor

Ancak, kaplan dediğimiz şu kutsal hayvanı zekerden sayıp hemen bunu işaret ederek geçmek olmaz. Zira bunun saymakla bitmeyecek meziyetleri olmakla burada kaplanın bizim için ne acayip bir yol gösterici olduğunu göstermek gerek. Kaplan, en güçlü hükümdarlar soyundan bir yaratıktır. Öncelikle gözle görünmez bir varlık olduğunu teslim etmeli. Çünkü yüzlerce yıl en usta avcıların elinden kurtulmayı başardı ve dahası bunu böyle söylemek bile kaplana haksızlık anlamına gelebilir. Şöyle ki, gerçekte, avcılar onu yakalamayı iş, daha doğrusu amaç edinmiş olsalar bile, doğrusu bunun tersi olup durur. Kaplan, göze görünmez. Daha çok geceleri dolaşır ve bizim zavallı gözlerimizin aksine o, karanlığı görmekle meşguldür. Bu nedenle Allah katında ayrıcalıklı olduğu öne sürülebilir. Zira karanlığı görmek gibi bir yeteneği bize değil, ona vermekle –doğrusunu, her şeyin doğrusunu o bilir– sınırsız gücü ancak bir kaplana bağışlamıştır. Kaplan, yalnızca kendi karnını doyurmakla kalmaz. Böyle bir amacı yoktur bile, onun karnını doyuran şey, gezip dolaştığı topraklar, bitkiler ve görüp tanıdığı hayvanlar olmakla zaten kendisi de bunlardan bir parçadır. Benim bildiğim kadarıyla Hazreti Süleyman'dan Alpaslan'a, Alaeddin Keykubat'tan Cengiz'e, Nuh Nebi'den

Nizamülmülk'e kadar bütün hükümdarlar ve peygamberler –Allah'ın sevgisi üzerlerinden hiç eksilmesin– öncelikle kaplana ait özellikleri övdüler ki onu kendilerine yoldaş edinerek her zaman baş tacı oldular. Böylelikle insanlarla bitkilerin, hayvanlarla cin tayfasının ve canlı cansız yaratığın saygısını, sevgisini kazandılar.

Kaplan bu nedenle yalnızca acı kuvvet anlamına gelmez, böyle acı bir güç belki fil milletinde de vardır ama fil, öncelikle, evet, öncelikle ağırlık anlamına gelir. Eskilerin bize haber verdiklerine göre, kaplan, böyle gücünün, sağlığının, boyunun posunun yerinde olmaklığıyla hayranlık kazanmış nice filleri alaşağı etti. Bu nedenle, küçük olanın iri olana üstünlüğü açıklanmakla hak yerini bulmuş olur.

Kelime Hatun'un yanına dönmeden önce, yani ormanı yeniden katedip Üsküdar'daki konağa varmadan önce bir güzel yıkanmalı, ne olur ne olmaz, yanıma üçbeş akçe edecek bir şeyler almalı, en güzel giysimi giyinerek güzel kokmalıydım. Kelime, tiksinmemeliydi benden, güzel sözler söylemeli, örneğin, küçük erkeğimsin sen benim, küçük efendimsin, sana köle olmaya ne çok layığım ben, biliyor musun, demeliydi. Aman efendim, bilsen ne güzel kokuyorsun, demeliydi. Bunu dediği zaman ben kendimden nasıl olur da geçmezdim, nasıl olur da büyük, kaftanlı bir efendi olmazdım.

Bir zaman önce, yine bir yaz günü, babamın dükkânı önünde pinekliyordum. Bir kervan dönüyordu, Üsküdar Meydanı kalabalık olmakla burada her cins insan kaynaşıyordu. Atlarından inenler vardı. Sırtları ya da avuçlarıyla inenlere yardım edenler, iştahla kaşınanlar, koyunlarında değerli yükler taşıyanlarla hayatlarında görüp görecekleri en güzel kadın kölelerle sevinçten birer şarlatana dönmüş olanlar, yüklerinde dünyanın en ilginç hayvanlarını getirenler... Papağanlar –ki bunlar epey kaba

sesleriyle konuşup durur, İstanbul'un bu yakasını hayretle izlerlerdi–, iri kediler, fil yavruları, tek boynuzlu küçük geyikler.

Hele bir de çift başlı ördekler: Kitapları yazanlar ve bize bildirenler şöyle anlatırlar ki; peygamberleri taşıyan arabaların mersin ağacından dış yüzeyleri üzerine kare bölmeler oyuldukta, bunların içine çift başlı ördekler nakşedilirdi. Bu çift başlı ördeklerin öyle herhangi bir memleketten getirilmediği, saraylarda, peygamber konaklarında ortaya çıktıkları zaman iyilik habercisi oldukları aşikârdır. Padişahlar da bu ördeği bir talih belirtisi bildiklerinden, rast gelirlerse, büyük hürmet gösterirlerdi. Ördeği bahçedeki havuza kor, başına iki nöbetçi diker, ona gözleri gibi bakarlardı. Ördek idi, beslemecibaşının elinden ölçü ile dökülen yemini bir başı ile yese bir, iki başı ile birden yese iki kale fethedilirdi. Hayvan gak dese hazine bulunur, guk dese bir memleket vergiye bağlanır, böylece İstanbul daha mamur, devlet daha zengin olurdu. Hem ördeksiz hem başarılı padişahlar bu yüzden belki daha gözde olur, bundan olacak, ördeğin öyle uzun uzun methi yapılmazdı.

Çift başlı ördeğin, adı üzerinde, iki başı bulunur. Tüyleri başından kuyruğuna dek beyaz olur. Kuyruk biraz kül rengindedir, ona da hep suda kalmış olması nedendir. Ama Allah'ın hikmeti, hayvanın gözleri de kül rengi olur. Ağızlarının içi kırmızıdır. Gagaları ve ayakları insan etinin renginde olur. Çift başlı ördek ötüşsüz bir kuştur, ama arada sesi çıkar ve bu ses de kaba ve uzun bir –Gak' tan ibarettir...

İşte ben böyle dalmış kervan dönüşünü izlerken kalabalıktan yaşını başını almış bir kadının bana baktığını gördüm. Bu kadın iri, istekli gözleriyle bana neredeyse hayretle bakıyordu. Bunu neden sonra anladım. Zira böyle bir kadın benim gibi bir ufaklığa neden baksındı ve

belki beni kendisine acaba köle olur muyum diye seçmişti. Doğrusu bu yaşımda, yoksul bir tüccarın oğlu olabilirdim ama beylerin evinde köle olmaya aman hiç niyetim yoktu. Derken bu acayip –o kadar güzeldi ki, bir büyücü gibi, insanı konuşamaz, hareket edemez, soluk alamaz kılıp halsiz düşürüyordu– kadının bana yaklaştığını fark ettim. Benden yirmi yaş kadar büyük olduğunu anladım. Bembeyaz bir yüzü, insanın üzerine üzerine gelen bir bedeni –hep yaklaşıyordu, dengesiz bir davranıştı bu bana göre– vardı. Ama yüzü güzel olmakla cana yakın bir yanı da yok değildi. Hep, her an kahkahalarla gülebilecek gibi duruyor, gözlerinin içi gülmekle insana orada öylece durmakla bile neşe veriyordu. Çok olgun ve görmüş geçirmiş bir hali vardı. Böylece, daha bana doğru ilk adımı attığında ona âşık olmuştum. Kadın, bir yabancı gibi durmuyordu. Kervan dönüşüyle ilgisi olmadığı açıktı; üstü başı ak pak, yüzü, elleri tertemizdi. Öyle ki, pabuçlarının üstünde bir zerre toz bulunmuyordu. Varlıklı biriydi. Bana iyice yaklaştıkta –neredeyse sokulmuştu, ben de yanaklarımın kızardığını hissetmiştim– önce yüzüme, sonra ellerime gülümseyerek baktı, — Ne iş yaparsın sen, diye sordu. Gözlerimi iri iri açmış ona hayranlıkla bakıyordum. Bir zaman geçince kadın tatlı gözlerini kısarak güldü, ama bir şey demedi. Ben, sonunda, — Hiç, diyebildim, burada oturuyordum. — Dükkân senin mi, dedi. — Hayır, dedim, babamın, ben öylesine geldim. — Babanın dükkânı senin sayılır, dedi, bir bakalım neler var. Deyince içeriye birlikte girdik. Tavandan aşağıya loş bir ışık düşüyordu. İçerisi çoğunlukla karanlık olduğundan babam burada hep bir fener yakar, bu sırça fanus, yandıkta dükkânı bir gölgeler âlemine çevirirdi. Ama ışık da hem ne fazla olur –zira ışığın fazlası nesneyi değersizleştirirdi– loş ışıkta örneğin küpeler olduklarından daha değerli görünür, gizemli, eşi bulunmaz birer nesne olmakla müşte-

rinin ilgisini çekerdi. Hem bu yetersiz ışıkla babam da farklı bir âlemden gelmiş gibi görünürdü. Babamın o vakit yine uzun, beyaz sakalları vardı. Bu gümüş sakal neredeyse tezgâhı süpürür, parmaklarındaki iri yüzüklerle babam bir büyücü olup içeriye gireni boş göndermezdi. — Bu, benim sırrımdır, derdi, işimin bir yanı dürüstlükse, Allah'a şükür, bir yanı da tılsımdır.

Kadın, durup önce raflara şöyle bir baktı. Yüzü bir an için gerildi, ama çok sürmedi bu, sonra neşesini yeniden kazanarak, — Nelerin var, diye sordu babama. Babam çok konuşmazdı, bunu da kendine özgü bir üstünlük saymakla, — Ne istersiniz, dedi. Deyince arkasını dönüp raftaki bir çekmeceyi açacak oldu. Dükkânın içinde devasa bir gölge yer değiştirmişti bu arada; böylece kadın bu fırsatı kaçırmadı ve başını hafifçe eğerek –ki ben uzun sayılırdım sayılmasına ama bu kadın benden de biraz uzun olmakla kutsal bir yaratık gibi görünüyordu– bana bir şeytan gibi baktı. Ya da bana öyle geldi. Gözlerinin parladığını, aklından acayip düşüncelerin geçtiğini neredeyse gözlerimle görebiliyordum.

Ama o sırada gerçekten de korkunç bir şey oldu: Dükkân ansızın kararda. Kararınca ben korkuyla kapıya döndüm. Çuha yolluklarla, asılı örme gömleklerle iyice daralmış kapıda bir dev belirmişti. Bu dev, bir Arap olmalıydı, gerçi bunu karanlıkta iyice göremiyordum ben ama fanusun ışığında adamın terli yüzü, ak dişleri parlıyordu. Arap, kadını içeride görünce, — Efendi sizi soruyor, dedi. Deyince kadın da, benim sakallı babama seslenerek, — Sonra bakayım, dedi, büyük konakta otururum, yakın sayılırız. Yakın sayılmak da neydi, dükkâna iki adımlık yoldaydı. Bu kadın, Kelime, benim buralarda daha önce hiç görmediğim bir kadındı. Çıkarken bir an için önce koluma girdi, sonra çeneme şöyle bir dokunarak gözden kayboldu. Ben de yeniden dükkânın önüne

çıktım. Arkamdan sakallı babam geldi, — Bu hanım Beyaz Efendi'nin yeni gelinidir, dedi, Galatalı bir büyük tüccarın kızı imiş. Yaşı biraz geçkince ama o sümsük oğlana çok bile.

O günden sonra işte ben de kendimi bir kaplan gibi hissetmeye başladım. Her fırsatta evden Üsküdar'a taban tepiyor, bu tarafa yolcular, at arabaları yakaladıkça fırsatı kaçırmayarak kendimi dükkâna atıyordum. Böylece babamı görüyor, ayrıca Kelime'ye rastlarım diye deli divane oluyordum. Kelime, doğrusu budur, aklımı başımdan almıştı.

Hatta, bir gece şöyle acayip bir rüya gördüm: Meğer bu rüyada ben bir kervanbaşı idim. Bir devenin sırtında yol alıyordum ve yerim yurdum yoktu. Hatta, ayaklarım toprak bile görmemişti. Ne beni izleyen yolculardan bir haberim vardı ne başımda uçup durmakla benim neredeyse bir uzvuma dönüşmüş kuşlardan. Varıp konakladığımız hanlarda hancı namına kimi görsem hemen bana Kelime'yi getirmesini istiyordum. Gördüğümüz köylerde, şehirlerle kasabalarda, belki Kelime'yi bulurum, diye oyalanıyor, Kelime'dir, diye karşıma çıkardıkları acayip acayip kızlardan nasıl kaçacağımı, bunlardan nereye sığınacağımı bilemiyordum. İşin garibi, onu görsem de tanıyamazdım; tutup gözlerimin önüne getirmeye kalkışsam, bu yüz habire biçim değiştirerek yerinde durmuyor, eğilip bükülerek benimle kelimenin tam anlamıyla dalga geçiyordu.

Doğrusu, işte bir kelime de zaten böyle bir şeydir. Bir zaman ben Genceli bir şair ile yoldaşlık etmiş olmakla ondan kelimeler hakkında ne çok şey öğrenmiştim. Bu temiz –şarapsız edememesi dışında– adam, kelimelerin her şeyden önce, birer düşünce olduklarını söylerdi. Hem bir konuşmamızda bunu şöylece dile getirmişti:

17

Kelimelerin niteliği hakkında konuşma

Bu Genceli şair, adı Mesud idi, benim karşıma çıktığı zaman doğrusu perişan bir haldeydi. Üstünde giysi namına bir şey kalmamış, aç, yorgun ve ümitsiz idi. Kendi kendine şiir söyleyerek dolaşıyordu. Sonradan öğrendiğime göre çocuk yaşta talihsiz bir olay yaşamış ve ailesinden ayrılmak zorunda kalmış. Babası ve annesi zorbaların eline düşüp köle yapılmışlar, çocuk da, bu yaşta veletle uğraşılmaz, atın bir kenara deyilip öylece bırakılarak sonunda büyüyüp nice acılar çekmiş ve şair olarak nam salmış. Gel zaman git zaman babası ile annesinin Suriye taraflarında büyük bir çiftlikte çalıştıklarını duymuş. Parasız pulsuz olduğu için kâh dilenerek, kâh varlıklı yolculara sığınarak tutup Suriye'ye gitmeye karar vermiş.

Bir gece ben yine karanlıkta düşürdüğüm kolumu ararken cılız bir ağacın altında bir inleme duydum. Önce aman bu yaralı bir hayvan olmasın, diyerek korktum. Sonra Mesud'un inleyerek yardım dilendiğini duyunca varıp yanına çömeldim. Onu sırtıma aldım ve kaldığım çadıra götürerek karnını doyurdum. Birkaç gün içinde kendine geldi. Bir gece, şarabımızı içmeye başladığımız sırada bana şiirler okudu. Ben, — Sen kelimelere ne yapıyorsun böyle, deyince o da şöyle yanıt verdi:

— Kelimelere bir şey yaptığım yok benim, doğrusu

bir şey yapılıyorsa, yapılan bir şey varsa o da onlara, yani kelimelere aittir. Kelimeler bana ne yapıyor öyleyse, bunu soruyorsan, inan ki bilmiyorum.

Bunun üzerine konuşma iyice alevlendi. Ben, zavallı bir gezgin olarak, onun söylediklerini anlamıyordum. Konuşma şu biçimde devam etti; ilkin ben yeniden bir soru sordum:

— Sen, ey Mesud, bir şair olup, ki benim bildiğim şairler kelimelere hükmeden kişilerdir, kelimelerin sana ne yaptığını bilmiyorsan ortada bir gariplik var demektir. Öyleyse bana şu kargacık burgacık şeylerle ne yaptığını tam olarak bilmediğini mi söylemek istiyorsun?

— Evet, ama tam olarak bilmediğimi değil, bütünüyle, hiçbir şekilde bilmediğimi söylüyorum. Üstelik, kargacık burgacık şeyler, demekle de neyi kastettiğini anlamıyorum, zira kelimelerin birer şekil olduklarını düşünüyorsan çok yanılıyorsun.

— Öyleyse nedir, kelimelerin ne olduklarını bilemeyeceğimizi mi söylüyorsun? Okuyup yazdığımız, görüp anladığımız birer işaret değil de nedir onlar?

— Sevgili Zeyrek, benim biricik kurtarıcım, kelimeler birer işaret olsa idiler, onlara kelime değil de işaret der kurtulurduk. Zaten doğrusu aslında senin söylediğindir; okuyup yazdığımız, kalemimizle belirlediğimiz şeyler, doğru, birer işarettir. Dahası, birer işaret olanlar, aslında harfler olup bunlar yine bir araya geldiklerinde kelimeleri de yine işaret ederler. Ama kelimeleri tanımamıza yardımcı olmak dışında bir işe yaramazlar, zira onlara benzemezler bile. Dolayısıyla elimizde şu kalıyor: Kelimeler, bize işaretlerin işaret ettikleri şeylerdir.

— Evet ama, bu da pek açıklayıcı değil. Benim şiir hakkında hiçbir şey bilmeyen biri olduğumu unutmadan anlatmaya çalış lütfen, zira babamın bana zaman zaman oyalanmam için verdiği kitapları, birtakım din bilginleri

ile hükümdarların kaleminden çıkmış öğüt kitaplarını okumuşluğum var. Hatta coğrafya bilgileri içeren kitapları ve tarihleri de okudum, çok eski hikâyeleri de. Ama şiir, bana göre, ki onunla ne vakit karşılaşsam bir tayf görmüş gibi olurum ve bu acayip yazıların gördüğüm hiçbir yazıya, kitaba benzemediğini düşünürüm, evet, bana göre şiir, kesinlikle, başka bir dünyadan gelmedir. Bu nedenle, benimle daha açık, anlayabileceğim bir dille konuşursan iyi olur.

— Öyleyse, Zeyrek, yani daha açıklayıcı olmamı istiyorsan, sana şiirden söz edemeyeceğim demektir, çünkü şiir dediğimiz şey açıklanamaz ve açıklama dediğimiz şey de şiirin düşmanıdır. Çünkü, deminden beri konuştuğumuz şey, yani kelimelerin ancak ve ancak işaretlerin işaret ettiği şeyler oluşu nasıl belirsiz bir şeyse, sen, şiir söz konusu oldukta şiirin de belirsizliğin bir ürünü olduğunu düşünmelisin.

— Şimdi bunu biraz anlayabiliyorum; demek şiir, bizim belirsizlik dediğimiz şeyin iki katıdır, yani belirsizliğin içindeki başka bir belirsizliktir.

— Evet, doğal olarak şiir hakkında konuşmayı bir kenara bıraksak iyi ederiz. Zira ondan önce, asıl belirsizliği, kelime dediğimiz şeyi, hatırlarsan, onu konuşmaya başlamıştık. Ama, bu kelime dediğimiz şeyi, ortaya çıkışı bakımından ele alırsak, belki biraz açıklamaya girişebiliriz. Herhalde kelime, gürültü anlamına geliyor.

— Gürültü mü? Bildiğimiz gürültüden mi söz ediyorsun? Şimdi bunu hiç anlamadım. Peki nasıl oluyor da gürültü böylesine ahenkli olabiliyor? Ama, herhalde, diye başladığına göre bu söylediğinden o kadar da emin değilsin.

— Elbette. Söylediğim hiçbir şeyden emin değilimdir ben. Gürültü, senin de bana kolayca hak verebileceğini düşünüyorum, sonsuz karmaşa anlamına gelir. Son-

suza dek sürecek bir karmaşa, bir gürültü, bana göre, epey ahenkli bir şeydir. Çünkü sesler kesin olarak birbirini tekrar eder ve tekrarın tekrarı da ahengi doğurur. Haksız mıyım?

— Haklısın, bir yerde sürekli gürültü olsa, orada çıkan sesler zaman içinde tekrar duyulacaktır. Ya da en azından birbirine yakın sesler böyle bir uyum sağlayabilecektir. Bu olabilir.

— Evet, böylece, bu sonsuz gürültüyü dinleyen biri, eninde sonunda, kendi kendini tekrar eden sesleri tanımaya, öbür seslerden ayırt etmeye başlayacaktır. Sözgelimi bu bizim için de geçerlidir, öyle değil mi?

— Bu da akla yatkın. Ben buna benzer bir şeyi babamın dükkânında yaşardım; çorbacı çocuklar her gün aynı saatte kapının önünden aynı sesleri çağırarak geçerlerdi.

— Elbette. Yine biz örneğin kiliseye gitmeyiz, rahipleri ne tanıdığımız vardır ne de onlar hakkında en ufak bir fikrimiz bulunur, ama her gün aynı saatlerde tekrarlanan çan seslerini tanırız. Dolayısıyla bu çan sesleri bize bir şey anlatır. Zira bu kutsal sesin Hıristiyanları kiliseye çağırdığını biliriz.

— Ama bu hazır bir bilgidir. Hayatımızda hiç çan sesi duymamış olsak bile bunu bilebiliriz.

— Orası öyle, ama bunu gözlemlerimizle de pekâlâ çıkarabiliriz. Doğa olaylarında da bu böyledir. Gök gürültüsü bize yağmuru öğretmiştir sözgelimi.

— Peki, bununla nereye varacaksın?

— İşte kelime budur. Şimdi başta benim kelimelere ne yaptığımı sormuştun. Ben de onlara benim bir şey yapmaklığımın söz konusu olmadığını söylemiştim. Şimdi sen söyle bakalım, benim kelimelere bir şey yapmam mümkün müdür? Ya da onların bana ne yaptığını nereden bilebilirim?

18

Buluşma

Bu konuşmayı anımsayınca, Kelime'nin benimle –böyle tam bir benzerlik kurulamasa bile, zira o gerçekte bir kadın olarak vardı ve ben de onu daha sık görebilsem belki ben onun yüzünü anımsayabilecektim– nasıl olup da oynayabildiğini anlamıştım. Ama yine de içimde bir kaplan gibi sinmek, yaklaşmak arzusu bir kere uyanmıştı. Hem ilk zamanlar korkum da yoktu, yani cesur da sayılabilirdim. Öylesine saftım ki, Kelime'nin beni temiz, atlas yatağında istekle beklediğini düşünüyordum. Sanırsın o bir sabır, bir bekleme ustasıdır, kendi genç, yetenekli, deneyimsiz, şehvetli ve yürekli erkeğini bulmuş canlı bir kadındır. Bu düşünce hoşuma gidiyordu çok, beni böyle beklediğini zannediyordum ki aslında istediğim tam da buydu. Sonra kendimle gurur da duyuyordum. Onca savaşın, hikâyenin, kadınlar söz konusu oldukta onca anlaşmazlığın neden yaşandığını merak ediyordum. Ve Kelime'yi nasıl kolayca elde etmiştim. Yürüdükçe ayaklarım yerden kesiliyordu.

Derken onu bir gün kıyıya inen koruda gördüm. Baştan ayağa beyazlar içindeydi. Başını hafifçe bağlamıştı. Kaşlarına sarkmış saçları iri, kara bir telek gibi duruyordu. Ayakları pek görünmüyordu ama kumda çıplaktılar. Koru, konağın bahçesine bitişik uzanıyor, sonunda

denize karışıyordu. Onu dükkânda gördüğüm günden sonra iki aya yakın zaman geçmişti. Artık yüzünü bütünüyle unuttuğumu düşünüyordum. Ama elbette, görür görmez tanıdım. Biraz yaklaşınca o da beni tanıdı, daha dün karşılaşmışız gibi, — Gelsene, dedi. Zaten, tek istediğim buydu. Ona yaklaştım. Yaklaşınca bana yaramaz bir çocuk gibi bakmaya başladı. Yine gözlerinin içi gülüyordu. Bu kez önce beni fazla küçümsediğini düşündüm. Çünkü ondan biraz kısaydım ama yaşımdan büyük gösterirdim. Bu yüzden, beni böyle küçümsediğini düşününce yüzüm asıldı. Bu onun öyle hoşuna gitti ki, gülmeye devam etmekle kalmadı; bu kez seslice güldü. Gülünce ağzını kapattı. Başörtüsü biraz daha açılmış, saçları iyice ortaya çıkmıştı.

Sonra yüz ifadesi bütünüyle değişti. Öfkelenmiş gibiydi. Beni kaygılandıran bir şey oldu bu. Onu oracıkta, daha bulmadan kaybetmiş olduğumu düşündüm. Ama hayır, öyle olmadı. Öfkeli, biraz da kaygı dolu bir yüzle dönüp bir an için konağa baktı. Ama konak bulunduğumuz yerden görünmüyordu. Sonra yeniden bana baktı. Küçük, beyaz elleri vardı, bu ellerle bana uzandı, yanağımı okşamaya başladı. Başlayınca kendimi bir an için kaybettim, dizlerimin beni taşıyamayacağım düşündüm. — Buraya hep geliyor musun, diye sordu. — Çok değil, dedim. Dönüp konağa baktı. Uzakta bir ışık belirmişti. Elini yüzümden çekti.

İşte böylece bir ilk yakınlaşma olmuştu. Bu nedenle, yani yalnızca elini uzatıp benim yanağımı, sonra biraz da boynumu okşadığı için Kelime'nin bana âşık olduğunu anlamıştım.

19

Gel bakalım Zeyrek Efendi

Eve varınca –hava iyice kararmıştı– hemen güzelce yıkanmayı düşündüm, ama evde bir gariplik vardı. Bir şey olmuştu. Annem ortalarda görünmüyordu, ev çok sessizdi. Uzakta bir yerlerde bir kadın ağlıyordu. Kadının sesi öyle derinden ama öyle yürek parçalayıcı bir biçimde geliyordu ki hemen korkunç bir şeyler olduğunu anladım. Bu yüzden öyle uzun uzun yıkanamadım. Kalkıp temiz giysiler giyindim, sesin geldiği yöne gideyim istedim. Kapının önüne çıktıkta annemi gördüm. Perişan bir haldeydi. Korkuyla, — Ne oldu, diye sordum. — Sen ne yaptın, dedi annem. — Benim bir şeyden haberim yok, dedim, ne oldu? Beni itekleyerek eve sokmaya çalıştı. Sesler geliyordu. — Seni görmüşler, dedi, sen mi yaptın, çabuk söyle. — Ben bir şey yapmadım, dedim. Annem kendini kaybetmiş gibiydi. Ağlıyordu. Bana vurmaya başladı. Öyle acımasızca vuruyordu ki, sanırsın beni oracıkta öldürmek istiyordu. Evin önünde kalabalık birikmişti. Annemden kurtulunca –ev karanlıktı, dışarıdan görülmüyordum, bundan emindim– pencereden dışarıya baktım. Bir kadın, bu kadını tanımıyordum, elinde bir şey taşıyor ve bu şey bir cesede benziyordu. Yanında tanımadığım adamlar vardı, ama bizim köylüler de oradaydı. Hepsi çok öfkeli olup beni öldürmek üzere top-

landıklarını hemen anlamıştım. Şimdi buradan kaçarsam bunlar anneme bir şey yapar mı, diye düşündüm. Aman bunlar benim evde olmadığımı bilsinler, diyerek hemen kapının önüne çıktım. Beni görünce kalabalığın sesi şıp diye kesildi. Ümmik de yoktu. O yersiz yurtsuz Ümmik'e, beni burada bekle, demekle ne büyük hata etmiştim.

Kapının önüne çıkınca, — Gel bakalım Zeyrek Efendi, dedi birisi. Karanlıkta bu sözü kimin söylediğini anlamamıştım. — Abiler, ne oldu, ben bir kabahat etmedim, diyerek yalvarmaya başladım. İçlerinde iriyarı bir adam vardı. Bu adam elinde bir fener taşıyordu. Cansız ışıldak havada bir kuş gibi süzülerek kadının önce ağlamaklı suratını, sonra fersiz kucağını aydınlattı. Aman bu o zavallı kız olmakla anasının koynunda iyice şişmiş, böylece kurumuş, cansız, parça parça yatıyordu. Ben şimdi suçsuz olduğumu bunlara nasıl anlatacaktım? Böylece, bu işe bir hal çaresi düşünürken kalabalık yeniden hareketlendi.

Derken karanlıkta bir at arabası durdu, atlar kişneyince arabanın üstünden çalak bir gölge olmakla babam indi. Babamdı, hep bir kişneme ile gelirdi eve. At kişner, babam eski avcılar gibi sıçrayarak yere iner, bu arada o uzun ak sakalları ile bir büyücü gibi dalgalanarak yürürdü. Yürüyünce, sırtımdaki bir kol beni sardı, sarınca annemin soluğunu ensemde duydum: — Benim oğlum yapmaz öyle şey, dedi annem. Ama bunu kalabalığa daha önce de çok söylemiş olmalıydı. Kimsenin aldırış ettiği yoktu. Böylece babam kalabalığı yararak yanımıza geldi. Donuk, cesur bir yüzle kalabalığı süzdü. — Ne oluyor, dedi. Bunda hemen ormanda parçalanmış kızı gösterdiler, babam önce cesede, sonra feneri tutan iriyarı adama baktı. Ben artık hiçbir şey duymuyordum.

Ama tam o sırada bir mucize oldu: Uzakta bir evin çatısında başka bir fener gördüm. Feneri tutan el Ümmik'e aitti. Uyanık Ümmik, öyle bir yerde duruyordu ki,

orası, kaçabileceğimiz neredeyse tek yerdi. Zira ormana yakın olup köyün en karanlık alanıydı. Bir sırta benziyordu, aşıldıkta saklanabileceğimiz kayalıklar, mağaralar, ağaçlar çoktu. Ümmik'i görünce zihnim açılmıştı.

— Efendiler, dedim, benim bir kabahatim yoktur, ne olursunuz, beni kadının önüne çıkarın. Ben bir cellat rüyası gördüm. Bu cellat bana ayan olmakla kötü işler haber etti. Bu işin devamı gelecek. Beni kadı efendiye götürün, ben de ona bildiklerimi anlatayım. Suçludur derse beni o saat asarsınız, değilse hep birlikte bu katli kimin işlediğini buluruz.

Bunun üzerine fenerli efendi, — Sen kimsin de rüya görüp ayan olacak, dedi. Daha bacağın boktan çıkmamış. Kardeşler, kızın katili budur ve katli vaciptir! Deyince kalabalık yine hareketlenip üzerime yürüyecek oldu. Ben, bir yanımdan bir parça et koparılmış gibi sıçramakla öyle bir korkuş korktum ki, Ümmik'in çatıda tuttuğu ışıldak bile titredi.

— Erenler, dedim, sizde hiç mi insaf kalmadı, bilip bilmeden benim kellemi mi alacaksınız? Ya suçsuz isem ne olacak, bir dahaki dünyada Allah size bunun hesabını sormaz mı? Hepimiz Muhammed'in kulu değil miyiz? Bari izin verin de benim bir beyaz keçim vardır, o keçi benim elime doğmakla bana bu genç yaşıma kadar arkadaşlık etti. Sütünden süt içtim, peynir edip yedim. Koynunda yatmakla anam bu keçinin kılından çorap örüp ayağımı sıcak tuttu. Varım yoğum odur. Bari bırakın helalleşeyim, sonra anamı babamı öper, sonra da sizinle gelirim.

Bunları söyleyince kara kalabalık biraz yatıştı. Benim bu sözünü ettiğim keçi gerçekten de kıldan ibaret bir yaratık olup onu anmakla gözlerim yaşarmıştı. Hemen bana babamı hatırlatır bir keçiydi. Her yanından ak sakallar sarkıp ben onu evliyadan ayrı saymazdım. Ağıl

yanı başımda idi, gözümü karartıp içeriye girdim. Sonra ben şimdi nasıl edip buradan kaçayım, diye düşünürken ağıldan çatıya tırmanabileceğim bir oyuk buldum. Burada ağaç parçalanmış, yukarıya bir delik açılmıştı. Kalan bir-iki parçayı da sökerek bunda bir yılan gibi kıvrılıp ağılın çatısına çıktım.

Çatı arka bahçeye eğimli olmakla beni koruyarak aşağı indirdi. O sırada kalabalıktan bir şeytan nasıl ettiyse beni gördü. — Aman kaçıyor, diye feryat etmesine kalmadı, ben de oyalanacak değilim, kaçıp Ümmik'i gördüğüm tarafa gittim. Ümmik karanlıkta ışıldağı söndürmüş, omzunda Tas olduğu halde beni bekliyordu. — Bu taraftan, diye bağırarak beni bir çırpıda acayip, sessiz, karanlık, benim daha önce hiç görmediğim bir mağaraya götürdü. Sonra Tas'ı kucağına alarak, — Tamam, dedi, artık bizi yedi düvel bir araya gelse bulamaz. Burada istersek yüz yıl saklanabiliriz. — Yok, dedim, yüz yıl fazla, biz şimdi Üsküdar'a gidelim ki hemen Kelime beni bekliyor.

Böylece, bu arada ışıldağımız da yeniden yakılmıştı, biz mağarada yürümeye başladık. Tuhaf, ıslak bir mağaraydı bu. Bir yerlerden şıpırtılar geliyordu. — Aman Ümmik, dedim, bataklığa falan saplanmayalım. — Yok, dedi, ne bataklığı. Ama, işte insanın aklına gelmeyen başına geliyor. Ümmik daha sözünü bitirmeden ben ayaklarımdan beni bir şeyin çektiğini anladım. Mağara, bu sırada canlı bir nesne olup kokmaya, çürük bir tarla gibi soluğumuzu tıkamaya başladı. Ümmik kendini bir kayalığın üstüne atarak kurtulmuştu. Ben de yer nasıl canlı olur, bu nedir, ne acayip bir şeydir, diye düşünerek kendimi bu acayip ölüme hazırlamaya başlamıştım.

Bu arada gözümüz karanlığa alışmıştı; ışıldağımızın cılız ışığı da yardım edince, birbirimizin yüzünü görür olmuştuk. Ümmik ışıldağı yere koydu, elini bana uzatarak güya beni dışarıya çekmeye çalıştı. — Abi, böyle ol-

muyor, dedi. — Olmuyor, dedim ben de. Bu gidişle sen de geleceksin. — Allah korusun, dedi.

Derken, acayip bir şey oldu: Işıldak vurunca, Ümmik'in gölgesi duvarda bir an için Kavuklu'ya benzedi. — Aman, dedim, dur, burada bir şey var. — Ne var, dedi Ümmik. — Bilmem, dedim, ama ne yap yap beni kurtar. Sonra gölge hemen kayboldu, bu arada ben neredeyse göbeğime dek pis, ağır suya gömülmüştüm. Ama, daha işin en korkuncu gelmemişti başımıza.

20

Kavuklu'nun başka özellikleri

Kavuklu'yu epeydir görmemiştim. Kovukta izine rastlayalı çok olmamıştı gerçi ama ben bu oyunbaz kuklayı kaybettiğimi, sonsuza dek onu bir daha göremeyeceğimi düşünmeye başlamıştım. Annem, leçekli annem onu nasıl da özenle yapmıştı oysa. Ağaç kabukları içinde günlerce kendisi de bir yontu olarak onu neredeyse doğurmuştu. Doğurulmuş bu acayip kuklaydı, kaybolunca ben onu tutup kovuklarda, belki rastlarım diye olmadık yerlerde aramıştım. Gölgeyi görünce onun yaman özelliklerinden biri daha geldi aklıma: Kavuklu, kendine özgü bir kişilik idi. Biraz tuhaf konuşurdu. Sözünü söyleyemediğinde, haksızlığa uğramakla öfkelendiğinde küsmez de n'apardı.

Doğrusu, ben küsmekliği Kavuklu'dan öğrenmiştim. Kavuklu nam bu zat sanırsın bize zaman zaman uğrayarak esnaflık değil de ahbaplık eden bir kişi idi. Yâran ehlinden olup türlü musibet görmüşlüğü de vardı, yol yordam da bilirdi. Kavuktu, başından asla çıkmaz, bu baş sanırsın bu kavukla bir olmuş, böylece uzayıp kendine bir de sakal yaratmıştı. Bir olur, bu sakalı avucunun içiyle sıvazlayarak. Bir olur tırnaklarının kirden ucuyla alnını kaşıyarak. Acayip şeyler düşünürdü. Ama, ne düşündüğünü de kimse bilemezdi.

Bir keresinde ben buna, — Ey efendim, dedim, söyle bakalım, heybende ne var? Kavuklu'dur, görmüş geçirmiş bir çerçi gibi yanıt verdi:

— Çuha yelek oluptur mende, üzengi oluptur, esrar oluptur, minare oluptur, ayna tarak da olup durur.

— Peki, dedim, ey Kavuklu Efendi, sen bu boz heybeyi eşeğinin sırtında mı taşırsın, yoksa bu sırt sende midir?

— Sırt hem mende hem eşekte olup aynı sırttır. Zira sırt yerinde durmayup şimdi de sende oluptur. Ama men malımı düzde bulmamışam, sırtta harab olmuş malımı da kimesneye viremem. Başımun üstünde yeri vardur.

— O zaman, ey Kavuklu, dedim, sen bu başta bunca nesneyi taşıyıp durursun, yorulmak bilmez misin?

— Niçün yorulayum? Mene menden olan hafif gelür. Zira men bunu canumdan parça eylemüşem. Can bir vardur, bir yokdur, malumdan olmakla eşek de canumdur menim.

— Öyle ise, eşek de biraz senden olunca, dedim, ey Kavuklu, kendine bir hayvanı nasıl olup reva görürsün? Kendine eşek demekliğin nedendir?

— Ey efendim, eşek eşekliğin nicedür bilmez. Men de menliğim nicedür bilmezim. Geçinüp giderüz.

Yine bir gün ben bu Kavuklu Efendi'yi karşıma aldım. Annem de bahçede otları yolmakla uğraşıp duruyordu. Herhalde yaz geliyordu. Annemdi, yaz başlarını yalnızca evin değil, bahçenin temizliği ile de ilgilenerek geçirirdi. O zaman yorulmak nedir bilmez, neredeyse toprağı avuçlarıyla havalandırarak ortalığın toprağa yakışır bir kokuyla kokmasını sağlardı. Bu sırada ben de sekinin üstünde oyalanıyor, Kavuklu'yu kendime eğlence seçmiş uzanıyordum. Kavuklu'ydu. Keyfi yerinde olduğu zaman hiçbir sözün altında kalmaz, beni gülmekten kırıp geçirirdi. Sekide böyle uzanıp onu karşıma aldıkta sordum:

— Ey Kavuklu, sakalın neden yapılmıştır?

— Sakalım yapılmayup kendisi vardur. Zira kendisi olmasa yüzümde çıkmaz idi. Çıkmasa ağarmaz idi.

— Ama ağarmamış, kara sakalların var Kavuklu. Aynaya bakmaz mısın?

— Bakmazım, mende mademki sakal vardur, ağaracaktur. Men sakalımı, men men olduktan gerü, daha tüyüm bitmemiş iken de görür idüm, aynaya ne hacet. İlla ki sakal, sakaldan yapılmışdur, her şey kendisinden yapılmışdur vesselam.

Böylece konuşur dururduk Kavuklu'yla. Bir zaman sonra annem elindeki işi bitirir, gelip başımda dikilerek, — Ben ne halt ettim de sana oturup kukla yonttum a tembel, azıcık işe yara, diye paylardı beni. Ben de Kavuklu'yu bir kenara bırakarak kalkıp çıkardım. Kavuklu işte böyle bir şeydi.

Tam o sırada, Ümmik can havliyle beni bataklıktan çıkarmaya çalışırken, geldiğimiz taraftan sesler işittik. — Aman Ümmik bunlar bizi buldu, ne olur acele et, dedim. Deyince Ümmik'e sanırsın can geldi. O cılız cüce beni tutup öyle bir çekiş çekti ki bataklıktan fırlayıp çıktım. Hemen gidip Kavuklu'yu gördüğüm duvara dokundum. Duvar ıslaktı, kaygan bir şeye, bir suaygırının sırtına benziyordu. Ümmik elinde ışıldak olduğu halde yaklaştı. Duvar aydınlandı, ben de ayaklarımın önünde Kavuklu'nun sakalından koca bir tutam buldum. Bu tutamı sevinçle alıp cebime koyarak Ümmik'e baktım: — Hadi, dedim, hemen gidelim, yoksa bu herifler beni diri diri yakacak.

Sesler iyice yaklaşmıştı. Bataklığa yeniden düşmeyelim diye önümüzü aydınlatarak mağarada ilerlemeye başladık. Tas, Ümmik'in bir omzundan bir omzuna geçiyor, arada yarasalar gibi öterek bize katılıyordu.

Böyle bir zaman gidince dar geçitlerden geçtik, sağımıza, solumuza açılan yollara saptık. Sesler kesilmiş, takipçilerimizle arayı açmıştık. Zaten, bizi bulamadıkta izimizi kaybettiklerini düşünerek geri döneceklerdi; ben olsam bu zifiri karanlıkta kimseyi takip etmezdim. Ama, bunu düşününce yeniden korkuya kapıldım: — Burası, ey cüce, çıkışsız bir mağara olmasın, diye sordum Ümmik'e. — Hem çıkışsız mağara olmaz hem de ben buraları iyi bilirim, merak etme sen, diye yanıt verdi Ümmik. Tam o sırada arkamızda çığlıklar yükseldi; derinde, bizi izleyenlerin başına da aynı şey gelmiş olmalıydı. Bunu anlayınca keyfimiz yerine geldi; bu kez gerçekten kurtulmuştuk. Tas, keyifli, heyecanlı, zıplamaya devam ediyordu.

— Kötünün başı beladan kurtulmaz, beter olsunlar, dedi Ümmik. Bir keresinde, eski zamanların bir evliyasının başına böyle bir iş gelmiş ve sonra ne olmuş biliyor musun? Keyfimiz yerine gelmişti. — Ne olmuş, anlat da dinleyelim, dedim.

21

Allah'ın yardımıyla bir suçsuzun beladan kurtulması

Bir vakitler, yaşını başını almış bir adam vardı. Yusuf adıyla bilinir, yaşadığı köyde de çok sevilir, yoksul düşmüş olup konu komşunun yardımıyla aç kalmazdı. Azla yetinirdi. Giysi namına bir çuha yeleğinden, bir kıl pantolonundan başka bir şeyi yoktu ama bunları da her zaman temiz tutup Allah'a dua edip günlerini böylece geçirirdi. Bu adam, gerçi öyle çok uzun yaşamamıştı ama daha altmışına varmadan hem karısını hem de çoluk çocuğunu yitirdiği için çabuk çökmüştü. Bir yerde bir söze karışacak olsa ya da kendine bir soru soruldukta az konuşur, vaktinin geldiğini, kendisinin de bu dünyada daha fazla kalmaya niyeti olmadığını söyleyerek Hazreti Allah'tan güzelce ölmekten başka bir dileği kalmadığını belirtirdi. Konu komşu da Yusuf'u çok sevdiğinden, — Aman efendim, ağzından yel alsın, diyerek onun gönlünü hoş tutmaya çalışırdı.

Bir gün, yakın yerlerden birinde nasıl olduysa bu Yusuf'un bir işi çıktı. Bir mal meselesi yüzünden bunu çağırıp artık bir fikir mi almak istediler, neyse, Yusuf da kalkıp elinde asa, oflaya puflaya gitti. Gittiği ile döndüğü bir oldu. Yorgun argın evine girip uyumaya başladı. Çok geçmeden köye birtakım atlılar gelip bunlar hemen Yusuf'u sordular. Sorunca köylüler de adamı saklayacak de-

ğil; evi burasıdır diyerek Yusuf'u atlılara gösterdiler. Yusuf kalkıp kapıya çıktı, — Buyurun ağalar, diyerek adamları dinlemeye başladı.

Meğer Yusuf'un gidip gelmesinden sonra o köyde bir hırsızlık olarak mal sahipleri, aman bu işi kim yaptı, diye düşününce işi ne yapıp ne edip bunun boynuna atıp hemen kadı efendiye uğramış, — Adamın yeri yurdu bellidir, diyerek yakalanmasını istemişler. Kadı da, — Madem öyle ey atlılar, gidip Yusuf nam kişiyi getirin de bir bakalım, demiş. Böylece atlılar Yusuf'u yanlarına alarak götürmüşler. Meğer iş de belalı bir iş olup daha kadının karşısına çıktığıdır, Yusuf, ben bu işten nasıl eder de kurtulurum, Allah sen yardım et, diye düşünmeye başlamış. Köylüleri karşısına alıp, — Erenler, benim bir şeyden haberim yok, etmeyin eylemeyin, diyerek yalvarmaya başlamış. Ama herifler Nuh diyor, Peygamber demiyormuş. Böylece kayıp malın yerini elbette Yusuf'tan öğrenememekle onu bir odaya kapatmaya karar vermişler. Götürüp köyün bir ucundaki korunaklı bir yere bunlar bu Yusuf'u kapatmışlar.

Karanlık, göz gözü görmez bir gece olup dışarıda mızraklı bir yağmur yağıyormuş. Yusuf içeride yorgun, bedbaht otururken bir mucize olmuş: Dışarıdan birisi odanın penceresine yaklaşmış. Yusuf'tur, pencerede bir karaltı görünce önce bir korku korkmuş, aman bu adamlar beni komayacak, diye düşünürken karaltı pencereye öyle bir vurmuş ki, pencere demir parmaklıklarıyla birlikte sökülüp yerle bir olmakla Yusuf bir de bakmış ki karşısında kara yağız bir at var. At Yusuf'a ıslak gözleriyle bakıyormuş. Zavallı durur mu, — Allah sana şükürler olsun, diyerek kalkıp çıkmış ve atın sırtına oturmuş. O zaman bu kara at yağmurun altında fırtına olup göz açıp kapayıncaya kadar köyden çıkmış.

Ama bu arada köyün belalı herifleri de atı, atla bir-

likte bir et yığını gibi yumulmuş Yusuf'u görmüşler. Görünce de peşine düşüp onları takip etmeye başlamışlar. Ama Allah tarafından gönderilmiş, çalak, sanırsın yere basmaz bir atmış Yusuf'unki. Bir mızrak gibi havada vınlayarak koşuyormuş. Böyle bir zaman gittikte tutup aziz yolcusunu bir mağaraya getirmiş. Bir zaman bunlar mağarada konaklamışlar. Yusuf attan inmiş, titreyerek oturmaya başlamış. Derken efendim, bu çalak at bir ara gözden kaybolmakla meğer nereden bulduysa tutup dişleri arasında çalı çırpıyla dönmüş. Yusuf da atının eyerinden çıkardığı barutla oracıkta bir ateş yakmış. Böylece, Allah'ın sevgili bir kulu imişim, diye düşüne düşüne ateşin başında uyumaya başlamış. Bir yandan da arada bir uyanarak atının gözlerine minnetle bakıyormuş.

Yusuf o gece sıcak mağarada bir güzel uyku çekmiş. Doğrusu, peşinde belalılar olmasa –o onlara can alıcılar, diyormuş– keyfine de diyecek yokmuş. Yanında kanatlı bir at, önünde tatlı mı tatlı bir ateş, daha ne istesin? Ama işte işler her zaman istediğimiz gibi gitmiyor. Bir zaman böyle uyuduktan sonra uyanmış: Zira at burnuyla Yusuf'u itip topuklarını yere vuruyormuş.

Hemen doğrulup hayvanın sırtına binmiş. At da o biner binmez fırlayıp dışarıya çıkmış. Ama çok geçmiş artık. Takipçiler mağaranın hemen önünde onları bekliyorlarmış. Böylece gerçi onların aralarından sıyrılmışlar ama Yusuf'un o güzel atı da bir okla yaralanmış. Ok, iri karnına saplanmakla zavallı atın bağırsakları dışarıya fırlamış hemen. Ama hayvan Yusuf'u o adamlara bırakmamış; gücü yettiğince koşmuş, yediği oka, karnından birer alev ucu gibi fışkıran bağırsak kementlerine aldırış etmemekle epeyce uzaklaşmış ve Yusuf'u yine güvenli bir koruya getirerek burada son nefesini vermiş.

Yusuf bu kutlu atı şimdi ne yapsın? Gözyaşları içinde, elinde bir hançer, ata bir mezar kazmış. Bir yandan

kan ter içinde toprağı kazıyor, bir yandan da kara yağız bu atıyla Yusuf konuşuyormuş: — Seni burada kurda kuşa yem edecek değilim, kuzum, seni burada bırakacak değilim. Gelsin canımı bir seferde alsınlar da ben tek seni burada aç açık bırakacak değilim, diyormuş. Atı böylece gömdükten sonra hançerini, barutunu yanına alarak doğrulmuş.

Başını kaldırmasıyla kendisine iyice yaklaşmış zorbaları görmesi bir olmuş. Olunca nereye kaçarım, ben şimdi ne yaparım, diye düşünmeye başlamış. Bir yandan da elbette sırtını adamlara vererek koşmaklığı varmış.

Ama o zaman bir mucize daha olmuş: Yusuf'un karşısına bu kez bir alageyik çıkmış. Bu geyik neredeyse konuşmak üzere, dilli, gök gözlü sevgili bir geyik imiş ki hemen önünde eğilerek Yusuf'u sırtına almış. Yusuf bu mucizeye ne desin, — Allah, sen bir alageyiksin, demekle bu geyik de yere basmadan koşmaya başlamış. Böylece bunlar koruda hemen gözden yiterek alıp başlarını gitmişler. Zorbalar da arkalarından bakakalmış.

Ama, zorba zorbalığından geçer mi? Bir zorba, gerçekte, sana zarar verdiği için değil yalnızca, zorbalığından geçmediği için zorbadır. Bu nedenle zorbadan ya savaşarak kurtuluş vardır ya da Yusuf, Yusuf olmaklığıyla böyle kaçıp duracak. Ama alageyik bunu hepimizden daha iyi bilir. Bir zaman sonra geride herifler yeniden belirince geyik durmuş. Yine bir kutlu kılıç gibi ikiye yarılarak[8] adamların üzerine varmış. Böylece zorbalar neye uğradıklarını şaşırarak her biri bin parçaya bölünmekle helak olmuşlar.

Bunu duymayan kalmamakla Yusuf'un bundan sonra ziyaretçisi çok olmuş. Kendisi de, efendim, yine bir çuha yelek, bir kıl pantolonla yaşayıp gitmiş.

Ümmik bu hikâyeyi anlatınca biz epey yol almış, mağaranın sonuna gelmiştik. Ama karanlıkta ben elbette bunu yolumuzun üstünde beliren ışıktan değil de, alnıma vuran esintiden anlamıştım. Bir ara Tas kulaklarını dikip Ümmik'in başının üstüne çıktı. Biz de ileride zayıf bir ışık gördük. Bu karanlıkta yolumuza nasıl devam edeceğimizi bilmediğimizden –zira Ümmik mağarayı da mağaranın her bir ağzını da iyi biliyordu ama çevredeki köyleri tanıdığı söylenemezdi– varıp ışığın sahibinden yol soralım dedik.

Ben bu arada boğazıma dek battığım çamurdan nasıl kurtulacağımı düşünüyordum. Ne de olsa henüz vakit o kadar geç olmamıştı, bu nedenle Kelime'nin beni hâlâ beklediğini biliyordum.

Derken ışığın gerçekten de bu mağaraya çok yakın bir köyden geldiğini anladık. Biz yaklaştıkça irili ufaklı başka ışıklar belirdi; bir kalabalık toplanmış olmalıydı. Yağ lambaları titreyerek eriyor, bu lambaların yanında, önünde, arkasında oturmuş gölgelerden kederli mi kederli bir mırıltı yükseliyordu. Bizi görünce içlerinden biri ayağa kalktı. Lambayı yüzümüze tutunca bize selam verdi ve benden değilse de Ümmik'ten şüphelenerek, — Selamünaleyküm ağalar, dedi, hoş gelmişsiniz, nereden gelip nereye gidersiniz?

Ben de bir yol efendisi gibi kurumlandım soruyu duyunca: — Yolumuz uzun, dedim, ışığı görünce karanlıkta bir danışalım dedik. Sonra kılığıma baktım: — Amma feci bir kaza olup berbat durumdayız. Bir yerden bir at bulsak da böylece yolumuza devam etsek. Sonra bir de cüceye bakarak, — Gördüğünüz gibi, kardeşim de yorgun düşüp perişandır, dedim, fakat siz neden böyle kederli oturup durursunuz, başınıza bir felaket mi geldi yoksa?

Ben böyle düzgün, alımlı konuşunca elinde yağ lambası olmakla üzgün herif şüphelenmeyi bıraktı. — Sor-

mayın efendiler, dedi, başımıza gelen felaketin ucu bucağı yok. Zira en küçüklerimizden bir canımızı kaçırıp ormanda feci şekilde öldürdüler. Biz de bir haftalık yas ilan ederek kendi kendimize burada acı çekiyoruz. Kızın annesi ile ağabeyleri ve köyümüzün ileri gelenleri şimdi katilin peşinde olup neredeyse yakalayıp getirecekler. Biz de o gelince ne yapacağımızı düşünüp karara vardık. Şöyle ki, kadı efendinin ve daha başka görevlilerin adaletine güvenimiz yoktur. Ne de olsa sonunda o berbat katil ölecek. Ama biz boynu vurularak ölsün istemeyiz. Zira boynu vuruldukta acı çekmeden bu da ona bir ödül olacak. Bu yüzden herifi kadıya çıkarmadan kendimiz halledeceğiz. En az üç gün kızgın yağ damlatarak her tarafını dağlamak istiyoruz.

Adam bunları anlatınca ben işin ciddiyetini de iyice anlamış oldum elbette. Bir yandan bu acayip adamların elinden bir an önce kaçmayı düşündüm, bir yandan da merakıma yenik düşerek herifi biraz daha konuşturmak istedim. Bu arada Ümmik, — Ağabeyciğim, yolumuza gitmemiz şart, Kelime Hatun'a verdiğiniz sözü unutmayın, diyerek beni çimdikliyordu.

Ben de, — Peki efendim, dedim, katili bilir misiniz, bir kere zaten haklısınız, ona şüphe yok. Amma yanlış kişiyi dağlarsanız ne olacak? Devlet gelip sizden diyet isterse ne yapacaksınız?

— Diyete hazırız. Biz bu işi yapalım da isterlerse bizden de başka canlar alsınlar. Bir kere bizim sağlam şahitlerimiz var. Bu katil yakın köylerden birinde oturuyor. Meğer buralardan geçmekle kızı görüp kararını vermiş. Bir gece de gelip kapıyı kırarak kızın uyuduğu odaya girmiş ve çocuğu kucakladığı gibi alıp gitmiş. Görenlerin söylediğine göre, acayip güçleri olan bir zebellahmış bu. Yalnız başına gezer, kimseyle bir kelime konuşmayarak dere kenarlarında ve geyik sırtlarında zaman geçirirmiş.

Bu iriyarı herifin zaten adı varmış: Çoluk çocuğu kaldırmakla belki onları yiyerek beslenirmiş... Bu yaratığı gidermek bize nasip olmuştur, varsın bundan böyle başımıza ne gelirse gelsin.

Bunları duyunca korkuyla hafif bir çığlık attım. Soluğum kesilmişti. — Peki efendim, dedim, ben zavallı kurban için bir hayır duası okuyarak yolum uzun, yoluma gideyim öyleyse.

Bunun üzerine ellerimi hafifçe gökyüzüne doğru kaldırarak gerçekten de bir dua okudum ve sonra cücemin başını sıvazlamakla, — Hadi bakalım, dedim, yolcu yolunda gerek. Böylece ellerindeki yağ fenerleriyle oturmuş kurbanlarını bekleyen bu adamların yanından ayrıldık. Ama, daha köyden çıkmamıştık ki karanlığın içinde nal sesleri duyduk. Ümmik, — Ağabey, bunlar bize yetişecek, daha canımızı kurtarmış değiliz, dedi, gel bir hal çaresi düşün bunların elinden. Ben de bir an için kızgın yağ damlalarının altında kıvrandığımı düşünerek yeniden ürperdim, sonra, — Çaresi yok, biz bu heriflerden bir de at çalacağız Ümmik, hazır mısın, dedim. — Hazırım, deyince Tas da cücenin başının üstüne çıktı.

Yakınlarda bir kişneme duyup duruyorduk. Bu ses büyükçe bir ahırdan geliyordu. Hemen atın başına giderek bu büyük, paha biçilmez atın burnunu okşadık bir zaman. At bize alışınca, yine sessizce sırtına tırmandık. Ümmik, belime sarılarak kendini sağlama aldı. Tas da ensemden içeri girerek orada korkuyla pıstı ve ahırdan, ben eğilip ata bir güzel övgüler düzdükten sonra, çıt çıkarmadan dışarıya uğradık. Temiz bir hava vardı. Orman gürültüyle esniyor, ön ayaklarını uzatıp gerinerek sanırsın uykuya hazırlanıyordu.

22

Atların koşması ve durması hakkında

Eski ustalardan öğrendiğimize göre, atların rüzgârlarla ilişkisi vardır. Âlimler milletinden olup zamanımızdan çok önce yaşayıp sonra ansızın kırklara karışan Semâ Efendi'nin, toprağı bol olsun, atların hareketlerini izleyerek rüzgârların yönlerini tayin ettiği söylenir. Zira at asıl gücünü bu rüzgârlardan alarak zamanla kendisi de gücüne güç katmış, böylece belki yiyip içtikleriyle değil de işte bu rüzgârlarla beslenmiştir. Bir zaman, Semâ Efendi'nin ünü yayılıp da görüşleriyle saygınlık kazandıkta, atlar uğursuz varlıklar zannedilip bunların üstüne binen olmamıştır. Çünkü rüzgâr dediğimiz şey kararsızdır ve çoğu zaman doğudan batıya, kuzeyden güneye düzenli olarak esse bile, gözümüzle gördüğümüz ve aklımızla kavradığımız kadarıyla kendisine güven olmaz ve ya ansızın durarak ya da yön değiştirerek bizi, hele biz onun üzerinde kurumla oturmuş iken, berbat edebilir. Sözgelimi, bir cenk meydanında başımıza gelebilir bu. Böyle bir meydanda atımız isterse bizimle birlikte büyümüş, çocukluğunu, gençliğini bizim koynumuzda geçirmiş olsun. Kendi rüzgârından kurtulamamış ise. Komutanın sözünü bir süvari dinler de bir ata emir vermek hangi komutanın başarabileceği şeydir? Böylece, işte bu cenkte, ordumuz, seraskerimizin emriyle geri çekilirken,

sırtında oturduğumuz at, pekâlâ düşman ordularının içine dalabilir. Zaten, ne canlara kıyılmıştır böyle. Bu nedenle, bir zaman sonra, atlar daha çok eşkıyanın yoldaşı olmuştur. Böyle biliriz.

Biz gizlice bulup Allah'ın yardımıyla sırtına bindiğimiz atla duvar diplerine sinerek köyden çıkınca Ümmik davranıp atın iri karnına bir tekme attı. At önce fizahlandı, sonra ok gibi fırlayarak biz de aman düşüp bir de kolumuzu bacağımızı kırarız, diyerek ne yapalım, hayvanın boynuna sarıldık. Ama hayvan öyle bir kişnedi ki heriflerin bizi duyduklarından kuşkum kalmadı. Ama, geçmiş olsundu artık...

Böylece yine ormana dalmış olduk, ama işte böyledir at; yolunu kendi bulur ve cümle harita ona Hazreti Allah tarafından ihsan edilerek gereksizdir.

Tas ensemde zıplamaya, zıpladıkta bir küçük yarasa gibi acayip sesler çıkarmaya başlamıştı. Ben de keyfim yerine gelmekle artık Kelime'yi düşünüyordum. Kim bilir beni bu halde görünce neler düşünecekti. Sen efendim, aylarca yol gözledikten, hasret çektikten, fırsat kollayıp benim için yanıp tutuşarak eriyip geberdikten sonra bana böyle mi gelecektin, diyecekti kuşkusuz. Çamur içinde, leş gibi kokarak Kelime'ye gidiyordum ama doğrusu huzurum yerinde sayılırdı. Hiç değilse canımı kurtarmakla iyi bir iş yapmıştım. Bunda atımız bir yandan deliler gibi koşuyordu, ben de Ümmik'e seslenerek, — Ya hu, dedim, bir fırsat bulsak da yeniden yıkanıp temizlensem, ne dersin? Ümmik güldü, — Ağabey, dedi, seni seven böyle sevsin. — Ulan, dedim, beni seven hıyar mı? — Olabilir, dedi. Anlaşılan onun da keyfi yerine gelmekle pek güzel yolculuk ediyorduk.

Ama çok sürmedi bu. Ormanı aniden sis bastı. Siste atımız da önce yavaşladı, sonra büsbütün, sanırsın köf-

tehor bu sisi epey beklemiş; duruverdi. Durmadı da belki arada bir-iki adım atarak burnunu ayakuçlarına kadar indirdi. Acıkmış olacak, diye geçirdim içimden. — Sen dur, diyerek Tas'ı da Ümmik'in kucağına verip attan indim. Gemi avucumda sıktım, hayvanı kendime doğru çekerek yürümeye başladım. Doğrusu karanlık, sis; göz gözü görmüyordu. Ama, Ümmik'in umurunda değildi bu; hemen başladı:

— Vaktiyle, dedi, biz şimdi az önce kederli adamların köyünden geçtik a. — Evet, dedim, devam et bakalım, hayırdır. — İşte doğrusu böyle bir keder olmaz, çünkü adamların gözü dönmüş. Seni bilselerdi etinden köfte yapacaklardı. — Doğru, dedim. Ama şimdi ne demek istediğini anlayacağız. — Evet, diye devam etti, sözümü kesme: Vaktiyle kederli, ama gerçekten kederli bir köy varmış.

23

Gözyaşı erbaplarının öyküsü

— Bunu, biliyor musun, o gariban babam anlatmıştı bana. — Evet, dedim, toprağı bol olsun. — Olsun da, dedi, böyle ikide bir kesersen nasıl anlatacağım? — Anlat, dedim. — İşte benim o gariban babam bir gün yine böyle sisli bir vakit atıyla yola çıkmış. Benim babam, ben çok bilmedim, hayal meyal hatırlıyorum ama, anlıyorum da. Biraz tuhaf bir adamdı. Ne zaman alıp başını gideceği, gitti mi ne zaman döneceği belli olmazdı. Bu nedenle ben babamı hep yolculuklardan dönen biri olarak hatırlarım. Bir bohçası olup bununla atına biner, ne iş göreceği bilinmediğinden bir esrar ustası gibi çekip giderdi. İşte yine böyle sisli bir vakit atına binmiş ve yola çıkmış. Gün boyu keyifle at sürdükten, su başlarında konaklayıp ağaç tepelerinde uyuduktan sonra ertesi sabah uyanıp bir de bakmış ki etraf hâlâ sis içinde. Hayırdır, diyerek kalkıp duasını etmiş ve yeniden yola koyulmuş ama ne kadar yol aldığını bilmediği gibi ne yöne gittiğini de çıkaramıyormuş. Elbette, çok sürmemiş bu; yolunu bütünüyle yitirdikten sonra, aslında dönebilecek olsam da köye geri dönsem daha iyi, diye düşünmeye başlamış. Ama bu olmamış elbette; yolunu iyice yitirmiş ve dur bakalım başıma ne işler gelecek, diye düşünürken az ötede bir ses duymuş. Bir köpek havlıyormuş. Havlayınca bir de ıslık

sesi duymakla babam bir köye yaklaştığını anlamış. Gerçekten, birkaç adım sonra sisler içinde bir ev belirivermiş. Belirince babam atından inmiş ve hayvanı yere çakarak varıp evin kapısını çalmış.

Gözyaşları içinde bir kadın açmış kapıyı. Babam, — Efendim, demiş kadına, ben falanca köyden bilmem kimim. Siste yolumu kaybederek buralara kadar geldim, acaba burası neresidir? Babam bunu sorunca, bir yandan da kadının neden ağladığını merak ediyormuş. Derken, kapıda bu kez yaşlıca bir adam belirmiş. O da ağlamakla babam bu evde bir felaket yaşandığını ve bu nedenle buraya zamansız geldiğini düşünmüş. Ama, kadın da, adam da bir yandan ağlıyor, bir yandan da babama hayretle bakıyorlarmış. Hemen babamı içeriye buyur etmişler. Babam içeriye buyur edilmiş edilmesine ama buna pek de gönlü yokmuş. Zira bu acı günlerinde bu insanları rahatsız etmek istemiyormuş doğrusu. Yine de, çarıklarını çıkararak içeriye girmiş. Tam bu sırada ezan okunmaya başlamış; ezanı okuyan hocanın sesi öylesine kederli ve öylesine çatal çatalmış ki, daha ilk Allahuekber'i duyar duymaz babamın yüreği parçalanmış. Bir yandan da, Allah Allah, burada ne olmuş böyle, diye düşünüyormuş. Geçip kendisine gösterilen mindere oturmuş.

Ev, koyu, eski ama temiz kilimlerle, yine karanlık ormanları, bu ormanlarda gözyaşları içerisinde yavrularının karnını doyurmaya çalışan koyu yeşil geyikleri betimleyen duvar halılarıyla doluymuş. İçeride her şey öylesine kasvetli, öylesine acı yüklüymüş ki, babam burada nasıl olup da yaşanabildiğini sormak istemiş ama kime soracak. Karıkoca gözyaşları içerisinde babamın karşısına oturarak diz dize verip ağlamaya devam etmişler. Ama çok oturmamışlar. Adam güçlükle kalkıp izin istemiş, çok geçmeden döneceğini söyledikten sonra kasketini alarak yine gözyaşları içinde çıkıp gitmiş. Kadın da

yine izin isteyerek başörtüsünü çenesinin altında toparlamış ve içerideki küçük odalardan birine girmiş.

Babam şaşkınlık içindeymiş elbette. Kadın da gidip babam odada yalnız kalınca bir zaman yine gözlerini odanın içinde dolaştırmış. Ocağın üstünde bir geyik başı duruyormuş. Bu baş canlanıverecek gibi durmakla kırmızı gözleri varmış. Yine duvarlardan birinde bir tüfek asılı olup gerçi bu tüfek toz içinde değilmiş ama babam bu tüfeğin en az yüz senedir hiç patlamadığına kalıbını basabilirmiş.

Bu sırada dışarıda atının kişnediğini duymuş. Varıp evin daracık, hem neredeyse ışık bile sızdırmayacak kadar küçük penceresinden ben şu atıma bir bakayım, diye düşünmüş ve böylece yerinden kalkmış. Pencereden bakınca hayvanı çaktığı yerde dört ayaklı bir hayalden başka bir şey görmemiş. Toprak tütüyormuş. Siste toprağın canlanmaya, damar sahibi bir uzva dönüşmeye başladığı görülüyormuş. Sonra babam dönüp minderine oturmak isteyince iç odada kadının namaza durduğunu anlamış. Gerçekten de, kadın secdeye vardıkça sessizce eğiliyor, kalktıkta gözyaşlarına boğularak neredeyse soluk almakta bile zorlanıyormuş. Allah'ım, sen bu kadının acılarını dindir, onlara yardım et, diye yalvarmış babam, gerçekten çok kederlenmiş.

Sonra geçip oturarak eline orada bulduğu bir tespihi almış. Oflayıp puflayarak zamanın geçmesini beklemiş. Bekleyince de çok sürmemiş elbette. Kapı gıcırtıyla açılarak adam içeriye girmiş. Yanında biri varmış. Gençten biriymiş bu. İkisi de yine gözyaşları içindeymiş. Babam artık dayanamayarak ille bir yanıt almak istemiş ve, — Hayırdır ağalar, ne olursunuz söyleyin, bir cenazeniz mi var, başınıza ne gibi bir felaket geldi, diye sormuş. O sırada kadın da namazını bitirerek odaya dönmüş. Ocağın üstünde bir büyük demlik varmış ve bu demlik fokur fokur

kaynamakla babam bir bardak çay olsa, diye düşünmekten kendini alamamış. Kadın odaya girince gidip demliği almış ve bir tepsinin üstüne koymuş. Sonra da babama dönerek, — Sana bir çay yapayım, sen kimlerdensin, bu siste ne işin var buralarda, diye sormuş. Ama, babam meraktan çıldıracak gibiymiş ve bu insanların kendisine neden yanıt vermediklerini de anlamıyormuş. Bu nedenle çayından bir yudum aldıktan sonra yeniden sormakla dertlerini öğrenmek istemiş. Yaşlı adam, — Bir derdimiz yoktur çok şükür, demiş babama. Ne derdimiz olacak? — Öyleyse neden ağlıyorsunuz, demiş babam. Deyince, bunlar birbirlerine bakarak yine babamı hayretle izlemeye koyulmuşlar.

Öyleyse babam korkuya kapılmasın da ne yapsın? Ben nereye geldim, burada başıma bir gelecek mi var? Burası neresidir, bu insanlar ne acayip insanlardır böyle, diye düşünerek çok sürmemiş, yerinden kalkarak izin istemiş ve evden kaçarcasına çıkmış.

Ümmik'tir, bunları anlattıktan sonra ansızın durdu, — Ağabey ben acıkmaya başladım, zaten yolumuzu da gördüğümüz yok, gel bu geceyi şuracıkta geçirelim, sabah ola hayrola. Uyanınca başımızdaki derde bir hal çaresi düşünürüz, ne dersin, dedi. — Ne diyeceğim, dedim, ardımızda gözü dönmüş bir güruh var. Siste ne kadar yol aldığımız belirsiz. Allah bilir kendi çevremizde döne döne sonunda yine o köye geldik. Ya uyuyup uyanalım da sabaha etlerimizden köfte mi yapsınlar? — Yapmasınlar da, diyecek oldu. Ben devam ettim: — Hem evladım, benim bu gece Kelime Hatun'a sözüm var. Şunu bil ki bu gece ben onu koynuma aldım aldım. Bir daha kim bilir ya hiç nasip olmaz ya da Kelime'nin kocasını bekle ki gitsin... — Zaten, diye sürdürdü Ümmik, senin bu işin

de biraz karışık. Burada söylüyorum, başına bir gelecek var ama sen bilirsin. Yoksa senin yanında yalnızca ben değil şu zavallı Tas da yanacak. — Merak etme, dedim, kimseye bir şey olmayacak. Kadın yüzünden başım belaya girecekse benim girecek. Ölen kız için korkuyorsan hiç dert etme, senin bu işte ne ismin ne cismin var. — Ben bilmem, diye diretti cüce, kadın evli. Kocası da gözü dönmüş paşanın biri, yakalanırsan nerende ne deliğin varsa hepsinden içeri birer hançer sokarlar.

Zira doğru söylüyordu, Kelime'nin anası olacak koncolosun kulağına gidecek olsa, yahut dilsiz uçkursuz ağalardan bir gören bulunsa herifler beni dilim dilim keserek kuruturlardı. Ama bu böyledir diye Kelime'den kaçacak da değildim. — Sen bu işlere karışmasan iyi olur cüce, dedim, bu işler sana göre değil. Yolumuza devam etmekle benim asıl merak ettiğim zaten bu değil, dedim. — Nedir, diye sordu. — Sen bana anlat bakalım, dedim, babanın başına daha neler gelmiş?

Bunu duyunca Ümmik ansızın aklına gelmiş de hikâyeyi baştan alarak yeniden anlatıyormuş gibi önce bir nefes aldı. Sonra devam etti:

— Babamdır, evden çıkınca siste bir zaman durmuş. Sonra bir çayırda gölgelenen atına bakmış, sonra da dönüp köyde başka kimse var mıdır, diye merak ettiğinden öbür tarafa yürümüş. Zira oradan da sesler geliyormuş. Zaten birkaç adım sonra öncekinden daha büyük bir eve rastlamış. Evin önünde bir avlu bulunmakla biraz daha yaklaşınca buranın insanların toplaştıkları, çay kahve içerek konuşup sohbet ettikleri bir yer olduğunu anlamış. Varmış yanlarına. — Selamünaleyküm erenler, demeye kalmadan burada oturan herkesin yine ağlaşmakta olduklarını görmüş. Bu erenler, bir bir ayağa kalkarak babamın elini sıkmışlar. Bir yandan iri, nasırlı elleriyle ba-

bamı buyur ediyorlar, bir yandan da hüngür hüngür ağlıyorlarmış. Gösterdikleri sekide babam oturunca nerede ne zaman hazır ettilerse babama hemen bir bardak çay getirmişler. Babam çaya sevinmiş sevinmesine ama keyif ne gezsin? Hemen demiş ki: — Ağalar, buraya yolum düştü düşeli içim parçalandı. Hepinizin gözyaşı sel olmakla belli ki büyük bir derdiniz var. Söyleyin ne olursunuz, başınıza nasıl bir felaket geldi? Şeyhiniz vardı da şeyhiniz mi öldü? Cenginiz vardı da telef mi oldunuz? Ekininize, kilerinize kıran mı girdi? Eviniz mi yandı? Ne olursunuz söyleyin.

Bunları söyledikten sonra babam çayından bir yudum almış. Ama, köylüler susup duruyorlarmış yine. Hatta şaşıp kalıyor, babamı hayretle dinliyorlarmış. İçlerinden biri demiş ki: — Beyim, bizim ne derdimiz olsun, Allah'a şükür, bir derdimiz yok. Sen hele söyle bize, nereden gelir, nereye gidersin? Kimlerden olursun, burada, bu köyde bir tanıdığın, eşin dostun var mı? — Yok, demiş babam. Burayı bilmem. Zaten sis bastığından beri yolumu da kaybederek size rastladım. Sonra...

Ama, bunu dedikten sonra artık babam da susmuş. Adamlar, — Yine bizim bir derdimiz yoktur, söyle sana ne ikram edelim, seni nasıl ağırlayalım, diye sormakla babama yardım etmek istemişler. Sanırsın babam uzun yoldan gelmiş de hatta yolda haramiye, felakete uğramış. Bir yandan da herifler öyle sarsılarak, hüngür hüngür ağlamaya devam ediyorlarmış.

Sonunda kalkıp elindeki bardağı bırakmış, adamların yüzlerine bile bakmamış, bakamamış, — Kalın sağlıcakla, diyerek gidip atına binmiş. Yola çıkar çıkmaz sis dağılmaya başlamış. Meğer köyünden çok da uzakta olmamakla kendini eve dar atmış. Sonraları ağlaşan o adamların köyünü bir daha aradıysa da bulamamış. Ama gerçekten, gerçekten kederli insanlarmış onlar.

Ümmik'in hikâyesi bitince ben de biraz kederlendiğimi anladım. Cüce de artık babasının anısı nedeniyle mi, yoksa o durup dinlenmeden ağlamak düşüncesinden mi bilmem, gözyaşlarına boğulmuştu. Ama bu arada çevremizdeki sis de hafiflemişti. Üsküdar'a çoktan girdiğimizi anladım. Ben, — Toparlan bakalım efendi, deyince Ümmik kollarının yeniyle gözlerini kuruladı. Tas da cücenin başına zıplayarak silkindi. Ata binmekle bir zaman karanlıkta daha gittik.

Dükkânı anahtarsız nasıl açacağımı biliyordum; cüce ile Tas'ı içeriye saklayarak atı da kapının önüne çaktım ve Kelime'nin beni beklediği konağın yolunu tuttum.

24

Sis varlıkları üzerine

Suriye taraflarında sisin çöl rengine bürünmesiyle ben bu sis dediğimiz acayip işin başlı başına bir varlık olduğunu öğrenmiştim. Sis, her şeyden önce, bizim ezeli bilgisizliğimizin bir göstergesidir. Olağanüstü bir örtü olup hem varlıkları görünmez kılar, ama bunu yaptıkta bize de ne yararları dokunur. Bu nesnenin iki görevi vardır. Önce ağaçlarla kayalık bölgeleri, evlerle bu evlerin pencere önlerinde oturan sıkılgan sahiplerini, çifte tekerle dönüp duran at arabalarıyla develeri, atları, köpekleri, ineklerle kurtları ve cümle canlı cansız varlığı görünmez bir şeye, bir tayfa çevirir. Bunlar hayır, birer gölge olmazlar elbette. Zira gölge, öncelikle, bir varlığı, bir nesneyi şart koşar. Bu koşumda doğal olarak gölge zaten bir işaret, kendi varlığıyla bile gerçekliğe ait bir şey olur. Yani gölgeyi asla bir hayal zannetme. Öyle olsaydı, yani gölge dediğiniz şey aynı zamanda bir de hayal olsaydı mahvolurduk: Çünkü böylece kendi gölgemize baktıkta yer değiştirmekliğimiz gerekirdi ki bu durumda biz de olsa olsa hayalin hayali olabilirdik. Ama bu yine de bütünüyle olanaksız bir şey değildir.

Bir vakitler, Nihad adlı bir kişi vardı. Bu kişi bana, hatırımda kaldığı kadarını anlatayım, şöyle bir olay nakletti: Bir gün, Nihad, evinden çıkarak meğer önemli bir iş

için yola düşmüş. Yanında bir heybesi ile sadık atından başka bir nesne olmamakla nice zaman yol almış. Pek de uzak sayılamayacak bir şehre gidiyormuş. Derken, bir tepenin üstüne varınca çevresini ansızın korkunç mu korkunç bir sis kaplamış. Bu kişi, o güne dek, doğrusu sis dediğimiz şeyi elbette bilirmiş ama gerçekte sisin ne işe yaradığı konusundan habersizmiş. Bunu da sonradan anlamış. Neyse efendim; sis basınca bu kişi ister istemez yavaşlamış ama atımdan inmektense ölürüm daha iyi, diye düşünüyormuş. Zira böyle bir koyu siste atın kaybolması kolay iştir ve düşünülürse insanın başına gelebilecek daha kötü bir şey yoktur. Bu da atından inmeyerek iyi bir şey yapmış. Birlikte usul usul yol almaya başlamışlar.

Derken efendim, atın sarsılarak yürümesinden, yolun eğiminden anlıyormuş bu adam; epeyce dik bir yokuşu tırmanmaya başlamışlar. Tırmanıp yükseldikçe hava soğumuş, Nihad sisin içinde aman bir yorgan olsa da sarınsam, diye düşünmeye başlamış. Ama bir sisten, hele böyle koyu mu koyu bir sisten daha evla bir yorganı nereden bulacaksın? Tepeye vardıkta eğim düz bir yol halini almış. Nihad, başına değen dallardan, yaprak uçlarından anlamış ki ağaçlık bir yerde, bir ormanda yürümektedir. Ya hu biz nereye, hangi ile geldik, diye düşünüp kaygılanıyormuş elbette ama bu siste ne yapsın ve geriye nasıl dönsün? Ama bu da çok sürmemiş ki Nihad Efendi işte o zaman, hayatında gördüğü en acayip şeyle karşılaşmış.

Babamdır, bana şöyle bir söz aktarırdı: Sise haksızlık etme, aynadır o. Zira, elde edebileceğimiz herhangi bir bilginin, aslına bakılacak olursa, hiç de kesin ve açıklayıcı olmadığı görülecektir. Sözgelimi, bir bilgin, bir yol ölçümcüsü kalkıp bize, efendim Tebriz buradan kırk arşındır, diyecek olsa ne yapacağız? Ya kolumuza güvenip bir de biz ölçelim hele, demekle işe koyulacağız ya da bu efendiye inanarak, biz de bir başkasına, duyduğuma göre

Tebriz buradan kırk arşın olmakla uzaktır, diyeceğiz. İmdi ben şuna inanırım: Böyle bir durumda, biz, bize Tebriz'i kırk arşındır diye söyleyen efendi ile aynı şeyi söyledikte, bana göre biz o efendiyle bir ve aynı kişi oluruz. Öyle ki elimize arşın alıp ölçmedik ve kendi bilgimiz imiş gibi onu bir başkasına aktarmakla yetindik. Bu durumda belirli şeylerle belirli gibi görünen şeyler arasında görünüşte bir fark olmayabilir ve ben de işte sis varlıklarını benim Tebriz buradan kırk arşındır, deyişime benzeterek belirli gibi görünen şeyler sınıfına sokarım.

Burada Nihad'ın atı yavaşladıkça yavaşlamış ama durmamış. Derken sisin içinde tuhaf bir hareketlenme olmuş. Nihad sanırsın bir gölge görmekle bu gölge yer değiştirip duruyormuş. Ama, bu gölgeyi bir türlü bir bütün olarak da göremiyormuş. Sözgelimi, sağ yanında gözüne çarpan bir karaltıyı yakalamak üzere başını sağına çeviriyormuş ama nafile. İşte tam o zaman bu Nihad, aynı karaltının sol yanında belirdiğini görüyormuş. Önce göz ucuyla bakıyor, baktıkta karaltının gerçekten de bir varlık olduğunu, orada durduğunu anlıyormuş. Ama onu daha açık bir biçimde görmek üzere başını çevirdiğinde olanlar oluyormuş yine.

Ama, çok sürmemiş bu. Bir zaman sonra bu karaltıdır, Nihad'la oynamaktan vazgeçmiş ve çıkıp onun tam karşısında durmuş. Gerçekten de bir gölgeymiş bu. Ama, varlıksız bir gölgeymiş. Atının üzerinde Nihad bu gölgeye, bu karaltıya dikkatle bakmayı başarabildiği için sevinmiş epey ama sonra donup kalmış. Çünkü, bu kendisinin bir karaltısı olmakla hiç de gölge değilmiş. Bu karaltı, kılığıyla Nihad'a benziyormuş, hatta Nihad'mış ama bir zaman sonra iyice belirginleşip bir kişi olmakla –onun da bir atı varmış– Nihad'ın yanında yürümeye ve hatta onunla konuşmaya başlamış. Ne konuştuklarını ben bilmem. Bilsem, kuşkusuz çok iyi olurdu, size de bu

konuşmaları aktarmakla iyi bir iş yapmış sayılırdım, ama bilmiyorum.

Bunlar birlikte sisin içinde yine öyle yavaşça yürümeye devam etmişler. Bir zaman böyle yürümekle, Nihad, bu ne uzun yoldur, diye düşünmüş. Zira bu acayip sis nedeniyle şöyle düşünüyormuş artık: Herhalde bu bir rüya olsa gerek. Zaten, çok sürmemiş. Siste sesler duymaya başlamışlar. Ama bu sesler öyle bildiğimiz seslere benzemiyormuş.

Derken, seslerin kendilerine yaklaştığını anlamışlar. Çok geçmeden de sisin içinde uçuşan birtakım lekeler görmüşler. Ağaçların azaldığını, birer cılız çıra gibi eriyip yok olduklarını düşünüyorlarmış. Ama ağaçların yerini, öyle sanıyorlarmış ki, birtakım kaya parçaları almış. Gerçi bir süre sonra bu iri, yuvarlak ve koyu kaya parçaları usul usul hareket etmeye başlamış. İşte bu kaya parçalarının ağzında gölgeden diller uzanıyormuş ve bu diller de, efendime söyleyeyim, uçuşan o karaltıları yakalayıp yakalayıp yutmakla yok ediyormuş.

Yine de, bütün bu görüntüler, sisin içinde belirip yiten bir görüntüden, bir hayalden öteye geçmemiş ve ne hikmetse belirginleşmemiş.

Sonra yol yine önlerinde eğilmiş ve Nihad da kardeşini, ikizini sise teslim ederek, atının üzerinde bu yokuştan aşağıya inmeye başlamış. Böyle bir zaman yokuş aşağı gittikçe sisin de yavaş yavaş açıldığını görmüş. Bu acayip durumdan kurtulduğu için Allah'a şükredip duruyormuş. Zaten, gerçekten de bir zaman sonra sis bütünüyle dağılmış ve Nihad'ın da karşısına bir köy çıkmış. Aman iyidir, burada bir gölge bulur biraz dinlenirim, diye düşünerek hemen köye varmış.

Köylüler, çok cana yakın insanlarmış ve konukseverlikleriyle Nihad'ın gönlünü hoş tutmuşlar. Hatta bir ağacın altına oturtarak ona bir yorgunluk kahvesi bile hazır-

lamışlar. Nereden gelip nereye gittiğini sordukları zaman, Nihad onlara yaşadıklarını anlatarak, — Efendiler, demiş, işte böyle böyle. Sis var, sakın şu tepeye çıkayım demeyin... Bunu duyunca, — Nasıl olur, demiş köylüler, bizim buralar göz alabildiğine düzlüktür ve yakınımızda öyle bir tepe falan da yoktur. Olsa ne âlâ idi, ama yoktur.

Böylece, Nihad'ın bu garip hikâyesinden yola çıkarak hem sisin hem de sis varlıklarının ne olduğunu ya da ne işe yaradıklarını anlayabiliriz. Sis, öncelikle etkin bir varlıktır ve bunu asla geçici bir şey zannetme. Sahip olduğumuz aciz kanunlarla açıklayamayacağımız bir şeydir ve yine bu kanunlarla açıklayamayacağımız bir iş görür: Nesneleri değiştirerek onlara yeni bir biçim verir. Hatta, bununla kalmaz. Sis aracılığıyla Allah yeni nesneler yaratır. Yani yalnızca var olan nesneleri değiştirmez, ortaya yeni varlıklar çıkararak sisin kapladığı alanlarda yeni ve bambaşka bir dünya yaratır. Bu geçici –zira sisin dağılmasıyla birlikte bu dünya da geri çekilecektir– mekânı biz şimdiye dek iki şekilde açıkladık; buna ya hayal dedik ya da hikmet. Öyle ise, hikmet sahibinin bizim hayaller görmekliğimizden ne beklediğini bir kenara bırakırsak, sis mekânının hayale değil de hikmete uygun düştüğünü anlayabiliriz. Geçici bir mekândır ve öğüt vericidir.

Sis varlıklarına gelince. Allah'ın hikmetinden olmakla sis mekânını süsleyen bu varlıkları asla dünya nesnelerine benzetme. Zira bunlar Allah'ın sözcükleridir ve o, hikmet kapısını bu sözcüklerle açar.

25

Konakta

Sis sahile tatlı bir koku bırakmıştı. Karanlıkta balıkların soluk alıp verişleri duyuluyordu. Ben böylece başıma gelen işleri düşünerek yürüyordum ki, bakalım ne olacaktı. Konağın kapısında, bahçenin her bir köşesinde kandiller yakılmıştı. İçeride –bunu açık pencerelerden rahatlıkla görebiliyordum– bir kıpırtı vardı. Eve girip çıkanları da görünce çok sürmedi, bir şeyler olduğunu anladım. Eyvallah, her aksilik beni bulacak, demekle bir köşeye sinerek beklemeye karar verdim. Derken, kapıya gösterişli bir araba yanaştı. Tekerleklerine varıncaya kadar kadife ile yapılmış bu arabadan kelli felli bir adam indi. Göbekli ve boz kaftanlı bu efendinin çevresinde hizmetçileri ile bazı yaverler bulunuyordu. Tam o sırada kapıda önce bir Arap, ardından Kelime Hatun belirdi. Onu görünce içim sızlayarak bu mutluluk gecesinin suya düştüğüne hükmettim. Kelime beti benzi atmış bir halde çıkıp yaşlı adamı karşıladı, hemen birbirlerine sarılarak içeri girdiler. Konuşulanları duyamıyordum. Ama gördüklerim de beni meraktan öldürecek cinstendi. Belki, belli mi olur, olanları daha yakından görürüm diyerek içeriyi görebileceğim bir yere gideyim, dedim. Deyince, aman muhafızlara yakalanırsam, zaten her işi benden biliyorlar, götürüp gün ortasında beni Üsküdar Meyda-

nı'nda asıp hem de hiç acımazlar, diyerek adeta sürünmeye başladım.

Konağın ana kapısı iyice aydınlatılmıştı. Ama koruya bakan yan bahçeler karanlık olup benim için daha güvenliydi. Zaten, sözleştiğimiz gibi, ben arka bahçedeki bir çukur kapısından aşağıya inecektim. Bunun anahtarı bende vardı. Böylece orada Kelime beni bekleyecekti. Bu nedenle aslında yerim evin ana kapısı değildi. Biraz açılarak gözden ırak olayım dedim ve çalıların içinde sürünerek küçük bir pencereye yanaştım. Öyle bir yanaştım ki hem, burnum bu pencereye değerek, efendim belki içeride konuşulanları şu gariban burnumla duyarım, diye düşündüm. Kelime'yi açıkça görebiliyordum. Kadın hüngür hüngür ağlayarak –herhalde babasıydı– göbekli herifin omzuna sarılmış çaresiz ve zavallı bir halde bir şeyler anlatıyordu. Babası da –herhalde oydu, uzatmayalım– bembeyaz bir suratla kızını teselli etmeye çalışarak gözleri korkuyla büyümüş bir halde onu dinliyordu. Ben de onları –sesleri duyamasam da, bu arada belki bir mucize olur da şu pencere açılıverir, diye düşünüyordum– burnumla dinlemekle ansızın ne olduysa burnumun gerçekten de bir şeyler işittiğini anladım. Ama, yanılıyordum elbette. Zira bir burun, işitmesine işitir gerçi; ama bunun için benim değil, Diyarbekirli Sabit Efendi'nin yüzünde bulunması gerekir. Pencerenin önünde burnumu cama yaslamış, karanlığın içinde neredeyse kayıp, öyle çaresiz durup dururken, bir an için kendimden geçerek hayır uyumadım, uyusam ki sabaha dek bahçede sızıp kalacaktım. Ama Sabit Efendi'nin hikâyesini düşünerek, hem biraz keyfim yerine geldi hem de yaşlı adamın Sabit Efendi'ye ne kadar benzediğine şaşmakla bunu zamanı gelince Kelime'ye de anlatayım, dedim.

26

Diyarbekirli Sabit Efendi'nin burnunun öyküsü

Efendim, vakti zamanında, Diyarbekir Kalesi surları içerisindeki mahalde Sabit nam görgülü bir kişi yaşardı. Bu Sabit Efendi'nin dedeleri, aktarıldığına göre, İran Horasan'ı yakınlarından göç etmekle Diyarbekir'in hoş kokusu ile nermin havasına gönül vererek burada yerleşmiş idiler. Böylece kimseyle hiçbir vakit hiçbir anlaşmazlığa düşmeyerek burada yaşamışlardı. Yalnızca Diyarbekir halkı tarafından değil, buraya konaklamak, ticaret yapmak ya da devlet işleri dolayısıyla birkaç günlüğüne uğramakla geçici Diyarbekirliler tarafından da sevilir, sayılırlardı. Sabit Efendi de bu aileden olmakla kendi halinde bir çocukluk geçirerek sonunda belki de bu mümtaz ailenin en saygın kimselerinden biri oldu. Yoksullara yardım eli mi uzatılacak, bu ellerden biri, en şefkatlisi, en cömerti mutlaka Sabit Efendi'de bulunurdu. Bir hayır işi mi kılınacak, bir cami, bir imarethane, bir çeşme mi yapılacak, önce Sabit Efendi'ye gidilirdi.

Ama, Allah'ın gücüne gitmesin, zira onun yaptığında kusur aramak hataların ve günahların en büyüğü olmakla bizim de haddimize değildir, bu Sabit Efendi'nin de bir kusuru vardı: Bu zatın burnu, çenesine değiyordu. Başka bir deyişle, neredeyse kendi kafasından daha büyük bir burnu olmakla gerçi efendi bunu hiçbir zaman

sorun etmemişti. Bu saygın kimse, saygınlığı sayesinde burnuyla ilgili şakalardan da, Allah var, kurtulmuştu. Biriki çoluk çocuk olup bunlar da henüz dillerini tutacak iradeye sahip olmadıklarından aralarında binde bir şakalaşır, sonra da anne ve babaları tarafından kulakları çekildiği için tövbe ederek bu böylece sürüp giderdi. Gelin görün ki, burun ortada. Böylece evet kimse konuşmuyor, bırak konuşmayı, her gün önlerinden havaya dikilmiş bir temren gibi gelip geçse de bu acayip burna kimse bakmıyormuş ama, bir zaman geçmiş ve Sabit Efendi'nin burnu, Diyarbekir'in nadide bir konusu haline gelmiş. Bütün ülkede Diyarbekir denince Sabit Efendi'nin dillere destan burnu akla gelir olmuş. Hatta, çevre kasabalardan, illerden gelip bu tuhaf burnu görmek isteyenler çıkıyormuş.

Ama, burun da burunmuş gerçekten: Sanırsın bir karakoncolosa ait. Bunu bu uğursuz karıdan koparıp Sabit Efendi'nin yüzüne yapıştırmakla hem bu nezih efendiye ceza vermişler hem de karakoncolosa iyilik etmekle o mendeburun da hiç değilse uzuvlarından birini cennetlik kılmışlar.

Sabit Efendi, gerçi hayatı boyunca, bir-iki kaza dışında, ne kimseden bir burun lafı işitmiş ne de kendisi bu konuda bir kimseye tek bir laf etmeyerek burnunu neredeyse yok saymış. Ama, elbette bu işe bir hal çaresi düşünmeden de edemiyormuş. Cilt cilt kitaplar devirmiş. Örneğin, Nevşehirli İbrahim'in *Burunname*'sini[9], burnumuzun bizim bilmediğimiz daha ne özellikleri vardır ve bir kere burnun kendisi kendi rahatsızlıklarına ve çirkinliklerine ne gibi çareler bulmuştur, diyerek baştan sona okumuş. Acaba bu dünyada benden başka çirkin burunlu bir yaratık var mıdır, diye düşündüğünden Tebrizî'nin *Seyahatname*'sini[10] didik didik etmiş. Ama asıl aradığını, eline geçirdiği küçük bir risalede bulmuş.

Bu risalenin başlığı oldukça garip olmakla birlikte epey açıklayıcıymış: *Hakkında Hiçbir Şey Bilmediğimiz Her Şey Hakkında*[11]. Risalenin gerçi yazarı bilinmiyormuş ama, verdiği olağanüstü bilgilerin yanında bunun pek bir önemi yokmuş. Burada yazdığına göre, uzuvlarımızın acısız bir şekilde yok edilmesinin tek bir yolu varmış: *Yola hazırlıksız çıkasız ve Allahuekber Dağı'ndan kar toplayıp gelesiz. Zira kar, uzvu eritecek.*

Sabit Efendi, bunu okudukta bir asa bir çarıkla yola çıkmış ve çıktıkta kimseye haber dahi etmeyerek Allahuekber Dağı'nın yolunu tutmuş. Az gitmiş, uz gitmiş, bir zaman sonra, efendime söyleyeyim, ayağındaki çarık mı parçalanmamış. Asasını kurtlara yem mi etmemiş. Derelerde boğulup göllerde mi yıkanmamış. Türlü hayvanlarla boğuşup karnı midesine yapışarak açlık mı çekmemiş. Çekmiş ama sonunda amacına da ulaşarak Allahuekber Dağı'na ulaşmış. Dağın eteğine vardığı zaman, bir köyde, aman şurada bir gece kalsam da azıcık toparlansam, diye düşünmüş ama aklını başına toplamış hemen. Efendi, demiş, elbet bunda bir hikmet var. Var git yoluna. Karnını yolda bulduğunla doyur, sırtına yolda bulduğunu geçirerek işini gör. Bunları düşünerek başlamış dağa tırmanmaya. Kan ter içinde kalarak ve ikide bir, öldüm Allah, diyerek bir zaman bu Sabit Efendi bu Allahuekber Dağı'na tırmanmış ve sonunda ayağı kara basmakla muradına ermiş.

Sonra, kara ayak bastığıma göre, burada biraz soluklanayım, zaman yitirmeden dönüp köyüme varırım, diye düşünmüş ve orada gördüğü bir mağaraya girerek bir köşeye büzülmüş ve öylece uyuyakalmış.

Ben bu uykuda kendimi bir acayip gördüm, diyormuş: Güya bir odada yarı karanlık oturuyormuşum –ki bir zindana benziyormuş, yalan olmasın– ve önümdeki rahlede de gözle görülmez, dille tadılmaz bir kitap var-

mış ki bu kitabı okumakla ben delirmiş bir haldeymişim. Sayfaları gözlerim büyüyerek çevirip çevirip hayretler içinde, hatta neredeyse dehşetle okuyormuşum. Öyle ki, sanırsın bu kitap sayısız hikâyeden oluşuyormuş ve bu hikâyelerin de eşi benzeri olmamakla ben bir yandan hem bunları kendime çok yakın buluyormuşum. Yani neredeyse benden bir parçaymışlar ama her sayfada bana kendimle ilgili dehşetengiz şeyler gösteriyorlarmış. Sözgelimi burada, geçmişe ait bir bilgi olmakla babamın nasıl öldüğünü görüyormuşum. Babasının, yani dedemin anneme neler yaptığını görerek dehşete kapılıyor, daha buna benzer yüzlerce, evet yüzlerce hayret verici şey öğreniyormuşum...

Bir zaman sonra, ama güzel bir iç rahatlığıyla uyanmış Sabit Efendi. Uyandığında yüzünün biri tarafından öpüldüğünü fark etmiş. Gerçi öpmüyor, yalıyormuş yüzünü; — Kimsin, diye sormuş ama bir böğürtü ile karşılanmış. Sonra bir de ne görsün? Bir katır. Bu katır Sabit Efendi'yi, yüzünü öperek, yalayarak uyandırmakla uysal, sadık, temiz ve son derece güzel bir hayvanmış. — Ey efendim, demiş Sabit Efendi, seni bana Allah mı gönderdi, sen ne güzel hayvansın böyle. Meğer, bu katır, ya hep mağarada imiş ya da daha Sabit Efendi uykuya dalar dalmaz peyda olarak gelip onun yanına kıvrılmış ve böylece onu soğuktan koruyarak donmasına engel olmuş. Katırın sıcaklığı Sabit Efendi'ye geçtikçe o da kötü rüyalardan kurtularak rahat bir uyku çekmiş ve iyice dinlenmiş.

Sonra bunlar birlikte doğrularak, yolcu yolunda gerek, demişler ve mağaradan çıkmışlar. Sabit Efendi belinden bir çul çıkarmış ve bunu katırın sırtına dolayarak böylece hayvana bir cepken, kar için de bir cep icat etmiş. Topladığı karla birlikte kendisi de hayvanın sırtına binerek Allahuekber Dağı'ndan inmeye başlamış. Yine bir zaman az gitmiş, uz gitmiş. Açlıktan gözü morarma-

ya, midesi dile gelip konuşmaya başlamış ama Sabit Efendi, bana mısın, dememiş. Zira, amacını gerçekleştirmekten başka bir dileği yokmuş. Gösterdiği sabır, sonunda onu Allah katında sevgili bir kul, kırklara layık bir kişi yapacakmış. Yokuşta, dağın eteğine vardıkta birden durmuş. Ve katırına yüklediği karın çoktan eridiğini fark etmiş. Buna karşılık, tatlı bir serinlik, hoş bir canlılık hissediyormuş ve ben bu karı ne için toplamıştım, diye düşünürken, dehşet verici bir şey olmuş: Burnu, duymaya başlamış. Bunu hissettiği zaman korkuya kapılmış, sonra, aman bu nedir şimdi, ne oluyor, diyerek kulaklarını iyice kapatmış ve duyduğundan emin olmak istemiş. Gerçekten de duyuyormuş. Kuşların sesiymiş örneğin, burnundan girerek soluk borusunda tatlı tatlı yayılıyor, böylece midesine hoş bir doygunluk veriyormuş. Kelebeklerin kanat seslerini, burnunun üstünde dolaşan karıncayı, katırının yanında sürünen yılanı, havlayan köpekleri ve derelerin çağıldayan suyunu öyle güzel duyuyormuş ki, yalnızca duymuyormuş elbette; bütün bu seslerin kokularını da alabiliyormuş.

Velhasıl, Diyarbekir'e yaklaştığı sırada artık Sabit Efendi burnunun güzelliğinden başka bir şey bilmiyormuş. Varsa yoksa can yoldaşı katırı bilmekle onu yanından ayırmayarak bıraksalar bu sevgili ve güzel hayvanı sırtında taşıyacakmış. İşte böylece bir katır insanı zengin eder ve kibirden de uzaklaştırır. Sabit Efendi Diyarbekir'e dönüp eski evine, günlük işlerine ve sakin yaşamına döndüğünde artık bambaşka biri imiş.

Daha katırının üstünde kente girdiği sırada, bu inanılmaz burun, insanların düşüncelerini duymaya başlamış: Geldi bizimki, diyorlarmış; burna bak, hizaya gel. Allah korusun, burna bak, heriften önde gidiyor... Ama yüze gülen, saygıda kusur etmeyen insanlarmış bunlar. Sabit Efendi ise artık burnuyla neredeyse övünüyor, bu-

nu açıkça uğradığı her yerde söylemekten bir katre çekinmeyerek bir de kendi burnunu kendi eliyle alay konusu ediyormuş. Ama, eski alışkanlıklarının çoğunu da bırakmış tabii. Bir kere yardım işlerini, gereksizdir, Allah'tır, gönlü kimi hak görürse ona yardım eder ve kullarını da nasıl olsa nasipsiz bırakmaz, diyerek bırakmış. Kendisini dinleyerek konuşmalarından dersler çıkarmaya gelenlere de kapısını kapatmış. — Ben kimim ki başkalarına verecek bir dersim olsun. Konuşup söylediklerim nedir ki bunlardan öğütler çıksın. Daha öğrenecek çok şeyim var, siz varın gidin, sonra uğrayıp asıl dersi ben sizden alayım efendiler, diyerek konuklarını geri çeviriyormuş.

Böylece Diyarbekirli Sabit Efendi, zamanla unutulup gitmiş. O da bundan memnun olmakla arada bir katırına binerek kısa yolculuklara çıkıyor, çorbasını kafasına diktiğinde tasa girip çıkan burnuna baktıkta Allahım ne güzel burnum var, diyerek şükürler ediyormuş.

27

Pesüs yakılıyor

Ama elbette herkes Diyarbekirli Sabit Efendi kadar şanslı olamıyor. Cama yasladığım burnumla hiçbir şey duyamadım. Bu arada Kelime Hatun da babasına sarılmış, bir durup bir ağlıyor, kıpkırmızı bir yüzle titreyip sarsılıyordu. Sonra, bu kelli felli ve göbekli efendi, kızını omuzlarından kavrayarak –bir an için, kızının durumunu sanırsın hayretle karşılamış ya da bu kadar gözyaşını biraz abartılı bulmuştu– onu bir koltuğa oturttu, elleriyle gözlerini sildi. Doğrusu, bu acıklı iş karşısında donup kalmış, buraya neden geldiğimi bile unutmuştum. Hizmetçiler, kalfa, kâhya –bu sözcüklerin tam olarak ne işe yaradığını o zamanlar ben bilmezdim, ama evde bunlardan çokça vardı– baba-kızı rahatsız etmeden, biraz açıkta, ellerini göbeklerinde bağlamış, gözleri yerde bekliyorlardı. Orada kendimi güvende hissediyordum, iyice saklanarak hem içeriyi gözleyebilecek hem de yakalanmayacaktım. Ama artık bitkin düşmüştüm, gözlerim kapanıyor, başım düşüyordu. Tam o sırada, Kelime gözlerini silerek ayağa kalktı ve biraz gülümsedi. O kalkınca babası olacak göbekli ihtiyar da ayağa kalktı. Hizmetçiler de ellerini çözerek baba-kıza birer adım yaklaştılar. Kelime, babasına bir şeyler söyledi. Babası da başını sallayarak cebinden bir mendil çıkardı, alnını bu mendille sildi.

Sonra o da gülümsedi. Sonra kızının iki elini birden tutarak onları öper gibi yaptı. Derken yaverlerinden biri göründü ki bu yaverin de elinde gösterişli, kadifeden bir ceket vardı. Beybaba ceketi giyerek kızını iki yanağından öptü. Sonra kapıya dönerek kızına sarılmakla birlikte yürüdüler. Kelime, babasını böylece yolcu etti.

O sırada bahçıvanlardan biri kapıyı aydınlatan kandillerden birini yağladı, böylece ışık biraz daha canlanmış oldu. Kapıyı kapattıklarını duydum. Sonra Kelime yeniden içeri girdi. Girince, çok tuhaftı, az önceki üzüntülü kız gitmiş, hizmetçilere emirler yağdırmakla usta, iş bilir bir ev kadını gelmişti. Hemen bu kadın hizmetçilere sıra sıra emirler vererek odalardan birinde kayboldu. Salonun ışıklarına üflediklerine göre, dedim ben, Kelime bir daha buraya gelmeyecek. Öyleyse ya beni büsbütün unutarak uykuya çekildi ya da şimdi aşağıdaki odaya gidiyor. Bunu düşününce dönüp gizlice, sinerek bahçeye çıktım yeniden. Sonra elimi cebime atınca, anahtarla birlikte Kavuklu'nun bıyığından bir tel de elime geldi. Hemen onu aman bu budur, kaybolmasın, diyerek yerine koydum ve anahtarı aldım. Kelime Hatun bana odanın girişini göstermiş, anahtarı da vermişti ama ben bu odaya daha önce girmemiştim. Yine kaderime razı oldum ve ne olursa olsun, bir bakacağım, diye düşündükte yerlerde sürünerek çukura ulaştım. Basamakları bir yılan gibi kıvrılarak indim, anahtarımı deliğe soktum. Sonra eski bu ahşap kapıyı hafifçe iterek açtım, zifiri odaya girdim. Girince ne yapılır, dönüp kapıyı kapattım ve anahtarımı da yine cebime koydum. İşte tam o sırada sırtımda bir ses duydum: — Nerede kaldın?

Sonra birden bir pesüstür, parlayarak Kelime'nin güzel yüzünü aydınlattı. Kadın gülüyordu. Az önceki kadın değildi bu, bunu açıkça görebiliyordum. Bana yaklaştı, elimi tuttu. Lambayı bir masanın üstüne bırakmıştı. So-

luk bu ışıkta Kelime'nin inip kalkan göğsünü duyuyor, bu sesi bir de neredeyse koklayarak burnumla alıyordum. Bu öyle bir kadındı ki –bunu o sırada anlıyordum elbette– gördüğümüz, görebileceğimiz yaratıkların hepsinden farklıydı. Başlı başına bir başka cins, bir başka nesne olmakla doğrusu korkulacak şeydi. Böyle zamanlarda, yani özellikle baş başa kaldığımızda Kelime'nin gözlerine tuhaf bir ışıltı geliyordu. Işıltı bu gözlerde usulca parlamaya başlıyor, alabildiğine canlı, kurnaz, tetikte bir kadın olmakla sahibini kılıçtan keskin bir nesne kılıyordu. Sanki bu nesne, iblisin maskesidir; üstünde güler bir yüz taşımakla insanı hemen kendine çeker ama içinde kaynayan alevler barındırmakla fokurdayıp durur. Zaten, yalnızca bu yarı karanlık odada değil, daha önceki buluşmalarımızda da, sahilde, korunun korunaklı bölgelerinde, koyu, iri yaprakların arasında da Kelime, Kelime'dir. Böylece bu kadın ellerimi –ikisini birden– tuttuktan sonra beni adeta yerde sürükleyerek bir başka odaya götürdü. Hafifçe aydınlatılmış bu odanın ortasında bir yatak vardı. Koyu kahverengi temiz bir çarşafla örtülmüş yatağın üzerine yığılınca Kelime'nin yüzüne bir an için dikkatle baktım. O da bana bakıp gülmeye başladı. — Bu kadar korkacak ne var, dedi. — Ben korkmam, dedim.

Bu, onu iyice güldüren bir şey oldu. Yüzü, yanakları, alnı, boynu hafif ışıkta bir bronz heykel gibi parlıyordu. Arada dişleri parıldıyor, sağlıklı kolları, sanırsın kalp bu kolların içinde. Neredeyse zonkluyordu. — Korkmuyorsan, öyle bakma. Çok hoşuna gidecek.

Bunu söylerken üstündeki elbiseyi çıkarmıştı. Gözlerime inanamıyordum. Sanki, soyunan bir heykel olup bir mucizeydi. Ne yapacağımı bilmiyordum. Zekerim, yerinden fırlamış bir köpek gibi çılgınca zonkluyordu. Her tarafıma ağrılar girmişti. Kelime ayaktaydı. Ben de ağacımı düşünerek, gerçi hayır, onu bir ağaca benzetmi-

yordum, hem bunu istemiyordum da. Ama o da kollarının ucundan alevler çıkararak neredeyse göğe yükseliyordu.

Sonra, işte bu Kelime Hatun, parmağından bir yüzük çıkararak yatağa oturdu ve yüzüğü bana, sanırsın, uzat bakalım parmağını, diyerek beni kendine gelin eyleyecek, başparmağı ile işaretparmağı arasında tutmakla gösterdi. Doğrulup yatakta oturdum ve onu dinlemeye başladım.

— Bu, olağanüstü bir yüzük. Şimdi bak, beni iyi dinle. Yüzüğü sana vereceğim. Ama sen de, hemen yarın sabah götürüp onu satacaksın. Anladın mı?

Bu, gerçekten de olağanüstü bir yüzüktü; üstünde neredeyse göğercin yumurtası büyüklüğünde bir elmas parçası vardı ve ben de yüzüğü satabileceğim bir kralı nereden bulabileceğimi doğrusu düşünmeden edemedim. Ama, Kelime'ye de hayır diyecek halim yoktu. Mücevheri almak üzere elimi uzattım. Ama alamadım; Kelime pahalı armağanı geri çekti ve, — Bak, bu çok önemli. Yüzüğü satacaksın, dedi. — Kime satarım, dedim, kim alabilir böyle bir şeyi? — Dükkânda satacaksın, dedi, nasıl olsa baban tüccar. Dükkâna gelip gidenin de haddi hesabı yok. — Tamam da, dedim, neden? Bende olsa, ben böyle bir şeyi sana vermek isterdim. — Olabilir. Ama sen beni dinleyecek misin, dinlemeyecek misin? Bu yüzüğü satacaksın ve parasını da bir yere gömmen gerek. — Vallahi, dedim, ben bu işten hiçbir şey anlamadım. — Anlaman gerekmez. Yapacak mısın, yapmayacak mısın? — Yapmaz mıyım efendim, diyerek güldüm. O da gülmekle yüzüğü sol avucuma koyarak parmaklarımı dev elmasın üstüne kapadı ve gözleri açık olduğu halde beni öpmeye başladı. Ben de onun kurnaz, yine ışıltısına kavuşmuş gözlerine bakmakla önce şaşı oldum, sonra tutup, efendim, ben de onu öpmeye başladım. Ama, üs-

tümdeki ter ve bataklık kokusundan öylesine utanıyordum ki, bir ara, Kelime'yi kendimden biraz uzaklaştırarak, — Kusura bakma, dedim.

Beni öpmeye başladıkta göz akları kızarmış, göğsü hararetle inip kalkmaya başlamıştı. Heyecandan ve eğlenceden ölecek gibiydi. Göğüslüğünü çıkarıp bir kenara bırakınca sanırsın dilim tutuldu; öylesine diri, canlı, saldırgan memelerdi ki bunlar, bir öpen bulunmasa kendi kendilerini, birbirlerini öpecek gibi iştahla doluydular. — N'oldu, diye sordu. — Az önce, dedim, iki gözün iki çeşme ağlıyordun. Yüzü asıldı, — Kocam öldü, dedi, kaç gündür böyle ev.

Bunu duyunca önce, neden bilmem, korkuyla ayağa kalktım. Çok kötü, diye geçirdim içimden. Çok kötü. — Korkma, dedi. — Korkmam ben, dedim, kocan ölmüş, burada benimle birlikte... Sözümü gülerek kesti: — Dur bakalım ya hu, dedi, evelallah daha bir şey yapmadık. — İyi de, dedim, şimdi beni burada bulacak olsalar ne olur biliyor musun? Zaten başım beladan kurtulmayıp bütün gün kaçıp durdum. — Vay... Ne haltlar karıştırdın bakalım? — Ben bir şey yapmadım. Ormanda ölü bir kız buldular. Daha doğrusu önce ben buldum. — Güzel miydi bari? — Kızı bir şey parçalamış. Çok feciydi. Ben onu bulduğumda ölmek üzereydi. Belki kurtarılacak diye kucağıma aldım ama kızcağız tuz gibi dökülüverdi. Yani elimde öldü. — Vah vah. — Ölünce çok korktum. Onu oracıkta bırakarak eve döndüm. Ama dönmeden önce de derede her tarafımı bir güzel yıkadım. Üstüm başım kan içindeydi. — Eyvah, şimdi seni görecekler. — Evet, beni görmekle suçu bana isnat ettiler. Bu akşamüstü de köye varınca beni tutmaya kalktılar. Ben de kaçtım ve bir mağaraya girdim. — Ee? — E'si, bu mağarada da bataklıklar yok muymuş... İşte bu üstümdeki çamur, ondan.

Ben bunları anlatınca Kelime bana şefkatle baktı.

Sanırsın annemdir, usulca yaklaşarak saçlarımı okşamaya başladı. Bu görmüş geçirmiş, cesur kadın beni öyle bir büyülüyordu ki, böyle zamanlarda, sözgelimi beni okşayıp sevdikte kendimden geçiyordum.

Kelime, cildine beyaz, etine dolgun, hiç tüysüz ve göze göründüğü zaman lezzetli bir kadındı. Dudakları kırmızı olmayıp ama her kırmızı dudaktan daha sıcak ve etliydi. Gözleri de iri iri açılıp neredeyse sevgiden yaşararak bana yaklaşınca, — Madem öyle, gel seni yıkayalım, dedi.

Ben, rahatlamış olarak, biraz da hayretle Kelime'ye baktım. Yine de bunu aklım almayarak, zira bu nasıl bir kadındı böyle? Kocası öleli daha bir-iki gün olmuştu, az önce babasının yanında gözyaşları içinde kendini avutmaya çalışıyor, yas içinde ağlayarak yıkılmış görünüyordu, ama şimdi beni yıkayacak, belki benimle birlikte kendisi de yıkanarak fercini bana sonuna kadar ıslatıp açarak verecekti. Bu işin içinde bir iş olacaktı ama beni nasıl bir belanın beklediğini doğrusu hiç ama hiç bilemiyordum. Böylece bu kadın bana uzanınca, kolunun, uzun, tatlı ve beyaz etinin rüzgârla şişmiş bir tül gibi sevimli biçimde kabardığını gördüm. Zekerim yerinde duramayarak patlayacakmış gibi dikeldi ve ağrımaya başladı. Kendimden geçmiş bir haldeydim. Kelime, beni dar, karanlık bir geçitten geçirerek yine karanlık, küçük bir odaya getirdi. İçeriye incecik bir ışık sızıyordu. Nem vardı. Bu nedenle ışık devasa bir hayvanın bedeninden çıkıyormuş gibi neredeyse soluyor, açılıp kapanarak kararsız, havada asılı, öylece duruyordu. Kelime, bu karanlık odaları avucunun içi gibi bilen Kelime, duvara uzanıp orada kendisini bekleyen kandili yaktı, yakınca buranın küçük bir hamam olduğunu anladım. Kadına büyülenmiş bir halde bakıyordum. Sonra ansızın, ona şöyle bir soru sordum: — Kocan neden öldü?

Gerçi çok da umurumda değildi bu. Hatta, hoşuma bile gitmişti. Kelime'yi paylaşmaktansa, diye geçiriyordum içimden, ölürüm daha iyi. Mendebur herif, böyle çarçabuk, Allah'ın bir lütfu olarak defolup gitmişti. Daha ne isteyebilirdim? — Sen hele yüzüğü sat, ben de sana yarın akşam kocamın neden öldüğünü söyleyeceğim, tamam mı? — Olur, dedim, yarın ne yapar yapar yüzüğü satarım. Hem zaten artık köye dönmeyeceğim. Yüzüğü satarsam kendime bir han parası ayırabilir miyim? — Ne yapacaksın han parasını? — Dedim ya, eve dönemem, beni yağda kızartmak istiyorlar.

Bunu duyunca gülmeye başladı. Bu sırada beni de iyice soymuş, üstümdeki çulla pantolonumu bir köşeye atarak kollarımla göğsümü parmak uçlarıyla sıkmaya başlamıştı. — Sert olur senin etin. — Dalga geçme benimle, iş ciddi. — Peki, anahtarın var. Gelip burada kalırsın. Ama akçeni buraya getirmeyeceksin. Gömeceksin bir yere, anlaştık mı? — Anlaştık.

Zaman epey ilerlemişti. Sıcak suyla iyice gevşemiştim, uyku bastırmıştı. Kendimi öylesine mutlu hissediyordum ki, Allahım bu kadın bana ne yapıyor böyle, sen bana nasıl bir kapı açtın, demekle durmadan şükürler okuyordum. Artık ikimiz de iyice soyunmuş, çırılçıplak, birbirimize dokunmaya, neremiz olsa oramızı öpmeye, emmeye başlamıştık. Kelime beni yıkıyor, ben bir oturağın üstünde dizlerime sarılmış bekliyordum. Kadın yıkanmak istememişti, ama ayakta onu görebiliyordum. Ferci iyice şişip kızararak içinden sular damlamaya başlamıştı. Bu ferç burnumun dibinde öyle ıslanıp bir kuyu gibi kabardıkça ben de burnumun Diyarbekirli Sabit Efendi'nin burnu gibi uzayarak buraya girmesini istiyordum. Tam o sırada ortalık ansızın kararak Kelime'dir, benim elimden tuttu ve birlikte usulca kalktık. O önde, ben arkada yürümeye başladık. Karanlıkta, zekerimin bir

kılıç gibi uzanarak Kelime'nin sıcak etine, kalçalarının derin arasına girdiğini fark ediyordum. Fışkırmak üzereydi. Böylece duvarlara tutuna tutuna yeniden yatağımıza geldik. Kendimi iyice yitirmiştim. Çevremde küçük başlar görüyordum. Bu küçük başlardı, kadınlı erkekli olmak üzere hep bir ağızdan konuşuyor, birbirlerini kınayarak, överek, birbirlerine söverek ve iyi kötü sözler söyleyerek renkli meyveler gibi sallanıp duruyorlardı. Hatta, arada küçük atlar belirerek bu başlar da bu atlara binerek birbirlerini ziyaret mi etmiyorlardı. Sonra kulaklarından ışıltılı hançerler çıkararak bu hançerleri birbirlerinin kulaklarına mı batırmıyor, sonunda birbirlerinin gözlerini oyarak, aman efendim, bu gözündür, bu kulağın diyerek birbirlerinin canını mı çıkarmıyorlardı. Bunları ben elbette efsanevî ağacımdan bilerek yine zekerimle pek çok kez ziyaret etmiş idim.

Alas!

demekle kim bilir bunlar arasında nasıl güzel bir yerim vardı. Arada, kendi dalımda oturarak göğe bakıyor, yapraklarla başlar arasında kızaran gökyüzünü yalayan alevleri izliyordum. Sonra, kendi sesimle kendimi söyleyin nasıl bulayım? Bir ses, çevremde dolaşan bir ses benden başkasına, başka birine ait bir ses benden nasıl çıksın da, dolaşarak çevremi bir atlas kumaş gibi saracak olsun?

Bunları düşünmekle, uykuyla da savaşarak, ama zekerim bir zafer tacı gibi hazır, konacağı yastığı bekleyerek yeniden yatağa uzanınca, sanırsın o ferç onu ele geçirerek Kelime de bütün ve iri bir ferç oluvermiş, yanıma uzandı. Zamanın geldiğini, Kelime'ye işte artık sonunda kavuştuğumu ve benden ayrı, kendi başına bir yaratık olmakla zekerin de emeline kavuşmuş olduğunu düşünerek doğrulup kadının üstüne çıktım.

Ama, yanılmışım. Zira daha onun içine girmemiştim ve şunu da öğrenmemiştim: Asla, içeri girmediğin sürece, içeri girdiğini düşünme.

Tam o sırada evden sesler gelmeye başladı. Bu odalar, bu hamam, evin altında yapılarak neredeyse gizli tutulmuştu. Dışarıdan bir çukura inilerek de gelinebiliyordu buraya, içeriden kat kat basamaklar inilerek de. Dışarıda bir bağırışma olmuş, muhafızlar iri postallarıyla döşemeyi neredeyse parçalayarak koşmaya başlamışlardı.

Derken, evin içindeki basamaklarda sesler duyuldu. Duyulunca Kelime öyle bir korktu ki, hemen kalkıp elbisesini sırtına geçirdi. Ben de dehşete kapılmış bir halde, zira burada yakalanacak olursam hiçbir şekilde kurtulamayacağımı biliyordum, hamama koştum ve çıkarıp oraya bıraktığım elbiselerimi sırtıma geçirerek, — Ben gidiyorum, dedim, yarın...

Deyince, geldiğim gibi yine bahçeye çıkmak üzere küçük, eski kapıya yöneldim. Tam o sırada aklıma Kelime'nin bana armağan ettiği elmas yüzük geldi. Dönüp karanlıkta bu yüzüğü aman ne yapıp edip almam gerek, diyerek önce yatağa, sonra masaya baktım. Bakınca, Kelime yüzüğü bana uzattı, sonra boynuma sarılarak dilini ağzıma soktu, sonra da, — Sakın yakalanma, diyerek beni itti.

Ama, ben daha çıkmadan, içeriye muhafızlar doluştu, ben de, Allahtan yüzümü görmediler, diye düşünerek kapıyı açtım. Bu sırada Kelime ansızın feryat figan ağlamaya, — Yüzüğümü çaldı, diye yaygara koparmaya başlamıştı.

Bahçeye çıktım. Çıktım ama, orada da muhafızları gördüm. Evin her tarafını sarmışlardı ve her birinin elinde ışıl ışıl, can alıcı, belki zehirli, acayip hançerler vardı. Ben can havliyle basamakları uçarak tırmanıp bahçeye çıkınca, palabıyıklı koruculardan biri beni gördü ve bir ayı gibi böğürerek bana saldırdı. Havada bir şimşek olup

çakan hançeri görünce, efendim, tamamdır, buraya kadar, bu hançer beni ikiye bölerek bir daha ben iflah olmam, dedim. Gerçekten, bende artık ölüm korkusu falan kalmamıştı. Ne olacaksa olsun, diye düşünüyordum. Ama, ne olursa olsun, can tatlı. Ben böyle düşünürken hançer koluma indi. Ki ben bu kolla Kelime'nin armağanını taşıyordum. Taşıyınca, kolum, dirseğimin altından koparak bahçeye düştü. İşte, öldüm ben, diye geçirdim içimden. Diz çökerek adamın bu kez, bir kez daha vurarak başımı koparmasını bekledim.

Ama tam o sırada çok ilginç bir şey oldu. Bu acımasız adamın suratının tam ortası, devasa bir kaya parçasıyla dağılarak adam yıkıldı. Ve benim kolumu kesen olağanüstü o hançer de yere düşerek adamı yarı yolda bırakmış oldu. Ben aklımı başıma toplayarak kolumu düştüğü yerden aldım, aman zeval gelmesin, Kelime'nin yüzüğü buradadır, dedim. Ve bu kolu gömleğimin içine koyarak koynumda taşırım, diye düşündüm. Sonra da kalkıp, bana bu iyiliği yapan kimdir, hayatımı acep kim kurtardı, diye arkama baktım. Ümmik'ti bu. — Ağam, acele et, dedi Ümmik, herifler gözümüzü oyacak. — Allah razı olsun kardeşim, dedim ben de, hadi bakalım.

Böylece, karanlığa sığınarak, sürünerek, soluk da alamayarak bahçeden çıkalım, dedik. Aşağıda, bahçenin kıyıya yakın bir kapısı daha vardı ki hep kapalı durmakla kullanılmazdı. Zaten çevresi de sarmaşıklar marifetiyle doldurularak bu kapı neredeyse görünmez olmuştu. — Biz gel bu kapıya gidelim, diye fısıldadım, Ümmik de, — Olur diyerek başını sallayınca kıyıya doğru sürünmeye başladık. Epey yol aldıktan sonra ben bir ara arkamda bir hışırtı duydum. Dönüp korkuyla bakınca kimseyi ne gördüm ne de işittim. Ama çok geçmeden aynı hışırtıyı bir daha işitince, — Sen de duyuyor musun, diye sordum Ümmik'e. — Ne, dedi. — Bir hışırtı var, dedim.

Dönüp birlikte bakınca yerde bir ışıltı gördüm. Böylece hayretler içinde kalmayıp da ne yapayım? Orada, bizim sürünerek kaçmaya çalıştığımız peşte, hemen arkamızda bir hançer duruyordu. Bu kanlı hançeri ben elbette tanımıştım. — Şuna bak, dedim gözlerim parlayarak, gel şunu alalım.

Deyince, dönüp hançere uzanacak oldum. İşte tam o sırada hançer çıngıraklı bir yılan gibi başını kaldırdı ve bir parmak kadar geri çekildi. Biz beride bunu görünce, öyle bir korktuk ki, aklımızı yitirecek gibi olmakla Ümmik'tir, bir çığlık attı. İşte o zaman hançer sanırsın bir ok ustası, görünmez bir silahşor tarafından gerilerek havalandı ve sonunda bana öyle bir saldırdı ki ben de ne yapacağımı bilemeyerek kendimi bir yana atıp Ümmik'i de itmeyi akıl ettim. Ama bu kâr etmedi. Hançerdir, omzumu yalayarak geçince buradan, yalanmış bu omuzdan kan fışkırmaya başladı. Ben de böylece acıyla bağırıp yere sırtüstü düştüm.

Ama bu arada olan olmuş, adamlar bizi yeniden, uzakta da olsalar, görmüş, en azından sesimizi duymuşlardı. Tas dehşet içinde zıplayıp duruyor, bir yarasa gibi çığıltı çıkararak bizi uyarmaya çalışıyordu. Ümmik de benim başımdaydı: — Efendi kalk, diyordu durmadan, kalk ya hu.

Diyordu ama, bende derman mı kalmıştı? — Cüce, sen beni burada bırak da canını kurtar, dedim can havliyle, hadi, kaçmaya bak.

Ama, işte yine can tatlı, o sırada bile Kelime'yi ve onunla yine ve bu kez tam olarak sevişebilmeyi düşünüyordum. Bu yüzden de, hem belki dur bakalım, canımı kurtarırım, diye bana bir daha can gelmekle doğruldum. Gölgeler bize doğru koşuyordu. Bu cüsseli yaratıklar, ince uzun bıyıklarını, enselerinde toplayarak, aman kılıcımıza dolanmasın diye sağlama almışlardı. Bunlar benim

gibi bir çocuktan ne istiyor olabilirler, şimdi bu belalı iş başıma nerden geldi diye düşünerek kalktım. Hançer az ötede durmuş yine bize bakıyordu. Kalktığımı görünce yine doğrulup sivri, ışıldayan ucunu kaldırdı ve bana baktı. Ama ben bu sefer önce davrandım ve okkalı bir tekmeyle onu bahçenin karanlık bir köşesine gönderdim.

Ben, Ümmik ve Tas, var gücümüzle koşmaya başladık. Omzum kanıyor, kesik kolum gömleğimin içinde zıplayıp arada çeneme değerek kim bilir uyumamı engellemeye çalışıyordu. Zira bıraksalar öylece, ayakta ve koştuğum halde uyuyacaktım. Ama uyumamak gerekiyordu. Bahçeden çıkınca hemen dükkâna yönelerek, — Dur kendimizi sağlama alalım, dedim. Deyince Ümmik beni sağ kalan kolumdan tutup çekti, — Nereye, diye sordu. — Dükkâna, dedim, hadi çabuk biraz. — Abi, dedi Ümmik, dükkân artık yok. — Ne, diye feryat ettim. — Dükkân yok, dedi yine, gel bu tarafa, limana doğru kaçalım. — Ne demek dükkân yok ulan, diye bağırdım, dükkânı mı yaktın yoksa, hayırsız köpek? — Hayır, dedi, şimdi bu taraftan kaçalım, anlatırım sonra.

Böylece, efendim, iyice sinirlerim bozulmuş bir halde, Ümmik'in dediği tarafa, yani limana doğru koşarak karanlığa karıştık. Liman, çoğu zaman, gerçi kimse tarafından korunmaz, açık tutularak yalnızca gemilerin yanaştığı gözlenerek adamlarla çevrelenirdi. Bu nedenle bizim için tam korunaklı sayılamazdı, ama başka çaremiz de yoktu doğrusu. Herifler artık iyice arkamızda kalmıştı. Yine de, güvenli tek bir yer yok, bizi bu dünyada bulamayacakları bir yer yok, diye düşünürken, Ümmik, — Ya hu, dedi, ortalıkta kimse görünmüyor, hatta burada bir de zincir var. Gel şu gemiye tırmanalım. — Olur, dedim ben de, yeter ki artık uyuyalım biraz.

Sonra gizlice, bu kez kimseye yakalanmadan ve görünmeden, sessizce gemiye tırmandık. Ufuk hafifçe kı-

zarmış, gün doğmaya başlamıştı. Güverteye çıkınca yine sinerek yürüdük, saklanabileceğimiz bir dip aradık. O zaman aşağıya inen basamakları fark etmekle belki bir depo buluruz umuduyla biz bu basamaklardan indik. Aşağısı zifiri karanlıktı ve görünürde de kimse yoktu. Kapılar açtık, daracık, yamuk yumuk geçitlerden geçerek bir depoya ulaştık. Burası epey korunaklı görünüyordu. Fıçılar vardı. Halatlar, tahta kasalar ve daha bir sürü şey olmakla burası bir kileri andırıyordu. Hemen bir köşe bulunca buraya birer pelte gibi yığıldık ve bir kelime bile edemeden uykuya daldık.

28

Uyku cevheri

Âlimlerle din erbaplarından Allah razı olsun. Bunlar, söylenenlere göre asıl cevheri uykularında taşırlar. Söyledikleri hikmetli sözlerle ortaya koydukları derin, akıl dolu düşünceler de uykularında peyda olarak Allah'ın bu kimselere yardım ettiği doğrudur. Bir zamanlar, Beykoz taraflarında bir köyde Beykozlu Seyfi adıyla tanınmış bir hoca bulunurmuş. Bir ara, büyüklerin bir sohbeti sırasında, Seyfi'nin başından geçenlerle ilgili bir hikâye dinlemiştim. Bunu, herhalde çocuklara örnek olsun, onlar da dinleyerek dünyada asıl meziyetin, temiz huyların nasıl elde edilebileceğini dinleyerek öğrensinler diye anlatmışlardı. Zira Beykozlu Seyfi de bir zamanlar bizim gibi bir çocuk olup –ki ben ermiş milletinin çocuk olmaklığını o vakte kadar düşünemezdim, ne de olsa bir kişi ya ermiş ya da çocuk olup dünyaya Allah tarafından böyle gelir ve ansızın ortaya çıkarak bize öğüt verirlerdi. Aynı zamanda ölmek nedir onu da bilmez, yine geldikleri gibi sessizce çekip giderlerdi– evet, o da bizim gibi bir zamanlar bir çocuk olup, Allah'ın hikmeti, son derece silik, zekâdan ve yetenekten nasibini almamış bir kişi imiş. Hatta, öyle imiş ki, ne öbür çocuklarla tutup bir oyuna karışır ne eş dost edinerek evden de hiç çıkmaz, çıksa da adına bahçe dediğimiz hapishaneyi öldürsen aşmazmış.

Zaten, aşsa ne olacak? Bu küçük efendi, hayatta hiçbir şeye ilgi duymayarak her şeyi anlamsız bulurmuş. Sözgelimi, bahçeyi ekip biçmeyi bilmez, ağaçlarda ne tür meyveler bulunur, bu meyvelerin ne gibi tatları vardır, tatlı ya da acı nedir, anlamazmış.

Bir keresinde ona ekşi bir meyve vermişler. Yalan olmasın, herhalde bu ekşi meyve bir vişne imiş. Beykozlu Seyfi, vişneyi ağzına almış almasına ama hemen tükürüp neredeyse aklı başından giderek, — Beni öldürmek için yaptınız, bu mendeburu bana öleyim diye verdiniz, diye feryat etmiş.

Günün birinde Beykozlu Seyfi'nin annesi ile babası birlikte ölmüşler. Ölmeden önce de, bunu karşılarına alarak, — Evladım, demişler, biz ki artık öleceğiz. Sen de bu dünyada yalnız kalıp hem kimin kimsen de yoktur. Karnını doyurmak için dilenme. Bu konuda Nefise'nin[12] öyküsünü düşünürsen ve onu kendine örnek alırsan iyi edersin. Zira o kardeşi kadar olamadı. Sen de başı dik bir biçimde yaşa. Biz bu dünyada yoksul olduk ve sana bırakacak varlığımız ne yazık ki yok. Ama çalışırsan, kimseye avuç açmazsan, hem saygın bir kişi olursun hem bu seni bu dünyada mutlu, öbür tarafta cennetlik eder. Bunları dinledikten sonra Seyfi öyle bir gözyaşlarına boğulmuş, öyle yalnız, kendini öyle kederli hissetmiş ki, kolunu kaldırıp annesi ile babasını gömecek takati bile kalmamış.

Bir gün, ben şimdi ne yapacağım, karnımı nasıl doyuracak, üstüme giyecek bir parça çulu nereden bulacağım, diye düşünürken, acı ve açlık içinde uyuyakalmış. O kadar uzun zaman uyumuş ki, sanırsın ev ev değil, Eshab-ı Kehf Mağarası. Uyandığında, ki bir gece yarısıymış, içinde tuhaf bir şey hissetmiş. Sanki o güne kadar duyup işittiği bütün şeyler uyku sırasında kalbinde şişip büyüyerek oraya sığmaz olmakla Seyfi bunları birilerine söylemek istiyormuş.

Sabahı zor ederek tan vakti önce evinden, sonra bahçeden çıkmış, yol onu tatlı bir ekmek kokusu ile sararak bir fırına götürmüş.

Sabahın o saatinde böyle eli yüzü düzgün, ışıklar içinde bir çocuk görünce, fırıncı ki o da yaşlı bir adammış, onu dükkânına çağırmış, bir masa göstererek kendisiyle oturup bir çift laf edip edemeyeceğini sormuş. Zira işini tamamlamakla artık müşterilerini bekleyecekmiş. Böylece Seyfi hem şaşırmış hem de sevinerek içeri girmiş. Fırıncı, Seyfi'ye nar gibi kızarmış bir parça ekmekle kokusu üstünde bir çanak tereyağı ikram etmiş. Çocuk da bunu afiyetle yiyip bir şeyler söyleyecek olmuş. Ama o zaman fırıncı başlamış anlatmaya. Ama bu fırıncı dede öyle çok, öyle aralıksız konuşuyormuş ki, müşteriler gelmeye başladığında Seyfi daha ağzını açıp bir kelime bile etmemiş. Karnı iyice doymuş bir halde, bir zaman sonra izin isteyip kalkmış. Böylece bu Beykozlu Seyfi, her sabah yeni dostunun, fırıncının yolunu tutmuş. Günlerden bir gün, bir fırsatını yakalamakla dedeye kendi acıklı hikâyesini anlatmayı başarmış. İşte o zaman fırıncı neredeyse kanı donarak, — Sen ne güzel konuşuyorsun, senin ağzına bu hikmetli sözleri kim verdi, bugüne kadar nerelerdeydin, diye sormuş.

Meğer efendim, Beykozlu Seyfi, her gece rüyasında bir hikmet görerek uyanır, bunları dostuna anlatır olmuş. Bir zaman sonra ünü öyle bir yayılmış ki, fırın Seyfi'yi dinlemeye gelenlerle dolup taşmış. İşte Beykozlu Seyfi denen ermiş kişi böyle yetişmiş. Bu kişi, eli kalem tutunca birtakım risaleler de yazmaya koyulmuş ve "Acıkanlara Öğütler, Cennet Kuşlarının Özellikleri, Allah'ın Güzel Niteliklerine Dair" gibi daha pek çok yazı yazmış. Bu yazılar elden ele dolaşarak güzel huylu çocuklar yetiştirmek isteyenlere kılavuzluk ederdi.

29

Ve cellat yeniden ortaya çıkıyor

Burada, efendime söyleyeyim, öyle sabaha karşı, canımızı kurtaralım, diyerek sığındığımız gemide mecalsiz uykuya daldıktan sonra ben yeni bir rüya görmeye başladım. Rüyada yine bizi kovalayan birileri vardı. Ben de bir yandan Ümmik'in, zira o benden daha küçüktü, hatta bir avuç kadardı, bu nedenle elbette yalnızca koşmaz, aynı zamanda bir kuş gibi uçarak ilerlerdi, evet, ben de bir yandan Ümmik'in peşinden koşuyor, bir yandan da ısınan sırtıma çareler arıyordum. Arayınca, bir aralık dönüp acaba bu sıcak nedir, yoksa beni bir takip eden mi var, diye arkama bakacak oldum. İşte o zaman orada celladın yine beni izlediğini, izlemek ne demek, beni delirmiş, kudurmuş bir halde kovaladığını anladım. İstedim ki Ümmik'e seslenerek, aman acele et, arkamızdan bir herif geliyor ki bu kez kurtulmak mümkün olmaz, diyeyim. Ama cüceyi nereden bulacağım. Sanırsın kel sincabıyla birlikte cücedir, kırklara karışmış. Bunu anlayınca, elbette, her zaman olduğu gibi, dizlerimin bağı çözülüp orada öylece durdum ve celladın beni yakalayarak kendine lokma etmesini bekledim. Kurbanlık koyunlar gibi titreyerek, bir de idamlık mendeburlar gibi diz çökerek gözlerimi kapattım ve bildiğim tek duayı, belki burada işime yarayıp şu belayı benden uzak tutar, diyerek yinelemeye başladım:

Ey efendim sen beni kurtar,
Alas, alas, alas!

Böylece sırtımda celladın dişlerini bekleyedurayım, kapalı gözlerimle, zaten cehennem gibi sıcak olup neredeyse bayılıp gideceğim. Bir yandan da, sanırsın Allah'la pazarlık ederek (tövbeler yanımızda olsun) bu duayı eğip bükerek, yukarıdakinden yeni iyilikler istiyordum:

Ey efendim burada,
Uyuyup sonra ölüp
Alas, alas, alas!

Ama bu olmadı elbette. Zaten Allah kimseye uykusunda baygınlık geçirtmesin. Yine de, daha önce de belirttiğim gibi, insan rüyasında bütünüyle başka biri oluyor; böylece bu iki kişi, yani uyuyan ile rüyada yaşamakla uyumayan kişi birbirlerine hiç benzemiyorlar. Bu nedenle o sırada elbette ne istediğimi ben bilmiyordum. Ama zaten kötü bir şey de olmadı. Ben bayılmadım, cellat da çıkıp gelmedi ve dişlerini sırtıma geçirmedi. Geçirmeyince dönüp yeniden baktım ve orada, celladın yerinde yeller estiğini gördüm.

Doğrusu, yeller esmiyordu ama celladın yerinde devasa bir ağız belirmişti. Bir mağara ağzı olmakla bu ağız ben uzunlukta üç kişiyi rahatlıkla içine alabilirdi. İçinden tuhaf, ürkütücü sesler geliyordu. Ben de deli cesaretiyle, nasıl olduysa, bu mağaraya girmeye karar verdim. Burası bir yanardağ ağzına benziyordu ki içerisi bir fırın gibi ya beni pişirecekti ya da bunun sonunda elbette bir şey vardı. Böylece yürümeye başladım. Yürüdükçe ferahlıyor, Allah var, yalan söyleyemem, gevşeyerek bu iş hoşuma gidiyor, artık ölmekten falan da korkmuyordum. Bir zaman ben bu acayip mağarada yürüyünce, so-

nunda bir ışık gördüm. Bu ışık bir devasa alev miydi, yoksa mağara burada açılıyor muydu, bunu bilmiyordum ve birtakım sesler, daha doğrusu konuşmalar duyunca iyice meraklandığım için, mağaranın, eğer açılıyorsa nereye açıldığını da görmek istedim.

Bir süre sonra ışığın bir ateşten değil de güneşten vurduğunu anladım. Dışarıya çıkınca uzakta bir köy, köyde de mahşeri bir kalabalık gördüm. Merakım iyice artıp çalılık sırttan usul usul inerek köye yaklaştım. Aman ben de burada kaplan gibi temkinli olayım, ne olur ne olmaz, diye düşündüğümden neredeyse sürünerek ilerliyordum. Sonunda, işte bu kalabalığın arasında celladı yeniden gördüm. Sanırsın bu bahtsız cellat, bu kadersiz kişi güneşte değil de yakıldığı ateşte kızararak çıplak kafası bir nara benzemişti. Zavallı, her yanından nar taneleri gibi kanlar damlayarak ele geçirilmişti. Bu kişi, şimdi daha iyi anlıyordum bunu, sanırsın şöyle bir şeye mahkûm edilmişti: Ömrü sonsuzca uzun olacak ve rahatsız uykulara zorunlu tutularak her uyanışında yeniden yakılacak. Öyle büyük bir acı çekiyordu ki artık sesi de çıkmamakla bu sesler, birer yalım olup çıkıyordu boğazından. Tutsak kılınmış bir ejderha gibiydi.

Efendim, tutsak kılınmış bir ejderha nedir, bilir misiniz?

30

Nar ve ejderha

Ele geçirilmiş bir ejderha, sonunda bizim ıstırap dediğimiz şeyin kendisidir. Vaktiyle Çin ülkesinde ejderhalar uluorta sokaklarda dolaşırlardı. Bunlar orada günlük işlerin bir parçası olmakla doğrusu öyle pek korkulası hayvanlar da değil idiler. Zaten bunun ateş püsküren cinsi dağ başlarında yaşar, tıpkı kartallar gibi uçmakla kalmaz, zirvede kendilerine bir de yuva yaparlardı. Püsküren ejderha çoğunun dediği gibi öyle mağara ağızlarında yaşamaz, kuş milletinden olduğu için kayalıklarda ot yuvalar yapar, yumurtalarını buralara bırakırlardı. Bir ateş ejderhasının yumurtası kolay çatlamaz. Bunun için yumurtanın yuvaya bırakılmasının üzerinden doksan gün geçmelidir. Doksan günden sonra yumurtanın önce ısındığı, sonra hafifçe pembeleştiği görülür. Sonra yavru önce diliyle kabukta bir delik açar ve delikten upuzun bir dil çıkar. Ardından kabuk bütünüyle yarılıp açılır ve dünyaya yeni bir ejderha gelmiş olur. Yavru ejderhaların kanatları yarasa kanatlarına benzer ve şeffaf olmakla hemen arkasını gösterir. Gözleri şaşılacak derecede büyüktür. Bu yavrular annelerini yiyerek beslendiklerinden midir nedir, çabucak büyür, üç ay içinde yetişkin birer ateş ejderhası oluverirler.

Sıradan ejderhaya geldikte. Bu da küçük olmakla ate-

şi yoktur. Hindistan'da, Mısır'da adamlar bunu evlerinde alıkoyup beslerler. Hatta bunu kutsal hayvanlardan bile sayarlar.

Hazreti Musa'nın yolu bir gün firavunun sarayına düşmüş idi. Adamları Musa Peygamber'in bir düzenbaz ve bozguncu olduğunu gammazlamakla (Hâşâ. Allah'ın selameti Musa Peygamber'in üzerine olsun) bunu huzura çıkarmışlardı. Elinde de asası var idi. Firavun, mademki sen de peygamber milletinden olup durursun, bana öyle bir mucize göster ki sana inanayım, dedi. Deyince Musa asasını yere attı ve asa bir ejderhaya dönüştü. O vakit firavun gözlerine inanamadı ve Musa'dan kendisini affetmesini diledikte gammazcıları da cezalandırdı. Allah dürüst olanı görür ve ödüllendirir. Sonra ejderha yine bir asaya dönüştü, Musa da asayı alarak çıkıp yoluna devam etti.

Ateşsiz ejderhanın koyu pembe bir rengi vardır. Ayakları kaplan ayağı gibi pençelidir ve kuyruğu kalın olup yılana benzer. Dört bacağının her birinin dirsek yerlerinde öküzlerin boynuzlarına benzer dikenler bulunur. Uzun bir burnu, uzun bir çenesi olmakla gözleri büyük ve renklidir. İki sivri kulağı ve kulaklarının hemen dibinde iki boynuz vardır. Dili son derece uzun olup bu uzun dilin çok eski zamanlarda ateşten bir parça, bir yalım olmakla günden güne ete dönüştüğü her halinden bellidir. Uzun ve sıcak bir dildir bu. Doğrusunu Allah bilir.

Bir keresinde hakir bir tüccarın evine uğramıştım. Kumaşçı Ali adıyla bilinen bu adamın evinde ben tutup dev gibi, şöyle bir sofra büyüklüğünde bir çanak gördüm. Bu çanağın üstünde işinin ustası bir sanatkâr eliyle yapılmış bir ejderha tasviri olmakla bu ejderha nar taneleri ile süslenerek neredeyse canlı kılınmıştı.

Narların, zamanı geldiğinde nasıl paramparça edilerek bin parçaya ayrılacağımızı gösterdiğine inanırlar. Zira,

ejderhalar da bu dünyada kabul görmemiştir ve çanakçı ustasının söylemek istediği de herhalde budur. Bu nedenle narı da, ejderhayı da uğursuz sayıp söylemek gerekir.

Böylece, derken bu zavallı celladı işte yeniden yaktıktan sonra, daha önce de söylediğim gibi, herhalde bahtsız bu adamı uykusundan uyarıp uyarıp yakıyorlardı, tutup hep birlikte bir yere götürdüler. Ben de yine sinerek –zira bunu iyice öğrenmiş, bir sinme ustası oluvermiştim– önce bu kalabalığı izleyelim, acaba neler olacak deyip peşlerinden gittim. Cellat yere nar taneleri bırakarak kendi cellatlarının elinde artık yürümüyor, bir çuval parçası gibi sürükleniyordu. Kulaklarından, burnundan tutarak çektikleri yetmiyormuş gibi çevresinde dolanan çoluk çocuğun da maskarası olmakla yediği tokadın haddi var, hesabı yoktu. Sonra kalabalığın peşini bırakarak ne yalan söyleyeyim, hepsine lanet okudum ama celladı kapattıkları zindanı da gördüm. Ey efendim, dedim kendi kendime, sen böyle bir rüya ehli olmasan ben gelir, ne yapar eder seni kurtarırdım, ama ben şimdi ben olmamakla ne yapayım?

Evet, elden bir şey gelmeyip herkesin bir kurtarıcısı, bir yardım edeni var. Celladı rüyamda gördükçe uykum açıldı, uykum açıldıkça ona daha çok acıyarak o da rengini yitirerek siste kayboldu, sonunda ben alnımda yürüyen bir şey, belki beni okşayan bir pençe, bir ağırlık hissettim. Gözlerimi açınca Tas'ın burnumun üstünde durmuş bana gülümsediğini gördüm. — Ulan köftehor, dedim, eşelenecek başka yer bulamadın mı? Ağzında bir fındıkla gülümsüyor ama zıplayıp benden uzaklaşmayı düşünmüyordu. Sonra, al bu sanadır, diyerek fındığı benim ağzıma bıraktı. Bırakınca, agâh olalım, diyerek doğruldum, Tas kucağıma kaydı, bacaklarımın arasına düştü. Bir de baktım ki, bacaklarımın arası fındıkla dolu. Ben bir fındığa baktım, bir de Tas'a bakmakla, — Eyvallah

canım kardeşim, dedim, uyan bakalım cüce, diye seslenerek Ümmik'i de dürttüm. Ümmik de uyanıp bacaklarının arasında bir kucak dolusu fındığı görünce önce şaşıp kaldı, sonra da gözlerini ovuşturarak doğrulup fındığı çatırtıyla yemeye başladı.

Geminin kıç tarafındaki güvertenin altında bulunuyorduk. Bunu zaten daha gemiye tırmanırken anlamıştım. Biz uyanıp Tas'ın topladığı fındıklarla karnımızı doyurmaya kalktığımız zaman gün iyice ışımıştı. Güvertenin döşemesinden ışıklar sızıyordu. Arada denizin şıpırtısı duyuluyor, bu kırbaç gemiyle birlikte neredeyse bizi de döverek köpükler saçıyordu. Ama, nedense kimse görünmüyordu ortalıkta. Yalnız, uzaktan iki kişinin konuşmaları geliyor, bu iki kişi de gemide, yoksa limanda mıdırlar, anlaşılmıyordu. Ben azıcık kendime gelince, dönüp Ümmik'e babamın dükkânının akıbetini soracak oldum, ama tam o sırada güvertede bir hışırtı duyuldu. Bir sürtünme sesiydi bu.

Ümmik, — Bizi arıyor, dedi. — Ne, dedim, ne araması? — Hançer, dedi Ümmik, deminden beri dikkat ediyorum, güvertede dolanıp duruyor, çok yavaş hareket ediyor ama bence kokumuzu aldı. — Ulan, dedim ürpererek, ne belalı bir işe girdik, bu hançer de nedir ki başımıza musallat oldu? Ümmik sarardı, — Ağabey, dedi, herhalde bu hançer o adamların hançeri olacak. Bu iş Allah tarafından senin canını almadan bitmeyecek. — A cüce, dedim, ben canımı pazarda mı bulmuşum?

Hançerdi, güvertede, bizim tam üstümüzde duruyor, bir belalı gölge olmakla neredeyse nefes alıyordu. — Ama sen ne dedin ya hu, dedim, kimindir bu hançer? — Ağabey, dedi cüce, sen beni dükkânda bırakıp gittin ya... — Evet? — İşte o siste adamlar bizi takip ederek yılmamışlar. Varıp Üsküdar'ın altını üstüne getirerek iz sürmüşler. Sonunda gelip dükkânın önünde durup ben

de onları korkarak gözlüyordum. — Gördün mü başımıza geleni! — Daha dur. İçlerinde iri burunlu acayip bir herif vardı. Ben önce ulan ne çirkin yaratık, diye düşündüm ama sonra dedim ki, ey Allah sen sen ol bana da böyle bir burun bahşet. — Ee? — E'si, herif kapıyı koklamakla adamlara dedi ki, ağalar o cüce vardı ya, işte o cüce bu kapının arkasında ama Zeyrek denen mendebur burada değil.

Bunu duyunca ben bir sinirlendim ama ne yaparsın. Ümmik karanlıkta bana şöyle bir baktı, ağzındaki fındığı çatırdatarak dedi ki: — İşte o zaman bütün o zebellah gibi adamlar dükkânın kapısına yüklenerek içeri girdiler; ben de yere yıkılmış bir halde, etmeyin, eylemeyin, hem benim bir suçum yok, hem de Zeyrek Efendi beni de buraya kapatarak defoldu gitti, bulursanız bana da gösterirsiniz, diyerek belki canımı kurtarırım, diye yalan söyledim.

— Dinsiz, ahlaksız herif, dedim, iyi halt ettin. Bundan sonra bu dünyada bana o heriflerden kurtulmak mı olur? — Ne yapayım, can tatlı. Ama kurtulursam gelir seni de kurtarırım, diye düşünüyordum. — Sonra ne oldu? — Sonra dükkânı bir yandan harap edip bir yandan didik didik seni arayarak baktılar ki benden başka kimse yok, biz de bu dükkânı yakarız diye her yanı ateşe verdiler. Alevler yükselmeye başlayınca her yan kapkara bir dumanla sis çökmüş gibi oldu. Öyle ki, göz gözü görmeyerek ben de bir kahramanlık edeyim dedim.

Cücenin kahramanlığından ne olacak efendiler, ya kuyruğunu kıstırıp kaçacak ya da bir-iki değerli şeyi kurtarmaya çalışarak işleri iyice berbat edecek. Ama öyle olmamış. Cüce, mademki göz gözü görmüyor, diyerek o kalpsiz adamlardan bir-ikisini alevlerin içine iterek, onlar varsın, yandım, ağalar su, ağalar kurtarın, diye inleyip yakarsınlar, oradan tüyerek konağın yolunu tutmuş. Ama herifler yine bunu görerek takip etmişler. İşte o sırada

konak bu güruh tarafından sarılarak Kelime'nin kalfaları, koruculari da neye uğradığını şaşırmışlar ve, — Aman efendiler, eve bir hırsız girdi, yetişin, diyerek odaları dolaşmaya başlamışlar.

Ben de, babamın dükkânı yanıp perişan olduğumuza mı yanayım, paçamızı kurtararak hiç değilse hayatta kaldığımıza mı sevineyim, bilmedim. Sonra ansızın öyle bir susayış susadım ki, yandım, desem yeridir.

— Ne yapacağız biz şimdi burada Ümmik, dedim, burada biz hem ölürüz hem de çıkmamızın mümkünü yok.

Zaten o sırada gemi hafif hafif sallanmaya başlamış, güverteye birileri çıkmıştı. Liman birden kalabalıklaşmış, kıyıya bakan evlerden sesler gelmeye başlamış, birileri gemiye inip çıkarak iş korkulacak bir hal almıştı. Cüce, — Çıkamayız, dedi, çok kötü.

Kıçta, tam üstümüzde o mendebur hançer öylece duruyordu. Arada burnunu sürterek döşemeyi, döşemenin altından gelen kokuyu içine çekiyor, sonra yine kıpırtısız bekleyip duruyordu. Tas'ın sağa sola girip çıkarak ne aradığını bilmiyordum. Arada bir yarasa gibi kılıksız sesler çıkarıyor, gülümseyerek omuzlarımıza çıkıyor, oradan da kucağımıza zıplıyordu.

31

Kollar ve hançerler üzerine

Ali'nin kılıcı ilkin bir hançer idi ki, gitmek arzusu ile belki biraz fazla uzamıştı. Bu sevgili hançer, eski zamanların günahsız, kutsal yılanlarına benzeyen bu zifiri dil, kendi şirin Allah'ına ulaşabilmek için ya tutup ne yapsaydı? Önünde rüzgâr oluştu, ardında kendi ateşiyle yanıp kavrulan bir cevher olmakla, bu hançer bu rüzgârın içine, bahtına acıyarak, ama asla korkmadan uzanmadı mı? Hâşâ, kalkıp o cevheri hikâye etmek benim ne haddime. Ben, yapabilirsem, Allah izin verip de gücüm yeterse, onun ancak bir uzvunu, yine başlı başına bir sevgili cevher olan o kolunu anlatırım. Bu nedenle ben aciz, bunun için af dilemekle başlarım.

Vaktiyle, bir aslanla bir ceylan vardı. Bu ceylan bir gün işte Ali'nin o başlı başına bir cevher kılığında bulunan kolu gibi, kendi yazgısının rüzgârına yüzünü dönerek uzandı ve aslanı da kesilmek, orada durmak zorunda bıraktı. Bu nasıl oldu? Bunu görenler, bilenler bu işe şaşıp kalmadılar mı? Ceylan, ormanın kırmızı gözlü bir suretidir. Başını önüne eğerek, burnunu ota gömerek ama yine kırmızı o gözlerini belerterek, karşısında olup bitenleri gözleyerek karnını doyurur. Ama ne çileli bir doymaktır o. Sanırsın ona bir güzellik, bir nerminlik cezası verilmiştir. İmdi o tutup kendini nasıl korusun? Yav-

rularını, ağızlarını açarak onu bekleyen o yetimleri ne yapsın, nasıl büyütsün, onlardan böylece nasıl kurtulsun? Ceylanın görüp geçirdiklerine bak; nasıl, ne zaman huzurlu olacak? Ne vakit ölüm korkusundan uzak bir günü geçecek?

İşte bu ceylan da böyle korku içinde bir zaman yaşayıp feleğin de yardımıyla bir gençlik yaşına erişmişti. Eğilip bükülerek Ali'nin bedenine benzer bir beden olmakla nasıl güzel bir cevher olmuştu. İçinde nar rengi damarlar vardı ve bu damarlar parmak uçlarına dek uzanarak onu, onun güzel yapraklarını besleyip duruyorlardı. Kolunu, parmaklarını, ak bileğini besleyen mor ne damarlar vardı da bu damarlar zonklayıp gövdesinde atarak bir zaman geçip gidiyordu. Böyle bir ceylan, ey erenler, hareket etmeden duramaz. Ama, hareketin kendisinde de yok mudur; böyle bir kişi, ensesinde soluk alıp da kendini tehditle yaşayıp giden bir şeye ne vakte kadar katlanabilir? Hareket, haksızlığı katlanılmaz kılar, böyledir bu. Zira, birbirine düşman iki hareketin de, ne olursa olsun, birbirleriyle baş etme şansı vardır.

Geçmiş gün; şimdi adını unuttuğum bir yoldaşım vardı. Allah tarafından dünyaya iyice sararmış olarak gönderilmişti. Saçlarından tırnaklarına dek öyle bir sararmış idi ki, insan denmeye şahit isterdi. İşte bu acayip kişi, bana bir gün, — Evvela gittiğin yöne bak, demişti, bu bakış bile yolun yarısı eder. Bir zaman ben buna bir anlam verememekle sonra anladım ki, yön, daha doğrusu bizim gitmek istediğimiz yer ya da şey, oradan, o şeyin bulunduğu yerden bize uzatılmıştır. Böylece başlı başına bir harekettir. Doğal olarak, bizim bakışımız da bir hareket olmakla o da ona uzanmıştır. Öyleyse niyet dediğimiz şey budur ve işe niyetlenmekle gücümüzü sırtımıza vurmuş oluruz. Ama, sonuç olarak Sarı'nın bana söylediği bu söz, bir öğüttür ki bütün öğütler gibi dışarıdan gelir.

Ben de gerçi onu sonra bir daha hiç görmedim ama bir zaman sonra kendi kendime dedim ki, mademki bir öğüt, dışarıdan gelmekle bir harekettir. Bizim kendi isteklerimiz de bu öğütler karşısında birer hareket olup, öyleyse her öğüt ancak yarı yarıya doğrudur. Ki, doğruysa.

Bu durumda, şimdi geriye dönerek söyleyelim: Ceylanın yarısı doğrudur ve aslanın da yarısı doğrudur. Şimdi bunu açıklayalım.

Vaktiyle, işte böyle bir ceylan vardı. Bir gün yine burnu otlara gömülmüş bu ceylan karnını doyururken, kendisine sinsi bir biçimde yaklaşan bir aslan gördü. Aslan, artık saklanmak gereksiz idi ki ansızın fırlayarak ceylana atıldı. Ceylan da dönüp can havliyle kaçmaya başladı. Koştukta bu iki hayvanın hızı neredeyse eşittir ama elbette ceylan korkudan titrer ve genellikle bu nedenle yavaşlar. İşte bu ceylan için de böyle oldu ama o yılmadı. Titremeye karşı koyarak, aman ben daha ölmedim, canım içimde iken neden öleyim, şimdi öyleyse ben ne yapayım, diyerek koşmaya devam etti. Ensesinde rüzgâr patlıyor, sırtını üşüten bu rüzgârla öyleyse bu ceylan ne yapsın? Ceylandır, birden durup taş kesildi, arkasını dönerek aslanı beklemeye koyuldu. Ama o sırada bundan daha inanılmaz, daha gerçekdışı bir şey olmakla aslan da durdu. Ve aslan da ona bakmaya başladı. Bunlar karşılıklı, ciğerleri inip inip şişerek birbirlerini izlediler. Öyle sessizce, öyle korkusuz ve öyle tatlı izlediler ki, görenlerin gözleri açık kaldı. Zira böyle bir şey daha önce hiç olmamıştı.

Sonra, bu o unutulmaz ceylanın, ormana özgü kırmızı gözlü o cevherin zaferi olmakla aslan usulca arkasını dönüp gitti.

Bu cevher, ansızın durup düşmanına yüzünü dönerek ona bir hançer uzatmıştır. Ceylanın bir uzvu olmakla bu görünmez hançere nasıl paha biçersin? Onda, elbette

burnunu ota gömüp de karnını doyurmaya başladığı zamanlarda bile bir hançer arzusu bulunur. Onda, kendi içinden çıkmakla hiç değilse biraz uzaklaşmak, bir şeyler yapmak isteği vardır. Bir elmaya uzanmak, bir yaprağa, hiç değilse kendi etinden bir parçaya, pembe bir yavruya uzanmak isteği bulunur. Ama bu istek bununla kalmaz, anlayışlı, ağırbaşlı, barış ehli –diyelim kişioğlunun gözü pek bir tarafı– olmakla. Hatta düpedüz düşmanca, can alıcı bir yanı olmakla hançer, böylece dönüp düşmanın üstüne saldırır ki ne olacaksa olsun.

Ki, düşmanın direnci olacak. Bir ceylan, bir aslanı az bir şey zannetmesin. Bunu, tanıdığınız ceylanlar var ise onlara da böylece söyleyiniz. Zira aslanın da yarısı doğrudur, onun da direnci hançeri kim bilir, ikiye ayırır.

Zira kollarla hançerler arasında bakın daha başka neler bulunur:

Biliyoruz ki, yalnız o vardır. Bu nedenle onunla birlikte var olmak, hâşâ, böyle bir şey olası değildir. Ben bu yaşıma gelene dek ne çarpışmalar, ne kanlı kavgalar gördüm ki, şimdi bile, gözümün önünden ışıklı hançerler geçer. Böylece en az kendi düşünmekliğim, kendi varlığım ve bedenim kadar emin olduğum bir şey var. O da şudur: Bir kavgada, elindeki kılıca hükmettiğini düşünmeyeceksin. Çünkü bu doğru değildir. Bu ister bir yağız kılıç, ister bir altın hançer olsun. Ona hükmetmen, ne yapacağını, düşmanı nasıl yaralayacağını, öldüreceğini, onu nasıl yok edeceğini söylemen boşunadır. Hatta, bunun tam tersi daha doğrudur. Zira böyle bir savaşta kendimizi kolayca kaybederiz ve aslında orada ölmekle ilgili bir düşüncemiz de zaten yoktur. Cenk, ölümden en az korktuğumuz yerdir. Ben de katıldığım deniz savaşında işte bunları öğrenmiştim.

Büyük, korkunç, karanlık bir denizde seyrediyorduk. Hava öylesine basık, sıcak öylesine bezdiriciydi ki,

terimiz gölgemizden fışkırarak düşmanın soluğunu ensemizde hissediyorduk. Bize birer telek gibi hafif kılıç dağıtmışlardı, bu kılıçlar kısa olup hançerden biraz daha uzunca idiler ki bunlarla düşmanlarımızın boynuna böylece daha yakın olacaktık. Bunda yalınkılıç bekleşerek karanlığı dinliyorduk. Derken, ansızın bir böğürtü peyda olmakla neye uğradığımızı şaşırdık. Sanki başımızın üstünde devasa bir pesüs parlayarak bu da ortalığı iyice aydınlatmıştı. Çok geçmeden gemimize kanları sırtlarında birikmiş, bununla neredeyse kamburlaşarak kudurmuş herifler doluşmaya başladı. Biz de duracak değiliz, bu bağırışan adamlara budur diyerek öyle bir saldırdık ki, bunların her birinden oluk oluk kanlar akmaya başladı.

Böylece, ben işte orada kılıcın ya da hançerin bu işlere nasıl karar verdiğini anladım: Güvertede kan gövdeyi götürüyordu. Biz de çok kayıp vermekle arkadaşlarımızı bir bir, aman huzur bulsun, ayaklar altında kalmasın, diyerek denize atmaya başlamıştık. Gerçi biz eksiliyorduk ama düşman sanırsın öldükçe diriliyordu. Ardı arkası kesilmeyerek güvertemize iri dolu taneleri gibi patır patır düşman askeri dökülüyor, boğazlarını kesmeye kılıç, gövdelerini doğramaya derman yetmiyordu. Kollarımda güç kalmamıştı. Kalmayınca, orada anladım ki, bu, hançerin yeteneğidir. Bu kanlı kılıç, öldürdükçe acıkıyor, beni de, bu benim bineğimdir, korusam gerek, diyerek gözü gibi kolluyordu. Sırtımda göz, gövdemde kaburga, parmaklarımda damar olmuş bu hançer öyleyse tutup benim sözümü neden dinlesin? Allah var, işte bir cengi, ancak böyle bir hançerle kazanabilirsin.

Cenk sona erip de döktüğümüz kan güverteden akarak oluklardan denize döküldüğü zaman –Allah'a şükür ayakta kalmıştık– ben de belimdeki olağanüstü hançeri acaba nereden hatırlıyorum, diye düşündüm. Böylece tutup babamın çok değil, daha birkaç yıl önce bana

dükkânın alacakaranlık ortasında gösterdiği hançeri hatırladım. Babam kalınca bir örtünün altından çıkardığı işlemeli hançeri hayranlıkla izliyordu. Ben de acayip, tılsımlı bir yılan görmüş gibi durup başında hançere öyle uzun uzun bakınca, yani ikimiz bir zaman böyle sessiz bu nesneye bakınca, neden sonra babam dili çözülerek bana dedi ki: — Buna iyi bak Zeyrek Efendi, bir daha asla göremezsin. Ben de hınzırlığım üstümde olarak, — Babacığım, dedim, bu kılıç iyi demirdendir, ama bizim buralarda ben bunu çok gördüm. Bunun üzerine babam güldü, — Senin o gördüğün yavan kılıç olacak, dedi, şimdi çarığını çıkar da şu masaya yaklaş bakalım.

Dediğini yaptım. Çarığımı çıkararak ince uzun parmaklarımı masaya yaklaştırdım. Hançer orada, masanın üstünde dili bana bakarak uzanmış yatıyordu. Ne olacak bilmiyordum. Babam hançeri eline almadı, yerinden kaldırmadı. Yalnızca arkasından işaretparmağıyla iterek onun masadan düşmesini sağladı. Ben korkuyla ayağımı çektim. Çekince babam kahkahalarla beriye geldi, — Amma korktun ha, dedi, öyleyse şimdi beni izle bakalım.

Sonra yaptığı işi bu kez benim yapmamı istedi. Yer değiştirdik. Masanın arka tarafına geçtim. Babam da çıplak ayağını uzatarak bekledi. Ben işaretparmağımı kullanarak hançeri arkasından ittim ve gözlerimi kapattım. Babamdan hiç ses çıkmadı. Sonra bir de baktım ki hançer yere düşmekle toprağa saplanmış ve babamın parmakları arasına, ona hiç zarar vermeden girmiş. — Bu tesadüf, dedim, şansın varmış babacığım. — Değil, dedi babam, istersen bir daha yap. — Olur, dedim.

Böylece bir kez daha masanın arkasına geçtim ve hançeri yine arkasından iterek düşürdüm. Hançer yine babamın kılına dokunmayarak parmakların arasına girdi ve daha pek çok kez aynı işi yapmakla babama hiçbir şey olmadı.

— Zira, dedi babam, bu bir sevgili cenk hançeridir. Az bulunur bir şeydir. Kimi yaralayarak kime zarar vereceğini iyi bilir. Bu hançerleri kutlu kişiler eliyle yaparak peygamber ordularında ve adil padişahların saraylarında kullanırlar ki bunun askerine cenk meydanında ölüm olmaz. Bu yüzden de nadir olmakla bu da buraya kim bilir ne haksızlıklarla geldi. — Ey, ne yapacaksın şimdi bunu? — Saklamak gerek. Duyduğuma göre uğur getirir bir nesnedir. Satıp da belasını görmek istemem.

32

Gemide

Efendiler, çok sürmedi, kalabalığın gemiye yerleşmekle yüklerini de sağladıklarını anladık. Bulunduğumuz oda yükselip alçalmaya başlamış, güvertede büyük patırtı koparak geminin demir aldığını sezmiştik. İçeriye sızan ışık yer değiştirmeye başlayınca yol aldığımızı anladım. Mahvolduk, diye düşünüyordum. Acaba bunlar böylece bizi denize atmasınlar, diyerek öyle bir korkuş korktum ki, hemen ayağa kalkıp, gözlerim de içerideki karanlığa iyice alışmıştı, odada ne var ne yok, araştırmaya başladım. Kim bilir nereye gidiyorduk ki bu karanlık yerde belki açlık ve susuzluktan ölecektik.

Cüce benim kadar korkmuyordu, hatta belki hiç korkmuyordu. — Ya hu, acıktım ben, bu fındıkla daha ne kadar yaşarız, gel yukarı çıkıp bu heriflere sığınalım, ya bizi öldürüp denize atarlar. Ya da biz burada zaten öleceğiz, dedi. — Sen daha çok öleceksin beberuhi, dedim, daha canımızı kurtaralı kaç saat oldu da açlık derdine düştün?

Karanlıkta yüzünü seçmeye çalışıyordum. Burnu yüzünün ortasından beyaz bir gaga gibi uzanıyor, arada gözleri parlayıp sönüyordu. Güvertenin altındaki odamıza göz gezdirmeye başladım. Her biri birer Ümmik büyüklüğünde fıçılar bulunmakla bu fıçıların ağzı sıkı

sıkı kapatılmıştı. Bundan başka büyük sandıklar da bulunuyordu. Fıçılarla sandıkların içinde acaba ne var, diye düşünürken Ümmik yerinden usulca kalktı, kalkınca Tas da cücenin omzundan aşağıya kayarak yerle yeksan oldu.

— Ne var, ne telaşlandın, diye sordum. — Ağabey, bir ses var, dedi.

Kulak kabarttım. Gıcırdayan basamaklar duydum. Hemen yer değiştirerek bir dibe sığındık. Çok geçmeden odanın kapısı öyle bir açıldı ki sanırsın içeride bir gülle patlamakla ışık doldu. Ümmik, aman ses çıkarmasın diye, Tas'ın başını ağzına sokmuştu. Böylece hayvan gerçi ses çıkaramıyor ama cücenin ağzında çırpınıp duruyordu. Derken içeriye bir dudağı yerde bir dudağı gökte bir tayfa girdi. Tayfa, gözleri karanlığa alışıncaya dek bir zaman içeriye boş boş baktı, sonra fıçılardan birine yürüyerek bunu açtı. Fıçının içinden, tayfanın eliyle, iri, kesilip buzlanmış bir but çıktı. Yine bir başka fıçıdan olmakla tayfa bir kucak dolusu da patates çıkardı. Sonra yükünü omzuna bir zembille vurarak kapıya döndü. Ama, çıkmadı. Eşikte bir zaman bekleyerek durdu, sonra dönüp bizim gizlendiğimiz yana bakarak, — Ulan, dedi, in misin cin misin, çık dışarı!

Bunu duyunca yüreğim ağzıma geldi ama cüce herhalde benden daha çok korktu. Zira Tas'ın başını ağzından bırakmakla hem Tas ciyaklamaya başladı, hem de Ümmik dayanamayıp, — Ağabey, ne olur bize kıyma, dedi.

Yandık, diye düşündüm. Tayfa omzundaki zembili kapının ağzına bıraktı, böylece bizden taraf birkaç adım atarak boynunu uzattı. Fıçılardan birinin arkasında gizleniyorduk. Yaklaşınca iyice gördüm: Herif her biri birer patates büyüklüğündeki gözlerle öyle korkunç görünüyordu ki, kıymak ne kelime... Ağzının bir yanında daha iyileşmemiş bir kılıç yarası vardı. Akıllara zarar bir koku

yayıyordu. Ben tutup neredeyse bayılacaktım ki, — Çıkın bakalım fareler, dedi tayfa.

Kalplerimiz yerinde dönmekle uğultusu izbeyi almıştı; bu halde başımızı eğerek çıktık. Tayfa Ümmik'i ensesinden tutup bir tavşan gibi kaldırdı. Sonra da gözlerine yaklaştırarak cüceye uzun uzun baktı. Ben talihime lanetler okuyordum. Tas cebime girmiş, tırnaklarını baldırıma batırmış zonkluyordu. — Ne arıyorsunuz burada?

Canavardır, ne kadar geç söylesek o kadar yaşarız, diye düşünerek ben sustum. Ama cüce susmadı: — Ağabey, bizi de götürün, dedi, iyi çalışırız, mesleği öğrenelim yeter, para falan da istemeyiz. Tayfa güldü, yumuşamıştı: — Para çok, dedi, sen bizi ne sandın delikanlı, haybeye adam çalıştırır mıyız, korsan mıyız biz? Herif dalgasını geçedursun, bizimki gemi azıya alarak, — Hâşâ efendim, dedi, hani az buçuk para da kazansak olur.

O bunu deyince ben de artık dizlerim gövdemi tutmaz oldu, yığılıverdim. — Sus ulan beberuhi, diye inledim, sus. Ama, olan olmuş, tayfa çileden çıkmıştı. — Olur yiğidim, dedi bana bakarak, siz hele bir yukarı çıkıp mesleği öğrenin de gerisini merak etmeyin.

Sonra bizi önüne katarak böylece dışarıya çıktık. Güverteye dar basamaklarla çıkılmakla işte o zaman bir tuhaf barut kokusu aldım. Kara artık görünmüyordu, deniz dalgasızdı, hava güz mevsimine özgü o tatlı sıcaklıkla insanın içinde yükrüşüyordu. Geminin her yanı ışıkla dolmuştu. Güneş iyice vurmuş, döşeme buhar salmaya başlamıştı. Basamakları tırmandıkça güvertede önce külahlı başlar gördük, sonra şakırdayan hançerlerle kınlarında uyuklayan kılıçlar peyda olmakla her biri Ümmik'in iki katı büyüklüğünde toplar vardı. Deniz erleri toplanmış, uğultu içinde sanırsın bizi bekliyorlardı. Yukarıya çıktıkta tayfa beni de ensemden tuttu, havaya kaldırdı. Bizi, diye geçirdim içimden, şimdi erlerin ortasına fırlatacak... Ama

öyle olmadı. Enselerimizi iyice havaya kaldırdıktan sonra, — Erenler, diye haykırdı, bu efendiler mesleği öğrenmek istiyorlarmış. Hocalığa talip olanınız var mı?

O zaman deniz erleri içinde bir gülüşme başladı ama çok sürmedi, hepsi ansızın taş kesilerek öylece bizden taraf baktı. Öyle ki, sessizlikte bir tüy uçuşmakla, ulan, bir tüyden de bunca ses çıkar mıymış, diye düşünmekten kendimi alamadım. Zira çok geçmeden sırtımızda davudi bir ses gürlemeye başladı: — Şunları bırak bakalım Hasan Efendi, dedi ses, bakalım nice ağırlık ederler.

Deyince adını öğrendiğimiz tayfa bizi güverteye bıraktı. Cüce top gibi zıplayıp hemen toparlandı ama ben pelteye döndüğümden öylece yerde kaldım. Sonra çenemin altında nasıl olduysa bir pabuç peyda oldu, pabuç başımı kaldırarak ben ışıklar içinde önce bir sakal deryası gördüm. Gerçi bu ak sakal derya değil de bir şelaleyi andırarak sanırsın bir çift kara mağaradan dökülüyordu. İşte bu bizi yok edecek serasker olacak, diye düşünürken, paşa, yine o davudi sesiyle, — Kalk bakalım, korkma, dedi.

Güçlükle doğruldum, ben doğrulurken Tas da bir avuç bilye gibi hışırtı çıkararak cebimden çıkıp yuvarlandı ve güvertenin üstünde bir avuç tüy yumağı olmakla öylece kalakaldı. Bu sırada erlerden biri, — Hayvan istemeyiz, diye bağırdı. Ümmik de, — Hayvan sayılmaz, kıymayın, diye inledi de zavallı Tas'ı yine avucuna alarak bana sokuldu. Paşanın gülümsemesinden, bizi en azından hemen öldürmeyeceklerini anladım: — Şunlara birer yeniyetme kılıç verin bakalım, dedi.

Böylece bizi kenara süpürerek işlerine döndüler. Paşa erlerin arasında dolaşıp hepsiyle tek tek konuştu. Biz şimdi burada ne yapacağız, diye kara kara düşünüp paşanın bizimle yeniden ilgilenmesini bekledik.

33

Kayıplara karışmamızdan sonra Üsküdar'da olanlara dair

Sonradan öğrendiğime göre, o gece bizi iri bir kazana atıp da iyice kızartmak isteyenlere izimizi kaybettirdikten sonra, bu gözü dönmüş kalabalık Kelime'nin köşküne geri dönmekle, — Hayır, o mendebur demek ki burada saklanarak meydan okuyor, onu vermez iseniz biz buradan gitmeziz, nasıl olsa kelle koltukta yaşayıp kaybedecek bir şeyimiz yoktur, cümle Üsküdar'ı ateşe vererek, kendimizi de burada yakarak bu iş ancak böyle çözülür, deyince Kelime'dir, — Öyleyse efendiler, oturun bir konuşalım, demiş. Kalabalığı sakinleştirdikten sonra da, — İsterseniz birkaç efendi adamınızı getirin, evi istedikleri gibi arasınlar. Bizim kimseyi saklayacak gözümüz yoktur. Deyince adamlar biraz imana gelmiş, içlerinden birkaç kişi çıkıp köşkün altını üstüne getirmişler. Hatta bir ara bizim yıkanmak üzere ısıttığımız hamama girerek, burada biri varmış, diye kıyameti koparacak olmuşlar ama Kelime fırsat vermeyerek açıklamış: — Siz ne dediğinizi bilmiyorsunuz, demiş: Efendiler, benim bugün kocam öldü. Bu sözünü ettiğiniz oda benim yas odamdır, siz buraya böyle baskın yapmamış olsaydınız, ben bu gece burada sabaha kadar ağlayacaktım. Yıkanıp günahsız şu yatağa girecek, burada gözyaşlarımla bir daha yıkanarak dualar edecek, kocamla ge-

çirdiğim mutlu günleri hatırlayarak Allah'tan onun için rahmet dileyecektim. Ama siz ne yaptınız, burasıdır diyerek gözünüz dönmüş halde evime girdiniz, mahrem bırakmadınız, yas dinlemediniz ve kendi derdinizden başka dert bilmeyerek belki kocamı bir kez de siz öldürdünüz. Sizde utanma yok mu? Kızınızın öldürüldüğü gün böyle acayip bir kalabalık size baskın yapsa ne düşünürdünüz?

O bunları söyleyince, kalabalık bu kez gerçekten imana gelmiş ve hatta içlerinden bu zavallı kadının haline ağlayanlar olmuş. Yine de, — Hanım, demiş içlerinden biri, senin şu halin bizim yüreğimizi bir kez daha parçaladı. Ne yazık ki insan nerede ne ile karşılaşacağını bilmiyor. Ama gel sen bu gece olanları bizim acımıza ver. Biz bugün öyle korkunç bir şeyle karşılaştık ki aklımız başımızdan gitti. Kızımızdan geriye bize ne kalmıştı biliyor musun? Bir avuç et. Yavrunun bir gözünü üç adım yanında bulduk. Kolunu da kendisinden ayrı bulmakla o sırada onu bir tilki sürüklüyordu. Bunu görünce elbette bizde de artık kalp kalmamakla öcümüzü almak üzere ant içtik. Söyle bakalım, sen bizim yerimizde olsan ne yapardın? Ayrıca, kızımızın katilini de burada, senin evinde gördük. Adamlarımızdan biri o hainin kolunu kopardı ama yine o canavar, hem kolunu da alarak kaçmayı başardı. O zaman söyle bakalım şimdi biz ne yapalım, sana gelmeyelim de nereye gidelim?

Kelime'dir, bunları dinledikten sonra onlara şu cevabı vermiş: — Yapmayın, etmeyin. Kendi ağzınızla söylediniz, çocuğu –bu arada benim bir kolumun koptuğunu da öğrendiği için gözyaşları içindeymiş elbette– kovaladınız, o da canını kurtarmak üzere rastgele bir ışık görüp buraya sığındı. Benim onu ne tanımışlığım var ne de korumuşluğum. Çocuğun izini siz burada kaybettiyseniz şimdi gördüğünüz gibi ev boş. Ya ben ne yapayım,

nasıl yardım edeyim size, söyleyin?

Bundan sonra elbette söylenecek laf kalmamış, gözü dönmüş kalabalık da Kelime'nin evinden ayrılarak karanlığa karışıp gitmiş.

Ertesi sabah Kelime, çıkıp bahçede kan izlerini aramakla mademki Zeyrek'in kolunu koparmışlar, öyleyse yüzük de burada olacak diyerek yüzüğü aramaya başlamış. Kan izleri üzerinde çömelerek saatlerce otları karıştırmış, taşları kaldırıp altına bakmış, yetmemiş, ağaçların dallarına, duvar diplerine, gökyüzüne bile bakmış ama hep, onun yüzünden, onun yüzünden, diye sızlayıp ağlayarak o günü böylece geçirmiş ama yüzüğü bulamamış. Benim başıma ne geldiğini bilmiyormuş elbette. Kolumu da alıp gittiğime göre aklımı yitirmiş, sonra bir sığda kan kaybederek öylece sızıp oracıkta ölmüş olabilirmişim. Sonraki günlerde beni öyle çok düşünmüş, benim için öyle çok yanıp pişmanlık duymuş ki bir zaman kimseye bakmayarak ağzından da tek kelime çıkmamış. Aylar geçtikçe de acı yavaş yavaş küllenmiş. Hiçbir acı sonsuza dek sürmeyerek doğanın kuralı bu imiş.

Kızın sahipleri –bizde böyle söylüyorlar, özellikle öç alıcılar için– Kelime'den umudu kesince dönüp tekrar ellerinde sopalar, kaynamaya can atan kazanlar, urganlar ve hançerler olduğu halde dükkâna gitmişler. Sanırsın topluca bir uzuv, yuvarlandıkça daha kalabalık olmakla isyan etmiş bir kara kalabalık; yürüdükte böğürerek inliyor, nara atıyor, önlerine gelen her şeyi yakıp yıkıyorlarmış. Böylece bunlar işte yuvarlana yuvarlana babamın dükkânına yine gelmişler.

Efendim, benim zavallı babama gelince. O gece ben kayıplara karışınca önce biraz rahatlamış, canımı kurtardığımı düşünerek azıcık mutlu olmuş. Ama başıma ne geldiğini, nereye sığındığımı, ne yiyip ne içtiğimi düşünerek ofur ofur edip yerinde duramamış ve benim oğ-

lumdur, yanıma tüfeğimi alayım da çıkıp peşinden gideyim, bulup kanatlarımın altına alayım ki ölürsek de birlikte baba-oğul ölürüz, diye düşünmüş. Böylece annemi de alnından öperek kuşanmış, sonra atına binerek dükkânın yolunu tutmuş. Zira benim gidip dükkândan başka sığınacak yerim mi varmış, hele bir oraya bakalım önce, demiş. Ama Üsküdar'a vardıkta ne görsün? Yerinde yeller esmekle bir dükkân bu kadar mı boş olur? Öyle ki bir dükkânda yangından geriye ne kalır? İnip küllerin arasında benim kemiklerimi arayadursun, işte o sırada kuru kalabalığın sesini duymuş.

Duyunca, cahiller sürüsünün de elbette akıncıları olacak. Öndeki birkaç kişi babamı tanımış. Tanımakla da kalmayarak, bunlar öne çıkıp, — Ahali, bu adam zorbanın babasıdır ve babası olmakla oğul da baba yarısıdır, diye bir bağırış bağırmış ki babama tüfeğini sırtından indirmekten başka çare bırakmamış. Tüfek çıkmış, babam kalabalığa sen misin diyerek ateş etmeye başlamış. Başlayınca kalabalığa laf olsun diye karışanlar çil yavrusu gibi dağılıp gitmişler ama kızın gözü yaşlı sahipleri gider mi? Aralarında vurulanlar, kan revan içinde Üsküdar sokaklarında yuvarlananlar olmuş. Bunlar öyle perişan olmuşlar ki, ağızlarından kan boşalırken bile böğürüyor, beni yok etmek üzere ettikleri yemini tekrarlıyor ve bir zaman sonra da ölüp gidiyorlarmış.

Ama, soyları tükenecek değil a. İlerlemeye devam etmişler ve dükkânın önünde babamı boğazlayarak orada bin parçaya ayırmışlar. İşte benim zavallı babam orada, yıkıntılar, yangın artıkları arasında kül olup gitmiş.

Bu sırada leventler ve paşalar bizi Suriye denizi taraflarına yolcu etmekle meşgul imişler. Deniz açık, düz, deniz kuşları ak ve yaygaracı imiş, bahçıvanların elinden toprak ve tomurcuk kokusu yayılıyor, çoğu dükkân yeni yeni açılıyormuş. Dövüşten kalanlar hemen yakalanıp

kadı önüne çıkarılmışlar ve ölenler hesabına –bir de ne de olsa bir isyan söz konusu imiş– zindana tıkılmışlar ve elebaşları da birkaç gün içinde Üsküdar Meydanı'nda asılarak bu olay böylece kapanmış.

34

Gemide bir yarı insan

Güverte içtimasından sonra deniz erleri hemen çevremizi sararak bizimle dalga geçmeye, bizi itip kakmaya başladı. Sanırsın gökten iki yaratık düşmekle bunların bir de canlı oyuncağı vardı; Tas'ı cücenin başından almış, top gibi birbirlerine atıp tutarak, — Etinden çorba yapıla, diye gülüyorlardı. Sonra içlerinden bir kalfa çıkıp bizi kalabalığın içinden aldı, zaten o sırada herkes birer birer işine dönmeye başlamıştı. Kalfa, bir elinde Tas olduğu halde önümüze düştü, bizi geminin mutfağına götürdü ki burası epey büyük bir odaydı. Hasan Efendi, orada bulunup yemek pişirmekle meşguldü. Kalfa, — Evvela şu kaçakların karnını doyuralım, dedi.

Hasan Efendi hemen birer tas çorba getirip bize tahta kaşıklar verdi, biz de, kaşıkla kim uğraşacak, tasları başımıza dikerek çorbalarımızı hemen midemize indirdik. Bunda cücedir, yine hemen boşboğazlık etti: — Eline sağlık Hasan Efendi, dedi, pilavın var mı? Hasan Efendi öfkeyle döndü, — Zıkkım ye ulan, dedi, yetmedi mi? — Sus ulan cüce, diye fısıldadım ben de.

O sırada mutfak kapısı gıcırtı içinde açılarak içeriye garip bir adam girdi. Adam avuç içlerini yere koymakla böylece dört ayaklı hayvanlar gibi yürüyordu. Ben ilkin adamın yerde bir şey aradığını zannederek tahta döşeme-

ye bakacak oldum. Derken Hasan Efendi yine bir tas çorba alarak bu tası götürüp adamın önüne koydu. Adam da bir kedi gibi şapırtılar çıkararak çorbasını bir güzel içti. Sonra da tatlı tatlı geğirerek, — Sağ olasın ustam, dedi.

Deyince, biz o sırada şaşkın gözlerle ona bakıyorduk. Kalfa'nın da, Aşçı Hasan Efendi'nin de onunla ilgilendiği yoktu. Sonunda Kalfa –yaşlı bir adamdı bu, saçı sakalı ağarmakla, yüzünden anlaşıldığı kadarıyla iyi huylu, belli ki ömrünü denizlerde geçirmiş bir adamdı– bizim dört ayaklı adama nasıl ibretle baktığımızı görünce güldü, dönüp, — Gel bakalım Alaaddin, dedi, gel otur.

Onu duyunca Alaaddin adeta kuyruk sallayarak bize yaklaştı. Biz o sırada küçük bir masanın çevresinde oturuyorduk. Adam karşımızdaki sandalyeye tırmandı, sonra ellerini kucağında kavuşturarak sessizce oturmaya başladı. Zannettik ki, Kalfa sözü hemen şu dört ayaklıya bırakacak. Öyle olmadı, adam oturup ellerini kucağına alınca Kalfa bize döndü, — Kaçakları denize bırakırız, dedi, casus iseler öldürür bırakırız, yok casus değil de işsiz güçsüz takımından sizin gibi yaramaz kimse iseler onları da öldürmeden bırakır, boğulmasınlar diye de yanlarına bir sandık veririz. Artık gerisi sizin hünerinize kalmış. İster yolunuzu bulup denizden kurtulursunuz, ister balıklara yem olmakla, zaten onlar da insan etine bayılırlar.

Kalfa bunları söyleyince, cüce zırıl zırıl ağlamaya başladı: — Kıymayın bize, dedi, biz ne kötülük ettik size, varımız yoğumuz bir yoksul canımız var, ne isterseniz yaparız.

O böyle ağlayıp dövünmeye başlayınca Hasan Efendi yine işinden başını kaldırarak döndü, bu kez elinde bir pala vardı ki akıllara zarar. — Kes ulan, bir de seninle mi uğraşacağız, diye bağırdı, sanki ses Hasan Efendi'den değil de paladan çıkıyordu.

O zaman ben çaresiz, başımızdan geçenleri olduğu

gibi, yalansız anlatmanın işimize yarayacağını düşündüm. Kalfa'ya dönerek, ormanda bulduğum yaralı kızı, üstüme, pabuçlarıma bulaşan kanı, sonra bana isnat edilen suçu, cüce ile yola çıkışımızı, Kelime ile sevişemeden yine nasıl baskın yediğimizi bir bir anlattım. Bunları anlatırken de, güzel bir kanıt olur diye, koynumdan kolumu çıkararak Kalfa Efendi'ye gösterdim.

Kalfa anlattıklarıma inanmış görünüyordu. Kolu masada görünce, önce tiksintiyle başını geri çekti, sonra iyice yaklaşarak sanırsın acayip bir nesne, uzvun her yanına baktı, baktıkta bana dönerek, — Öyleyse yüzük nerede efendi, diye sordu, şu parmakları aç da görelim. — Parmaklar kasılıp kaldıkları için açılmıyor Kalfa Efendi, dedim.

Ama ışıkta yüzüğün bir noktacık görülebildiğini de gösterebilmek için kalktım, o da benimle kalkarak ışığa çıktık. Gerçekten ışıklı bir yüzüktü bu, azıcık görünmekle orada, avucumun içinde duruyordu.

Sonra masamıza döndük. Kalfa, — Babanın dükkânının yakılmasına üzüldüm, dedi, elbette haksızlığa uğramışsın. Ama burada son sözü paşamız söyler ve o ne derse o olur. Ben senden taraf ona bu anlattıklarını söylerim.

Bu sırada Alaaddin başparmağını kullanarak alnını kaşıyordu. Epey bir zaman masada sessizlik olduğu için ben sonunda dayanamayıp Alaaddin'e az önceki garip davranışının nedenini sordum. Sorunca o dönüp sıkılarak Kalfa'ya baktı. Kalfa, — Alaaddin konuşmayı pek sevmez, dedi, ama açıldığı vakit de çok güzel hikâyeler anlatır. Öyle mi Alaaddin? — Öyle efendi baba, dedi Alaaddin. Bunu sanki zorlukla söylemiş, ses boğazında çatallanarak çıkmıştı. Bir boğaz ki sese hasret, diye düşünmeden edemedim. Ben tam, işte başladı, bakalım neler anlatacak, diye düşünürken Alaaddin yine boynunu eğerek sustu, sanırsın masada zorlukla oturmakla elleri kaşınıyor,

böylece yine inip yerde, dört ayak üstünde durmak istiyordu. O zaman ben, nereden icap ettiyse, — Ananla babanı görmemişliğin ne kadardır Alaaddin, diye sordum.

Bu, Alaaddin'de bir sihir etkisi yaptı ki sorulmasın. Zavallı, sessizce ağlamaya başlayınca gözlerinden sicim gibi yaşlar boşandı. Sanırsın bu yaşlar kıymetli birer damladır; Alaaddin bu damlaları avucunda toplamaya durunca bir de öksürük nöbeti geçirdi, boğazını böylece açtı. — Anamla babamı pek hatırlamıyorum ağabey, dedi, yani kendilerini hatırlıyorum fakat yüzlerini gözümün önünde bir türlü canlandıramıyorum. Benim anam gariban bir kadındı, bizim dilimizi bilmezdi, babam onu bir Kürt aşiretinden alıp getirmişti. Hiç konuşmazdı, bizim dilimizi de öğrenmedi. Öyle ki, babam ona kendi dilinde arada bir seslenir, bunun dışında onlar da aralarında hiç konuşmazlardı. Zayıf, kara kuru bir kadındı. Ancak rüyada olur; kara bir gölge gibi; çok hızlı hareket eder, birden ortaya çıkar, karakura gibi sonra birden yok olurdu.

— Yazık, dedim, baban çok eziyet eder miydi ona? — Yok ağabey, dedi Alaaddin, babam onun tam tersi idi. İriyarı, göbekli, bembeyaz, ak bıyıklı, güleç bir adamdı. Sürekli konuşmakla çok bilgisi vardı, gezip görmüş, beylerden, paşalardan çokça tanıdık edinmişti. Ama şimdi ikisinin de yüzünü bilmiyorum. — Peki Alaaddin, neden ayrısın onlardan? Kaç zamandır buradasın?

Ben bunu sorunca, Alaaddin iyice kendini kaybederek sarsıla sarsıla ağlamaya, dizlerini dövmeye başladı.

Bu arada Ümmik bu işten sıkılmıştı tabii; Tas da artık korkmuyor olacaktı ki meydana çıkıp bizim oturduğumuz masayı kemirmeye başlamıştı. Hasan Efendi Tas'ın dişlerinden çıkan sesi işitince döndü, — Ulan, dedi, verin şu mendeburun çorbasını yapalım. Cüce bunu duyunca yerinden fırladı, aşçının ayaklarına kapanarak,

— Ağabey etme, dedi, dünya ahret kardeşimdir o benim, şunun canından çorba olsa ne olacak, olmasa ne?

Doğrusu, Hasan Efendi de bizi sevmeye başlamıştı, — O zaman sığıntına sahip çık bodur, dedi, masayı yiyor. Deyince, sanki Ümmik Tas'ın masayı yediğini daha önce görmemiş, — Vay münasebetsiz yaratık, diye dönüp Tas'a öyle bir tokat attı ki, hayvan yuvarlanıp önce bir sandalyenin üstüne düştü, sonra köşedeki fıçılara kadar gitti, sonra da bir zaman orada bir tüy yığını olmakla hareketsiz kaldı.

Sonra içeriye ansızın deniz erleri doldu. Bu sırada yemek kokuları ayyuka çıkmış, bu koku sanırsın kazanlardan değil de aşçının devasa elinden tütmüştü. Onlar masanın etrafında yemeklerini neredeyse birbirlerini ezerek, kimi birinin omzunda, kimi sandalyelerin altında böylece yiyedursun, biz karnımızı daha önce doyurduğumuz için bir köşeye çekilmiştik. Ama ben Alaaddin'in yakasını bırakmamıştım. Ensesinden tutup onu mutfağın karanlık bir köşesine götürdüm. O da bana cümleleri eğip bükerek, çoğunu anlamadığım tuhaf sözcükleri bir de yutarak anlatmaya devam etti:

— Bu yürük işi böyledir, dedi sözgelimi, ana baba ansızın, sanırsın birer rüzgâr üflemesidirler, ne vakit peyda oldukları bilinmediği gibi, ne vakit kırklara karışacakları da hiç belli olmaz. Hem ki hiç belli olmaz. Biz anamızı da, babamızı da, kardeşlerimizi de hem hayvanlarımızdan ayırmadık, hem ağaçlarımızı da onlarla aynı şey bildik. Vakti zamanı gelince bir kaçakaç oldu, beylerden biri ile ayrılığa düştük. O zaman yine ben çocuk olmakla aklım bu işlere pek ermiyordu. Karnımı doyuracak imkânım kalmayınca, can korkusu da vardı. O zaman kendimi nasıl olduysa Adana ilinin bir kıyısında buldum, önüme gelene yalvarıp yakararak geçimimi sağlamak istedim. Sonunda beni bir gemiye aldılar. Gemiyi bırak, de-

nizi de ilk gördüğümdü, aklım başımdan gitmiş, cansız yığılıp kalmış, tekneye çıktığım vakit kapkara bir taşa dönüşmüştüm. Böylece dört ayakla yürümeye karar vermedim; birden bir köpeğe dönüştüm. Hem bunu fark etmedim; bir köpek gibi böyle dört ayak yürüdüğümü bana onlar söyledi. Bana, — Sen böyle böyle yürüyorsun, aklını mı kaçırdın, dediler, ben de, — Başka nasıl yürünür efendi, dedim, ben başkasını beceremem, dedim, zaten ne demek istediklerini hiç, hem de hiç anlamadım.

Bundan sonra, zavallı Alaaddin'den dört ayaklı bazı hayvanlarla ilgili pek değerli bazı bilgiler edindim. Bakın bu bilgiler nasıl şeylerdi ki aslında bilgi dediğimizi de aklı olan oturup yeniden düşünsün[13]:

35

Dört ayaklı bazı hayvanlar hakkında

Tilki

Dört ayaklı, göze görünür hayvanlardan biri olup bu da onun isteğine bağlıdır. Tilki dediğimiz şey, çıkarcı ve şerefsiz bir hayvandır. Kötü olmadığı aşikâr ki, zaten bunu beceremez. Kötülüğün akıl, daha doğrusu, zekâ istediğini söylemek gerek. Öyle bir kötü gösterilsin ki akıldan ve zekâdan yoksun bulunmakla başarılı olsun. Gerçekte, kötü, başarılıdır. Çevresini anlamakta, dünyada olup bitenleri tartmakta üstüne yoktur, ama bu tilkiyi ilgilendirmediği için kötünün halini daha sonra anlatalım. Tilki, çirkin bir çıkarcıdır. Ama çirkinliği de birbiri ardına uzayan bacaklarından –ki bu güzel bacaklar iri parlak tüylerle başlayıp yere yaklaştıkça incelirler– iri parlak gözlerinden, muhteşem kuyruğundan ve orantılı harika başından elbette kaynaklanmaz. Tilki tuzak kurmayı becerebilir, ama onu da zekâ ile yapmaz, alışkanlıkla yapar. Atalarından böyle öğrenmekle tilkinin tuzağı oturaklı, asla sapmaz ve mutlaka istediği şeyi elde eden bir tuzaktır. Ama bu tuzak, gerçekte tilkinin çirkinliğini hemen gösterebilir, zira kişiyi arkadan vurmak, sözgelimi bir tavşanı uykuda avlamak, sincabı karnı aç alıkoymak gibi şerefsizce hareketlere dayanır. Böylece –işte bu tür bir çirkinliğin sonucu– tilkinin kendisine de saygısı yoktur.

Kurt

Ama, kurda çirkin denemez. Kurt saldırgan bir hayvan olup tuzak kurmayı hem bilemez hem buna ihtiyaç da duymaz. Yine de kurdun da zeki bir hayvan olduğu söylenemez. Zira zekâdan nasibini almış olsaydı, düşmanlarını ya da öldürmek istediği kimseleri kendi canını da gözeterek seçmiş olurdu. Ama seçmez. Kurdun zarif, ince uzun ayaklarında her vakit bir yerlere gitmek, bir yerlere koşmak arzusu vardır ki bu da onu göçebe kimselere benzetir. Ne ki, kurdun göçebe bir kimse olduğu da yine söylenemez. Çünkü bir yerden bir yere göçmekle başlı başına bir tasarı söz konusu olur. Kurdun tasarısı karnını doyurmaktan başka nedir? Bana göre, ki ömrümde kurdu görmüşlüğüm çoktur, bu yabanıl hayvanı başka dört ayaklılardan ayıran en belirgin şey, bunun boynudur. Başına ve göğsüne bakıldıkta, ki bedeni de ince sayılmalıdır, bu boyun epey kalındır ve boğazı da dev bir boruyu andırmakla denebilir ki kurt bu boğazı bağıra bağıra açmış, beslemiş, büyütmüştür. Bu hayvan, iyi bir özellik sayılmak gerekir ki, kötüdür. Çünkü kötülük hiç değilse iyinin karşıtıdır ve en eski vakitlerden beri içimizde var olan bir şeydir. Yani bizim bir parçamız olmakla her şeyin içinde kötülük vardır.

Böylece kurt bir şeye gözünü dikti mi başka bir nesneye bakmaz. Onu kötü yapan davranışları olup onun içindeki kadar kötülük her şeyde bulunur. Ama onda fazladan hassas bir kulak, baş belası bir sezgi gücü ve keskin gözler bulunmakla bunu da böyle her yerde anlatırlar.

Kedi

Peygamber Efendimizin övgüsünü kazanmış olmakla kedi nam yaratık, gerçi tilki gibi çıkarcıdır, ama güzel-

dir. Demiştik ki, tilki, çirkin bir çıkarcıdır. İşte kedi de güzel bir çıkarcı olup sevilmeye layık bir hayvandır. Bu küçük hayvanın birbirinden renkli ve parlak tüyleri bulunur, bacakları kısa, başı iri bir elma büyüklüğündedir. Gözleri parlak birer küçük top olup yuvalarında dönüp dururlar. Bu şirin hayvana kim kıyabilir? Yine de zamanın birinde şöyle bir hikâye dinlemiştim: Yalansa, ben o yalancının elçisiyim. Doğruysa da kediye bu akıbeti reva görenlerin Allah bin türlü belasını versin ve bu kişiler cennetlik de olsalar, bin kere cennetin kapısına gelsinler de Allah onları bin kere kızılcık sopasıyla kovalasın. Adını sevdiğim Muhammed de onları ümmetinden kılıçla ayırsın. Efendim, bir zamanlar eli kanlı bir hükümdar varmış. Bağdat şehrinin bu güçlü, görkemli, ancak gözü dönmüş hükümdarı, bir gece gözdelerinden biri hakkında koyu mu koyu bir iftira işitmiş. Yukarıda Allah var, kadının hiçbir günahı olmamakla temiz pak bir hatuncukmuş bu. Güya, efendiler, bu kadın, hükümdarın kendisini yatağına almadığı günler, sarayın zifiri karanlık, izbe odalarına inerek –yüzlerce basamakla inilirmiş bu izbeye– orada genç askerlerden mürekkep küçük bir bölüğü besler, bu sapkın odada bunlar gününü gün, gecesini gece ederlermiş. Hani, tam anlamıyla şöyle bir şeymiş: Bu gecelerde, kadın bir tüy parçası gibi bu odanın içinde uçuşarak. Yere hafifçe inecek olsun, her seferinde bir askerin dudaklarına konar, bu askerler de dillerini çıkararak kadının memelerini, kalçalarını, fercini ağızlarının suyu akarak yalarlarmış. Öyle ki, sabaha karşı herkesin çırılçıplak uyuyakaldığı bu oda adeta dil, ter ve göbek kokusuyla dolup taşar, bu azgın kokudur, basamakları tırmanarak saraya yayılır da, yine de kimse ne olduğunu, bu acayip kokunun nereden geldiğini anlayamazmış. Neyse, gel zaman git zaman bu iftirayı süsleyip püsleyip hükümdara anlatmışlar. Hükümdar küplere binerek ka-

dını huzuruna çağırmış ve bu iftirayı sormuş. Kadın, — İftiradır, demekle yetinmiş. Ama tam o sırada garip bir olay yaşanmış. Birden bir kedi peyda olarak bu kedi kadının yanına gelmiş, kadın hükümdarın huzurunda kıpırdamaktan bile korktuğu için kediye bakmakla yetinmiş. Kedi de kadının eteğinin altına girerek budur demekle bacaklarını yalamaya başlamış. Olanları herkes hayretle izliyormuş. Ama iftiracı boş durmamış: — Efendimiz, demiş hemen, bu sapık kadının ettiğini gördünüz mü? Demek askerler yetmemiş, kedilerle de günaha girmekle kedidir, dayanamayıp aynı haltı burada da etti. Sözü uzatmamak gerek; kediyi kadınla birlikte bir sırığa bağlayarak yakmışlar. Velhasıl ikisine de haksızlık edilmekle asıl büyük felaket kedinin yakılması olmuş. Zira kedi sevgili bir hayvandır ve aslına bakılırsa onun bu hareketi kadını aklamaktan başka bir amaç taşımaz. Güzel bir çıkarcı olmakla kimseye eyvallah etmez kedi. Zorunlu halde belki kuşları öldürür, suratsız fareleri yakalamakta usta olup bunun dışında önüne konanı yer, yiyip içmeye rızkı olmazsa da kıvrılıp uyur.

Köpek

Köpek, dört ayaklılar içinde, saydığım bütün o vasıfları, çirkinlik vasfıyla kötülüğü ve kediye vasfettiğim başka güzellikleri barındırmaz. Zira ona çirkin denemez, ki bu onun içinde yoktur. Kötülük edemez, çünkü rızkını tatlılıkla kazanır. Buna karşılık, ister istemez, iyi huylulukla başı belaya girdiği olur. Böylece köpeklerin burnu büyüklerden dayak yediği az mı olmuştur? Allah onların da belasını versin. Şöyle ki, iyi huylu ve yardımsever olanlarımızın haksızlığa uğradığı az görülmemiştir. Vaktiyle Beşir nam bir köle getirmişler. Köleler içinde bir yatak bir de tas verip işe koşmuşlar. Öbür köleler ikide

bir isyan etmekte, efendilerine karşı gelmekte, işleri savsaklamakta, kavga dövüş itişip durmakta iken, Beşir, bir yandan kaderine lanet okuyarak kederlenip bir yandan da verilen işleri sakin bir biçimde görüyormuş. Ki bütün bu huysuzluğun bana kazandıracağı nedir, daha çok dayakla daha az yemek, öyleyse ne diye isyan edeceğim, diye düşünüyormuş. Ama, bu onun durumunu daha da kötü yapmış: Efendiler, bu herif nasıl olsa verdiğimiz işleri kusursuz, sessizce yapar, öbür meymenetsizlerle uğraşacağımıza buna daha çok iş verelim, diyerek Beşir'i berbat etmişler. Köleler de, bu şerefsiz efendilere yağcılık ettikçe tasındaki çorbası bile günahtır, diyerek ona etmedik işkence bırakmamışlar. Aslına bakılırsa, köpekler içlerinde iki kişi taşırlar. Birini dost beller, öbürünü hakaret nesnesi olarak kullanırız. Ki ben ikisinin de köpekleri zerre kadar ilgilendirmediğini bilirim.

36

İşler karışıyor

Alaaddin bana bunları uzun uzun anlattıkta elbette dört ayaklılarla ilgili daha başka şeyler de söyledi. Hele tanıdığı bir tilkinin şu zavallı Alaaddin'e oynadığı türlü çeşitli oyunlar vardı ki, sormayın gitsin. Bu tilki bir zaman Alaaddin'le iyice ahbap olarak yüzsüzlüğü ele almış ve garibana da etmediğini bırakmamış. Sözgelimi, bir gece uyuduğu dama gizlice girerek Alaaddin'i bir kolundan yemeye bile başlamış. Sanırsın demek istemiş ki, sen misin bunca yoksul olup da bana bir kıymık olsun vermeyen. Zavallı Alaaddin, onca ağır uykusundan zorlukla uyanmasa, o bitli, herifi yiyip bitirecekmiş. — Ben böyle, ey efendim, canımın acısıyla uyanıp da fizahlanınca, ulan mendebur, cenabet pislik, diye öyle bir bağırmışım ki, konu komşu yerinden uğrayıp yanıma koştular, dedi Alaaddin. Ama, anlat anlatabilirsen. — Karakura görmüşsün be miskin, zaten sana bir haller oldu, gel hekime gidelim de ya o bir çare bulsun ya da aklını başına toplayıp bizi de berbat etme, demekle beni yine bir kenara atıp gittiler. Ama, ben de anladım ki dört ayaklı olmakla bu pire torbalarının demek ki bir bildiği var. Bir zaman sonra ben de onlara hürmet eder oldum, sevmek ne kelime, bir tilki çıksın da öl desin, diye ne bileyim, yollarını gözlemeye başladım.

Bu sırada tayfalarla deniz erleri harıl harıl çalışıyorlardı. O kadar yol gelmiştik ki, ben artık zaten geri dönmek imkânsızdır, diye düşünerek okyanusun bu gidişle herhalde sonunu bulacağız, diye geçiriyordum içimden. Cüce de Tas'ı omzuna almış, kırk yıllık tayfalar gibi sağa sola koşturuyor, ortalıkta bağırıp çağırarak güya millete iş buyuruyordu. Bir zaman sonra –bu sırada Alaaddin, anlatacaklarını bitirmiş, eski sessizliğine gömülmüştü. Hatta, güvertede ses azıcık kesilince, ansızın, sanırsın beni hiç tanımıyor, yine başını önüne eğdi, dört ayak üzerinde yürüyerek usul usul uzaklaştı. Öyle ustaca yürüyordu ki, yaşını başını almış bitkin köpekler gibi görünüyordu– paşanın güverteye ineceğini söylediler. Söyleyince sesler, bağırışlar kesildi, leventler de bir bir toplanmaya başladı. Böylece akşam olmak üzereydi. Gemi kararmaya durunca fanuslar yakıldı, bir ara tayfalardan birinin eşekler gibi geğirdiği duyuldu.

Sonra paşa çıkıp güverteye geldi, toplananların önünde durmadı, sanırsın acelesi var; kalfasına bir şeyler söyleyerek Kalfa da ansızın ödü kopmuş gibi pıstı, bu herif kaplumbağalar gibi şimdi taş kesilecek demeye kalmadan, — Vaziyet alın pehlivanlarım, diye bağırdı. Meğer bu, teftişin sona erdiğini gösterirmiş; ama millet çil yavrusu gibi dağılmayıp her biri bir köşede hazırlık görmeye başladı. Paşa oradan daha ayrılmamıştı. Bu görkemli padişah, derken efendim, ansızın bana dönerek öyle bir baktı ki, ben bunun kıpkırmızı gözlerini görmekle, işte artık iflah olunmaz, diye korktum. Beni hemen yanlarına çağırdılar, bir köşeden de Ümmik'le Tas'ı bulup getirdiler, biz böylece paşanın karşısına çıkarılmış olduk. Tir tir titrediğimizi görünce –geri zekâlı Ümmik de ne kadar feci bir halde olduğumuzu anlamıştı– paşa kaşlarını çatarak, — Kalfam sizin halinizi bana anlattı, dedi, ama bizim denizde kendi kanunlarımız vardır ve bundan iki

elimiz kanda olsun dönemeyiz. Zira sizi ne taşıyacak gücümüz ne de keyfimiz var. Gelin biz sizi sağlam bir kayıkla gönderelim. Becerikli iseniz bir kara parçası bulur tırmanırsınız, yok Allah başınızı götünüzü delip bıraktıysa denizde yem olursunuz. Olur mu? Daha ben ne diyeyim, cezanızı da böylece Allah versin.

Bu acayip paşanın görünüşü tam olarak şöyleydi: Bir kere herif rahat yetmiş yaşında vardı ve sesi sanırsın yüzlerce yıl önce söylemiş de bize ancak ulaşıyor gibiydi. Bana göre, görmüş geçirmişlerin sesi böyledir ki uzaklardan gelmekle kalmaz. Böyle bir adamın sesi, geçmiş yılların, mesela yüz, iki yüz sene öncesinin kendisidir. Yani burada zaman konuşmaktadır. Hatta yalnızca zaman da değil, bu ses, diyelim, deniz paşası, bahriye seraskeri, diye bir şey var. Bir ulu mertebe, bir böyle nişan var. Aslına bakılacak olursa, böyle bir gemide deniz erleri ile tayfalara hükmeden bu nişandır ki işte konuşan odur. Yüzlerce yıllık bu nişan, kişi tanımaz. Sözgelimi bu kaftanı sırtına geçirdiği zaman, Mustafa Bey, artık Mustafa Bey olmayıp hem zamanın hem de bu mertebenin kendisidir. İşte ses de o zamanla o mertebenin sesidir. Böylece karşımızda bize benzer bir insan yoktur ki ona ne karşılık vereceksin. Paşanın başında Tas'ın dört katı büyüklüğünde bir kavuk vardı. Yüzü denizin tuzunu yiyerek hem kızarmış hem de davul gibi gerilerek çizgiler derin değildi. Gözleri ise neredeyse görünmüyordu. Hem bu gözler de paşanın uzun, ak kaşlarının altında kalmakla yine de kırmızı kırmızı, birer fanus gibi ışık saçıyordu. Bunun altında birbirine karışmış saç ve sakal vardı ki bunlar da herifin ağzını görünmez kılmıştı. Sonra paşa sırtına yakasız beyaz bir gömlek geçirip kaftanıyla ucu kıvrık pabuçlarını giymişti ki, serasker sanırsın bedensiz olmakla bu kaftanla gömlek, bu pabuçla kahverengi pantolon onun esas bedeni idiler.

— Efendim, dedim, halimiz ortada, boynumuz da kıldan ince. Ama gelin bizi denize bırakmak yerine hançerle doğrayın ki biz bu karanlık suda şimdi ne yaparız? Ben bunu söyleyince, cüce azıcık eğilerek, yalnızca benim duyacağım bir sesle, — Ağabey etme, bıraksınlar, belki kurtuluruz, dedi. Ben tam, — Sus ulan... diye başlamıştım ki paşa son sözünü söyledi: — Tamam, bunları böylece halledin, işimiz çok, ama yanlarına biraz erzak verin ki karınlarını hiç değilse doyurabilsinler.

Deyince Kalfa sağlam kolumdan beni tutarak, bir eliyle de cüceyi sürükleyerek bizi yine zindana atmak üzere indirmeye başladı.

Ama tam o sırada bir bağırışma oldu. Yukarıdan bir ses gelip gemide bir çatırtı koptu, erler ve tayfalar sağa sola kaçıştı. Paşa da kaftanını toplayarak üstünden attı. Bu kaftan, efendime söyleyeyim, o sırada havada bir devasa kuzgun gibi uçarak gelip Ümmik'in üstüne düştü. Cüce, neye uğradığını şaşırmış bir halde, ki bir canlı kaftan olarak nereye sığınacağını bilmeden, — Etmeyin, etmeyin, merhamet, diye bağırdı. Tas da yine kaftanın altında olmakla bir fare gibi ciyaklıyordu.

Paşadır, kaftanını atınca, sanırsın buna birisi tuhaf bir iksir üfleyerek, herif birden yirmilik bir delikanlı oldu, kılıcını çekti, leventlere emirler yağdırmaya başladı. Gemi sallanıyor, topların üstünden örtüler kaldırılmakla demirden toplar güverteyi ezerek yuvarlanıyordu. Ortalık bir anda ana-baba gününe dönmüştü.

Derken efendim, Kalfa bana kocaman bir kılıç verdi, — Al şunu uğursuz, dedi, saldırıya uğradık, iyisi mi canını kurtar.

Karanlığın içinde yeni, kocaman bir başka karanlık belirmişti. Bu karanlık, bu biçimsiz fil, hızla üstümüze doğru geliyordu. Paşanın emriyle fanuslar söndürüldü, ortalık iyice sis bastırmakla erler ve tayfalar, paşa ve kal-

fa, hançer ve kılıçlar, top ve gülleler birer gölge olup. Bu gölge etrafımızda kendi kendine kaynayan, yükselip alçalan, daralıp genişleyen bir kazan gibi fokurtular çıkarmaya başlamıştı. İşte tam o sırada korkunç ne kelime, bin kere korkunç bir gürültü koptu. Ortalık barut kokusuyla öyle bir aydınlandı ki, efendim, böylece bir koku da bir zaman gelip ortalığı aydınlatabilir. Ben önce bir deprem oldu zannıyla yerle bir oldum. Güvertede yuvarlanmakla elimdeki kılıç az kalsın götüme giriyordu. Zaten, tutunacak olsam nereye tutunayım? Tek kolumla bir ağaç gövdeye sarılıp başımı koynuma gömdüm. Üstüme basarak, başımdan deniz erleri geçiyordu. Bu erlerdi ki, öküzler gibi böğürerek, sanırsın bunlar iyi talim etmiş birer böğürme ustasıydılar. İşte böylece, gömülüp kaldığım köşede aklıma Tas ile Ümmik geldi, — Ümmik, diye bağırdım.

Ses çıkmadı. Çıkmayınca Cüce ile Tas'ın az ileride, yine kaftanın altında cansız yattıklarını gördüm. Aman bunlara bir şey olmasın, diye korktuğumdan –çünkü şu hayatta onlardan başka kimim kalmıştı– gidip hiç değilse cesetlerini kurtarayım, dedim. Güçlükle doğruldum. Kalabalık, neredeyse tek bir vücut olmuş, kendi kendini yemeye başlamıştı. Ümmik'le Tas'ın altında yattıkları kaftan bir köşede pestil gibi dağılmış duruyordu. Bu pestil yine de çok uzak değildi bana, ama yanına nasıl varacaksın? Bir adım attım, atınca karanlığın içinden bir gözdür, fırlayarak kucağıma düştü ki nasıl acıyla bakıyordu. Allahım, diye geçirdim içimden, senin kıyametinden şikâyetçi olacak değiliz. Gözü, yazıktır daha fazla ezilmesin, diyerek deniz tarafına fırlattım, sonra sürünerek kaftanın yanına vardım. Paşanın kaftanı kanlar içindeydi, öyle ki, kanla ağırlaşarak sızmaya başlamıştı. Uzanıp ben bu kan örtüsünü kaldırdım ki ne göreyim? Benim zavallı Ümmik'im parça parça dilinmekle tanın-

maz bir halde, bir et yığını, bir kucak kan oluvermiş. Ne yazık ki, oturup ağlayacak zaman değildir, diyerek cesedin üstünü yine örttüm, onu tutup sürükleyerek ayakaltından kaldırdım ve kılıcımı kavrayıp bismillah diyerek kalabalığın içine daldım.

Askerler birbirlerini boğazlayarak hepsinden öyle çok kan fışkırıyordu ki, bu kan yağmur olup üstümüze yağıyordu. Daha kimseyi kesmişliğim yoktu, kimsenin kılıcı ile doğranmışlığım da bulunmuyordu ama kanla kızararak rüyamda görüp durduğum cellada benzemiştim.

Ölüm zamanı geldi, Allah'a varılacak gün olup kelime-i şahadet getirmeli, dedim içimden. Deyince de kılıcımı tartarak başladım. Ancak bu güç, ey güzel efendim, bana nereden geldi, ben böyle gözü dönmüş bir kılıç eri olmayı ne vakit öğrendim de burada kendimde bu acayip cesareti buldum?

Zira babam bana ticaretin inceliklerini, kervan yollarını ve bu kervanlarla İstanbul'a gelen insanların acayip dillerini, bunların getirdikleri mallarla görülecek işleri, paranın sihrini, büyülü kitaplarla zehirli hançerleri, şeffaf kumaşlarla bunların altında kıvrımlanan kadınların birbirinden leziz bedenlerini ve bu bedenlerin insanı zehirleyen kokusunu öğretmişti. Annemden de ağaç kabuklarından yapılmış tütsüleri, Kavuklu'nun konuştuğu tuhaf dili, çuvaldız ile örülmüş yağmurlukları, solucanların türlerini, birbirinden nefis yemeklerin nasıl yapıldığını –sözgelimi kaymaklı mantarı ve patates tatlısını– öğrenmiş olmakla yine de belki biraz at binmişliğim vardı. Ama, Allah şahidim olsun, böyle bir kılıcı hele böyle bir gözü dönmüş kalabalığın içinde elime almışlığım yoktu. Öyleyse, işte ben bu güvertede olsa olsa yarım bir süvari olabilirdim ki, bilseniz bir yarım süvari kimi zaman nasıl acz içinde kalabiliyor.[14]

Öyleyse böyle bir atlı ne yapsın? Sözgelimi, kolu

mu var da kılıcını havaya kaldırmakla düşmana meydanı dar etsin? Ayağı mı var da bu ayakla atını mahmuzlayarak kâfirin üstüne sürsün? Böyle bir adam, doğrusunu söylemek gerekirse zavallıdır ve kendi kendine acımakla kendini savaşın kalabalığına bırakmaktan başka da yapacağı bir şey yoktur. Yine de, benim gibi bir yarım süvari de –ki hayatımda böyle bir deniz savaşına katılmak şöyle dursun, bir sandala bile binmişliğim yoktu, bu nedenle güverteye çıktığım vakit nereye kusayım diye kadanalar gibi yeri göğü topuklamıştım– Allah tarafından gücü yerine gelmekle savaş meydanlarında türlü yararlılıklar gösterebiliyor.

Zavallı Ümmik'in –Allah ona gani gani rahmet eylesin– cesedini bir köşeye çektikten sonra, işte efendim, kılıcımı sağlam kolumda tartarak, yüzümü ıslatan o sıcak kan yağmuruna da aldırmadan başladım düşmanı bizimkinden ayırt etmeye. Gerçi karanlıkta göz gözü görmüyor. Görmeyince kim dost kim düşman, nereden bileceksin? Gözüm hançerlerle kılıçların ışıltısına alışınca, paşanın gemisini basan haydutların bellerine birer kara uçkur bağladıklarını fark ettim. Bu uçkurlar bu korsan bozuntularının önünde birer yarasa gibi parlayıp sönmekle onları ele veriyor, kimisi çözülerek bu herifler de kendi uçkurlarına basmakla dengelerini yitirip. Böylece canlarını kurtarmaya da mecalleri kalmayarak ölüyorlardı. Ben de sırtımı sağlam bir karanlığa verip. Önüme düşen bu korsanları sırtlarından delikler açmak suretiyle gidermeye başladım. Öyleydi ki, kimisi bir kılıç darbesiyle ölmeyip hemen arkasını dönerek. Korkunç, kara, kırmızı gözleri, dişsiz, kan içmiş ağızlarıyla bana bakıyor, sanırsın yara almamış, sanırsın işi çoktan bitmeyerek dövüşe daha yeni başlıyor; Allahım bu kâfir sürüsü bu cesareti, bu gücü nereden buluyor, böylece dinç, gözü kararmış bir halde üstüme yeniden varıyorlardı. Ama, bununla

canlarını kurtaramıyorlardı elbette. Kılıcımı kaldırıp göğsüme yaslayınca. Bu kişi sanırsın şuurunu bütünüyle yitirmiştir. Kılıcın göğsüne gireceğini ve sırtından çıkacağını bile bile bana yaklaşmaya devam ediyorlardı.

Bana göre, bu korsanlar zaten ölüydüler.

Gemimize –işte böylece, sevgili efendim, beni denize bırakmaya ve köpekbalıklarına yem etmeye hazırlanan bu gemiye, bizim gemimizdir, demekle şu korsan bozuntuları ile girişilen savaş beni nasıl da vatansever bir kişi kılmıştı– rastladıkları vakit kırk yıllık uykularından uyanarak kılıçlarını çekmişlerdi. Ki denizler hakkında hemen hemen hiçbir şey bilmesem de korsanlar üzerine çok şey işitmiştim. Korsan milletinin karaya ayak basmadığını, okyanusta amaçsız dolaşmakla rastladığı gemileri yemek üzere yaratıldıklarını ve bunun da kötü yaradılışlı şeytanın bir marifeti olduğunu biliyordum. Böyle bir güruh zaten ölüdür, doğal olarak bunun öldürülmesi, bir bakıma, imkânsızdır. Bu nedenle, gerçi bizim erlerimizin hünerine diyecek yoktu, ama kara uçkurlu haydutlar da bitmek bilmiyordu. Denize atılan yine kertenkele gibi tırmanıp güverteye çıkıyor, ölenin yerine hemen arkasından bir yenisi peyda oluyordu.

Bir ara Kalfa'nın yine çalak bir tilki gibi düşmanın arasında savaştığını gördüm. Sanırsın kılıç bu yaşlı adamın elinde demirden bir sopa değil de, bir kızılcık, daha doğrusu bir kırbaç; Kalfa Efendi bütün sükûnetini, görmüş geçirmiş sevimli yaşlılığını bir yana koyarak önünde arkasında ne kadar kara uçkurlu varsa telef ediyordu. Kılıcını bir kez sallasın, üç haydudu yere sermekle. Gündüzün beni usul usul dinleyen bu adam ansızın, saldırı başlar başlamaz bir alıcı kuş oluvermişti. Derken efendim, sırtındaki bir herifi gözden kaçırmış olacak; korsanlardan biri Kalfa'ya yaklaşarak hançerini havaya kaldırdı. Ben bunu görünce, dur ben hayatta bir işe yarayarak Kalfamı

kurtarayım, dedim. De kendimi var gücümle kalabalığın ortasına attım. Atınca da boğazım yarılarak kalfama seslendim. Ama tam o sırada bir cesede bastım. Basınca yere yuvarlanarak feleğim şaştı. Meğer ayağımın altında karnı deşilerek bağırsakları alınmış biri vardı ki işte bu boş karna basınca dengemi yitirdim. Böyle olunca, Kalfa'yı öldürecek şerefsiz, sesime dönerek beni gördü. Ben o sırada acaba kimin karnıydı bu bastığım, diye dönüp bir an için cesedin yüzüne bakayım, dedim. Derken bir el beni ensemden tutarak kaldırdı. İşte o zaman kara uçkurlu iblisle burun buruna geldim ki adam çürük peynirden daha fena kokuyordu. Ağzında diş kalmamakla herif sanırsın az önce öldürdüğü erlerden birini yemiş; boğazından, dişlerinin arasından kan geliyor, çenesinden et parçaları sarkıyordu. Salavat getirerek pıstım. Herif de hançerini kaldırarak bana önce, acaba bunu yesem mi, diye baktı, sonra hançerini boynuma dayayarak başımı kesmeye karar verdi.

Tam o sırada iblisin ağzındaki kan çoğaldı ve bir kan çağlayanına dönüştü. Herifin gözlerinin feri düşmekle hançer de elinde canını yitirdi. Ben de, o gücünü ansızın yitirdiği için yere düştüm, başımı kaldırınca Kalfa'yı gördüm. Kılıcını cesedin sırtından çıkarmaya çalışıyordu.

Doğrulup yine köşeme döneyim dedim. Ama, kan yağmuru ile birlikte sanırsın bir de haydut yağmuru başlamış; sığınacak tek bir köşe kalmamıştı. Yine o sırada paşayı kan ter içinde dövüşürken gördüm. Öyle zor durumdaydı ki, haydutları gerçi aralıksız telef ediyor, ama çevresi iyice sarılmış olduğundan yakasını kurtaramıyordu. Hemen yanına koştum ve kara suratlı köpekleri sırtlarından bir bir delmeye başladım. Allah bana nasıl bir cesaret, nasıl bir azim verdiyse, gözünün yaşına bakmadan korsanları yere yıkıyor, doğrusu yaptığım işten de büyük keyif alıyordum.

Bana yaşamımın bu gençlik çağını asıl şimdi yaşıyormuşum gibi geliyordu. Öldürmekten aldığım hazzı öyleyse şimdi nasıl anlatayım? Bu haz, bu ölümsüzlük duygusu, bu sınırsız ve korkusuz güç, dünyanın aslında tek bir beden, ölümden sonrasının da dahil olduğu yekpare bir zaman olduğunu gösteriyordu. Öyleydi ki, aslında onları bir bir öldürmekle, sanırsın başka birini, bir düşmanı değil de, kendi eksik, silik yanımı öldürüyordum. Çevremi temizliyor, kendime soluk alabileceğim, yeni, hiç değilse gövermiş bir solukla yürüyebileceğim bir yol açıyordum. Böylece, bu yazdıklarımı okuyacaklara şunu söylemek isterim ki, bir dövüşün asla kötü bir yanı yoktur. Hele hele, böyle boğaz boğaza bir kavganın tadı dünyada başka hiçbir şeyde bulunmaz ve bu ancak burada, ki böyle kan içinde bir güvertede anlaşılabilir. Yani kasvet barındırmaz, üzüntüye yol açacak bir haksızlık ya da çirkinlik bilmez. Doğal olarak, kavga, bir de böyle bir cenk, iki kişi arasında gerçekleşebilecek en yalansız ve çıkarsız bir konuşma olmakla ben de bundan daha gerçek bir şey bilmiyorum.

Kaldı ki, daha önce de söylediğim gibi, cenk, bizi gençlik günlerimize götüren, genç isek onu doğru dürüst hissedebilmemizi sağlayan bir şeydir ki, böyle bir cenge girmemiş kişiyi gençliğini hiç yaşamamış saysak yeridir.

O sırada, ben gerçi herifleri gidererek yok ettim ama, paşa da ağır bir yara almakla yere yığıldı. Eğilip onu dikkatle tuttum, ensesinden kavrayarak rahat bir nefes almasını sağladım. Paşa yorgun gözleriyle bana baktı, biraz gülümsedi ve, — Allah senden razı olsun, dedi, Allah sevdiklerine kavuştursun, yiğit bir çocukmuşsun.

Sonra da kelime-i şahadet kılarak yok olup gitti. Sanırsın gemi bu felaketten kurtulacak; ben paşanın cesedine zeval gelmesin, diye düşünerek onu tutup ambara götürmeye karar verdim. Böylece, ağırlaşan bedeni güç-

lükle sürüklemeye başladım. Ayaklarımın altında başlar eziliyor, ters dönmüş, yerinden uğramış kollar ve bacaklar ipsiz kuklalar gibi yerde yatmakla pek perişan görünüyordu. Kan ve haydut yağmuru devam ediyordu. Güvertede ayakta durabilmek mucize sayılırdı, kan yeri kayganlaştırmış, fırlayan gözler birer tuzak gibi ayakaltına saçılmıştı.

Paşayı sürüklerken, bu ne güzel bayramdır, bu ne hoş muhabbetir, diye mırıldanıyor, bir yandan da geride öksüz bucaksız kalmış annemi düşünüyordum. Onu düşününce, işte tam o sırada paşayı benim Kavuklu'ya benzetmekle, ulan, annemin güzel hatırası işte böyle bir kukla idi, dedim içimden. Mağarada bulduğum sakal tanesi ile koynumda taşıdığım kolumu, bu kolun ucunda sakladığım yüzüğü de hatırladım. Öyle ki, belki aklımı yitiriyordum; zira bunları hatırlayınca paşayı bir an için bırakıp üstümü yokladım: Sakal tanesi cebimde, kolum da koynumda duruyordu. Şükürler olsun ey efendim, diyerek yeniden işime döndüm. Paşayı böylece zaten basamakların başına dek sürüklemiştim. Orada dengemi kaybedince cesetle birlikte yuvarlandım ve kendimden geçtim.

Burada, celladımı yeniden gördüm. Bu talihsiz cinin bana neden musallat olduğunu düşünerek tutup onu seyretmeye başladım. Herhalde bu bir tayf olup beni peşimden tutarak izliyordu. Yine her yanı kan içinde olmakla onu ilk kez benim bir suretim olarak gördüm. Daha doğrusu benim kederli kaderimden bir parça imiş. Öyle ki, saçsız başı, dövülmekten şişmiş göğsü ve güneşte kömürleşmiş sırtıyla celladımdı, bir yandan böğürerek ağlıyor, bir yandan da kendisini yine o köy meydanında, ki bir kez daha yakmak üzere toplanmış köylüden kaçıyordu. Allah'ın zulmedenlerin yanında olduğu (tövbe diyerek) nerede görülmüş? Elbet celladın yanında olmayacak. Ama, biz bir avuç aciz kul olarak böylece durup

durup kararsız kalırız ki, öyleyse kimin mağdur, kimin zalim olduğu nasıl bilinsin? İşte eski bir cellat –ki emir uşağı olmakla ne yapsın?– çevresinde ateşler yakılarak öldürülüyor. Herif aç açık zeveban olmakla gözyaşları içinde. Doğrusu, irade sahibi kişilerin zulmü meslek edinmeyi canları pahasına reddetmeleri gerek. Ama, ben de yarım akıllı bir kişi olarak, efendim, zulüm bir kişi değildir ki bulunup yok edilsin, demekle. Öyle ise zulmeden kişiye yapılan zulüm de pekâlâ zulümdür ki aman ondan da uzak durulsun. Diye düşünerek. İşte celladı yine böylece bir zaman seyrettim.

Seyredince de, kin efendim, ölenle ölmez, öyleyse bu herifin kini acaba şimdi nerelerdedir, diye düşünürken usul usul uyandım. Uyanınca, ki paşanın cesedi hâlâ üstümde durmakla boynundan koyu bir kan sızıyor, bu kan çenemden akarak koynuma doluyordu. Hemen doğrulup paşayı karanlık odalardan birine götürdüm, üstünü de bir çulla örterek güzelce hayır dua okudum.

Güverteden korkunç sesler geliyor, gemi yükselip alçalıyor, fırtına çıkmış, bu fırtına, bu yağmur boğazlaşanların hızını kesmemiş, böylece her yandan yine oluk oluk kan akıyordu. Yeniden yukarı çıkmak istedim. Basamaklara yöneldim ki o sırada kesik bir başın sekerek aşağıya indiğini gördüm. Kâfirlerden birine ait bu başın alnı devasa bir hançerle parçalanmıştı. Gözleri hâlâ açık olmakla haydut bana delirmiş bir öfkeyle bakıyordu. İçimden bir acıma koptu, — Seni Allah affetsin, dedim. Baş, — Senin Allahın beni affetmez, benim Allahım da seni affetmeyecek, dedi.

Bunu duyunca öyle acayip bir korkuya kapıldım ki, sanırsın güverteye yetişmekle bu korkunç boğazlaşmayı tek başıma ben bitireceğim, koşarak yukarıya çıktım. Çıkınca, bir hançer, uçan bir hançer, boğazımı sıyırarak önümden geçti, geçip önce bir kâfiri, sonra bizim Müs-

lüman deniz erlerinden birini orta yerlerinden deşerek, her ikisini de kendi cennetlerine gönderdi.

Kılıcıma gözüm gibi bakıyordum, kılıcımsız ne yapardım. Bunu elimde yeniden tarttım, sonra önüme çıkan kâfirleri bir bir gidermeye başladım. Allah'ın bize sonsuz bir güveni vardır. Yeryüzünü adaletsiz kimselerden koruyacağımızı, inançsız, üstelik zalim olmakla şerefsiz günah erbabını yok edeceğimizi bilir, bu nedenle bizi yeryüzünde kendi sureti olarak görmekle bunu da böylece söyler. Bu, kolumuza güç, kalbimize ferahlık veren bir bilgi olmakla az şey midir?

Sanki yıllardır bu güvertede savaşıyordum. İlk cesetler, bana öyle geliyordu ki çürümeye, kokmaya başlamıştı. Havada ağır bir koku vardı. Neyse ki yağmur yüzümüze inmekle bizi temizlemeye başlamıştı. Kandır, döşemede akarak giderleri tıkayan et parçaları da olmasa bütünüyle denize akıp gidecekti.

Deniz erleri içinde, o da er sayılmak gerekirse, en şanslısı Alaaddin olmalıydı; dört ayakları ile ortalıkta dolanarak hayduttan kim varsa bunları tutup bacaklarından ısırıyordu. Zavallı kâfir, gördüğüne mi şaşırsın, bacak sızısıyla canı mı yansın bilmeyerek öyle kalakalınca. Bizimkiler de fırsattır diyerek bunların boyunlarını kesiyorlardı. Böylece ne Alaaddin'in başı belaya girmiş oluyor, leventlerin de işi kolaylaşıyordu.

Bu sırada, işte aynı hançer yine havaya gerilmiş bir ok gibi gözlerimin önünden geçerek kalabalığın arasına girdi. Girince, ben bunun bizi takip etmeye yeminli hançer olduğunu anladım. Bu Allah'ın belası bıçak, ortalıkta dolanıp önüne geleni öldürmeye başlamıştı. Kendi kendime, ulan, senin imanın yok mudur, sen ki ne mendebur şeysin, diye bir mırıldandım, sonra artık aklımı mı yitirdim nedir, — Ulan kitapsız, diye bağırarak tutup hançeri belki yakalarım diye peşine düştüm. Ama, böyle bir han-

çer elbette akıl sahibidir ve kendine öğretilen –ki kim bilir kaç yüzyıldan bu yana öğreniyordu– şeyleri biriktirerek zamanla korkunç bir güce sahip olur. Kısacası, bunun bizden daha zeki olacağı muhakkak. Benim kendisini izlemeye başladığımı anlayınca, aradığını bulmuş oldu: Ve gözü dönmüş bir okyılanı gibi üstüme sıçradı. O sırada, ben ondan kaçmayı gerçi başararak kendimi yere attım ama, kâfir deryasıdır, dört yanımı sarmakla zaten başıma üşüştüler. Üşüşünce de hançer göz açıp kapayıncaya kadar bunlardan ikisini öldürüp. Haydutlar neye uğradıklarını şaşırdılar. Ama bu arada ben de bunların kılıçlarından yine nasibimi aldım. Sağ yanımdan kaburgalarıma doğru genişleyen müthiş bir ağrı hissettim. Kendimden geçmek üzereyken, kâfirlerden birinin, böğrüne giren hançeri yakaladığını ve onunla kanlar içinde boğuşmaya başladığını gördüm.

Sonra bir gümbürtü koptu. Geminin içinde bir şey patladı ya da tam ortamıza yıldırım düştü. Ne olduysa bunun hepimizi ansızın öldürdüğünü anladım. Bunu anlayacak kadar zamanım oldu. Zaten sonra bilincimi kaybettim.

37

Denizler ve deniz adamları üzerine

Hazreti Hızır, Allah ondan bir kere değil, binbir kere razı olsun, bizim, ki birazdan anlatacağım balinalar ve deniz adamları dışında hepimiz karada yaşayarak ömrümüzü burada geçiririz, yardımımıza koşacağı zaman, denizden gelir. Denizlerimizin güzel peygamberi Hızır'ı göremeyiz. Doğal olarak böyle görünmez bir bedenin –ki yüz de onun bir parçasıdır– salt bir amaç olduğu ortadadır. Hızır, niyet demektir. Ya da tersi; Hazreti Hızır dediğimiz zaman, gerçi onu bir kişi, bir beden gibi anlatmış oluruz ama böylece aslında bir ruhtan, bir niyetten söz ederiz. Hızır, iyi niyetten söz etme fırsatıdır ki bu da bizim varlığımızın yüzlerinden biridir. Hazreti Hızır'ı denizlerin iyi niyetine yormak gerekir. Zira o deniz ki asla yalnızca iyi niyetten ibaret değildir. Öyle ki, deniz insana benzer ve onda insana özgü her türlü özelliğe rastlamak mümkündür. Bir deniz, öyle zaman olur ki öfkeden kudurur da o vakit onun öfkesinin kim önüne geçebilir? Bu, zamanın ezelden beri biriktirerek beslendiği o acı kuvveti kendine yoldaş edinmiştir ki ölüm nedir bilmediği gibi, yenilgiden de anlamaz. Sözgelimi, dağları üfleyerek yurdundan eder ve kocamış ağaçları da, kökleri sanırsın yalnızca birer mısır püskülüdür, yerlerinden şöyle birer maydanoz yumağı gibi söküverir. Denizin öfkesinin ya-

nında gözü dönmüş hükümdarın öfkesi nedir ki; böyle bir hükümdar, yaygaracı çocuklara benzer. Aklı başında deniz ehlinin, ben denizi bilirim, ben denizi tanırım demekten sakınması gerekir. Böyle nice kişiler denizde yolunu yitirerek kayıplara karıştı. Bilinse, ne civan kişiler gidip de dönmedi. Oysa onlar yalnızca sığı biliyorlardı. Liman kentlerine yakın sularda kısacık gönül eğlendirmekten başka bir şey yapmamış, yol kesici, baş belası birkaç korsanı gidermekten ziyade iş görmemişlerdi. Hâşâ, deniz ehli paşaların yararlı işler yapmadıklarını söylemek dine sığmaz. Yine de, sözgelimi bir deniz savaşını kıyılara yakın sularda sürdürmek gerekir ki deniz adamları canlarını karaya atmakla haklıdırlar. Böylece bir gemi, dövüşten arta kalmış bir kişiye yurt olmaz. Bu nedenle İslam mülkünün hükümdarları savaşa girip çıkmış gemiyi iflah olmaz diyerek yok sayarlar. Sonra nice gemiler limanlara çekilerek ustalara teslim edilir. Deniz işlerini merak edenler bilsin ki, bir gemi savaştan sonra, ustalar marifetiyle tamir görmüş olsa da kaptanıderyalar bir daha bu gemiye kim bilir ne vakit yelken vururlar.

Bundan başka, denizin fırtınası da açıkta belli olur. Bir gemi, sığı geride bırakıp da denizin derin yerlerine vardığı zaman, fırtınadan kork. Zira fırtınada bir sığ gemisi üç sallanırsa, bir derin gemisi otuz sallanır ki bu bile az söylenmiştir. Usta gemicilerin hafif fırtınalarda gemilerini kurtardıkları görülmüş olmakla, gerçek bir deniz fırtınasından kurtulmanın olanağı yoktur. Ki fırtına, denizin, karnını doyurmak üzere ağzını açması anlamına gelir. Bu ağız öyle bir açılır ki, ortaya çeperleri sudan sonsuz bir kuyu çıkar. Bu kuyunun dibi yoktur ki insan çabucak ölsün. Gemi, kuyunun içine sonsuza dek düşer.

Yine de, başta da söylediğim gibi, deniz insana benzer ve o da bizim gibi, öfkeden ibaret değildir. Bir deniz, aynı zamanda, sevgi ehlidir. Kişiyi bir kıyıdan öbür kıyı-

ya taşımakla gocunmaz. Zira onu sırtında taşır. Böylece taşıdığı kişiye hem yoldaşlık hem de kulluk eder. Onun ayakları altında yeşil bir çuha olur. Onun önünde, yerlere kadar eğilmekle saygıda da kusur etmez.

Musa'nın önünde eğilen o değil miydi? Hem ne eğilmek, Musa, o sedef kılıcını kaldırdığı zaman, deniz kendi yekpare varlık olmaklığından vazgeçmemiş miydi? İkiye ayrılarak kendi yurdunu ona açmamış, deryayı ona kuru bir yol kılmamış mıydı? Yine sevgi yalnızca onun içinden taşmaz; içinden taşan sevginin içinden de yine başka sevgiler taşar. Böylece kendi göksel özelliklerini sonsuza dek denizdir, doğurup durur. Denizin doğurduklarından daha doğru ne vardır? Onun şefkati kıyıya taşar. Bereketi, bu kıyılardan balıkların fışkırmasına neden olur. Denize layık olanlardan deniz, çirkefe layık olanlardan çirkef beklenir. Onun gösterdiği şefkate açgözlülükle karşılık verilmez; kendini bilenler, ondan gelen balıkla karınlarını doyurdular ve balığın fazlasını yine suya bıraktılar.

Bundan başka, işte buraya yazıyorum ki bilmeyenler de benden duysun: Denizin bir de küsmesi vardır. Hak bilirlik karşısında kucağını sonsuzca açan bir denizin inkâr önünde küsmesinden daha hakça ne olabilir? Kişi, denizi inkâr etmemelidir. Hele balık toplayanlar, karınlarını bununla doyuranlar için böyle bir inkâr ne kötüdür. Üstelik, yalnızca balık sevenler değil, rüzgâr ehli için de bu böyledir. Denizin rüzgârına yalnızca yelkenini değil, kollarını da açacaksın. Ben aciz, nice deniz adamları gördüm ki onlar kendi kollarının, baldırlarının gücü karşısında rüzgârı hor gördüler de telef oldular. Zira bilmediler ki denizin yalnızca fırtınası değil, rüzgârsızlığı da felakettir ve kişi okyanusun ortasında rüzgârsız kalmayagörsün.

Vaktiyle, böyle bir okyanusun ortasında bir ticaret gemisi kalakalmış. Çünkü bu gemiyi yürüten tüccarın

burnu o kadar uzun, o kadar uzunmuş ki, herif burnunu kullanarak sanki gemisini bununla dümen ediyormuş. Varlık içinde yüzmekle, rüzgârı da, denizi de inkâr etmekle keyfine diyecek yokmuş. Ama bir vakit rüzgârı alamamış, yönünü de kaybettiğinden –zira burun tuz içinde kalıp koku alamaz olmuş– kürekçilerde de. derman kalmamış. Öyleyse ne yapsın, bir gün beklemiş, iki gün beklemiş, bu işleri bilenler okyanusun ortasında beklemekle üç gün içinde gemide hastalık çıkacağını da bilirler, adam böylece çaresiz kalakalmış.

Meğer gemide bu beladan kurtulmayı dileyip duran bir tayfa olup bu da az konuşur, kendi halinde, neredeyse gemide her işi görüp de yine kimsenin tanımadığı bir kişi imiş. Başını önüne eğip Allah'a dua eder, kendisini de, yoldaşlarını da bu zor durumdan kurtaracak bir hal çaresi isteyip dururmuş.

Gerçekten de o sıra bir şey olmuş. Okyanusun ortasında bunların karşısına bir kaya parçası çıkıvermiş. Efendiler, biz bu kayaya varalım, ne de olsa böyle bir karanlık denizde böyle bir ak kaya boşuna bulunmaz, ille biz burada yıkanıp karnımızı doyurur, karaya hasretimizi gidererek bir zaman kalırız, demişler. Zira *Okyanus*'ta[15] da belirtildiği üzere, suyun gerek üstünde ve gerek altında görevsiz ve yararsız hiçbir şey yaratılmamıştır. Tayfanın duaları kabul oldukta tüccar gemidekilerden üç kişiyi yanına çağırmış ve, — İnip şu gördüğünüz kayalığa gideceksiniz, demiş. Bakalım işe yarar bir şey, bir pınar, bir meyve ağacı bulunur mu? Adamlar hemen halatlardan sarkarak bir kayığa binmişler ve kayalığa vararak bunun üstüne çıkmışlar. Gerçi burada bir meyveye rastlamayarak canları pek sıkılmış ama hiç değilse bol bol içerek ferahlayacakları bir pınar bulmuşlar. Bu güzel, leziz su dışında da burası düz, çıplak bir kayalık imiş.

Böylece, deniz iman ehlini sever ve onlara deniz içre

böyle vahalar yaratır. Ki çöllerin de bu gibi kimselere vahalar yaratmaklığı ortadadır.

Allah, bütün bu üstün kişiliği denize vermekle insana az iyilik yapmadı, az kıymet bilmedi. O, mucize isteyenlere mucize kıldı. Gözleriyle görmeden inanmak istemeyenlere gözleriyle görecekleri nesneler yarattı. Bu nesneyi anlayıp inkâr etmemek de bize düştü. Sözgelimi bir balina, yeryüzünün en büyük hayvanı olmakla neden yalnızca bir balık olsun? Bir balina, Allah karşısında, işte bu anlattıklarımda da görülebileceği gibi, bir büyük kara parçasıdır ve büyük kıtalardan zamanında kopmakla okyanuslarda yüzmeye ve yeri geldiğinde deniz adamlarının kara hasretlerini gidermeye başlamıştır. Bu büyük kara parçası ki, denizlerde hüzünle yüzer ve dipte uzun boylu oyalandığı görülmemiştir.

Gezip görenlerin, dünyayı, denizleri, irili ufaklı kara parçalarıyla büyük kıtaları ve adaları iyi bilenlerin söyledikleri kadarıyla, Çin Denizi içerisinde Allah'ın mucizesi olmakla böyle devasa bir balina vardır. Bu balina, bir zaman çıplak bir kaya parçası gibi görünerek denizde dolanıp durmuş ve sonra sırtında pınarlar, meyve ağaçları peyda olmakla gerçek bir adaya dönüşmüş. Yine de gerçek bir ada gibi denizin bir yerine kök salmamış. Dolanıp durur, deniz adamlarıyla üstünde yaşayan hayvanlara rızk sağlarmış. Benim bu kutlu balinayı görme şansım olmadı. Ama çok balina görmekle defterimi okuyacaklara, bu cüz içinde Allah'ın bu güzel mucizesinden az da olsa söz etmek istedim: Bunların bedenleri ölçüsünde akılları vardır ve duyguları da ona göredir, sözgelimi yavrularını beslemek konusunda özen sahibidirler ve tıpkı bizim yaptığımız gibi onlar da yavrularına yedirecekleri besinleri saklamak, bu besinleri yaban balıklarından korumak alışkanlığına sahiptirler. Böylece deniz diplerinde dev mağaralar bulur, bu mağaraları kendilerine yuva ey-

leyerek orada yavrularını saklayıp büyütürler. Cahil okur gözünde canlandırsın: Bir balina, üç yüz kişilik bir gemi büyüklüğündedir ve boğazdan geçecek olsa, İstanbul su içinde kalarak tıkanır.

Denizler hakkında benim bilgim gerçi sınırlı ama bunlardan da ibaret değil. Özellikle Suriye denizleri üzerinde yol alırken ve o kıyılarda aç açık dolanır ve balıkçı kasabalarına sığınmakla halimiz perişan durumda iken, görüp işittiğim o ki, gerçekte denizler hakkında her şeyi bilmek olanaksız ki böyle bir kişi de dünyaya henüz gelmedi.

Seyahat edenlerin peygamberi İbn Battuta'dan karalara olduğu kadar denizlere de hükmeden İskender'e kadar kim geldi geçti ise, bilinsin ki, bunların hepsi denizler hakkında bilgi sahibi olmakla bilgileri yine sınırlı idi. Hatta, Nuh Nebi'nin bile, ki çevresinde bir zaman denizden başka bir şey kalmamıştı, denizi sonsuzca karanlık ve derin bir acayiplik olarak gördüğü ortadadır.

Denizden korku işte bu bilgisizliğe dayanır ve doğal olarak denebilir ki bu, yenemeyeceğimizi bildiğimiz korkulardandır.

Elbette, cesaretleriyle düşmanlarına olduğu kadar ölüme de meydan okuyan deniz adamlarının kıyıda, her seferinde birer kahraman olarak karşılanması boşuna değildir. Zira yola çıkmış ve karaya dönebilmişlerdir. Sonunda, yaşamımızın amacı budur: Yola çıkmak ve ne biçimde olursa olsun, geri dönebilmek.

38

Kıyıda uyanmak

Böylece, efendim, ben iyice yıkanarak neredeyse pamuktan bir herife dönüşmüşüm. Her yandan defne kokusu geliyor ki akıllara zarar. Artık bunca defnenin içinde uyur musun, yoksa gözlerini kapatıp kendini bir defne ağacı farz ederek öylece mayışıp kalır mısın. Pencereler açık. İçeriye denizden denizden yaz havası değil de, yazın kendisi doluyor. Kimi zaman, yaz, kendi kendine yaşayan bir varlık olup –iri bir üzüm tanesi nasıl civelekse öyle– karşımıza dikiliverir ve o vakit yapılması zorunlu şey de kadını sıcacık sarmak olacaktır. Kelime'yi yanıma çağırdım, başıma açılan onca beladan sonra nihayet şöyle güzelce sevişelim, dedim. Kadınım usulca yaklaştı, birer yelken bezi gibi şişen perdeleri birbirine bağladı ama pencereyi kapatmadı ki zaten burayı bunun için seviyorduk. Sevişme saklanamaz, saklansa zaten sevişme olmaktan çıkar. Sonra kucağıma oturarak beni öpmeye başladı. Çenemden başlıyor, ağzına aldığı her yerimi ısırarak sanırsın dudaklarımı bir türlü bulamıyor, böylece benimle uzun uzun oynuyordu. O sırada avludan Kelime'nin yine en az kendisi kadar güzel annesi seslendi. İncir ağacının altına bir kilim sermiş, yastıkları yerleştirmiş ve dev bir sini içerisindeki kahvaltımızı oraya çıkarmıştı. Kelime, hafifçe gülümseyerek beni yatağımdan çıkardı, ben de sa-

nırsın ona gönlümle ya da ellerimle değil de burnumla bağlanmışım; onun unutulmaz kokusunu içime çekerek kadınımın ardında bir peş oldum. Böylece avluya indik. Yaz bahçesi ışıltılar içindeydi, havaya temiz çarşafların, sağılmış sütün kokusu yayılmıştı. Biz burada diz dize oturmakla aman ne iyi edecektik. Sonunda bütün maceraların gayesi diz dize oturmak değilse nedir? Kelime bana bir bardak tarçınlı süt uzattı. Ben sütü ağzıma götürdüm; götürünce bir yudum güzelce içtim. Sonra tuhaf bir şey oldu. Başım korkunç bir biçimde ağrımaya başladı. Sanırsın birisi eline bir tokmak almış beni dövüyor. Gözlerim yuvalarının içinde kıvranarak gördüğüm tatlı bahçenin bir rüya olduğunu anladım. Üşüyordum.

Ama sonunda gözlerimi açmayı başardım. Ki gözlerimizin görevi budur; göz, bize kendi aczimizi göstermekten başka bir işe yaramaz. Ama bu aczi görebilmek ne büyük zenginlik ne büyük maharettir. Eskiler bunu anlayabilmek için nesiller feda etti ama sonunda görmeye başladı. İbnü'l-Heysem'in dediği gibi, gözler nesnelere değil, nesneler göze ışık verdi.

Verince, ben de Allahım ben bu acayip rüyalardan ne vakit kurtulacağım, diye düşündüm. Çoktan ölmüş olduğumu biliyordum. Ama öbür dünyaya bu kadar çabuk varacağımı, cennete bunca kısa sürede gireceğimi hiç düşünmemiştim. Gökyüzü açık, berrak, gözlerimin önünde uzanıyordu. Hemen yanımda bir çukur olmakla Ümmik de çok tuhaf kıyafetler giymiş, gözlerini de bana dikmiş sanırsın hayretle bakıyor, sevinçten ne diyeceğini bilemiyordu. Sonunda, — Ağabey uyan, dedi, amma uyudun ha. — Ne uyuması ulan, dedim, ne oluyor? — Ne olsun, dedi cüce, kurtulduk.

Doğrulup oturdum, gerçekten de kurtulmuş, fırtınadan, o cehennem gemisinden çıkıp cennet gibi bir adaya çıkmıştık. — Ümmik, dedim sevinçle, billahi senin ölünü

görmüştüm. Üstelik Tas'la birlikte parça parça olmuştun kardeşim. Bilsen o kadar kederlenmiştim ki. — Eyvallah Zeyrek Efendi, dedi Ümmik, bende ölecek göz var mı? Ama şimdi gel de biraz karnımızı doyuralım, şurada öyle cansız görünce ben de senin öldüğünü zannettim ama sonra uyuduğunu anladım. Bak hele neler yaptım.

Deyince dönüp baktım, cüce nereden bulduysa bulmuş, dev gibi bir oğlağı parçalayıp bir de ateş yakarak bunu çevirmişti. Gözlerime inanamayarak, işte cennet bu olacak, diye düşündüm. Birlikte ateşin başına geçtik. Oğlak nar gibi kızararak iştahımızı kabartmıştı. Cızırdayan yağ bize ninni gibi geliyor, hayatımızın en güzel yemeğini yemek için sabırsızlanıyorduk.

39

İşte cücenin öyküsü

Geçip oğlağın başına hemen oturduk. Ben o kadar uzun süre baygın yatmışım ki, akşam olmak üzereydi. Hava sıcak, deniz sakin –sanırsın dün geceki fırtına bu mendebur denizin başına hiç gelmemiş–, arkamızdaki orman hafif rüzgârla hışır hışırdı. Kuşlar ötüyordu. Ufuk güneşin kızıl dalgalarıyla rengârenkti. Nereden geldiğini anlayamadığım bir ses –bu belki bir kaplumbağanın sesiydi ya da bir kuşun, bilmiyordum– gup gup gup diye ötüp duruyordu. Derken, ormanın içinden yanımıza doğru zıplayarak gelen Tas'ı gördüm. Neşe içindeydi. Tüylerinin arasında kaybolmuş küçük elleriyle kocaman bir kestaneyi tutmuş ısırmaya çalışıyordu. Beni dirilmiş görünce sevinçten deliye döndü ve değerli kestanesini bir yana fırlatarak kucağıma zıpladı. Ama kestanenin ateşe doğru yuvarlandığını görünce dönüp onu kurtarmak istedi. İsteyince ateşe basmak zorunda kaldı ve yeniden kucağıma zıpladı ama kestanesini de kurtarmış oldu. Tas'ı uzun uzun öperek sevdim. Birden içime müthiş bir mutluluk ve huzur doldu.

Ümmik oğlağı çevirmeye devam ediyordu. Et öyle keyifle kızarmıştı ki, kabarıp yaprak yaprak açılan bir koca somun gibi döndükçe tütüyordu. Açlıktan ölmek üzereydim. Ayrıca ağrımayan, kırılıp tuzla buz olacakmış

gibi sızlamayan kemiğim kalmamıştı, her yanım yara bere içindeydi. Allahtan bu yaralar denizin tuzuyla biraz kavrularak kapanmıştı da yine ben bu yaralar eliyle ölmeyecektim. Derken, artık açlığa katlanabilecek gücüm kalmadığından, uzanıp oğlağın butlarından birini kopardım ve hemen yemeye başladım. O kadar lezzetliydi ki sanırsın Allah'ın bize bir armağanı olmakla bu oğlak tereyağı ile ovularak pişirilmişti. Her yanından yağlar damlıyor, közle kavrularak kızarmış etler insanın ağzında çıtırdıyordu. Böylece cüce de ete uzandı, birlikte hem karnımızı doyurduk hem de –ki merak içindeydim– Ümmik'in başından geçenler hakkında konuşmaya başladık.

Ümmik'tir, gemide, yani biz onca korsanın saldırısına uğradığımız zaman, üstüne ansızın bir kaftan düşünce, durumu yanlış anlayarak uzun süre şöyle düşünmüş –ki en doğrusu onun ağzından anlatmaktır–:

Paşa bizi gemiden atmakla, yani denizin ortasında çulsuz çaputsuz bırakmakla tehdit edince. Ben, baktım ki sen pısmış bekliyorsun ve senin aklınla gidersek canımızı kurtaramayacağız, düşündüm ki en doğrusu dövüşmektir. Bunun için de yapılacak şey eşit koşullarda konuşmak, yani paşaya da, onun yaverleriyle kalfalarına da ve bilcümle tayfalara da kafa tutmaktır. Ben de öyle yaptım ve, — Bana bak paşa, dedim. Biz efendi kimseleriz ve İstanbul'un kendi halinde esnafının çocukları olmakla yüzümüz aktır. Sana da durumumuzu açıkça anlattık, kabahatsiz olduğumuzu bin kere söyledik. Ama sen bizi aşağılamak istiyorsun ki bunun yerine dövüşerek ölmeyi tercih ederiz. İstersen ağabeyimle –burada açıkça seni işaret ettim çünkü sen benden daha güçlü olup o ihtiyara karşı benden daha iyi dövüşebilirdin– kavgaya tutuş. Elbette senin burada sayısız adamın var. Ben tek tek dövüştüklerinde ağabeyimin senin adamlarını birer birer

devirerek sağ çıkacağından eminim.

(Gördüğünüz gibi, cücenin anlattıklarına hiç karışmıyorum ve size bunları olduğu gibi aktarıyorum efendiler. Ve benim o zavallı, bilge Ümmik'imden de eser kalmadığını anlıyorsunuz. Devam edelim.)

Ama, bunları söylerken paşanın dikkatini sana vermesini istiyordum elbette. Zira barışta olduğu kadar savaşta ve dövüşte de en büyük silah zekâdır. Ve bir dövüşü kazanmanın en iyi yolu da tuzaktır. Bu yüzden, iyi bir dövüşçünün aynı zamanda sabır sahibi bir tuzakçı olmasında fayda vardır. Paşa seninle dövüşmeye kalkacak olsaydı ben de onu arkasından vuracak, böylece tayfaların gözünde bir kahramana dönüşecektim. Ama öyle olmadı. Yani paşa seninle dövüşmek yerine başına musallat olmuş asıl belaya, yani bana saldırmaya karar verdi, ben de doğrusu bunu hiç beklemiyordum. Çıkarıp kaftanını üstüme attı. Ben neye uğradığımı şaşırdım. Daha ne olduğunu anlayamadan yere yığılmış, üstümdeki koca çulun etkisiyle berbat olmuştum. Üstelik, paşanın da ne acayip bir dövüşçü olduğunu anlamıştım. Korkulacak bir adamdı; sanki kırk yerde kırk kolu olmakla kırk da bacağı var. Herif bu kırk bacakla bana saldırarak her yanımı tekmelerle dövmeye başladı. Yumruklar, kılıç darbeleri, ısırıklar... Bir ara kendimden geçmişim. Uyandığımda paşanın öfkesinin hâlâ geçmediğini anladım ve bu öfkeyle –benim kolay kolay can vermeyeceğimi biliyor olmalıydı– bu kez de üstüme çıkmış tepiniyor, beni toz haline getirmeye çalışıyordu. Buna izin veremezdim. Kaftanı biraz kaldırdım ve güvertenin iyice kalabalıklaştığını gördüm. Gözlerimin önünden ayaklar geçiyordu. Sayısız ayak vardı, bu ayaklar çok hızlı hareket ediyordu. Herhalde içtima ediyorlar, diye düşünerek oradan ayrılmaya karar verdim ve kaftanımı üstümden hiç kaldırmadan sürünmeye başladım. Alt kata inen basamaklara yö-

neldim. İçtimanın gürültüsünden ve beni ezerek yok etmeye ant içmiş bulunan paşanın gazabından kaçarak seninle gemiye ilk geldiğimizde saklandığımız kilere gidecektim. O sırada yapabileceğim en iyi şey buydu. Nasıl olsa kendimi biraz toparladıktan sonra çıkıp seni kurtarır –çünkü temkin ederek başını belaya sokmayacağını biliyordum; muhakkak bir yerde sessizce oturmuş sana verilecek cezayı bekliyordun– paşadan da öcümü alırdım.

Böylece basamakları buldum ve kaftanım üstümde ben bu basamakları inmeye başladım. Aşağıya indikçe gürültüden uzaklaşıyordum. Ayrıca biraz dinlenmek istiyordum. Fırtına çıkmış, hava soğumuştu. Güvertede yağmurun altında kalmıştım; su yalmzca kaftanı değil, beni de ıslatmıştı.

(Bu arada, onu kaftanın altında parçalanmış bir ceset olarak gördüğümü hatırlattım cüceye. O da bana, sen başka kaftan görmüş olacaksın, kaftan kaftana benzer, hatta bütün kaftanlar birbirinin aynıdır ve kaftanı giyen de hemen kaftana benzer, diyerek yine hikmetli bir laf etti.)

Uyumak istiyordum. Belki seninle daha önce sığındığımız köşeyi bulursam orada kıvrılıp biraz uyurum, diye düşünüyordum. Kilere girince ayağa kalktım, kaftanı da yanıma alarak hemen kendime sıcak bir yer buldum. Küçük bir bulgur çuvalını yastık eyledim, kaftanı da boğazıma kadar çekerek yorgan kıldım ve hemen uykuya daldım.

Ne vakit dayak yesem, bu dayağın ardından çabucak ve kemiklerim ağrıdığından mıdır nedir, tatlı mı tatlı bir uykuya dalarım. Rüya müya da görmem. Rüya gören kişi bana soracak olursan hastadır ve kesin olarak, hekime ihtiyacı vardır.

İşte bu nedenle güzel güzel uyudum ve öyle bir derin uyudum ki bundan sonra neler olduğunu ve geminin nasıl, neden battığını görmedim. Herhalde çıkan fırtına-

da su almaya başladık ve belki de ters dönerek denizin dibini boyladık. Ama, öldürmeyen Allah öldürmüyor. Öyle derin uyumuşum ki –bayılmış da olabilirim– hemen ben gözlerimi açtığımda fena üşümüş ve ıslanmıştım. Kuma kapaklanmış, burada böylece yatıyordum. Güneş doğuyordu; tatlı bir sıcaklık ve ağaç kokusu yayılmıştı, hatta bir an için öldüğümü ve cennetime nihayet kavuştuğumu düşünmüştüm. Ey büyük Allahım, diye hemen dua etmeye başladım; sana güzelce teşekkür ederim ve sen de beni bu cennetten bir daha ayırma: ağaçların koyu renk yaprakları, şakımakta birbirleriyle yarışan kuşlar, toprağı yarıp yarıp havalandıran, böylece çevreye o nefis humus kokusunu yayan köstebekler, birbirlerine nice yabani meyveleri taşıyıp duran maymunlar, dallardan damlayan kertenkeleler...

Yine de, şimdi burası nenin nesidir, öğrenmem gerekti. Her yanım ağrılar, sızılar içindeydi. Kalkıp denize şöyle bir baktım ki ne bakayım. Bizi buralara kadar taşıyan gemi iyice açıkta durmuyor mu? Zavallı, ölü bir köpek gibi sırtüstü yatmış ve su üstünde kala kala ıslak kara bir burun kalmakla bundan belli ki bir daha hayır gelmeyecek. İşte o zaman, benden başka herkesin öldüğünü, benim de Allah tarafından sağ kalmakla burada çaresiz bırakıldığımı anladım. Ama çok geçmeden benden epeyce uzakta –yani işte şurada– karaya vurmuş kimseler gördüm. Hemen belki canlısı da vardır diyerek koşup burunlarını dinledim. Göğüslerine elimi koyarak kalplerinin çarpıp çarpmadığına baktım. Hepsi ölmüştü. Paşayı, tayfalardan birkaçını gördüm, tanıdım.

Bir de, işte bu çok garip, kılıksız at hırsızları vardı ki onları gemide görmemiştim. Nereden çıktıklarını, kim olduklarını anlayamadığım bu acayip cesetlerden benim anladığım, bu civarda dün gece bir geminin daha battığıdır ki bu işin başka bir açıklamasını da bulamadım.

Sonra şurada seni gördüm. Hemen dizlerimin bağı çözüldü ve oracıkta hüngür hüngür ağlamaya başladım. Üç adım önünde dizlerimin üstüne yıkılmış duruyor, yanına yaklaşamayarak üzüntüden titriyordum. Neden sonra senin de ölüp ölmediğini anlamam gerektiğini düşündüm. Zira eğer yaşıyorsan sana yardım etmeliydim. İnsan sevdiğinin ölüsüne dokunmakta zorlanıyor. Sana korkuyla yaklaştım, elimi göğsüne koydum ve kalbinin tamamen durduğunu anladım. Burun kanatların katılaşmış, yüzün solmuş ve bedenin soğumuştu. Hatta dudaklarınla çenenin morardığını da görmüştüm.

Korkunç bir üzüntüyle kumsala oturup ne yapacağımı düşünmeye başladım. Büyük bir ihtimalle, diye düşünüyordum, burada açlık ve susuzluktan bitkin düşeceğim ve kuşlara yem olup giderek yok olacağım. Siz hiç değilse fırtınada çok da acı çekmeden, ne olduğunu anlamadan ölerek bir bakıma kurtulmuştunuz. Ben böyle bir ölüme çoktan razıydım. Zira kalbimi yiyecek kuzgunu gözlerimle görecek. Bu mendeburun etimden et koparmasını çığlıklar atarak izlemek zorunda kalacaktım. Herhalde ölümlerin en korkuncu ile cezalandırılmıştım.

Yine de, yoldaşlarımın yırtıcı hayvanlara yem olarak birer leş gibi kumsalda yatıp kurumasına gönlüm razı olmadı. Kalkıp hepinizi gömmek istedim. Kolları sıvadım, hemen ormana koşarak bana küreklik edebilecek irice bir dal parçası buldum. Sonra dönüp işe büyükten başlamalı, diye düşündüğümden, paşanın yanına vardım. Cesedi ormanın içine taşıyamayacağımı anlayınca, hemen yanı başında bir çukur kazdım. Bu benim çok zamanımı aldı ve kollarımdaki gücün hepsini neredeyse burada harcayıp bitirdim. Ama işimi de görmüş oldum. Biraz nefesimi toparladıktan sonra sessizce bir fatiha okudum ve paşayı çukura yuvarladım.

Ama merak etme, herifi soymayı ve elbiselerini de

kurusun diye şu dallara asmayı unutmadım. Sonra sıra sıra tayfaları ve at hırsızlarını gömdüm. Sana yaklaştıkça, inan ki, içim cız ediyor, güzel yoldaşımı gömmesem, diye düşünüyordum. Hiç değilse yüzündür, çürüyüp dağılana kadar bana arkadaşlık ederdi. İşte insan yalnızlık ve ölüm korkusundan böyle acayip şeyler düşünüyor. Neyse, sonunda sıra sana geldi. Çürümene de gönlüm razı olmadığından, işte senin hemen yanındaki şu çukuru kazdım. Tam seni çukura yuvarlayacağım sırada, bir ses duydum.

40

Tas da kurtuluyor

Allah kurtuluş umudunu kimsenin yüreğinden eksik etmesin. Bir insanın ölümden dönmesi ki ne büyük sevinç yaratır, Ümmik'in anlattığı şu manzara da bana gösterdi ki, insan insan olacaksa bir sincabın sevincini görsün. Allah ona bir sincabın nasıl tatlı can hevesiyle bağırdığını göstersin ki kimse bundan başka bir mucize tutup da aramasın. Bunu da yine cüceden dinleyelim:

(Ancak, Allah'ın bildiğini kuldan saklayacak değilim. Pek yetenekli bir yazar sayılmam, hatta bir avuç yazı yazdım da yazar diye anılmak isteyecek değilim. Okuyan kişiler, kuşkusuz onlar bizden çok bilgi sahibidirler ve hem insanın karakteri ve bu karakterin nasıl yazılacağını, yazıldığını elbette daha iyi bilirler, göreceklerdir ki, Ümmik burada epey düzgün, aklı başında bir kişi gibi görünüyor. Eğer bu böyle görünüyorsa, bilinsin ki, demek ben cümleleri yanlış hatırlıyorum ve onun anlattığı hikâyeyi kendi cümlelerimle aktarıyorum. Yoksa cüce aslında gemiye bindiğimizden beri artık bambaşka bir kişi olmuştu ve onu da öyle bilmek gerekir.)

— İşte böyle, sevgili efendim (cüce, bildiğiniz gibi bir süreden beri bana "efendim" diye seslenmeyi alışkanlık edinmişti). Tam seni şu çukura yuvarlayacağım sırada

zayıf bir çığlık duydum. Herhalde bir de yaralı var, aman ne güzel, diye sevincimden zıplayarak denize döndüm. Dönünce, elbette önce kimseyi göremedim; denizin güçsüz kadife dalgaları hafif bir rüzgârla yükselip alçalıyordu. Neden sonra, bana doğru yüzen bir burun gördüm. Ama bunun için bir zaman denize dikkatle bakmam gerekti. Küçücük bir burundu çünkü bu. Sanırsın karaya çıkmak umurunda değil; ağır ağır ilerliyor, yüz yıldır denizde yaşamakla halinden memnun görünüyordu. Bu bir balık burnudur ki, Allah korusun, hiç böyle şey görmedim. Tam o sırada burun büyüdü, böylece benim yaramaz sincabım ortaya çıkıverdi.

Burnun ona ait olduğunu anlayınca dünyalar benim oldu. Hemen kendimi sulara atmakla onu kucağıma aldım, burnundan, yanaklarından öperek bir zaman sevip okşadım. Bu arada ikimiz de sıçanlar gibi ıslanmıştık. Ben zaten iyice parçalanmış gömleğimle meymenetsiz pantolonumdan kurtulmak istiyordum. Hemen soyup ölülerden çıkardığım kılıkları hatırlayarak üstümdekileri attım ve şu gördüğün kara kıyafetleri giydim. Bu acayip adamlar doğrusu işi biliyorlarmış; az bulunur, esnek bir kumaş. İnsan bu pantolonun içinde hiç sıkılmaz ki gömlek de öyle.

Tas'la hasret giderdikten sonra karnımın fena halde acıkmaya başladığını fark ettim. Şimdi ben ne yaparım, açlıktan bu adada ölüp gideceğim, diye düşünürken, işte tam o zaman sen derin bir nefes aldın. Öyle bir nefes aldın ki, sanki uzun uzun iç çektin ve dertli mi dertli âşıklar gibi yazıklandın. Seni duyunca, ey efendim, inan ki, sanırsın bana yeniden bir can bağışlanmış. İçime bir sevinç, bir huzur dolmakla dönüp sana uzun uzun, hayranlıkla baktım. İmdi, sen bir zaman sonra yeniden nefes aldın. Uyuyor, aman uyandırmayalım, diye düşünerek kalktım, Tas'ı da yanıma aldım. Sonra, şurada, az ileride

kumlara saplanmış bir kılıç görmüştüm. Gidip o kılıcı aldım; kılıç, Allah'ın bize bir armağanıdır. Bundan böyle kılıçlar ve hançerler hakkında böyle düşünüyorum. Zira kuma saplanarak bir zafer nişanı gibi beni beklemiş bu kılıcı elime alınca kendimi bir komutan, elinden her iş gelir bir usta, bir cangâver gibi hissettim. Böylece, yenecek bir şeyler bulabilir miyim diye, ormana daldım. Hem kendi karnımı doyuracak hem de uyandığında senin yiyeceğini hazır etmiş olacaktım.

(Bu arada, efendim, ne olursa olsun, cücenin benim şu hayatta artık tek dostum olduğunu düşündüm ve kendisine bir de can borcum vardı; önümüzde tüten oğlak da bunu kanıtlıyordu. O bunları anlatırken ben dönüp ormana yeniden baktım. Koyu, sık, neredeyse korkutucu bir ormandı, tehlikelerle doluydu; en azından öyle görünüyordu.)

Yeni kıyafetlerimle tıpkı bir Bizans şövalyesi gibi görünüyordum. Kendimi buraları keşfetmiş bir komutan, bir efendi sayıyordum. Fakat, evdeki hesap çarşıya uymuyor. Orman çok sık, ağaçlar birbirinden yüksek ve gövdeler de irileşmek için sanırsın yüz yıldır yarışıyorlar. Her tarafta uzunlu kısalı korkunç yılanlar var ki zaten göreceksin, bu yılanların tısıltısından insanın kulakları donuyor. Burada uzun süre yaşamak zorunda kalırsak galiba bol bol yılan yiyeceğiz. Neyse, bana saldıran bazı yılanları kılıcımla ikiye bölerek, yapraklar arasında yol açıp güçlükle ilerleyerek ormanda bir zaman boşuna dolanıp durdum. İyice içerilere girdim, sonra daha fazla uzaklaşmak ve seni burada iyice yalnız bırakmak istemediğim için şu tarafa saptım. Zira orası daha yüksek; tepeye çıkarsam hem ormanın şu sık bölgesinden kurtulurum hem orada kayalıklar var hem de çevreyi daha rahat görürüm, diye düşündüm. Kendimi yılanların ve iri, ıslak yaprakların arasından güçlükle kayalıklara attım.

Allah'ın bir lütfu olarak, kayalıklar yanıyordu. Hayatta ne böyle bir şey duydum ne de gördüm. Ama kesin olarak biliyorum ki bugün Allah bize yardım ediyor Zeyrek Efendi: Kayalıkların ortasında bir çukur var ve bu çukurun içinde de bir top ateş durup dinlenmeden yanıyor. Üstelik közden, kömürden, tezekten de eser yok. Diyeceğim, yakılacak bir avuç yağ bile yok, ama ateş harıl harıl yanıyor. Acayip bir iş. Ben bu ateşe hayretler içinde bakarken yine bir ses duydum.

Bir oğlak, kayalıkların ormana bakan yanında meliyordu. Onu görmüyordum. Ama uzakta olmadığını da biliyordum. Böylece sinerek bir tümsekten gözlerimi uzattım ve onu az aşağıda gördüm. Bir oğlaktı. Tek başına ürkmüş yere bakıyor ve biraz da titriyordu. Buralarda kaybolmuş olabilirdi. Ama bir işaret de olabilirdi. Allah bize ateşi ve oğlağı aynı anda veriyorsa, bu o vakit bir an için aklımdan geçmişti, öyleyse bu mutlaka hikmetli bir iştir ve dünyanın işleri de bu sayede yürür.

(Bunu duyunca, ey efendim, neden bilmem, gözlerimden yaşlar boşandı.)

41

İki mucize birbiri ile karşılaşıyor

Ateş ve oğlak, birbirleri için yaratılmış iki mucizedir, sevgili efendim. Ama bu, onların birbirlerinden haberli oldukları anlamına gelmez. Gerçi ateş nesne özlemiyle kıvranıp durmakla elbette kurdu da, oğlağı da, öküzü de bilir. Ki insanı da bilir. Bir vakitler insan nice başka insanları köz içinde kavurup yok etti. Nice başka insanı şu bedenindir, şu gözlerin, diyerek lime lime kıldı da ateşin içine attı. Bunda insan sanki o ateş için yaratılmıştı. Hâşâ; Allah'ın işlerine neden belirlemek bizim işimiz değildir. Biz, neden yaratıldığımızı düşünmeye başladığımız zaman, yanılmaya da başlamışızdır. Zira defterimin başında da belirttiğim gibi, ancak kendi işlerimiz için nedenler belirleyebiliriz, doğal olarak, dünya üzerinde görüp duyduklarımızı birbirleriyle kıyaslamada ancak mecaz yaratmaklığımız mümkün olabilir. Mecazda et, ateş için yaratılmıştır. Çünkü ateş –vahşilerin yiyip içtiklerini ayrı tutarım– canı yok olup gitmekten kurtarır. Öyle değil midir? Sözgelimi bir cenk, nice canları yok eder ama o cenkten de yeni canlar doğar. Ateş eti içine almaz, ondaki tüm canlılığı yok eder. O canı yakıp tüketir. Ta ki ondan bir daha can türeyemez olur. Ama kül olmuş o candan yeniden bir can çıkarır. Bunu da Allah'ın yardımıyla yapar. Ateş ve kılıç, hançer ve zehir, diken ve

uçurum birer mucizedir. Ama can da bir mucizedir. İki mucize birbirini bulur.

Ümmik elindeki budu yiyip bitirmiş bulunuyordu. Öyle ki cücedir, kendisi iriliğinde bir budu nasıl etti de midesine indirdi derken, konuşmasına ara verdi de, dur bakalım, diye uzanarak bir but daha kopardı. Sonra onu da afiyetle yemeye başladı. Et ağzında çıtırdıyor, yağ çenesinden akıyordu. Öyle keyifli görünüyordu ki, bir zaman ne anlattığını unuttu, denize, kaşlarını çatarak Tas'ın –zavallı, ansızın uyumaya başlamıştı– topaklanmış tüylerine baktı. Sonunda kaldığı yerden anlatmaya devam etti:

— Oğlağı yakalamam zor olmadı. Hemen uysalca yanıma yaklaştı, boynunu ellememe izin verdi. Ben de onunla konuşarak, ona güzel laflar ederek hayvanı önüme kattım, tepeden indirdim, sahile getirdim. Sonra hançerimi çıkardım. Allahuekber diyerek oğlağı boynundan kestim ve kanını açtığım şu çukura boşalttım. O kadar acıkmıştım ki, senin de uyandığında iyice acıkmış olacağını biliyordum, hayvanın bacaklarındaki titremenin dinmesini beklemedim. Hemen derisini çıkarttım – saatler sürdü bu iş, ama öğrenmiş oldum– ve içini de boşaltarak onu bir sırığa geçirdim. Sonra etin üstünü şu çulla kapatarak tepeye doğru koşmaya başladım. Sanırsın çevremiz yırtıcılarla, alıcı kuşlarla dolu –doğrusu uyandım uyanalı hiç görmemiştim bunları–, öyle bir can havliyle koştum ki, ne sen sor ne ben söyleyeyim. Kalbim şişerek bacaklarım koptu, göğsüm ateşler içinde yanmaya, ter her yanımdan fışkırmaya başladı. Ama durmadım, zira etimizin ziyan olmasını istemiyordum. Tepeye vardığımda –Allahım senin güzel hatırınla inşallah o gördüğüm bir rüya değil idi, diye yalvarıyordum– ateşi yine orada gördüm. Hemen kol kalınlığında kütükler

bulmakla bunları tutuşturdum. Kucağımı da yol boyunca bulduğum dallarla doldurarak kıyıya dönmek üzere yürümeye başladım. Ateşim sönecek diye korkudan dudaklarımı yiyor, canavarlar etimize üşüşecek diye durup durup ağlıyordum. Ateş azalıp çoğalıyor, dallar kucağımdan ikide bir dökülmekle beni perişan ediyordu.

Sonunda, sağ salim kıyıya vardım. Neyse ki et bıraktığım yerde, örtünün altında duruyordu. Sen mışıl mışıl uyuyordun. Hafif bir rüzgâr çıkmıştı. Etin altına ateşimi yerleştirdim, dalları tutuşturarak gidip bulabildiğim kadar yine dal topladım. Rüzgârın etkisiyle ateş tatlı tatlı yanıyor, ben çevirdikçe oğlak kızarıyordu. Yağlar ateşe damladıkça çevreye kıvılcımlar yayılıyordu.

Pişmesi uzun zaman aldı. Hava kararmaya başlayınca aman şimdi gözümün önüne perde iner de oğlağımı yakarsam nolacak, diye yine korktum ama bir zaman sonra anladım ki etin yanıp köz olmaya niyeti yok. İlle güzel güzel pişecek.

Bu kadar. Sonra gelip seni uyandırdım.

Ümmik başından geçenleri anlatmayı bitirince, efendim, bu cüce nasıl oldu da bunca şeyi yaptı, hayret, diyerek –bu arada karnım da iyice doymuştu– keyfim yerine geldi. Gelince, ben de üşümeye başladığımı fark ettim. Savaşta zaten üstüm başım paramparça olmuştu. Sonra fırtınada kim bilir başıma neler gelmişti. Kalkıp ormana doğru yürüdüm. Cücenin kurusun diyerek dallara astığı giysilere baktım. Bakınca da paşanın kaftanını gördüm. Öyle görkemli ve göz alıcı idi ki, karanlıkta bile parıl parıl parlamakla sanırsın paşa budur, paşa giysiden ibarettir diye saygı uyandırıyordu. Hemen kurumuş, ısınmış bu paltoyu sırtıma geçirerek yine ateşin başına döndüm. Ümmik'le daha epey bir zaman karanlığın içinde sohbet ettik. Arada kalkıp bir parça ateş alarak ormana gidiyor,

el yordamıyla dal toplayarak ateşimizi canlı tutuyorduk. Sonra derin bir uykuya dalmışız.

Uyandığımızda ateşimiz sönmüş, güneş tepeye çıkmış ve bizi ter içinde bırakmıştı. Cüce, akşamki neşesinden eser kalmayarak keder içindeydi. Dalgın, kucağında uyuklayan Tas'ı okşuyor, bedbaht esirler gibi somurtup duruyordu. Bense, tersine, gücüm yerine gelmiş, temiz hava ve sıcak güneşle adeta yeniden doğmuştum. Hemen yerimden kalktım. Aman burası ne hoş bir yerdir, bu ne latif havadır ki acaba şimdi biz tam olarak neredeyiz, diye düşünüyordum. Doğrusu, yine neşeli olmakla aklım Kelime'deydi. Canımı kurtarmış, deniz savaşından sağ salim çıkarak gerçi epey iyi bir iş başarmıştım –ki bu da benim başarım sayılmaz, ancak iyi talihime yorulabilirdi– ama yine de başıma bunca işin gelmemesini dilerdim. Bunu da böylece düşünüyordum. Zira bunca belalı işin içinde olmaktansa etine dolgun, işte Kelime gibi bir kadının koynunda olmak yeğdir.

Hemen kalan oğlakla karnımızı doyurduk ve buradan kurtulmanın çarelerini düşünmeye başladık. Hem bizim başımıza daha önce böyle bir iş gelmemişti hem de duyup işittiklerimiz içinde bu durumlara düşmüş kimseler de yoktu ki ne yapacağımızı, ne düşüneceğimizi bilmiyorduk. Yine de, bir işin içinde isen, önce o işi bileceksin, diye geçiriyordum aklımdan. Annemin öğütlerini düşünüyordum. Annem, gerçi bulunduğu yerin biçimini alarak şu hayatta hareketsiz kalmanın en doğru iş olacağını düşünürdü ama. Böylece tehlikelerden uzak olmakla Allah tarafından da sevilerek korunurdu. Nasıl olsa bir gün toprağa karışıp yine toprak olacağız ki bundan başka yol yoktur, bunu annem öğretmişti bana. Ama bu doğup büyüdükte sanırsın onun aklına daha annesinin karnında konmuş bir meyve idi ki, zaten bunca çaresiz hiç kalmamıştı. Kötü işler, hareket edenlerin başına

geliyor. Gelince de böyle kişilerin kurtulması yine kendi zekâları sayesinde gerçekleşerek. Zekâyı da onlara veren yine hareketli olmalarıdır. Koşmak, dövüşmek, yürümek, konuşmak, çalışmak, tırmanmak, eşmek, taşımak ve daha nice iş varsa, bütün bu işler bedeni zinde tutuyor ve böylece zekâ da kişiye meyve vermeye başlıyor. Böylece hemen buradan kurtulmak gerek, diye düşündüm. Ki Kelime'ye kavuşmalı idim. Sonra Üsküdar'ın içlerinde, köyümüzün ağaçları içinde bir ağaç olmakla annemi yalnız bırakmış, kim bilir kalbini davul gibi şişiren nice kederle ona haksızlık da etmiştim. Ölse idim de annemi keder içinde bırakmasaydım. Ölse idim de başıma neler geldiğini düşünerek o kendini harap etmeseydi.

— Ümmik, dedim, şimdi bizim buradan ille kurtulmamız gerekiyor. Hemen, önce neredeyiz, ne haldeyiz bilelim ki bu işe bir çare bulalım. Yoksa burada çürüyüp kalır, çakallara yem olmakla didik didik didiliriz.

— Ağabey, dedi cüce, benim anladığım, buradan kurtulmamız imkânsızdır. Burası çok uzak, kimsenin bilmediği bir yer; bence biz kaderimiz budur diyerek oturalım. Ben bu gece öyle rüyalar gördüm ki bunlar herhalde bir işaret.

— Hayırdır, dedim merakla, anlat bakalım.

— Hayır mı şer mi bilmem, dedi, ama pek karanlık şeyler gördüm ki doğrusu hayra yorulmaz. Mesela, birinde karanlık bir oda gördüm. Oda öyle karanlıktı ki, göz gözü görmemekle insana acayip bir bıkkınlık, korku veriyordu. Ama öyle böyle değil; öyle bir karanlık ki, bir ara, bu karanlığı gerçi ben görüyorum ama, bu gerçekten ben miyim, anlayamıyorum. Yani insana kendisinden, kendisinin varlığından bile kuşku duyuracak bir karanlık. Yine de, nasılsa, buranın bir oda olduğunu anlayabiliyorum. Dört köşe, kapısız penceresiz bir hücre. Hem öyle küçük bir oda ki, hareket bile edemiyorum ve

sanırsın bir taşın içine girmişim. Bir ara ben bunun korkusuyla uyandım, ancak Allah'a şükür diyecek takatim oldu, sonra yine uykuya daldım. Bu sefer de seni gördüm. — Ee, dedim. — Eesi, dedi cüce, sen şurada duruyorsun ve kolunu koynundan çıkararak bana atıyorsun. Sonra ben bu kolu havada yakalayıp sana geri atıyorum. Bunun üzerine sen gülmeye başlayıp kolu yeniden bana atıyorsun. Bu sırada Tas iri çeneli kocaman bir köpeğe dönüşerek aramızda koşup havlamaya başlıyor. Ancak, şunu bil ki, ben rüyalarımda zaman dediğimiz şeyi bütünüyle kaybediyorum. Daha doğrusu, zamanın ben rüyada isem benim için farklı bir anlamı oluyor. Bana öyle geliyor ki, biz seninle ezelden beri birbirimize senin kolunu atıp duruyoruz ve sonsuza kadar da bu böyle sürüp gidecek.

— Vay benim yazıklı kolum, diye güldüm. — Gülme, dedi. — Ulan, dedim, sen benim gariban kolumdan başka oyuncak bulamadın mı, köftehor? — Ağabey, dedi Ümmik, dalga geçecek zaman değildir. Ben dün burada yeni olduğum için işin farkında değildim. Zannediyordum ki yine limana bir gemi yanaşmakla biz bu gemiye biner, yurdumuza döneriz. Ama bütün bu rüyaları gördükten sonra anladım ki bu rüyalar gerçek olacak ve. Mesela kalan ömrümüzde hep aynı şeyleri yapıp duracağız. Mesela, böyle sabah kalkınca yerimizden kalkmamıza gerek olmayacak. Tepeye varıp yine bir oğlak bulmaya çalışacağız. Oğlağın soyu kuruyunca –Allah affetsin– belki domuzları, kurdu kuşu, sonra da ağaçları yemekle bir gün bu ada dımdızlak kalacak. Tepenin üstündeki ateşimiz de sönecek olursa yakaladığımız balıkları çiğ çiğ yiyeceğiz. Böylece bundan başka da bir işimiz olmayacak. Bence şimdiden kendimizi öldürsek yeridir.

— Evladım, dedim, ağaçlarda meyveler bulunur, zaten gidip birazdan meyvelerden neler var göreceğiz.

Yine oğlak bulursak kendimize bir ahır yapar, bir sene içinde sürü sahibi oluruz. Allah da ateş için yardım eder, düşündüğün şeye bak.

Ben bunu söyledikten sonra, ya Allah diyerek birlikte kalktık, ormana doğru yürümeye başladık.

42

Ayak izleri görüyoruz

Orman sanırsın canlı, yekpare bir yaratık. Nefes aldıkça yükselip alçalarak, karnında oynaşan kurtlar barındırmakla. Ki böyle bir ormanı ne İstanbul açıklarında görmüşlüğüm ne de böyle bir şey hayal edebilmişliğim var. Ormanın, nasıl söyleyeyim, tepelerden tüterek savrulan bir sisi var ki bu sis onun burnundan fışkırarak hem korkunç olup hem de insanı içine çekiyor. Yükselen, kaynaşarak eriyip katılaşan yeşil bir bataklık olup. Ucu bucağı da görünmüyor. Bin kere hayret edilecek bir şey.

Böylece biz ormana girince, daha ilk adımımızda Ümmik'in daha önce bana anlattığı yılanları gördüm. İrili ufaklı yılanlardı bunlar. Kimi bir ağaçtan sarkarak tıslıyor, kimi çalıların arasına kaçarak gözden yitiyordu. Kayalıkların altı da belli ki bunlarla dolu olmakla başka sürüngenler de vardı. Kertenkeleler sözgelimi. İri başlı benekli yapış yapış başka sürüngenler. Ki bunları ilk kez görüyordum. Görmekle, belli ki bunlardan yayılan keskin bir koku da alıyordum. Bu koku, bir kümes kokusunu hatırlatıyordu, ama daha keskin ve biraz da acı, insanın genzini yakan bir kokuydu. Ama leş kokusuna da benzemiyordu. Zira leş, ormanda barınamaz, orman söz konusu olduğunda her şey bir başka şeyin yiyeceğidir çünkü. Fazlalığı, ya da nasıl demeli, çerçöpü ancak biz

üretiriz. Ben özellikle zehirli yılanlardan çok korkuyordum. Ama, tuhaf bir biçimde, yılanlar bizi sanki görmüyorlardı. Biz de korkuyla, her an kaçmaya hazır bir biçimde yürüdüğümüzden, herhalde bizi bir tehlike olarak görmüyorlardı. Ya da bana öyle geliyordu.

— Burada cins cins yılanlar var, dedi cüce, sen uyurken ben bu sürüngenleri cinslerine göre ayırdım bile.
— Nasıl yani,.dedim, sen ne anlarsın yılan cinsinden?
— Çok kolay, dedi, mesela daha ince ve kemikli olanlardan uzak duracaksın. Çünkü bu tür yılanların pek çoğu zehirlidir ama özellikle yeşil ve kara olanları en azılılarıdır. Parlak renkli yılanlardan da uzak durmakta fayda var; bizi öldürebilen zehir, yılanı besleyip parlatıyor ve onları öbürlerinden daha çevik ve atak kılıyor. Kalın ve hantal yılanlardan başı zilsiz olanları elinle bile tutabilirsin. Belki ısırırlar ama öldürmezler. Bunlara yeter ki boynunu kaptırma. Ama, bu kalın yılanları tutmayı becerebilirsek oturur rahat rahat yeriz.

— Ulan, bıraksalar bütün ormanı yiyip bitireceksin zaten, dedim. Hem yılan yemek meselesini de gerçi çok önce birinden duymuştum ama pek inanmamıştım. İkide bir bu pis hayvanı oturup yemekten söz edip duruyorsun. Haramdır.

— Eyvallah ama, efendim, burada açlıktan kırılacak mıyız? Biz canımızı koruyalım, Allah da bizi affeder. Bir keresinde, yine biz esir düşmedik ama, böyle esir düşmüş bir zattan dinlediğim kadarıyla, açlık insana acayip şeyler yaptırıyor. Bu adam, Edirne taraflarında karışıklık çıkınca yola düşmüş, varır İstanbul'da canımı kurtarırım diyerek bir parça azıkla yurdundan ayrılarak. Yürüye yürüye İstanbul'a gelmiş. İşte bu adam bana –adını hatırlayamıyorum– bir keresinde açlık derdiyle bir ağacı gövdesinden başlayarak yiyip bitirdiğini anlatmıştı.

Ağaçlar da pekalâ dövülüp budanarak yenebilir, di-

ye düşünürken, efendim, zaten korku içindeydik, bizi bir et yığınına çeviren bir şey gördük: bir ayak izi.

— Aman bu nedir cüce, dedim, bu iz de nereden çıktı. Deyince yine izin Ümmik'ten kalmış olabileceğini düşündüm. Ama Allah'a şükür, ikimiz de çarıklarımızı ayaklarımızdan çıkarmamıştık.

— Ağabey, dedi Ümmik, bu bir çocuk. Gerçekten, iz, küçük, çıplak bir ayak tarafından bırakılmıştı ki. Adada bizden başka birinin daha olması –orman çocukları ne büyük korku verir insana bilemezsiniz– akıl alır gibi değildi. Belki daha başkaları da vardır, diye düşünerek sevinsem mi, üzülsem mi bilemedim. Böylece biz bu koyu, sık ormanda fazla ilerleyememiş, ya bir kavisle yine sahile çıkmıştık. Ya da ormanın dar bir bölgesine girerek adanın öbür kıyısına varmakla yine denize kavuşmuştuk. Ben korkuyla yürüyüp sanırsın gördüğümüz iz bizi takip ediyor, ayakta duracak halim kalmamıştı. Kalbim hızlı hızlı çarpıyor, sırtım titreyip avuçlarım çekiliyordu. O sırada, çıktığımız sahilin adanın karşı yakasında olmadığını anladım. Zira fazla uzaklaşmamış, ormanın içinde bir yarım daire çizerek yeniden kendi kıyımıza varmıştık. Ateşimiz –ne kaldıysa geriye– yüz adım kadar ötemizdeydi. Yeniden ormana girmekten korktuğum için, belli ki oğlağı yakaladığı yere cüce yine tek başına gidecekti ya da oraya varmanın başka bir yolunu bulacaktık.

Tam o sırada burnuma tatlı mı tatlı bir koku geldi. Birden, bütün dertlerimi unutarak, sanki deniz adamlarıyla korsanların birbirlerini boğazladığı o korkunç savaşta hiç yara almamışım. Sanki Kelime ansızın –böylece ben de ruhlar âleminden biri, bir kutlu kişi olup– bir beden değil de bir sözdür. Öyle bir söz ki, tatlı tatlı avuca alınıp üflenebilir. Üflenince de hop diye benim yanıma varmış. Öylece durup kokuyu içime çektim. Hiçbir şey duymuyor, hiçbir şey de görmeyerek taş kesilmiş bekliyordum.

43

Hazreti Yusuf'un öyküsü

Allah'ın selameti üzerine olsun, Hazreti Yusuf, haksızlığa uğrayıp da zindana atılmadı mı? O vakit o kralın küstah bir karısı tarafından yoldan çıkmaya davet ediliyordu. Ama Yusuf için kendi güzelliği, kendi eşsiz güzelliği, kalbinde değil de yüzünde oldukça bir kıymet taşımıyordu. Bu nedenle, kadınların hayranlık dolu bakışlarını o da hayretle karşılamakla. Belki kendisinden ne istediklerini bile bilmiyordu. Bir keresinde, bu kadın onunla bir odada yalnız kaldı. Ve ona, kendisiyle hemen orada birlikte olmasını teklif etti. Üstelik, söze Yusuf'u övmekle başladı. Ona sözler verdi, birbirinden görkemli vaatlerde bulundu. Kimsenin, neredeyse hiç kimsenin reddedemeyeceği şeyler sundu ona. Ama Yusuf bunları anlamadı. Daha doğrusu, bunca övgü, bunca mal mülk, bunca var devlet ona korkutucu geldi, hemen böyle şeyler korkutucu değildir. Çünkü bir kişi kendi varını devletini kendi boğazını doyurdukta bu dünya için harcarsa, bundan kime, ne gibi bir zarar gelebilir? Ama bu varı var kılan nedir? Kadın, onun için yalnızca bedeniyle değil, bütün bu sözleriyle de korkutucu idi. Çünkü bunların boşluktan geldiğini Yusuf görmekle hayır, ölümden değil, ölüsünden sonra olacaklardan korkuyordu. Allah korkuyu bizim için olduğu kadar bu kutlu kişiler için de

yaratmamış mıdır? Böylece güzel Yusuf, kralın karısına, böyle bir şeyin hiçbir zaman olmayacağını açık bir şekilde söyledi. Krala duyduğu saygıyı ve şuradaki sepette yatan yavruya duyduğu sevgiyi de bir güzel anlattı. Anlatınca, kadın dönüp sepete baktı ve o sırada daha altı aylık bulunan oğlunu gördü. Oğlan orada öylece yatıp uyuyor, yanakları kabuk tutmuş bir tas süt gibi görünüyordu. Sonra kadın yine Yusuf'a dönerek öyle acayip bir istekle baktı ki, dünya üzerinde, şu hayatta korkulacak ne varsa hepsinden istiyor, bütün bu nesnenin hepsi için bir bir korkmayı arzu ediyordu. İşte gerçek budur. Kimse yalan söylemesin ve gerçeğin üstünü kapatmasın: Bu dünyada bizim için asıl olan şey korkudur. Korkuyu istediğimiz kadar hiçbir şeyi istemeyiz ve belki yaşamımızı sürdürmemiz de buna bağlı olmakla korkmayı böylece severiz. Aslında, cesaret dediğimiz şeyin de yarısı, hatta yarısından da çoğu korkudan ibarettir. Zira, bir maymunun bir kaplana nasıl saldırdığını hiç görmedin mi? Kediyi yerle bir eden horozu, yılanı boğazından –hoş, tümü boğazdır– sıkarak öldüren sincabı, ayıyı yerle yeksan eden sineği sonra. Bunlar işte en büyük korku belirtileridir. Zalim kişiyi ölüme yaklaştıran şey, ettiği zulümdür. Çünkü zulüm korkusudur, zayıfa güç vererek onu gösterişli bir nesneye, parlayan bir hançere dönüştürür.

Bu nedenle, kralın karısı kendisini korkutacak, kalbini bir değirmen gibi döndürecek, etini seğirtecek ne varsa bunu Yusuf'tan istiyordu. Çünkü, tahtı kocasından almak, orada kendi köleleri ve ordusuyla oturmak, sonra da –sonunda ölünecekse– işte bütün bunların üstünde ölmek istiyordu. Yani böylece bir maymun olmakla kaplana saldırması bundandı. Ancak, bilindiği üzere, kadınlar amaçlarına dolaylı yollardan ulaşmayı yeğlerler. İşte kralın karısı da dönüp Yusuf'a arzuyla baktığı zaman övgülerin ve vaatlerin işe yaramayacağını hemen anlamak-

la bu kez ona tehditler savurmaya başladı. Kaderinin iki dudağı arasında yazılı olduğunu, kendisine boyun eğmezse şu kapıdan çıkar çıkmaz yaverlere emir vereceğini ve hemen celladı çağırmalarını buyuracağını söyledi. Öyle büyük bir öfkeye kapılmıştı ki, Yusuf'a titreyerek bakıyor, gözakları kızararak her yanı damar damar kabardığından bir yaratık, bir dabbe gibi görünüyordu.

Sonunda, bu kadın Yusuf'a dokundu ve onu kollarından tutarak sarsmaya ve kendine itaat etmesi için ona hakaretler savurmaya başladı. Ama, işte tam o sırada odanın kapısı açıldı ve içeriye kral girdi.

Bu öyle acı bir sahneydi ki, efendim, kendinizi Yusuf'un yerine koyarak şöyle bir bakın: Şalını istekle üstünden atmış bir kadın var. Ki –bilirsiniz, arzu kendini hemen ele verir ve arzuyla ateşlenmiş bir kadını hemen anlayabilirsiniz– yüzü al al olmakla kadın kendini kaybetmiş. Yusuf da korkuya kapılmış ve onun hakaretleri karşısında sessizce duruyor. Hayır, onu kendinden uzaklaştırmıyor, onu dövmüyor, onu itmiyor; oysa kadını itebilir, onu yerle yeksan edebilir. Ama o zaman ona iyilik etmiş olacak. Böyle bir durumda kralın karısını dövmüş olmaklığını nasıl açıklayabilir?

Yine de, Yusuf'un gömleği yırtılıyor. Düğmesiz, yakasız bu gömlek, hemen boynun altından başlayarak yırtılıyor ve Yusuf'un güzel göğsünü açıyor. Ama, kral bunu görmüyor. O içeri girdiğinde gömlek yırtılmış; kadın Yusuf'a sarılmış ve Yusuf da sessiz. Kadın kocasını gördüğü zaman feryat etmeye başlıyor.

Allah hepimizi bu tür belalardan korusun ve her zaman onun görüşü en geçerli görüştür. Ancak, bilindiği üzere, dünya üzerinde, sonuç alınıncaya kadar, yani Allah'ın kararı açıklanıncaya kadar kötülüğün sözü geçer ve onlar her zaman daha güçlü olmakla adaletsizliklerini böylece sürdürürler. Ve kendi çılgınlıklarını, akıldan uzak

davranışlarını kendilerinden sonraki kuşaklara da aktarır, öğretirler.

Yusuf davranış bilimini kendi doğasından öğrenmişti. Çocuk yaşta, kardeşlerinin yalan ve iftiralarıyla evinden, babasından uzaklaşmak zorunda kaldığı için, kimi erdemleri yaşadığı doğadan öğrenmiş olmalıydı. Sözgelimi, bir yavrunun karnını doyurmak, ona göre, en yüce davranıştı. Kralın sarayında büyük şatafatla ağırlandığı zaman, bir dostuna, şöyle bir olayı anlatmıştı: Bir gün, çölde, Allah tarafından bir deniz kuşuyla karşılaşmıştı. Bu yabancı kuş, kim bilir ne tehlikelerden geçerek ve hangi nedenlerle, çölde kalakalmıştı. Yine de yaşamaya devam ediyordu ve bizde olduğu gibi kuşlarda da yaşamın böyle bir yönü vardır. Soluk aldığın sürece her türlü yokluğa ve acıya katlanmakla gücünü de hayatta kalmak üzere harcarsın. Ama bu kuşun bir de yavrusu vardı. Böylece bu deniz kuşu, bulduğu bir tahılı önce yavrusuna vererek güçsüz yavrusunun yaşamasını sağladı. Yusuf, o sırada kendine bir küçük mağara bulmuş, orada dinleniyordu. Bu nedenle kuşla yavrusunu her gün görmeye, aynı davranışa her gün tanık olmaya başladı. Deniz kuşu günden güne zayıflayıp yavaş yavaş ölüyordu ama yiyeceğinin neredeyse hepsini –ki zaten yiyecek bulunmuyordu– yavrusuna yedirerek onu ayakta tutuyordu. Yavru da gün geçtikçe tüyleniyor, pençeleri de irileşerek büyüyordu. Bir gün anne öldü. Yusuf bu duruma öyle çok üzüldü ki, hemen yavruyu koruyup kollamaya başladı, ona çölde yiyecek bulmak için didinip durdu. Buldu da.

Günler günleri kovaladı, ay ve güneş birbirini izleyerek kuş büyüdü. İşte o zaman Yusuf çok şaşırdı. Çünkü kuş büyüdükte bir deniz kuşu olmadı. Bir dağkırlangıcına dönüştü. Böylece bizim içgüdülerimiz her zaman kendi soyumuza ya da kendi neslimize yakınlık göstermiyor. Yusuf'un içinde, çölde ya da ormanda ya da bir

gölde kendi kendine yaşayıp sonra da sessizce ölmekten başka bir arzu yoktu, dünya üzerinde de böyle bir kişi yaşadıkça acı çeker.

Kral, karısı ile Yusuf'u sarmaş dolaş görünce, gözlerini öfkeyle kıstı ve önce Yusuf'a, sonra karısına, sonra da sepette artık uyanmış bulunan bebeğe baktı. Öfkeden, şaşkınlıktan konuşamıyordu. Sonra, onun yerine karısı konuştu elbette. — Seni Allah gönderdi, dedi, yoksa bu Yusuf olacak kişi, beni burada paralayacaktı. Deyince, kral Yusuf'un üstüne yürüdü. — Seni kapımda besledim, dedi, bana böyle mi karşılık verecektin? Yusuf uğradığı felaketi daha o dakika anlamıştı ki, söyleyecek söz bulamamakla bir çıkar yol da düşünemiyordu. Yine orada akla en yatkın şeyi söyledi. — Ben bir şey yapmadım, dedi, karın bana saldırdı. Benimle birlikte olmak istedi ve görmüyor musun, üstümü parçaladı. Deyince kadın bunu inkâr etti ve kral da karısına inandı. Bunun üzerine Yusuf, — İşte, doğrusunu şu günahsız çocuk söylesin, dedi. Kral, — Sende akıl yok mu, ey sefil, dedi, suçun öyle aşikâr ki, saçma sapan konuşmakla kundaktaki bebeği tanık gösteriyorsun.

Bundan sonra, dünya üstünde bir daha gerçekleşmeyecek bir şey oldu: Kralın sepetteki altı aylık oğlu dile geldi ve Yusuf'u işaret ederek, — Annem haklıdır, dedi, bu adam burada, benim gözlerimin önünde ona saldırdı.

Böylece, nefret onların gözlerini öylesine kör etmişti ki, onlardan olan da onlar gibi olmuştu. Ama bu iş Yusuf'a yine böylece başka şeyler öğretmiş oldu. Onu zindana attılar. Aradan çok geçmedi, Yusuf'un haklı olduğu anlaşıldı. Zira kralın karısını başka biriyle zevk içinde sevişirken yakaladılar. Kadın Yusuf'a yaptığı haksızlığı itiraf etti. Çocuk, ne yazık ki çok yaşamadı.

Zindana atıldığı zaman, Yusuf, işte sadece geliyorum, zamanın nasıl bir şey olduğunu öğrendi. Yolculuk-

ları sırasında dağ koyunlarının güneşin kavurucu etkisinden korunmak amacıyla nasıl hareketsiz kaldıklarına tanık olmuştu. Hayvan, hareket etmeyerek, bir heykel gibi saatlerce ayakta öylece bekliyordu. Sonuç olarak zaman, harekete bağlı bir şey idi ki bu bedenimizin tüm hareketlerini ilgilendiriyordu. Zindanda zamanının çoğunu hareketsiz, bir taş gibi kıpırtısız geçirdiğini söylerler.

44

Ormanda bir genç kız

Böylece, işte ormanda yılanlar içinde epey yürüdükten sonra yeniden kıyıya çıktığımız vakit, ben de duyduğum tatlı kokunun etkisiyle donup kalmıştım. Hemen cüceye dönerek, — Bu nedir hokkabaz, dedim, şu kokuyu duymuyor musun? O zaman Ümmik –Tas da onun omzunda olmakla küçük, tüysüz kulaklarını dikmişti; sanırsın kulaklarıyla koklayacak– durup havayı kokladı ve, — Ağabey, bu koku incir kokusu olup. Allah yüzümüze güldü, dedi. İşte şu taraftan geliyor, bunca koktuğuna göre iyice ballanmış olacak, artık ümüğümüze kadar yer, karnımızı bir güzel doyururuz.

Dönüp kokunun geldiği tarafa yürümeye başladık. Bu, adamızda yaptığımız ilk önemli keşif olacaktı. Zira Ümmik'in daha önce gördüm dediği meyvelerin, yenmeyecek türden tuhaf yaratıklar olduğunu anlamıştık. Yine de, ormanı gördüğümüz elbette söylenemezdi. Bu nedenle, incir kokusuna doğru, ormana yeniden girdik. Küçük yılanlar ayağımızın altında eziliyor, dallar çıtırdayarak şaşkına dönmekle orman bizimle birlikte belki de binbir senelik tarihinde ilk konuklarını ağırlıyordu.

Derken, efendim, hava bozdu, birkaç dakika içinde de tatlı bir yağmur çiseler oldu. Biz de, sanki kaçacak yerimiz var, daha hızlı yürümeye başladık. O sırada, ben

elli adım kadar önümüzde bir gölge, bir tayf gördüm. Görünce hemen durmakla, — Aman Ümmik efendi dur bakalım, diye bağırdım. — Dur ki bir şey var, dedim. Cüce korkuya kapılarak hemen arkama saklandı. Tas'ı da koynuna sokarak, — Ne gördün ki ağabey, dedi, canavar olmasın? — Yok, dedim, biri var, ama tam göremedim, dur bakalım. Olduğumuz yerde eğilerek çalıların arkasına saklandık. Yağmur saçlarımızdan akarak ağzımıza dolmaya başlamıştı.

İşte o zaman onu yeniden gördük. Bizden habersiz, ormanda özgürce dolaşıyordu. Üstünde tek parça beyaz bir elbise vardı. Bu beyaz elbise de yağmurla ıslanarak göğüslerine, kalçalarına yapışmıştı. Saçları yüzüne, omuzlarına dökülmüş, burnundan damlayan su da iri dudaklarında parlıyordu. Büyülenmiştik. Bu küçük kızın burada, bu vahşi adada, bunca yılanın, bunca zehirli meyvenin arasında ne işi olabilirdi? Kız, elinde kendi boyu uzunluğunda bir kargı taşıyordu. Adımlarını dikkatle atıyor, ses çıkarmamaya gayret ediyordu. Öyle yavaş hareket ediyordu ki, göğüslerinden buhar çıkarak bu göğüsler birer tatlı kavun gibi elbisenin altından görünüyor, yükselip alçalarak canlı birer varlık olup orada öylece duruyorlardı. Cüce iri gözleriyle, hayretle ona bakıyordu. Ben de göğsümden yaralanmış gibi yine donup kalmıştım. Ki Tas da öyleydi; hayretle kıza bakıyor, arada bir, bir fare gibi ciyaklıyordu. Şimdi ormanın tüm sesini duyuyorduk. Yılanlar tıslıyor, yağmur damlaları yaprakları dövüyor, bir yerlerde yüzünü belki hiçbir zaman göremeyeceğimiz kuşlar tuhaf sesler çıkarıyorlardı.

Derken kız birden hareketlendi ve elindeki kargıyı beş adım önüne yıldırım hızıyla fırlattı. Sonra koşup kargıyı saplandığı yerden aldı –ki kana bulanmıştı bu kargı– ve çalıların arasına eğilerek –işte o zaman kalçaları tüm çıplaklığıyla önümüzde açıldı; gözlerimize inanamıyor-

duk, sanki ikimiz de orada ansızın büyüyerek birer gerçek varlık olmuştuk ki ben aslında Kelime'nin kalçalarını da görmüştüm– yeniden, bu kez zafer sevinciyle doğruldu. Bir tavşan avlamıştı. Sonra tavşanı kulaklarından tutarak çevresine bakındı, kargısını da yanına alarak ormanın içlerine doğru yürümeye başladı. Biz, hiç düşünmeden, onu sessizce izlemeye başladık. Yine ayaklarımızın altında yılanlar eziliyor, çalılar çıtırtıyla açılarak bize yol veriyordu.

Ancak, kızı sessizce ve yavaş yavaş takip etmek mümkün olmadı. Çocuk öyle çevik, öyle dinç ve yaşamla öylesine dopdoluydu ki, bütün bu orman, bu ağaçlar, bu yılanlar ve kayalıklar onun dostuydu sanki, kimse, hiçbir şey ona engel olamıyor, sanırsın burada doğup büyümüş bir kaplan; hızla yoluna devam ediyordu. Zaten çok geçmeden yaprakların arasında kayboldu ve biz de onu gözden yitirmekle bu olağanüstü rüyadan uyanmış olduk.

Bu arada bulunduğumuz yerden de epey uzaklaşmıştık. Kızı kaybedince, durup çevremize baktık ve kendimizi incir ağaçlarıyla dolu yepyeni bir ormanda bulduk. Yağmurun etkisiyle incir ağaçları kaynayan bir reçel tenceresi gibi tütmeye, olağanüstü incir kokusu da başımızı döndürmeye başlamıştı. Hemen uzanıp incir yemeye başladık; meyveden bal damlıyordu. Parmaklarımızın arasından akan bu incirle kim bilir ne kadar şanslıydık. Zira, bu incir bizi böylece canlı kılacaktı.

45

İncirin özellikleri

Bir kere cennet meyvesi olmakla yemesi sevaptır. Karnı tok tutar ve balın arısız yapılmışı olmakla da en az bal kadar yararlıdır. İncir, tatlı kokusuyla başlı başına bir çağrıdır ki incirin çağrısına uymamakla eline ne geçecek? Bize Üsküdar'da –Allah yeniden beni güzel yurduma kavuştursun, ki bundan başka bir arzum olmayıp şimdi nerede ve hangi memlekette bulunduğumu bile bilmiyorum– bol bol incir yedirirlerdi ve benim de şu kokuyu duyduğum zaman hapsedilmiş Yusuf gibi donup kalmaklığım bu nedenledir. Zira, yurt dediğimiz şey aslında kokudan ibarettir ve aslında biz kendi yurdumuzu bu kokuyla tanırız. Hatta, esasında bu koku bizi kendine çeker ki, dizginlerin onun elinde olduğunu görebiliyoruz. Koku, yurdumuzun kokusu bizi yaratır, var kılar ve ortaya koyduğu zaman da bizi alçakgönüllülükle sarıp böylece korumasını bilir. Biz Üsküdar'da nasıl yaz akşamlarını bu incir kokusu marifetiyle yaşadıysak, işte burada da bu kutsal meyve bizi tatlı kokusuyla kendine çekerek bize böylece yurdumuzu hatırlatmış oldu. O vakit annem ellerini incir tozundan ve parmaklarına yapışmış baldan temizledikten sonra bakır tepsisini bu meyveyle doldurarak yanımıza gelir, oturur, bu mor, yumuşak tomurcuğu açarak hep birlikte tatlı saatler geçirirdik.

Vaktiyle, Tikrit taraflarında bir bilge kişi peyda ve, — Ben yokum, demekle meşhur olmuş. O zaman onunla çok kişi eğlenmiş, hatta kalabalıktan kendisine tekme atanlar çıkmış. — Mademki yoksun, bakalım canın yanacak mı, yanmayacak mı, diyerek bu bilge kişiyle epey dalga geçmişler. Bu adam, bir gün yol ortasında başına toplanan bir kalabalığa seslenerek, — Efendiler, hakikat incirdir, demiş ve ilk kez o zaman elinde incirle kalabalığa seslendiği için hemen adı da İncir Baba olmakla yayılmış. İncir Baba, kalabalığın ortasındaki bir yükseltiye çıkmış, elinde kocaman, mosmor bir incir varmış ki bu incir de şekerle dopdolu olup patlayacak haldeymiş. Baba bu inciri tutup kalabalığa göstermiş ve — Efendiler, demiş, hakikat incirdir ve şu elimde gizlidir, işte bu Allah'tır. Deyince kalabalıktan hemen homurtular yükselmiş ve öfkeli kişiler adamın üstüne yürüyecek olmuş. Sonra İncir Baba incirin kalın kabuğunu açmış ve içindeki taneleri bir bir çıkararak yükseltisinden aşağıya inmiş. Ve tanelerden birini karşılaştığı ilk kişiye vererek, — İşte bu sensin, demiş. Sonra, — İşte bu sensin, işte bu sensin, diye diye kalabalığa incir tanesi dağıtmış ve sessizce oradan uzaklaşmış.

Bu kişinin daha sonra bir dağ başında yaşadığını, orada incir ağaçları yetiştirdiğini, mevsimi geldikçe topladığı meyveleri inip köylerde, kasabalarda hayrına dağıttığını, ömrü boyunca da incirden başka bir şey yemediğini söylerler.

Bu meyve yalnızca karnı tok tutmaz, insanın nefesini açar, boğazına ferahlık verir, midesini acı ve değersiz yiyeceklerin verdiği hastalıklardan korur. Bizim Üsküdarımızda mor incirler daha iri olmakla kokusu çok, şekeri az idiler. Adada gördüğümüz incirler ise kiraz salkımlarını andırıyordu ve daha şekerli idiler.

Karnımızı iyice doldurduktan sonra, bir zaman or-

manın ortasında oturup düşündük. Cüce, — Gel ağabey, geldiğimiz taraftan gidelim ve ateşimizin başına varalım, dedi. Ben de, — Ulan beberuhi, bu yağmurdan sonra ateş mi bulunur, gel şu kızın peşinden gidelim de neyin nesiymiş anlayalım, dedim. — Yok, dedi cüce, ben o işten korktum. Bence bu kız vahşilerden olup bizi bir lokmalık eder ki zaten konuşmak nedir de bilmez, görmedin mi, hayvanlar gibi tutup tavşanı bacaklarına kan damlaya damlaya gitti. — Ya hu, dedim, senin o vahşi dediklerin giyinmek bilmez, üryan dolaşırlar. Kızın üstünde elbisesi, elinde kargısı vardı ki avlanıyordu. Köyüne dönmüş olacak. — O daha kötü, dedi cüce, gel vazgeç ki bizi kazığa oturtmasınlar. Hem biz kendi canımızı kurtarmaya bakalım; o ateş aldığım yere gidelim, söndüyse vay halimize.

Akşam olmak üzereydi. Yağmur dinip ben de üşümeye başlamıştım. Cüceyi haklı buldum. — O zaman, dedim, hemen ben bu kızı vakti gelince yeniden bulacağım ki çok beğendim. Ama istersen şimdi başımızı sokacak bir yer bulup biraz ısınalım, gerisini sonra düşünürüz.

Geldiğimiz yoldan yine yaprakların, kırılıp dökülmüş dallarla irili ufaklı taşların üzerinde yürümeye başladık. Koynumuzu da –paşaların cepleri büyük olur ey efendiler– incirle doldurmayı unutmamıştık. Bir ara Ümmik durdu, — Ağabey, dedi, gel biz yine o kıyıya gitmeyelim, hem ateşimiz zaten yok hem de bu gece soğuk olacak. — Ey, ne yapalım, dedim. — Kayalığa gidelim ki hem oradaki ateşe bakar hem belki sığınacak bir delik buluruz. — Olur, dedim, ağaçların tepelerine bakarak yönümüzü bulmaya çalıştık. Sonra bir zaman böyle sessiz yürüyerek ormanı geçtik.

Ateş sönmemişti. — Güzel Allah'ın yardımı garibana biter mi, dedi Ümmik. — Bitmez, dedim ben de e'yi uzatarak. Hemen gidip biz bu güzel ateşin başına, elleri-

mizi ovuşturarak biraz ısındık. Ama, ateş bir azalıp bir çoğalıyor, arada iyice parlayarak tat vermiyordu.

Bu arada Ümmik iyice neşelenmiş olacaktı. Gülüp duruyor, hatta arada kahkahalar atarak neşesini bana da veriyordu. Ben bir ara dayanamadım, — Ulan nedir beberuhi, dedim, söyle de biz de gülelim. — Bilmiyorum ağabey, dedi, vallahi bilmiyorum. Deyince beni de bir gülme tuttu ki, canım efendim, ne siz sorun ne de ben söyleyeyim. Yerimde duramıyor, adeta olduğum yerde zıplamak, zıplayıp zıplayıp gülmek istiyordum. Birlikte kahkahalar atıyorduk. Derken cüce bir ara kalktı –kişi kalkar da gölgesi durur mu, Tas da kalktı– ve yine böyle güle güle kayalığı indi, ben, işemeye gidiyor diyerek zaten sormadım, onun da çok geçmeden şırıltısı geldi. Hem gülüyor hem işiyor hem de sanırsın hayretler içinde kalmış, hu çekip duruyordu. Sonra çıkıp geldi, zorlukla, kekeleyerek, — Ağabey, dedi, öyle bir şey buldum ki, hemen kıvrılıp yatmak gerek.

O böyle söyleyince ben durur muyum, kalkıp güzelce işeyip ferahlayayım, dedim ve orada tam aradığımız şeyi gördüm: Küçük, sıcak, nermin bir mağaraydı bu.

Öyleyse, olayları anlatmaya sonraki cüzde devam edelim.

46

Hayvan kanunları üzerine

Balığın Yunus Peygamber'i korumuş olması boşuna değildir. Burada bizim hikâyelerimizden birinin, ki elbette her birimiz birer hikâye olmakla varlığımız bunu taşımada bir araçtır, evet, böylece bu hikâyelerden birinin hayvan kanunları tarafından korunduğunu görüyoruz. Ama kişilik bakımından hayvanların bizden çok farklı olmadığını da söylemek gerek ki, yunusbalığı Yunus Peygamber'e ne kadar benzedi ise bu, çoğunluk onun güzelliğinden kaynaklanır. Hatta belki balığa yunus adını vermekle o bir zamanlar adsız idi; salt güzellikten oluşuyordu. Diyeceğim, isimsiz idi, belki bir sıfatı da yoktu ama yine de denizlerin en güzel balığı sayılırdı.

Yunus, serçe sesine benzer bir sesle dolanır ve biçim olarak köşeli bir yanı olmayıp bu biçimi de ona kendi güzel huyunun verdiğini öyleyse neden söylemeyelim? Huyumuz gibi görünürüz ve huysuz isek de huysuz görünüp bundan şimdiye dek kurtulan mı oldu? İçini saklayana ve onu kimseye göstermeyene kim, nerede rastladı, kim işitti?

Yine kendi soyu içinde yunus, öbür balıklardan farklıdır ve didişme işine girmeyerek çoğu balığı iri gövdesiyle korkutur. Ama hayvan kanunları içerisinde köpekbalıklarıyla balinalara yem olmaktan da kurtulamaz.

Ama, hayvan kanunları dedikte asla hangi hayvanın hangisine yem olduğunu ve bunların karınlarını nasıl doldurduklarını anlama. Zira, Allah bunların hepsinin rızkını verip zaten bunları birbirine rızk etti. Doğal olarak, rızkın rızka neden garezi olsun; bunları birbirine düşman kim eyleyebilir? Karnı acıkanı da, karnı doyanı da Allah haklı buldu, kendi hakkı olarak da şükürden başka bir şey istemedi.

Öyleyse, zekâmız ve dilimiz ortaya çıkana dek bizim de onlardan pek farkımız yoktu ki, zaten onlar bizim rızkımız olup bu nedenle onları canımızdan bir parça bilmeyip ne yapacağız? Dünya dev ağaçlarla büyük denizlerin yeri idi. Bu denizler, göller ve ağaçlar birbirleri ile iç içe yaşayıp giderek suların köpüğünden balıklar peyda olmaya başladı. Ve ağaçlar meyvelerini verip bu meyvelerden de böcekler türedi.

Öyle ki, böcekler kendi analarından ayrılamaz, ondan başka bir şeyle de beslenemezler. Kuru ot yer, öldükleri vakit yine tohum görevi görerek topraktan fışkırıp çıkarlar. Böcek, ağacın marifetidir. Kendi kendini var kılan ağaç. Tohumunu gökyüzüne serpen, sonra bu canlı, kıpır kıpır tohumla biraz uzakta –ki bazı böcekler uzun uzun uçarak uzak memleketlere gider, sonra orada yeşererek yine ağaç olurlar– yeniden göverirler. Eskiler bu olayı anlatmak amacıyla aslan gövdeli, insan başlı taşlar oyup bu dev taşların bedenlerini –yani aslan olan kısmını– toprağa gömdüler. Zira böylece yalnızca ağaçlar değil, hayvanlar ve insanlar da topraktan gelir, yine toprağa giderler.

İstanbul'a dönmeye çalışırken –nasıl uzun uzun yürüdüm bilemezsin ey efendim; ancak anladım ki insana dünyanın kaç bucak olduğunu asıl öğreten işte böyle yürümektir– bir köyde, garip bir adama rastladım ki hayvan kanunlarının çoğunu ondan öğrendim. Bakın bu adam nasıl bir adamdı:

Bir zaman Asaf isimli bu adam epey darda kalmış. Zira güzel bir karısı varmış; daha yeni evliymişler. Asaf, karısını güzelce bir seviyor, akşamları yan yana yattıkları zaman aklı uyusa elleri rahat durmuyormuş. Üstelik, insanın dokunmaya kıyamayacağı güzellikte bir kadınmış bu. Terledikçe daha güzel kokar, koktukça iyice kocasının aklını başından alırmış. Gel zaman git zaman bunlar köylerinde kendilerine bir güzel de ev döşeyip sessizce yaşamaya başlamışlar ki bir de köpekleri varmış. Böyle dertsiz tasasız yaşamakla Asaf, köpeğini de öyle çok seviyormuş ki, karısıyla öpüşmekten, sevişmekten yorulduğu zaman çıkıp kapısının önüne, köpeği ile konuşur, oynar, böylece dinlenerek huzur bulurmuş. Sonra yapacak işi yoksa yine dönüp ya karnını doyurur ya da acıkmamış ise ne yapsın, yine karısını yatağa devirerek güle oynaya, bitkin düşene dek sevişirmiş. Bu iş böyle yıllarca sürüp gittikten sonra iblisin biri –bazı kimselere iblisin kendisi olmak ayrıcalığı verilmemiştir ama, onun yeteneklerinden hiç değilse bir tanesi bunlara bağışlanarak bu kişiler böylece dünyada dolanıp dururlar– Asaf'a öyle bir oyun oynamış ki bakın bu iş nasıl olmuş:

Bir gün iblis –şimdi adını anmak istemiyorum, bağışlansın, zira yaygın bir isimdir– bu adamın köpeğini öldürmüş. Ona bir parça et uzatmakla meğer bu eti zehirle yıkamış. Köpek birkaç saat içinde bağıra bağıra ölmüş. Asaf, köpeğinin öldüğünü hemen anlamamış; hayvanın yine bahçede bitkin bir biçimde uyuduğunu zannetmiş. Ama onunla oynama vakti gelince durumu anlamış ve ağlayıp çırpınmak, kendisini yerlere atarak acısını ancak bu şekilde dindirmek yerine donup kalmış ve tuhaf bir sessizliğe bürünmüş.

Böylece Asaf'tan bundan sonra eser kalmamış. Yiyip içmiyor, köpeğine gösterişli bir mezar yaparak hayvanın başından ayrılmıyormuş. Karısıyla da ancak yemek saat-

lerinde görüşüyor, onunla ancak selamlaşmaya takat bulabiliyormuş.

Gel zaman git zaman, kadın –ki yerden göğe kadar hakkı vardır, kadın yine eskisi gibi sevişmek, o gençlik ve o güzellik dururken fercini kocasının zekeriyle doyurmak ve zinde tutmak istiyormuş– her çareye başvurarak kocasını bu zalim hastalıktan kurtarmak istemiş. Hocaya gitmiş, ama böyle bir derde hocada çare ne arasın; — Kocana yeni bir köpek gerek, demekle yetinmiş hoca. Yine kadın onu dinlemiş, köyden yeni bir köpek bulunca bu köpek pek sümsük bir şeymiş. Asaf onu hemen kovmuş, karısına da bir daha böyle hokkabazlıklar istemediğini söylemiş.

Derken efendim, bu Asaf o kadar vurdumduymaz, o kadar kalın kafalı ve ruhsuz bir herife dönüşmüş ki, sonunda bir gün karısını yataklarının üstünde anadan doğma uzanmış kendi elleriyle kendi fercini doyurur, inim inim inlerken görmüş de yine sesini çıkarmadan dönüp gitmiş.

İşte o günlerde iblis yeniden ortaya çıkmış ki zaten her yerde olmakla baştan beri olup bitenleri izliyormuş. Eve dostça uğramaya, adamın uyuduğu saatleri gözleyerek içeri girmeye başlamış. Başlayınca, sonunda kadını da yoldan çıkarmış tabii; ikisi güpegündüz, her Allahın günü öküzler gibi sevişmeye başlamışlar. O kadar ileri gitmişler ki, sözgelimi Asaf bahçede, mezarın başında sessizce oturup dururken, iblis, — Ben şuradan bir bardak su içip de geleyim, diye eve giriyor, hemen kapının ağzında kadının eteğini kaldırarak işini görüyor, sonra sanırsın bir fıçı su içmiş, geğirerek, ağzını silerek Asaf'ın yanına dönüyormuş.

Ama, çok sürmemiş bu; bir gün iblis kadını da alarak, Asaf'ı mezarın başında büsbütün yalnız bırakarak, çekip gitmiş.

Derken, Asaf böylece köpeğinin orada, toprağın altında acıkmış olabileceğini düşünmüş ve rızkının yarısını ona vermeye başlamış. Her gün mezara türlü yiyecekler taşıyor, çorbadan kuru ekmeğe, tatlıdan rakıya, yediği ne varsa bunları köpeği ile paylaşmadan boğazından lokma geçmiyormuş.

Ama sonra çok tuhaf bir şey olmuş ve bir sabah bahçeye çıktığı zaman orada ölmüş köpeğine çok benzeyen bir başka köpek bulmuş. Ona da kanı kaynayıp bu işin kendisine Allah tarafından ödül niyetiyle verildiğini düşünmüş. Böylece yine eskisi gibi mutlu olmuş ama yine mezara yemek taşımaya devam etmiş ki, bu onun hakkıdır, diye düşünüyormuş. Hatta, köyün mezarlığına da gidip geliyor, elinde avucunda ne varsa, bir zerre de olsa, herkesin mezarına, bu onun hakkıdır, diyerek bir parça yiyecek bırakıyormuş. Bu onların hakkıdır, haklarını vermek gerek deyip başka bir söz de ağzından çıkmıyormuş. Köylüler de bu işi öyle sevmiş ve benimsemişler ki, Asaf'a ermiş gözüyle bakmaları bir yana, kendileri de ölü hakkı için seferber olmuşlar.

Sonuçta, çevremizde ne bulunsa topraktan gelir ve ölülerin birer tohum olmaklığıyla nice övünsek azdır.

Bundan başka, ki böcekleri böylece görmüş ve anlamış olduk, başka milletlerden hayvanları da sınıflamak gerekir. Bana göre, böceklere en yakın sınıftan sürüngen milleti olup onlar da taşların ve toprak halkalarının can verilmiş kardeşleridir. Öldükte yine katılaşarak öylece kalırlar; bu kutsal ölüleri ben vaktiyle çok gördüm ki yılan ya da kertenkele biçiminde taş idiler.

Yılan topraktan oluşmuş bir varlıktır; soğuk olur; insan buna dokunduğu vakit şaşkınlıktan dilini yutar. Yine sürünmekle topraktan kopamamıştır, soğukluğu da bu nedenledir. Böcekleri yerler ve yuvalarını da kendi öz varlıklarının içinde, toprağın altında kurmuşlardır. Enin-

de sonunda, bir sürtünme sesi çıkarırlar ki öylece yaşayıp sonunda yok olup giderler. Yeraltında kendi ülkeleri olduğu, hurafeden ibarettir. Gözü doymamış, akıl ve izandan uzak ve mekruhturlar. Etlerinin zorda kalanlar tarafından yendiğini, yine de zehirli değil de pis olduğunu söylerler. Böceklerle kurbağaları, kertenkeleleri, küçük kuşları yerler. Daha irice olanlarının –ben görmedim ve Allah göstermesin; on-on beş adım olanları da varmış ki öküzleri sağ yutmakla meşhur imişler– canlı cansız her şeyi yedikleri de söylenir.

Bunlardan sonra dört ayaklılar gelir; bu dört ayaklıların bir kısmı et yerler ve yılanlar da dahil, güçleri neye yeterse onu yerler. Etyemez dört ayaklılar da otlarla ve ağaçların yapraklarıyla beslenir; onlar da öbür vahşi hayvanlara yem olmaktan kurtulamazlar.

Suriye taraflarında rastladığım bir seyyah bana Afrika civarında gördüğü bir kişiyi anlatmıştı ki akıllara zarar. Burada, bu seyyah, yarı insan, yarı hayvan bir millete rastlamış ve can korkusuyla aralarına karışmak istemediğinden –Allahtan onlar da onu görmemişler– uzaktan onları bir zaman izlemiş. Bu milletin Allahları göze görünür bir Allahmış ve –tövbe diyerek anlatalım– bir dev büyüklüğündeymiş. Gök gürlemesine benzer bir ses çıkarıyormuş. Yüzü ve elleri kapkara olup gözleri ve ağzı da kırmızı imiş. Kulakları kaplan kulağına, boynuzları öküz boynuzuna, ayakları aslan ayağına, kuyruğu deve kuyruğuna, elleri maymun eline, burnu da fil burnuna ve yine pek çok tarafı da insana benziyormuş.

Vahşiler Allahlarını kendi rızklarına, yiyeceklerine benzetmişler. Ama, başta da söylediğim gibi, rızk, hayvan kanunları dışındadır; doğal olarak, bu kanunları açıklamakta kullanılamaz. Ama filde tembelliği, aslanda kibri, kaplanda kurnazlığı, köpekte miskinliği, dalkavukluğu, sevgiyi ve bağlılığı, kedide kadirbilmezliği, umursa-

mazlığı ve muhtaçlığı, tilkide kurnazlığı, sansarda acımasızlığı, atta hizmetkârca durdurulamazlığı, inekte başıboşluğu, tavukta şaşkınlığı, güvercinde iyimserliği, yarasada korkuyu görürüz ve bunların her bir üyesinde de bu duyguların ve bu özelliklerin bir başka yönünü görüp kendi aralarında bu surette var olur ve savaşırlar. Sözgelimi kibir, başıboşluğu yer. Tembellik, şaşkınlığı, kurnazlık da başıboşluğu. Bu böylece bir kanuna dönüşür ve biz de, rahmetli dedemin dediği gibi, insan görmek istiyorsak hayvana bakarız.

47

Hastalık

Mağarayı orada Allah'tan bir lütuf olarak bulunca, ki, bildiğiniz gibi ateşimiz de yerinde duruyordu, gidip hemen nedir, nasıl bir mağaradır, diyerek içeriye göz attık. Küçük bir yerdi, sanırsın kayaların içine bizim için oyulmuş sıcak bir sığınak, bir avuçluk bir kulübe. Daha ne olsun, diyerek hemen mademki burada yaşayacağız, burada nasıl ısınırız, içeriyi nasıl aydınlatırız, mağaramıza bir kapı nasıl öreriz, nerede yatarız, diye konuşmaya başladık. Cüce, — Ağabey, bir hayvanımız olsun ki bize ocak olur. Hem ısınır hem de sağıp sütünü içmekle ne iyi olur, dedi. — Haklısın, dedim, hayvanın koynunda yatıp uyuyalım da bitimiz eksik olmasın cüce. — Öyle değil, dedi, bir hayvana bakamayacak değiliz. — Yok, dedim, bir çaresini bulacağız, ama, elbette hayvansız olmaz. Biz şu oğlakların peşine düşerek bakalım neler elde ederiz.

Hava soğumuştu; iyice kararmış, meşalemiz de sönmüştü; çıkıp yukarıda yanan ateşten yine bir ağacı tutuşturduk, bir kucak da kuru odun toplayarak mağarayı hem aydınlattık hem ısıttık. Her yanımız ağrılar içinde uzanınca, — Bugünlük böyle Ümmik Efendi, dedim, soğuk yerde uzanacağız, karnım da bir acıktı ki sorma. Ama neyse, yarın acısını çıkaracağız nasıl olsa.

Deyince, cüce hemen horlamaya başladı. Tas da onun

boynuna yatmış, burnunu kaşıyarak uykuya dalmıştı. Ben de uzanınca kolum gömleğimin içinde durmayıp kayarak yere, yanıma düştü, aldırmadım. Gözkapaklarımı kaldıracak gücüm yoktu ki ben de hemen uykuya daldım.

Ertesi sabah, üşümüş, ama yine de dinç uyandık. Ümmik, — Gördün mü ağabey, dedi, Tas boğazımda yattı ya, bana artık boğaz şişkinliği yok. — Peki, dedim, ben çok acıktım, hemen şimdi bir şeyler bulup yemezsek Tas'ı yiyeceğim, haberin olsun. Hemen kalkıp mağaradan dışarı çıktık, yakında acaba meyve ağacı bulur muyuz, diyerek dolanmaya başladık. Çok geçmedi, kayalıkların arkasında, ormanın biraz içinde başka incir ağaçları gördük. Bulunca bunları mideye indirmemek olmaz, diyerek karnımızı bir güzel doyurduk. Dönüş yolunda da –hava iyice açmış, ısınmıştı ve orman buhar içindeydi– yine bulabildiğimiz, taşıyabildiğimiz kadar odun toplayalım, dedik. Sonra odunları, dal parçalarını mağaranın bir köşesine yığdık ve yeniden çıkmakla bu kez iri yapraklar toplamaya başladık. Bu iri yaprakları kendimize ot yatak kılacaktık ki bir gece daha taş üstünde yatılmazdı. Kış için kapıyı örmemiz gerek, diye düşünüyordum. Ama bunu nasıl, neyle yapabileceğimizi bilmiyordum. Bir yandan da, burada kalmaya elbette niyetim yoktu. Bizi bu uzak adadan kurtaracak bir gemi, bir insanoğlu yanımızdan elbette geçecekti.

İri, etli yapraklar bulduk; bu yapraklarla –kızıl yapraklardı ki İstanbul'un, Üsküdar'ın akşam saatlerini ne güzel hatırlatıyorlardı– mağaramıza dönerken ben ansızın ayağımda korkunç bir yanma hissettim. Hemen bağırmakla oraya yığıldım. Ümmik elindeki kızıl yaprakları yere atarak yanıma geldi, koluma sarılarak beni kaldırdı. Kaldırınca ben acı içinde ayağıma baktım; serçeparmağımın perdesini delerek, bir diken batmıştı ki nasıl anlat-

malı; bir hançer daha merhametli olur. Böylece çocuk beni mağaraya zorlukla götürdü. Ben de ter içinde yorgun uzandım, dilim ağzımda şişti, boynum zonklamaya başladı ve ateşler içinde yanarak kendimi kaybetmişim. Ki şöyle korkunç bir rüya gördüm:

Alıcı kuşlar rüyası

Hava çok güzeldi, ağaçların kokusu birbirine karışıyor, kuşlar kanatlarıyla değil de sesleriyle uçuyorlardı. Tavşanlar ortalıkta kayıtsızca otluyor, geyikler, ceylanlar, tilkiler ve yabankedileri de başlarını çalı diplerine gömme gereği duymadan dolaşıyor, bir görünüp bir yiten keklikler bile takırtılarıyla ormana neşe saçıyorlardı. Böyle bir durumda, sevgili efendim, insan, ruhu huzur dolarak Allah'ı düşünmesin de ne yapsın?

İşte ben de huzurla, yorulmak bilmeden epey bir zaman yürüdüm ve sonunda yine bir şehre varmakla içim cız etti.

Zira bunca güzel, Allah vergisi bunca tatlı bir ormanın, bir kırın ortasında hiç böyle viran, böyle cansız, sevinçsiz şehir olur mu? Öyleyse bu güzellikler ne güne duruyor?

Baykuş virane sever, demişler; şehre girerken kayalıklarda zeyra kuşları gördüm, bunlar gagalarından kan damlayarak şehri izliyorlardı. Canım sıkıldı; Allah korusun, diye dua etmekten kendimi alamadım. Ama sonra, şehre biraz daha yaklaşınca gördüm ki, yalnızca zeyra kuşları değil, her tür kuşla bu şehir istila edilmekle bunlar evlerin, cami ve kiliselerin üstünde durmadan uçuyor, devasa bir bulut olmakla salınıyorlardı.

Hemen gördüğüm ilk kapıyı çaldım. Kapıyı yaşlı bir kadın açtı. Bu iki büklüm kadını görünce dayanamadım, kendi derdimi sormazdan önce koluna girdim ve ona iyi

olup olmadığını sordum. — İyiyim, dedi, söyle bakalım, ne istersin? Ben de ona buradan geçmekte olan bir yabancı olduğumu anlattım. — Çok yorgun ve açım, dedim, kalacak bir han, karnımı doyuracak bir yer ararım.

Kadın, — Burada han bulunmaz, dedi, karnını da istediğin yerde doyurabilirsin, ama istersen bize gel, bizim kapımız herkese açıktır. Deyince ben elbette hemen içeri girdim ve yaşlı kadının elini öperek ona şükranlarımı sundum. Kadın beni yumuşak yastıklarla çevrili bir divana oturttu, sonra hiçbir şey söylemeden döndü, odadan çıktı. Sonra da uzun bir zaman ortalıkta görünmedi. Ama boş değildi ev, odalardan sesler geliyordu. Sandalyeler çekiliyor, arada ofultular duyuluyor, ama kimse, belli ki içeride birileri vardı, kimse konuşmuyordu. Derken, içeriye gençten biri girdi, beni gördü ama bir şey söylemedi. Başıyla selamladı, sonra tutup pencereden şöyle bir baktı. Sonra da geldiği odaya döndü.

Bir süre sonra beni içeriye buyur eden yaşlı kadın göründü. Elinde bir örtü vardı ki bu epey ağır bir çuldu. Koyu kahverengi bu çulu bana uzattı, yastığı işaret etti, sonra dönüp yine gözden kayboldu. Ben elbette korkmaya başlamıştım. Ama korku bekleyebilir, insan uyku bastırdığı zaman –ki aslında sabah saatleri sayılırdı– korkuyu, açlığı dinlemeyerek hemen kendini teslim eder; bu durumda isterse ölüm gelsin. Çulu üstüme alarak başımı yastığa koyup hemen uyudum.

Uyandığımda içerinin iyice kalabalık olduğunu gördüm. Genç yaşlı, kadın erkek sekiz-on kişi vardı. Hallerinden memnun görünüyorlardı; çoğu şişman, kalın bacaklı, göbekli kimselerdi. Uyanıp çulu üstümden atmaya kalmadı, dışarıya çıkmaya başladılar. Ben de heyecanla peşlerine takıldım. Güneş tepeye çıkmış, ortalığı kavurmaya başlamıştı. Evin önüne varınca sokağın ana baba gününe döndüğünü, evlerin boşaldığını gördüm. Derken

herkesle birlikte gökyüzüne baktım: Kuşlar şehrin üstünde iyice birikerek alçalmaya başlamışlardı.

Sonra, sevgili efendim, gözlerime inanamayarak şunu gördüm: Kuşlar, ağızlarında taşıdıkları butlarla alçalıyor, kalabalığı bu nefis, tadına doyulmaz kızarmış etle besliyorlardı. Kimisi gagasının ucunda azık torbası mı taşımıyordu, kimisi burnunu bir çatal gibi kullanarak sapladığı iri patatesleri mi bırakıp geçmiyordu. Öyle ki, bu gagalardan besleyici yağlar damlayarak şehri iştah açıcı bir yemek kokusu sarmıştı. Önümüze bırakılan butları sükûnetle alıyor, ağzımızda çıtırdayıp çenemizi yağ içinde bırakan bu nefis etleri yemeye doymuyorduk. Zaten birinden daha ilk lokmayı kopardığımızda hemen burnumuzun ucunda bir başkası beliriyordu ve onu da yiyelim diye ağzımızdakini yine de sabırla çiğniyorduk.

Bu iş böylece herkesin karnı iyice doyana dek sürdü. Sonra kuşlar çekilmeye başladı. Çekilince et ve yağ kokusu da çekildi, insanlar da karınları iyice bir doymuş olarak yeniden evlerine girdiler. Onlar girer de ben durur muyum, ben de eve girdim ve kendime küçük bir oda buldum.

Akşam yemeğini de bu şekilde yedikten sonra artık uyuma vaktidir, diyerek yeniden odama girmiştim ki –bu arada hava da iyice kararmıştı– yeniden bir gürültü koptu. Kadınların hıçkırıklarını duyunca kötü bir şey olduğunu anladım, küçük odamdan çıkarak ne olduğunu öğrenmek istedim: Yaşlılardan biri ölmüştü. Bunu anlayınca, içimi sonsuz, gerçekten sonsuz bir keder kapladı. Diyeceğim, tam anlamıyla mutlu, huzurlu bir ülke bulduğumu düşünüyordum. Burası yeryüzünün cenneti idi ki her türlü dertle birlikte ölümün de ancak burada yenileceğini düşünüyordum. Ama yalnız Allah ölümsüzdür; bu nedenle yeryüzünde sonsuz mutluluk ülkesini aramanın bir anlamı yoktur.

Hemen gençlerden biri bir yağ lambası çıkarıp bu lambanın aydınlığı ile kapıya yöneldi. Ben de kalabalıkla birlikte dualar okuyarak dışarıya çıktım. Âdetleri bizimkilerden tamamen farklı bu insanların şimdi ne yapacaklarını merak ediyordum.

Ölüyü dışarı çıkardılar. Öyle tuhaf bir duaları vardı ki sanırsın duayı sözcükle değil, mırıltı ile kılıyorlardı ve yüzlerinde kederden eser olmayarak, daha çok, saygılı görünüyorlardı. Böylece ölüyü el üstünde taşıdıkları vardı. Bunu sokağa çıkardılar, sonra hep birlikte epey yürüyerek bir meydana, küçük bir kır parçasına vardık. Varınca yaşlıların öne çıktığını, ölüyü soyduklarını gördüm. Edep yeri de görünecek biçimde ölüyü bütünüyle çıplak hale getirdiler. Sonra da üzerine ince burunlu bir şişe ile yağ döktüler. Ben işte o zaman bu sevgili ölüyü yakacaklarını zannettim ki hemen üstüme bir titreme geldi. Zira bu işi duymuş, ama şimdiye dek hiç görmemiştim.

Ama, düşündüğüm gibi olmadı. Daha kötü, daha dehşet verici bir şey oldu: Hemen gökyüzünde sabah gördüğüm zeyralardan biri peyda oldu ve bu alıcı, korkunç kuş inip ölüyü yemeye başladı. Onu izlediler ve kuş ölüyü bir tek tırnak parçası bile bırakmayıp yedikten sonra yine sessizce eve döndüler. Ki ben de onlarla birlikte dönerek küçük odamda bir daha kim bilir kaç vakit uyudum.

48

Ki sonunda iyileşiyorum, gördüğüm manzarayı anlatır

Derken, sonunda bir gün gözlerimi açarak az da olsa kendimi toparladığımı anladım. Yarı çıplak bir kız bana bakıyordu; gözlerimi açtığımı görünce gülümsedi ve — Uyandı, uyandı, diyerek odadan çıktı. Küçük bir odada, bir taş kulübede bulunuyordum. Çok geçmeden Ümmik'i gördüm. — Ağabey, Allah'a şükür, diye bağırarak Ümmik yanıma geldi. Saçları uzamış, sakalları da iyice kararak Ümmik tam bir maymuna benzemişti. — Ne oluyor, sana ne oldu böyle, dedim, neredeyiz? — Dur bakalım, dedi Ümmik, az sabırlı ol. Sonra döndü, kıza, — Biraz su getirin de içsin, dedi, bir de, acıkmıştır şimdi. — Olur, dedi kız. İçerisi epey sıcaktı, üstümdeki ağır yün yorganı atmak istedim. Bir de, sanırsın gözlerimi yıllarca açmamışım; her şeyi bulanık görüyordum. Doğrulmak istedim, doğrulamadım, boğazım kurumuştu. Bir söz söyleyecek olsam, sözcükler boğazımı parçalayarak çıkıyordu. Hiçbir şey hatırlamıyor, gördüğüm o tuhaf rüyaların sürdüğünü zannediyordum.

Biraz sonra –bu arada Ümmik'le birbirimize sessizce bakıp durmuştuk– kız bir bardak su ve bir tepsiyle geldi. Suyu hemen içtim ve tepsidekileri de, ki bunlar bir parça peynir, biraz haşlanmış patates ve yeşil soğandan ibaretti, bunları yavaş yavaş yedim; bunu yapabilmem

için Ümmik'in başımı kaldırması, sırtıma sertçe bir yastık koyması gerekmişti. Ben bunları yiyince gözlerim de biraz odaya, odanın zayıf ışığına alıştı. Yeniden Ümmik'e baktım, onun da bana yine sessizce, ama kederle baktığını gördüm. Çok değişmişti, alnında çizgiler belirerek bu yaşta bu olacak iş miydi? Bir bardak su daha istedim, gücümü toparlayabileceğimi anladım. Demek uzunca bir zaman burada böylece hareketsiz yatmıştım.

— Beş aydır uyuyorsun, dedi Ümmik. — Ne, diye bağırdım ki hakkımdır. — Öyleyse ben nasıl bu kadar uyudum, ben uyuyunca sen ne yaptın, diye sordum. — Anlatayım da dinle, dedi.

Kendimize yatak olsun diyerek ormandan iri yapraklar toplamaya gitmiştik. Dönüşte ben bir dala bastım, dal dikenli imiş ve bu diken de anlaşıldığına göre zehirli olmakla ben hemen orada bilincimi yitirerek ateşler içinde baygın düşmüşüm. Ümmik beni güçlükle mağaraya taşıdıktan sonra dönüp yeniden yaprakları bıraktığımız yere gitmiş. Bunları mağaraya taşıyarak bir bana, bir de kendine güzel birer yatak yapmış. Sonra içeride bir ateş yakarak, kış başlangıcıdır diye mağaranın girişini de dallar ve yapraklarla kapatmış. Ama bu, içeriyi ısıtmaya yetmemiş. Zaten arada kapıda kurtlar, ayılar belirir olmuş ki Allah korusun. Hayvanları mağaradan uzak tutayım diyerek bu cüce hemen kendine bir kalın sopa bulmuş. Güya bununla hem beni hem kendini hem de mağaramızı koruyacak.

Sonra, bakmış bu iş böyle olmayacak, korsanlardan kalan kılıcı aramaya çıkmış. İnsan hangi nesnenin ne işe yarayacağını sonradan anlıyor. Kılıcı çıktığımız kıyıda, orada yaktığımız ateşin başında bırakarak öylece unutmuştuk. Hemen bir gün, mağaranın kapısını iyice örterek çıkıp sahile inmiş; gerçekten de kılıcı orada, bıraktığımız yerde bulmuş. O sırada, denize bakmış. Deniz sa-

nırsın hareketsiz, korkunç bir buz kütlesi. Öyle bir korkuya ve yılgınlığa kapılmış ki, ulan, diye düşünmüş, artık buralara yaz gelmez, vah ki bir daha Üsküdar'ı göremeyeceğiz. Zaten bu kışı atlatamaz, burada ikimiz de yaralı atlar gibi geberir gideriz. Deyince, denizde, epey içeride küçücük bir karaltı olmakla durup duran batığı yeniden görmüş. — Ulan pezevenk gemi, diye bağırmış. Ulan seni gidi mendebur, halden anlamaz hıyar, ne iş ettin bize!

Zira, bu gemi, hatırlanacağı üzere, hiç hesapta yoktu ve o heriflerden bir gece saklanarak kurtulur, sonra başımızın çaresine bakarız, diye düşünmüştük. Bir kere bir belalı iş insanın başına gelmeyegörsün.

Ama, bunları düşündükten sonra, aklına şöyle bir şey gelmiş: Gemi barutla, türlü çeşitli silah ve aletle, kıyafetler ve erzakla dolu olmakla bunları nasıl edip de çıkarmalı. Üstelik, bir yolu bulunup da karaya çıkarılsa, bu gemi mağaranın kapısına öyle bir duvar olur ki o zaman ayı toptan gelsin ve kurtları da it kılarız. Ama deniz buz kesmiş ve oraya kadar öyleyse nasıl yüzülecek?

Hemen, bu küçük Ümmik –bu süre içinde Tas Efendi mağaradan ve ateşin yanından hiç ayrılmıyor, yan gelip yatıyormuş elbette– nasıl olsa Zeyrek yarı ölü sayılır, diye düşünmüş. Bir çift laf edecek kimse de olmadığından ben bu işe bir çare bulurum, uzun gün, boş boş oturmaktan iyidir.

Böylece, kılıcını eline alarak ormana dalmış ve iri dallar toplayarak bunları sahile taşımış. Bu işin kaç gün sürdüğünü Allah bilir; Ümmik söylemedi, ama günlerce ormanda çalışmış; dallar toplamış, bunları birbirine bağlayacak halat ağaçları aramış ama sonunda başarmış: Küçük bir sal yapmış.

Sonra asıl zorlu iş başlamış. Bildiğiniz gibi Ümmik deniz işlerinden anlamaz; bu anlattıklarımı yapmak için, ki can sıkıntısı ve yılgınlık da var, ölümü göze almış. Çün-

kü bu adada nasıl olsa çok geçmeden ölecekmiş ki ben de ölü sayılırmışım. Fakat bu cesur cüce mendeburdur, doğru dürüst dua da bilmediğinden, — Sevgili yüce Allah, bana yardım et de şu işi hakkıyla yapayım, diye bağırmış –ki bunun için bağırmaya gerek yoktur–, böylece denize açılmış. Ağır, soğuk denizde güçlükle kürek çekmiş. Neyse ki enkaz göründüğü kadar uzakta değilmiş. Yanına vardığı zaman, harabenin –ki az değilmiş bu– görünümü şu şekildeymiş:

Bir kere burası sığ bir yermiş ki bu iyiye işaretmiş. Gerçi gemi kuma oturduğu için onu değil bizim cüce, yedi sülalesi gelse kıyıya çekemezmiş ama, yine de enkaza kolayca girilebilir, elbette epey üşünerek, kolayca çıkılabilirmiş. Güverte suyun hemen yüzeyindeymiş. Uzaktan gördüğü şey de bir kalas parçası olup gemi epey hasar görmüş ama aslında tamir edilmesi de zor olmazmış. Yine de bunun için yıllarca çalışmak gerekirmiş. Cesetler parça parçaymış. Leventler, analarının koynundan uzak o kuzu oğlu kuzular birer bebek gibi dizleri dudaklarında ölerek balıklar ya da deniz kuşları tarafından parçalanmışlar. Aslında, daha çok, kemikler görünüyormuş. Çok korkunç, üzücü bir manzaraymış. Yalnız, Alaaddin yine dört ayak üzerinde duruyormuş, onun bu biçimi, parçalanan kalaslar arasına sıkışıp kaldığı için korunmuş ve yine de elbette etleri dağılmış.

Gemi yüzeyde bulunduğu için, Ümmik'in, salı sağlama aldıktan sonra güvertede yürüme şansı olmuş. Böylece gövdesi yukarıda kalmakla güvertede dolaşmış ve bulabildiği kılıçları toplamış, işe yarar elbiseleri de yanına almış, bunları ancak taşıyabileceğini düşündüğü için yeniden sala dönmüş ve kıyıya doğru yine kürek çekmeye başlamış.

Bu arada, güvertede buldukları arasında bir de uzunca bir halat varmış ve bu da daha sonra çok işine yaramış.

Kıyıya çıktıkta, kıyı daha çok esiyormuş ki cüce artık donmak üzereymiş. Ama yılmamış; hemen hareket berekettir, diyerek dönüp yeniden küreklere asılmış. Böyle durumlarda, efendime söyleyeyim, artık nereden geliyorsa acayip bir güç peyda olup ne ölüm ne soğuk ne açlık ne yorgunluk kâr ederek insan her işin üstesinden gelebiliyormuş. Yine de, can çıkmayınca insan ümidini kesmiyor ve akıl artık ölmek lazım dese de kalp bu düşünceye direniyormuş. Bu nedenle artık soğuk ve yorgunluk Ümmik'i yıldırmıyormuş.

Gemiye dönünce bu kez güverteden aşağı inmeye karar vermiş ki asıl zor olan buymuş. Çünkü bütünüyle suya dalması, yiyeceklerle dolu kilere inmesi ve orada ne bulursa çıkarması gerekiyormuş. Ama kararlıymış. Ya Allah diyerek nefesini tutup suya dalmış. Ve ilk denemede başarısız olmuş. Suyun içinde ilerlemek çok zor bir şeymiş ve nefesini de uzun süre tutması başlı başına bir belaymış. Burnunu çıkarıp derin bir nefes almış, sonra yeniden denemiş. Bu kez iyice ilerlemiş, kileri gözleriyle görmüş, fıçıları, erzak çuvallarını orada bulmuş; sağ salim duruyormuş hepsi. Önce küçük bir fıçıyı kucaklamış, bunu güverteye taşımış, taşıyınca iyice bitkin düştüğü için yukarıda biraz dinlenmesi gerekmiş.

Velhasıl, cüce bu işi günlerce sürdürmüş. Çıkardığı küçük parçaları –kimi fıçıları ve çuvalları açmak, içindekileri küçük parçalara ayırmak, bunları böylece taşımak gerekmiş elbette– salıyla kıyıya taşıyor, işin zorluğundan kısa sürede bitkin düşüyormuş. Sonra mağaraya elinde küçük torbalarla dönüyor, hemen bir ateş yakarak önce Zeyrek Efendi'nin nefes alıp almadığına bakıyormuş. Neyse ki ben kolay kolay ölecek gibi görünmüyormuşum, hayret, boyuna uyuyor ve arada sanırsın bir şeye hayret etmişim, çığlık atarak yine derin mi derin uykuma devam ediyormuşum. O da dönüp ateşin başında iyice

ısınıyor, böylece zaten çok geçmeden uykuya dalıyormuş.

Sonunda, gemiyi soyup soğana çevirmiş ve işe yarar ne varsa mağaraya taşımış. Hatta, güvertenin kalaslarını da sökmeyi başarmış, bunları da taşıyarak mağaranın ağzını iyice sağlama almış.

Sevgili okur, bunları anlatmak kolay, ben Ümmik'i dehşetle, gözlerimi hayretle açmış bu insanüstü çabayı bir mucizeyi dinler gibi dinliyordum ki aslında gerçek budur, bu gerçek bir mucizedir. Ümmik, anlattıkça gözümde devleşiyordu.

Bundan sonra yapılacak çok şey kalmamış. Mağaraya taşıdığı erzakla –bunları kurutması, temizlemesi gerekmiş–, bulduğu kap kacakla yemekler yapmış, canı et çektikçe çıkıp av avlamış, getirip bunları kızartmış ve arada benim de yememi sağlamış. Ben de mucize eseri hem uyur hem bu av etlerini afiyetle çiğnermişim. Bunu öğrenince rüyamda yediğim –hani kuşların taşıyıp taşıyıp bize verdikleri– butları hatırladım ki bana göre durum gayet açıktı. Arada ağzımı kendi eliyle açıp bu kuyuya –uyurken insanın ağzı bir büyücü kuyusuna benziyormuş– bardak bardak su boşaltıyormuş.

Yine bir gün çıkıp ormanda avlayacak bir gariban aradığı zaman, artık havalar yavaş yavaş ısınıyormuş, ötede bir ses duyarak başını kaldırıp bir de bakmış ki, karşısında bir kız. Bir kız ki dünya güzeli ve bir o kadar da taze. Cüce, ne diyeceğini bilmediğinden yutkunmuş, kızın karşısında titremeye başlamış. Şöyle bir kızmış bu: Saçlar açık, omuzlarından ince beline dökülen, sonra da bütün bedenini sararak dizlerine kadar inen koyu mavi bir elbise. Üstü açık çarıklar. Ve elde de yine ucu kanlı bir kargı.

Kız bizimkini bir zaman alayla izlemiş, küçümseyerek, neredeyse acıyarak bakmış ve sonunda, — Nereden çıktın sen be, demiş. Ümmik Efendi öyle bir şaşırmış ki,

kızın dil bilmediğini, hele bizim dilimizden ne anlayacağını düşünüyormuş. Bunu duyunca biraz rahatlamış. Diyecek bir şey mi bulamamış, artık nedense, — Tavşan olmaz mı buralarda, diye sormuş. Sorunca kız kahkahayla gülmüş, — Senden iyi tavşanı nereden bulacağız efendi, diyerek bizimkiyle iyice alay etmiş. Cüce yine yutkunmuş, sonra başımıza gelenleri kıza bir bir anlatmış. O anlattıkça kız gülüyor, arada sanırsın bunlar kırk yıllık dost; Cüce'nin sırtına sırtına vuruyormuş. — İlahi Ümmik, diye gülüyor, hatta bizim hokkabazın yanağını bile sıkıyormuş.

Sonra, birlikte kalkıp mağaraya gelmişler ki kız o zaman, beni görünce işi ciddiye almış ve, — Burada olmaz, bu çocuk burada ölür, tut onu bizim eve götürelim, demiş.

Birlikte beni oracıkta ördükleri bir sedyeye yatırmışlar ve yola çıkmakla epey bir zaman yürümüşler. Öyle yerler geçmişler ki, Ümmik buraları hiç bilmiyormuş. Meğer orman yürüdükçe sıklaşıyor, sahilden uzaklaştıkça daha korkunç bir hal alıyormuş. Karanlık, nemli, her yanından garip garip hayvanların sıçradığı bir ormanmış bu. Burayı geçince tırmanmaya başlamışlar. Böylece sarp bir kayalığı aşmak üzere yine öyle çok gitmişler ki, Ümmik'in ayaklarında derman, gözlerinde fer kalmamış. Ben tabii rahatmışım o sırada ve yine mışıl mışıl uyuyormuşum.

Böylece beni işte bu köye getirmişler. Sonra cüce bin bir teşekkürle mağaraya dönmesi gerektiğini söylemiş. Kız da kendisiyle gelse iyi olurmuş çünkü mağarada erzak şöyle dursun, kap kacağın dışında pek çok değerli nesne varmış; kılıçlar, gümüş çatal bıçak ve pahalı elbiseler... Bunlar bizim –bunu söylerken herhalde aylardır bir ölü gibi yatan Zeyrek Efendi'yi de işaret etmiştir– varımız yoğumuzmuş ki başka türlü nasıl olup da karnımızı doyuracakmışız. Bu sırada yaşlı köylülerden biri, kulakla-

rı pek iyi duymuyormuş anlaşılan, kıza dönerek, — Kimmiş ki bunlar, diye sormuş. Kız bağırmış: — Bunlar kazazede dedeciğim, burayı ada zannetmişler de aylarca bir mağarada yaşamışlar.

Sonra yanlarına köyden birkaç genç kimseyi de alarak mağaraya dönmüşler. Kız Ümmik'in köye taşımak istediği malları görünce, — Bunların çoğu çerçöp Ümmik Efendi, demiş. Hadi bırak da gidelim. — Olur mu, demiş Ümmik, şu değerli sandıkları alalım ki içinde altın gümüş var ve çok para eder. Bir de şu kıyafetler paşaların, beylerin kaftanları olmakla her yerde saygı uyandırır. Efendim uyanınca bunları giyecek, biz de böylece İstanbul'a döneceğiz.

Deyince, gençlerin de yardımıyla bir daha sedye yapıp malları bu sedyeye yüklemişler. Derken, efendime söyleyeyim, kaldırdıkları sandıklardan birinin altından ansızın bir hançer fırlamış.

Bu elbette bizim başımıza musallat olan o hançer imiş. Onu ilkin bir okyılanı zannetmişler ki bu okyılanı dediğim şeytanı öyle kolay alt edilir bir nesne zannetme.

49

Okyılanı nasıl kullanılır ve bununla ne canlar yakılırdı?

Bu canı tez hayvanı eskiden hançer niyetine kullanırlardı ki hançerin canlısıdır. Komutanlar adamlarını göndererek, bu adamlara yılan avcıları denirdi ve adi avcıdan ayırmak gerek. İşinin ehli insanlardan seçilirdi ve yılan avcısının ustasını bulmak da kolay değildi. Ama büyük komutanların böyle adamları olurdu. Ok yılanlarını avlar, örme kafeslere kapatır, orada üremelerini sağlar, sonra da bunu komutanlarının hizmetine sunarlardı. Komutanlar da bu yılanları çuvallarla savaş meydanlarına götürür, bu çuvallar düşmanın ortasında açıldıkta her biri onlarca kâfiri telef ederdi. Başa çıkılamaz. Düşmanı olmak en korkunç şeydir ve zehriyle kişiyi göz açıp kapayıncaya kadar öldürür.

Neden sonra bunun bir okyılanı değil de bir hançer olduğu anlaşılınca, Ümmik de bir yandan sakınıp. Bir yandan da kıza bu mendebur baş belası hakkında bilgiler vermiş. Derken yanlarında bulunan gençlerden biri hançeri kıskıvrak yakalamış, sapından güçlükle tutarak onu ele geçirmiş. Hemen orada bu can alıcı silahı bağlamışlar, kat kat kumaşlara sararak bir daha hareket edemez hale getirmişler.

Bundan sonra Ümmik bana anlatacaklarını bitirdi, kalkıp bir köşeye uzanarak hançeri aldı, sonra bunu bana

uzattı. — Al, dedi, bunu sonra kaftanının cebinde saklarsın ki güvende olmakla sen de canını kurtarmış olursun. Hançeri alıp yanıma koydum, zihnim açılmış, yiyip içtiklerimden sonra yüzüme renk gelmişti.

Kalkıp üstüme bir şeyler giydim. Bir an önce dışarıya çıkmak, biraz bu ilin insanlarını görmek istiyordum. Ümmik de benim uyanmamla duyduğu sevinci öyle hoş gösteriyordu ki, gözleri parlayarak ikide bir gülüyor, sanırsın yeniden doğmuş, durmadan bir şeyler anlatıyordu.

Tam o sırada kız yeniden içeriye girdi. Ben ancak o zaman bu kızın nasıl eşi bulunmaz bir yaratık, nasıl bir içim su olduğunu anladım; akla zarar bir güzelliği vardı. Bana biraz alayla bakıyordu. Aylarca uzanıp yatmış bir yarı ölü, sonunda ayağa da kalkabilmiş –bunu sonradan öğrenecektim– yakışıklı bir genç.

Ve günler bu uzak köyde böylece geçmeye başladı. Ümmik hemen her gün yanıma gelerek –günlerinin çoğunu köyün çocuklarıyla oynayarak, onlara başından geçen türlü maceraları anlatarak geçiriyordu– artık İstanbul'a dönmemiz gerektiğini söylüyordu. Bizim asıl memleketimiz orasıymış ve ne olacaksa olsun, orada bulunarak başımıza gelen işe bir hal çaresi düşünmemiz gerekiyormuş. Zaten kendisi bu işe istemeye istemeye karışmış ve –bunu da ağzından kaçırarak– asıl suçlu ben olmakla cücenin de başını yakmışım. Şimdi durumumuz şuydu: Üsküdar'da bir gece, zorbaların elinden kaçarak gel biraz sığınalım ki güvenli limandır, sabah olsun hele, bir çaresine bakarız diyerek girdiğimiz gemi meğer sefere hazırlanmakla sabahın köründe, daha biz mışıl mışıl uyurken demir almıştı. Böylece zaten paşanın eline de birer kaçak yolcu, birer savaş esiri olarak düşmüştük. Paşa, geminin yasası gereği bizi denize bırakmak üzereydi ki korsanların saldırısına uğradı ve gemi de hasar görünce, o sırada korkunç bir fırtına da çıkınca, battı. Biz, ben ve cüce, ta-

lih eseri sağ kurtulduk ve bir kıyıda gözlerimizi açtık ki burayı bir ada zannettik. Meğer burası bir ada olmamakla Suriye tarafından bir yermiş. Köylüler bizi bulmasalar, mağaramızda daha kim bilir kaç vakit yaşayacaktık. Sonu mutlaka kısa zamanda ölüm olan bir iş. Ne ormanda yaşamışlığımız var ne gemi görmüşlüğümüz ki ne devlet ne de ordu işlerinden anlarız.

Yine de, kuşkusuz düşmanlarımın beni unutmaları gerekiyordu; can tehlikesi oldukça ben İstanbul'a dönmeyi hiç mi hiç düşünmüyordum. Bir de burada biraz rahata kavuşunca günlerimi eskisi gibi miskinlikle geçirmekten hoşlanmıştım. Doğrusu bir de kızla –ki artık adını söylemek gerekiyor, kızın adı Neyire idi– konuşmak beni çok mutlu ediyordu. Neyire, benden iki yaş küçüktü ve her vakit neşeli, alaycı, sözüne, bakışına doyum olmaz biriydi. Saçlarını hiç kapatmıyordu, burnundaki küçük gümüş parçasını da –buradaki kimseler burnu da küpe takılacak bir yer olarak görüyorlardı– hemen hiç çıkarmıyordu. Zayıf, uzun boylu, tomurcuk memeli bu kız koyu, güneş yanığı teni göründüğü zaman insanı tümden deli ediyordu ve her vakit öyle güzel kokuyordu ki bu taze ter kokusunun eşi dünyada bulunmazdı. Yaz aylarını çıplak ayakla geçirirdi. Asla yerinde duramayarak büyüklerin de işine karışır, tek başına av avlamaya çıkar, buradan boynunda yılanlarla dönerdi. Ağaçlara bir çırpıda tırmanırdı. Kimi yüksek ağaçların üstüne kendisi için küçük evler yapmıştı, yaz gecelerinin çoğunu bu küçük evlerde geçirirdi. Söz dinlemez, yine de şirinliği ile çokça sevilirdi. Köyde herkes ona yarı deli gözüyle bakar ama ondan hemen hemen her iş için yardım ve akıl almaktan da geri durmazlardı. Kimi zaman Neyire tuhaflaşırdı da. Ansızın öfkelenir, böyle zamanlarda en makul işlere bile karşı çıkarak bütün huysuzluğuyla ortadan kaybolur, tam gitti, bir daha herhalde dönmeyecek den-

dikte yeniden bütün neşesiyle ortaya çıkarak meseleyi büsbütün unutmuş olurdu.

Doğal olarak, günler geçtikçe artık Neyire'yi düşünmeden edemediğimi fark ettim. Onu görmediğim saatlerde huysuzlanıyor, bezgin, mutsuz, çekilmez biri oluyordum.

Bir gün bana, kendisiyle birlikte av avlamaya gelmek isteyip istemediğimi sordu. Yaz aylarının en sıcak günlerinden biriydi ki, hem onunla birlikte olmak hem de ormanın serinliğinde biraz vakit geçirmek hem de nasıl isterdim. Hemen sevinçle yerimden kalktım, — Belki ben de senden bir şeyler öğrenirim, diyerek bir kargı da ben aldım, birlikte yola koyulduk.

Ama, bu güzel av sefasını anlatmadan önce, bura köylüleri hakkında biraz bilgi vermem gerekir:

Bunlar evlerini gerçi iri taşlarla örmüşlerdi ama yine dışarıdan sazla kaplayarak böylece kışın soğuğuna karşı nefis bir önlem almışlardı. Evler yerden epeyce yüksekte duruyordu, yine bu yükseltiler de zaten bir tepenin üstünde olup buradan hem ormanı hem uzaktaki denizi görebiliyorlardı. Küçük bir köydü, cami niyetine ince uzun bir minare yapmışlardı ki bu caminin odası bulunmuyordu. Ne de kubbe bulunmakla bir acayip cami idi. Söylediklerine göre, imam namaz vaktini minareye çıkarak ezanla okuduğu zaman herkes evde namaza duruyordu ki böylece efendim gök zaten kubbe olup bizim işimizi görür, diyorlardı. Yaşlılar çoktu. Gençler de az olmakla yine de elbette çocukları vardı. Bu insanlar, özellikle yaşlılar öyle sessiz ve öyle tuhaftılar ki, her türlü fikre açık gibi görünüyor, ama sessizlikleriyle insanı korkutuyorlardı. Kimi zaman görmüş geçirmiş kişiler olmakla insana huzur veriyor, kimi zamansa başlı başına sessiz birer düşman gibi görünüyorlardı. Böylece sanırsın bizden görünmekle ayrı bir dünyanın, gizli, tuhaf bir ta-

rikatın cemiyeti idiler ki sırlarını kimseye açmamakla yaşayıp gidiyorlardı. Bir zaman sonra ben işi iyice anlayarak bunları düşünmekte haklı olduğumu gördüm. Ama bunun nasıl ortaya çıktığını ve başıma gelen yeni bir belalı işi anlatmadan önce, Neyire ile çıktığımız av sefasının tadına bakalım ki sefa, cefadan önce gelir.

50

Av dönüşleri

Köyden inmeye başlayınca ben işin zannettiğimden daha zor olacağını hemen anladım, ama Neyire ile biraz yalnız kalabileceksem, değil ormanda böyle güçlükle dolaşmayı, başımızdan geçen o deniz kazasını bile yeniden yaşamaya razıydım. Kız önüme düşmüş sekerek yürüyor, taşların üstüne neredeyse yalnızca parmak uçlarıyla –bu parmak uçlarının çıplak olduğunu hatırlatmak isterim– basıyordu. Eğilip kalktıkça küçük, sıkı kalçası iyice belirginleşiyor, baldırlarına doğru çekilen eteği de böylece beni mest ediyordu. Ben yine hep onun hemen yakınında olmaya çalışıyordum ki terlemeye başladığını bildiğimden, bu koku benim için her şeyden değerliydi.

Bu şekilde epey yürüdükten sonra ormanın çukur, karanlık bölgelerine geldik. Nemli olmakla yılanlar en çok buralarda bulunurdu. Yine başka sürüngenlerle yaprak biçimli böcekler vardı. Bu böceklerin iri birer yaprak büyüklüğünde olmakla yine zehirli yaratıklar sınıfına girdiğini söylemek gerek ve kimileri de salyangozlara benziyordu.

Ama bu bölgelerde neyse ki çok durmadık, ya Neyire beni biraz korkutmak istedi, ki ona yakışırdı bu ya da yolumuz buradan zorunlu olarak geçiyordu. Yine epey yürüdükten sonra düz, temiz, sıcak bir dere boyuna ulaştık.

Bu güzel bahçeyi anlatmaya benim gücüm yetmez.

Ve bir kere uçuşan renkli, irili ufaklı kelebekleri, her yanda tatlı tatlı öten kuşları, ağaçlardan sarkan meyveleri ve buğu çıkararak usul usul akan dereyi anlatmaya kalkarsak, bilinsin ki buna kâğıt yetmez ve İskenderiye'nin ustaları da bu işe kâğıt yetiştirmekte aciz kalır. Derenin yanına varınca, — Bu dere sıcak akar, dedi Neyire, burada biraz dinleneceğiz, avı dönüşte alırız. Ben, — Hangi avı, diyecek oldum. — Dönüşte avlayacağımız avı, dedi Neyire. Ben hep dönüş yolunda avlanırım. Deyince kargısını yere bıraktı, sonra bana –o sırada aslında pek de çocuk değilmiş ve işte şimdi asıl yüzünü gösteriyormuş gibi görünüyordu– uzun uzun baktı. Sonra ansızın gülerek döndü ve koşup dereye girdi.

Başım dönmüştü benim. Üstündeki koyu mavi elbiseyi çıkarması gerektiğini düşünüyordum. Ama belki böylesi daha iyi olacaktı. Neyire, o sırada suyun epey derin olduğunu anladım, memelerine dek suya gömülmüştü, hemen bana gülerek bakıyor, — Gelsene, diye sesleniyordu. Ben de hemen üstümdekileri çıkararak yanına gittim. Suyun içinde benden kaçıyor, arada dönüp yüzüme avuç avuç su fırlatıyordu. Ben de aynını ona yapıyordum. Bu öyle mutluluk verici bir şeydi ki, kalan ömrümü bu derenin içinde geçirmeye razıydım. Kuşkusuz artık onunla güzelce sevişecektik; kaderin yüzüme güldüğünü düşünüyordum.

Zira insanın asıl talihi, zekerin talihidir. Daha önce gerçi Kelime'yi çıplak görmüş, onunla o atlas döşeğe de uzanmıştım, ama zekerimi ona sokmak nasip olmamıştı. İşte ilk kez, hayatımda ilk kez bu iş olacaktı ve böylece zekerin her gece kalkıp kalkıp benden istediği şeyi de başaracak, istediğini ona verecektim. Yoksa, bilen bilir, zekerden kurtuluş yoktur. O, kişi kadın yüzü görmemiş olsa bile, doymak bilmez ve her gün kalkmaya devam eder.

Su yükselip alçaldıkça memelerin turuncu uçlarını

görüyordum. Artık elbise Neyire'yi saklayamıyordu. Birlikte dereden çıkmamızı, böylece onun esmer, parlak kalçalarını uzun uzun seyretmeyi istiyordum. Bana göre, burada derenin görevi artık bitmişti. Yüzmek, bu kadar yıkanmak artık yeterdi. Bu cennet, bu talihli su, bana hizmet etmekten bir an için geri durmamış bu arkadaş artık biraz durmakla ne iyi ederdi.

Sonunda, Neyire suda oynamaktan yoruldu ve — Hadi çıkalım, dedi, ben de — Peki, diyerek arkasından gittim. Kız, adım attıkça büyüdü, dereden, doğadışı bir varlık, dünyaya verilmiş bir armağan gibi usul usul çıktı. İşte ben o zaman, onunla birlikte böyle bir kalçanın başlı başına bir yaratık, sanırsın atan bir kalp, bir küçük hayvan olduğunu anladım. Kalça, küçük bir hayvandır. İnsanı kendine çeker, onu büyüleyerek ağzını açar ve onu içine alır. Bir kabul kapısıdır ve usta bir öğütücü olmakla ne iyi eder.

Sudan çıkınca, Neyire, meğer orada bir büyük kaya vardı ve güneş bu ak kayayı öyle bir ısıtmıştı ki bunda cevizli somunlar pişirmek gerekirdi. Kız bu kayanın başına gitti, elbisesini çıkardı, ıslak elbiseyi kayanın üstüne serdi. O öyle yapınca, varıp ben de kayanın başında donumu çıkardım. Zekerim elbette iyice kalkmış, bir koçbaşı gibi zonklayarak burnundan sümük sızmaya başlamıştı. Neyire bunu görünce güldü, sonra sessizleşti. Ben hemen ona sarıldım ki kız da bütünüyle çıplak olmakla ferci kılsızdı. Ferç de, kalça da güneşte iyice nar gibi kızarmış, Neyire'nin bedeninde bir damla olsun yağ yoktu. Ama sonra, neden bilmem, neşesi bütünüyle kaçtı. Kız, somurtmaya başladı. Yere, otların üstüne oturarak memelerini –birer ceviz olmakla pespembeydiler– ve fercini elleriyle kapattı. Ben, — Ne oldu, diye sordum titreyerek. — Olmaz, dedi. — Neden olmaz, dedim, omuz silkti. Kayanın üstündeki elbiseden yoğun bir buhar çıkıyordu.

— Neyire, dedim eğilerek, ben seni çok seviyorum. Ne olur bari bana izin ver de seni biraz öpeyim. Deyince yine gülümsedi, ben de onun ağzını öptüm. Dudaklarını dişlerimin arasına alıp memelerinin ucunu sıktım. Buna cesaret edebilmek epey zamanımı almıştı; kurumuş, sonra yeniden terleyerek güzelce bir zaman öpüşmüştük. Zeker, öfkesinden kudurarak, zonklaya zonklaya boşalmıştı. Hele memelere dokunmam, iyice kudurtmuştu onu. Ama bu Neyire'nin hoşuna gitmedi. — Terbiyesiz, diyerek elime vurdu ve kalkıp elbisesini giyindi. Ben de giyindim, kargılarımızı aldık ve yola çıktık.

Av dönüşleri, meğer, ben bunu o sırada öğrenmiştim, avın asıl yapıldığı zamanlar olup çoğunlukla acemi avcılar, avın arandıkta değil, umut kesilip de dönüşte insanın karşısına çıktığını bilmezlermiş. Öyle ki, elbette arada tersi de olabilirmiş bunun ama çok az, av zaten hep dönüşte elde edilirmiş.

Aslında hayvanın bizi gözlediğini, en az bizim kadar onun da kendi yolu yordamı bulunduğunu bilmek gerekli. Vaktiyle bir hükümdar, hayvanın aklı vardır, zekâsı da vardır, ama hatırası yoktur, demekle ne iyi etmiş.

Böylece, boşaldıktan sonra daha bir süre sessizce ağlamaya devam etmiş zekerimi güçlükle teselli ederek ve iyice ağırlaştığından zorlukla taşıyarak yürüdüm. Neyire arayı açmış, derenin başında olanları artık tamamen unutmuş, elde kargı, sekip duruyordu. Bir ara gözden kayboldu, sonra çalıların arasından çıkarak kargısının ucundaki küçük ceylanı bana gösterdi. Böylece ceylanı sırtlanıp köye döndük. Köy her zamanki gibi sakindi ve cüce de çocuklarla kahkahalar atarak oynuyordu. Bizi görünce yerinden kalktı, önce işkillenerek bir Neyire'ye, bir bana baktı, sonra da, — Sana bir haberim var, deyip beni tutup kolumdan çekti, kulübemize gittik.

51

Yüzüğü satıyoruz

Biz derede Neyire ile sevişip oynaşırken meğer köye bir tüccar gelmiş. Zengin bir tüccarmış bu; şimdi şuradaki evin –reisin evini gösteriyordu, biz kadı da diyoruz kimi zaman– konuk odasında kahve içiyormuş ve cüce düşünmüş ki, elimizdeki değerli kılıçlarla hançerleri ve birkaç parça malımızı bu kişiye satarak biraz akça kazanır, sonra da buradan gideriz. Ümmik bunları söyleyince aklıma hemen Kelime'nin bana verdiği yüzük geldi. — Olur, ama önce şu yüzüğü satalım, dedim. — Olur, dedi cüce. Ava çıkmadan önce kolumu koynumdan çıkarıp yastığımın altına koymuştum. Hemen gidip avuç içinden yüzüğü aldım. Kelime gelmişti yine aklıma. Ya benim öldüğümü düşünüyordu şimdi ya da çoktan unutarak kendisine başka bir yavuklu bulmakla kim bilir onunla ne yapıyordu.

Hemen o tüccarı bulduk. Saçı uzun, yüzü yuvarlak, gözleri kurbağa gözü gibi patlak biriydi bu. Yüzüğü görünce kendini tutamadı, önce yerinden heyecanla kalktı, sonra oturdu, kahvesini yudumladı. Yüzük sanırsın bu adamı büyülemiş. Konuşamıyordu. — Ne verirsin, dedim ben, o da, — Ne istersin, dedi. Sonra hemen, — Pek değerli bir şey sayılmaz, diye ekledi. Elbette çok değerliydi yüzük, hem öyle değerliydi ki, herif neredeyse aklını kaçıracaktı. Ben bunu iyi bildiğim için, hemen yüzüğü avu-

cumun içine kapatarak, — Neyse, kalsın o zaman, dedim ve adama sırtımı döndüm. Dönünce o telaşlandı. — Delikanlı, dedi, dur bakalım, her işin bir yolu var, ne istiyorsan söyle. Ben o kadar zengin bir adam değilim. O bunu söyleyince cüce lafa karışmadan edemedi, — Yola geldin mi dayı, diye güldü. — Sus ulan, dedim ben de. Böylece, lafı uzatmayayım, yüzüğü bir küçük çuval dolusu akçaya sattık. Öbür kılıçlarla hançerleri de, kendimize elbette en güzellerini alıkoyarak, adama armağan ettik.

O gece, yine hava çok sıcak olmakla herkes uyumuştu. Ben kendimi çok talihsiz hissediyordum. Neyire ile ne vakit sevişeceğimi, şu gariban zekerimi ne vakit mutlu edeceğimi düşünüyordum. Gidip yüksek ağaçlardan birine tırmandım, böylece kendimi Üsküdar kovuğundaki yerimde farz ederek, yanımda yöremde küçük, yaprak başlı adamların peyda olmasını bekledim. O koca dalın üstünde kaç zaman zekerimi acıyla ovaladığımı ve uykuya da ne vakit daldığımı hatırlamıyorum.

52

Şamlı Hüseyn'in merak uyandırıcı, acayip düşünceleri üzerine

Burada, olayları anlatmaya ara vererek, Neyire'nin güzel köyünde tanıdığım bir zat hakkında biraz bilgi sunmak isterim. Şamlı Hüseyn nam bu kişi, çocukluğunu Şam'ın bir kenar mahallesinde geçirerek pek yoksul babasının yanında büyümüş. Tembel bir kişi imiş ve çalışıp evin geçimine arka olmak konusunda babasına pek yararı dokunmamış. Yine de, parlak sözleri ve zekâsıyla herkesin dikkatini çekmiş. Komşuları, babasına, — Efendi, bu çocuğun ilme ve sanata merakı, yeteneği var, bunun rızkı bu işten olmakla çocuğu bir okula gönder, büyüklerimiz bunu görsünler ki muhakkak kol kanat gereceklerdir, demişler. Bu şekilde Hüseyn hemen deve sırtında Şam'a getirilmiş ve ilmiyle meşhur bir hocanın karşısına çıkarılarak sınava tabi tutulmuş. Tutulunca, hoca –bu hocanın adını Hüseyn hatırlamıyor– çocuktaki cevheri hemen görmüş, onu yanında alıkoymuş. Hüseyn bir zaman bu hocanın kapısında kalmış. Birlikte kitaplar okumuş, Arapçanın, Farsçanın en eski biçimleriyle uğraşmış –ki o günlerde bu iki dille yazılmış çok ilginç, yazarı belirsiz sayfalar okumuşlar; bu sayfalar karşısına adeta büyülendiğini, korktuğunu söylemişti Hüseyn. Hocası, bunları kimsenin bilmediğini ve bu sayfalarda anlatılanlar hakkında kimseyle konuşmaması gerektiğini tem-

bih etmiş. Benim anladığım kadarıyla bunlar sapkın düşünceleri anlatan birtakım eski kitapların kalıntılarıydı– ve Latinceyi de işte bu hocasından öğrenmiş. Ancak, bundan sonra hoca artık kendisine verecek bir şeyi kalmadığını söyleyerek Hüseyn'i Şam'daki büyük bir okula götürmüş. Burada Hüseyn hem yatacak hem okuyup öğrenerek büyük bir âlim olacakmış.

Fakat, bazı zekâ sahipleri olur ki bunlar bizim dünyamıza da, devletimize de uyum sağlamakta zorlanırlar. Böylece önlerinde açılan kapıları –ki kolay kolay kimseye nasip olmaz– ellerinin tersiyle iterek kendilerini dünya nimetlerinden mahrum bırakırlar. Ve zorluklar içerisinde yaşamakla bundan pek şikâyetçi oldukları da görülmemiştir.

Şamlı Hüseyn, okuldan hiç memnun olmayarak burayı bir eziyet yuvası bellemiş. Zira, asla yeni düşüncelere açık değillerdi ve bizi de kendileri gibi yetiştirmekle ne öğretseler onu ezbere söylememiz yolunda zorluyorlardı, diyordu. Ancak, bir okul, çoğu zaman insanların zorla alıkonulduğu bir hapishane olmakla işte Şamlı Hüseyn de çareyi buradan kaçmakta bulmuş ve bir asa bir çarıkla yola düşmüş. Zaman içinde halk arasına nam salmış ki, aslında nam böyle oldukta çabuk yayılır ve o kişiyi de kısa zamanda duymayan kalmaz. Şamlı Hüseyn'in gel zaman git zaman bir atı olmuş; kitaplarını, halk arasından topladığı birbirinden değerli yazmaları bunun sırtına yükledikte köy köy, kasaba kasaba dolaşmış, parlak ilmini böylece dağıtmış.

Kimi zaman söyledikleri anlaşılmıyormuş hiç. Bu adam delinin biridir, diyenler çıkıyor, ama hemen arkasından, hayır, bu kişi şair ruhludur ve söyledikleri de derin ilim işidir ki herkes anlayamaz, diyorlarmış.

Şamlı Hüseyn, düşüncelerini yazmamış. Daha doğrusu, zaman içinde bazı parlak öğrencileri olup bunlar

onun düşüncelerini kimi kâğıtlara, rulolara geçirerek değerli birer hazine olmakla saklamışlar. Bu yazıların örnekleri de çok geçmeden tüm Arabistan'a yayılmış. Bu düşüncelerin güzel kişilikli sahibi de bir zaman sonra gelip güzel görünüşlü, hoş kokulu bu köye yerleşmiş, daha gezmem ve kimseye söyleyecek bir çift sözüm de kalmamıştır, diyerek inzivaya çekilmiş.

Bu köyde uzun bir zaman kalınca, Şamlı Hüseyn'le gölgelikte epey oturarak ilgimi çeken konular üzerine konuşmak fırsatım oldu. Burada, düşüncelerini kitaplara ya da defterlere yazmayı reddeden bu acayip kişinin görüşlerini birkaç rakamla ayırarak –okur tarafından düşüncelerin tasnifinde kolaylık olsun diye– not etmek isterim. Elbette hatalar bana aittir ve düşünceleri köyde günü gününe not ettim. Gündüz onunla uzun uzun konuşuyor, gece olup beden gözüyle birlikte gönül gözleri de kapanınca, pesüs ışığına güvenerek benim için sonradan pek çok hazineden daha değerli olacak küçük bir defteri dolduruyordum.

Bir şey daha: Şamlı Hüseyn'in konuşmalarını bir rüya görür gibi dinliyordum ki anlaşılması çok güçtü. Bu nedenle pek çok düşünceyi ancak benim de anlayabileceğim biçimde yazabildim. Yine de üslubu korumaya çalıştım, onun konuşma tarzını, birbirinden kopuk cümle ve sözcükleri taklit edeyim ki, bu kişi nasıl bir kişi idi, bu, yazdığım yazıdan da bilinsin, en azından Şamlı Hüseyn'i benim sonradan hatırlayabilmem mümkün olsun, diye düşündüm. Düşüncelerini adlandırmayı sevmiyordu, bu nedenle "başlık" dediğimiz şeyi hiç kullanmıyordu ve çünkü bir konuşmanın ya da bir yazının asla tek bir konusu olamaz, diyerek beni uyanık kılmış oluyordu. Bilgi bu kadar. Şimdi eski küçük defterimi buraya kaydetmeye geldi sıra:

1

Allah hayvanları kendi dünyalarını kurmaları için yarattı. Dolayısıyla kurulan dünya hayvanidir. Hayvan kanunları da temelde bir köprünün çöküşüne benzer. Köprü çökünce, hayvan, diyelim o sırada onun... Orada mesela bir kurt bulunsun... Kurt nasıl da kartala benzer. Kurt, kartal ve baykuş... Kaşları çatmak kanunu burada geçerlidir. Birbirine benzemekle yine de biri dört ayaklıdır. Bir kurdu gördüğünüz zaman asla iki ayakla kaçmayın. Hayvan kanunu, dört ayakla kaçmayı gerektirir. Dört ayak yoksa, bir ayağı demek... Onu kendisinden daha fazla bir şey olarak kullanmak... Hayvan, bir şeyi, biz bunu yanlış biliyoruz ki. O, bir şeyi kendisinden daha fazla bir şey olarak kullanır. Biz öyle değiliz. Biz, nesnenin kaç olanağı varsa o bize verilmiştir. Nesne olanak sahibidir. Ama o olanak onun içindedir. Dışında aramayacaksın. Sözgelimi, köprü yıkılmadan önce de oradaydı. Yıkıldıktan sonra da oradadır. Ne ki ona ihtiyacımız olması gerekti ki biz de onu yarattık. Yıkıldıktan sonra da... Hatırası orada oldukça, köprünün orada olmadığını kim söylesin? Ama hayvan köprünün yıkıldığını gördüğü halde... Ve yıkıntılarda dolaştığı halde... o köprü artık onun için yoktur. Ve bu kişi... Bu kurt... İşte hayvan bunun üstüne kendi kanununu kurmak zorundadır.

2

Bu gece, nedense, daha önce ileri sürdüğüm düşünceleri olumsuzlamak arzusu duyuyorum. Bu zaman zaman oluyor ki, asla bugün yaşadığım olaylarla ilgili değil. Zaten hemen hemen hiç "olay" yaşamıyorum. Mesela, dünya aslında yeraltına doğru büyüyor. Asıl orada... Gerçek yaşam o. Böylece biz de gövde değil de kök olmuş

oluyoruz. Bu aslında belki ilk doğru düşünceydi, ama dile getirildiği zaman, salt kıskançlığımız nedeniyle, saptı.

3

Bir gün eşeğin biri bir yolculuğa çıktı. Elinde defteri vardı, bu deftere gördüklerini yazarak ülkeden ülkeye dolaştı. Çok uzun bir yolculuk oldu bu. Köprülerden geçti, birbirinden görkemli binalar gördü, saraylar, tapınaklar. Bir kral ona kızını verdi. Zira eşek, bitirdiğinde, eserini, o büyük seyahatnameyi krala adayacaktı. Adadı da. Nice sonra, gittiği uzak memleketlerden birinde, kitabını tamamladı –zira bu artık taşıyamayacağı ölçüde büyük bir cilt olmuştu– ve övgülerle dolu bir ithaf sayfası yazarak cildi krala gönderdi. Kral için sonuç tam bir hayal kırıklığı oldu. Çünkü kitap bütün yapıları ahır, bütün insanları da, kral dahil, eşek kulaklı yaratıklar olarak tarif ediyordu.

4

Ben, beni bir yere görevle göndermelerini çok istedim. Bunu bütün hayatım boyunca istedim, ama kimse beni böyle bir işe koşmadı ve doğrusu ben de mecbur bırakılmadıkça bunu yapmak istemedim. Ve cesaretim de yoktu. Ama isterdim ki olağanüstü bir dönem yaşansın ve ben de görevli olarak bir yere gönderileyim. Sözgelimi bir köye, bir kasabaya. Burada peki ne olacak? Bu mesela şöyle bir görev olabilirdi: Oraya gideceğim ve hemen bozgunculuğa başlayarak ortalığı karıştıracağım. İnsanları birbirine düşüreceğim, karıyla kocanın arasını açacağım, kadıyla halkın arasını açacağım, suçluyu dışarıya çıkaracak, suçsuzu içeriye atacağım. Beyi sarayından, halkı yurdundan edeceğim, mesela eşekler insanların sırtına bine-

cek, kadınların sakalı uzayacak, çocuklar öğretmenlerini kırbaçla dövecekler. Bunu çoğu zaman, hep istedim. Benim böyle bir görevle gerçekten de bu işe memur edilmem gerekiyordu. Bu olsaydı, yalnızca bu saydıklarım gerçekleşmeyecekti kuşkusuz. İş daha büyüyecekti. Mezarlıklar talan edilecek, kütüphaneler yakılacak, evler kurşun mühürler gibi eritilecekti. Padişah efendinin tahtından mızraklar yapılacak, bu mızraklar koyu kaftanlı askerleri böğürlerinden delmekle ortadan kaldıracaktı. Tanrı insanı değil, insan Tanrı'yı yaratmış olacaktı. Bununla birlikte, kitaplar bir gecede tersine dönecek, sözgelimi artık sağdan sola değil, soldan sağa okunmakla, bunların değerleri de değişecekti. Demir, altından daha değerli sayılacak, ferç zekerle yer değiştirecekti. Ama, bu görevle beni bir yere göndermediler ve ben de takatsiz biri olduğumdan, böyle bir şeye hiç kalkışmadım.

5

Şöyle bir düşün bakalım: Bir sinek, bir ölünün burnuna konar. Sonra buradan kalkıp bir taşın üstüne gider. Burada ön bacaklarını birbirine sürterek bir zaman oyalanır. Ve sonra kalkıp yeniden o ölünün burnuna konar. Konunca, uzunca bir süre orada hareketsiz, neredeyse bir benek olmakla bekler durur. Ama sonunda yine kalkar, burnun üzerinde bir süre titrer. Sonra gidip diyelim bir çocuk karpuz yemiştir ki yola bir küçük karpuz çekirdeği düşürmekle... Yani orada bir yerde durur ve biz onu genellikle göremeyiz. Zira toprakta leke pek görülemiyor. Bu çekirdeğin üstüne konar. Ama sonra yine hemen kalkar ve yine ölünün burnuna konar. Öyleyse bu ölünün burnunda ne vardır?

53

Dayak

O gece, sevgili efendim, daha önce de söylediğim gibi, huşu içinde geçerek ve zekerimi ovup durarak ne vakit uyumuşum bilmem. Sabaha karşı daldan düşerek uyandım ve yaprakların içinden –Allahtan yoğun yapraklardı bunlar– geçtiğim sırada uyanarak can havliyle bir çığlık attım. Ama olmuşla olacağın çaresi bulunmaz; yine de kırık olmayıp bir yanım da şişip kızarmadı. Dallar kalan kolumu çizmiş, bir de üstüm başım yırtılarak hafif sendeledim. Gerçekten, şairin dediği gibi, aşk içkisi ile sarhoştum. Hemen Ümmik beni gördü, yanıma geldi. Kıçına bir şalvar geçirmişti. İyice gülerek, — Bunca eteği nereden buldun hokkabaz, dedim. Önce güldü, sonra somurttu, — Böyle daha rahat, dedi. Sıcakta dünyanın yolunu tepeceğiz. — Ne yolu, dedim. — İstanbul'a dönüyoruz ya, dedi. — Nereden çıktı bu, diye sordum. — Ya hu dün konuştuk a, diye bağırdı.

Hemen meğer yanımıza dev gibi bir adam gelmiş. Bu adam köylülerden olup pek az konuşur, iriyarı bir herifti. Ben bunu görmeyince Ümmik'in arkama hayretle bakışından anladım. Herif beni ensemden tuttu; bir yandan gülüyor, bir yandan da beni sanırsın az sonra boğazımdan asacak, böyle pis pis bakıyordu. — Ne oluyor ya hu, dedim. — Az gel, seninle konuşacaklarımız var, dedi.

Ümmik şaşkınlık içinde bana bakıyor, koca şalvarıyla havalanıp kayıplara karışacakmış gibi görünüyordu.

Herif beni bir azık torbası gibi omzuna vurdu, böylece köyün ormana yakın evlerinden birine götürdü. Büyük bir ev olmakla içerisi epeyce karanlıktı. Burada köyün ileri gelenlerini toplanmış buldum. Öfkeli, ama yine sessiz görünüyorlardı. Yaşlılardan biri, boğazını temizledikten sonra, — Zeyrek Efendi, diye söze başladı, misafirlik zamanı geçti ki artık bizden biri sayılırsın, seninle biraz konuşalım dedik, dedi. O bunu söyleyince, yalan söyleyeni Allah sevmez, ben de iyice korktum ve ne diyeceğimi bilemediğimden, — Konuşalım ağa, dedim. Benim kimseden gizlim saklım yoktur. — Göreceğiz, dedi adam.

Sonra, kapılardan biri açılıp içeriye Neyire girdi. Onu görünce elbette betim benzim attı ki nasıl anlatmalı. Kız içeri girdikten sonra bir köşeye sessizce oturdu. O civelek Neyire gitmiş, sessiz, mahcup, başını yerden kaldıramayan, hani neredeyse hastadır ki bir hekime göstermek gerek, diyeceğiniz bir kız gelmişti. Ben ne olacağını yine de anlayamadım. Zira başıma gelecekleri nereden bileyim?

Yaşlı adam, kız girip oturduktan sonra yeniden bana döndü, — Neyire bundan sonra senindir, dedi. Deyince ben sevinçten ne yapacağımı bilemeyerek gidip hemen herifin elini öptüm. Ama adam garip davranışına devam etti: Elinin tersiyle kulağıma öyle bir vurdu ki bir uğultudur başladı. Hemen yere düştüm, acıyla kıvranmaya başladım. Adam ayağa kalktı. — Kızla hemen evleneceksin. Bu köyde ev kuracaksın ve biz ne iş versek yapacaksın, dedi. Sonra kıza döndü, — Sen de defol git, diye bağırdı. Ben size gösteririm.

Bundan sonra beni buraya getiren deveye beni işaret etmekle o sırada ne demek istedi bilemedim. Sonra yine

kendimi onun elinde buldum. Herif o kadar güçlü idi ki, beni parmaklarının ucuyla tutuyor, kapılara, duvarlara çarpa çarpa götürüyordu. Evden çıkınca başka bir eve girdik. Burası daha küçük, daha karanlık bir yerdi. Girince meğer içeride dik bir merdiven vardı, aşağısı bir kuyuyu andırmakla biz bu kuyudan inmeye başladık. Sonum geldi diye düşünmeyip de ne yapayım? Hem kızı bana verecekler hem de beni canlı canlı mezara tıkarak cennete yollayacaklar. Karanlıkta ağır mı ağır bir koku vardı. Yine havada uçmakla artık hiçbir şey görmüyordum. Böyle bir zaman indikten sonra durduk. Herif beni yere attı, sonra ver Allah ederek tekmelemeye başladı.

Burada ne kadar dayak yediğimi hatırlamıyorum. Gözümü açtığımda yine Ümmik başımdaydı. Boyuna küfür ediyor, — İbneler, Allah bunun acısını sizin çoluk çocuğunuzdan çıkarsın, diyerek yüzümde ıslak mendil gezdiriyordu. Uyandığımı görünce, — Ağabey, geçmiş olsun, dedi. Hemen biz buradan kaçıyoruz ki bunlar yoksa seni böyle her akşam dövüp sonunda öldürecekler.

Ben elbette konuşacak halde değildim. Her yanım sızılar içinde olup başımı kaldıracak gücüm yoktu. Gözümden yaşlar süzülerek Ümmik'e baktım. O da, — Sen de kızı dere kenarında ne biçim soymuşsun, dedi, hani hakları da yok sayılmaz. Deyince, ben işi o vakit anladım. Bizi izleyip orada görmüşler. Kız da ben bir şey yapmadım, beni almak istiyor, deyince beni öldürmekten vazgeçmişler ve biz bu kâfiri gelin her akşam bir temiz dövmekle acımızı çıkaralım ki İstanbulludur, şımarık olur, demişler. Böylece bana burada hapis hayatı reva görmüşler. Hemen Ümmik'i haklı buldum. — Zaten benim Kelime'ye gitmem gerek, dedim güçlükle. Ki bir çaresini bul. Sonra yine sızmakla kendimden geçmişim.

Ertesi sabah ağrılarım biraz hafiflemiş, burnumdan ince ince sızan kan durmuştu. Ama bu burun öyleydi ki,

sümkürsem yeniden çatlayacak, kan yine oluk oluk boşanacaktı. Başımdaki ağrı ise sürüyordu. Ama yine de epey toparlanmış sayılırdım. Kalkıp köye çıktım, meydanda uysal gezindim, gördüklerime selam verdim ve ne olacaksa olsun, diyerek beklemeye başladım. Beni döven herif dahil, herkes yine sakin ve sevimli görünüyordu. Sanırsın hiç tatsızlık olmamış. Ne acayip iş, diye düşünerek yanlarına gittim, — Bana ne iş vereceksiniz, diye sordum. Gerçekten canım sıkılıyor, bir iş işlemek istiyordum.

— Sen damat olacaksın, damat adama biraz keyif gerek, hele düğünün olsun bitsin, dediler.

Böylece yine günler sessizlik içinde geçmeye başladı. Ormanda başıboş dolaşıyor, ata biniyor –bu işi iyice öğrenmiştim–, ağaçlara tırmanarak vakit geçiriyordum. Cüce de her zamanki gibi çocuklarla oynamakla çocuklar buna başka bir dünyadan gelmiş bir yaratık gibi davranıyorlardı. Neyire'yi ise hemen hemen hiç görmüyordum. Arada beni –Allahtan Ümmik'in dediği gibi her akşam yapmıyorlardı bunu– yine o eve götürerek bir temiz dövüyorlardı. Neyire'nin de dayaklardan nasibini aldığını düşünüyordum; ama onu bu cezadan kurtarmak gibi bir niyetim yoktu hiç. Doğrusu, başıma bu belayı o getirmişti. Yine de ona acımakla, bunca dünya güzeli bir taze kıza bu yaptığınız reva mıdır, diye isyan etmiyor da değildim.

54

Başka bir olay

Bir kişinin başına senden sebep bir iş geldi ise, bir kere orada vicdan dediğimiz huysuz yaratık hemen kollarını açar ve seni iri ağzı ile yuttuğu zaman, sen de neye uğradığını şaşırırsın ki vicdan ipi ile boğazından tutularak çekilmek ne acı ne keyif verir. Bu acımasız köyden Neyire'nin yardımıyla kaçmıştık ama şimdi dönüş yolunda yaşadığımız bir olayı anlatayım da, vicdan meselesi de böylece anlaşılmış olsun.

Ben bir ata binmiştim. Cüce de kendine sevimli bir katır bulmuş bununla peşimden ağır ağır geliyordu.

Sevgili efendim, at sırtında aylarca yol tepmek ne demektir, diye sorma, bu öyle büyük bir eziyettir ki, artık hayatının o birkaç ayını hemen unutmak gerektir. Zira tarife sığmaz ve tarife sığmayanı da zihinde tutup ne yapacaksın? Öyleyse, yolculuğun eziyeti gelir, senin ömrünü çalar, fakat şunu da unutmamak gerekir: Bir yolculuk, asla o yolculuk sırasında görüp işittiğin olaylarla, tanıdığın insanlarla, gördüğün evler ve şehirlerle aynı şey değildir. Bunca Şamlı Hüseyn'in yanında kaldıkta, bunca kitabı, bunca seyahatnameyi okudukta anladığım budur: Gördüğün bir bina ya da köprü asla seyahat değildir. Seyahatin çilesi zaten yazılamaz. Ama şu ilginç olay hem yazılır hem de âlâ olur:

Atımız, hele cücenin altındaki katır bir zaman sonra tepelere, hele kayalık yamaçlara tırmanamaz oldu. Böyle olunca biz bu tepelerin çevresinden dolanmakla ancak tarlalar bulur da zahmetsiz geçeriz, diye düşündük. Düşününce, elbette dünya ıssız, uçsuz bucaksız bir topraktan ibaret imiş sevgili efendim. Yol yürümekle bitmez, diz mecalsiz bitkin düşer, dil susuzluk çekerek kurur ve solmuş bir yaprağa benzeyerek ağızda çıtırdar. Göbek acıkınca kollar cansız birer yılan gibi iki yana düşer. Göz önünü göremez olur ve olunca da kişi karşısındaki tepeyi bir canavar zannederek insanın karşısına şöyle kırmızı-yeşil bir ejderha çıkar. Ama sonunda her düzlük ya bir dik kayalıkla ya da bir kale ile son bulur ki bu da insanın canını eninde sonunda kurtarır.

Bir zaman sonra, nihayet bitkin bir halde, biz de işte böyle bir kaleyle karşılaştık. Meğer bu kale olmayıp bir şehrin surları imiş ki, ulan, bu herifler buraya şehir demekle biz gel İstanbul'un o fakir Üsküdar'ını hiçbir şeye değişmeyelim, dedik.

Yine o sıra hava bozduğu için kaftanımı sırtıma geçirmiştim. Beni böyle gördükte hemen eğilip şaşkınlık içinde hürmet gösterdiler, alıp cüce ile birlikte krallarının karşısına çıkardılar. Kral bizi görünce ayağa kalkmadı elbette; merakla baktı, beni, kaftanımı, cüceyi baştan ayağa süzdü. Arada kulağıma çarpan yabancı kelimelerden anladığım kadarıyla bir kâfir ülkesinde bulunuyorduk ki bu hiç hayra alamet değildi. Yine başımızın belada olduğunu düşünüyordum. Epeyce büyük bir salondaydık.

O sırada asker kıyafeti giymiş bir kalantor, giriş kapısına seslendi, söyledikleri anlaşılmadığından, dönüp ben de onun seslendiği yana baktım. İçeriye bir Arap girdi. Arap yanımıza sokuldu. İri, beyaz gözlerini belerterek bize Arapça bir şeyler söyledi. Ben Arapça bilmiyordum. Belki anlar, diye, — Türküm, dedim. Arap bunu

duyunca yüzünü ekşitti, dönüp krala bizim Türk olduğumuzu söyledi. Söyleyince kral da önce biraz huzursuz olmakla yine renk vermedi. Sonra Arap yeniden bize döndü, bozuk bir Türkçeyle, — Nereden gelirsiniz, diye sordu. Ben, hele şükür, diye geçirdim içimden, sonra da, aman ne olur ne olmaz, Neyire'nin köyünden hiç laf etmedim ama ondan öncesini, başımızdan geçen türlü maceraları Arap'a kısaca anlattım. Ben anlattıkça Arap sözlerimi krala çeviriyor, bu arada kral da onun anlattıklarını ilgiyle dinliyordu. Burada, sözlerimi daha tamamlamamıştım. Cüce yine rahat durmak bilmedi ve, — Efendim, gemimizin paşası idi, dedi, Osmanlı gemilerine komutanlık eder, alçakgönüllü sözlerine aldanmayın. Deyince Arap'ın bize bakışı birden değişti. Krala döndü, bizi bir bir göstererek kimler olduğumuzu açıkça ona iletti. Bunun üzerine kral ayağa kalktı, yanımıza kadar gelmek büyüklüğünü göstererek, beni omzuma hafifçe dokunarak onurlandırdı. Dönüp Arap'a yine bir şey söyledi. Arap da dedi ki: — Paşa efendi, siz ve soytarınız misafirimiz olacaksınız, buyrun sizi odanıza alsınlar, rahat ettirsinler. O bunu söyleyince, cüce öfkeye kapıldı; — Soytarı değil de, diye diretti. Arkadaş sayılırız.

Elbette, işte ben o zaman anladım ki bu sefer kurtuluşumuz olmayacak. Zira mendebur Ümmik heriflere benim bir paşa olduğumu söylediği zaman zaten perişan olmuştuk. Kralın önünde olmayacak bir zırvalık idi ki zaten cüce doğru söylediyse ben yalancı idim; ben doğru söylediysem de cüce yalancı idi. Bizi salondan çıkarırlarken, eğilip Ümmik'in kulağını tuttum, — Ulan sen ne yaptın mendebur herif, dedim. — Ne, diye sessizce çığlık attı; herifler bizi misafir edecek, fena mı? — Ya, dedim, görürsün şimdi misafirliği.

Bizi hemen nöbetçilere teslim ettiler, nöbetçiler de ikisi iki yanımızda olmakla kollarımızdan tuttular. Bun-

lar öyle suratsız, öyle acayip adamlardı ki sanırsın taş heykeldiler de canlanmakla bizi bu heykeller esir almıştı. Uzunca, izbe duvarlar arasında yürüdük, nemli, her biri bir parmak yosun bağlamış taşların içinden, demir kapılardan, zincirle bağlanmış tahta iskelelerden, bu iskelelerin altındaki derin hendeklerden geçtik. Bizi adeta bir çukurun dibindeki aydınlık bir zindana getirdiler. Korku içindeydim; gömleğimin içindeki, kopmuş o zavallı kolumu sıkıyor, bir terleyip bir soğuyarak böyle ne olacak bilmiyordum. Getirildiğimiz yer bir kafes idi. Ama değişik bir kafesti bu; dört yanı duvarla çevrili bu çukur, demir bir örgü ile yukarıdan kapatılmıştı.

Buraya kapatıldıkta, ey güzel efendim, artık bu sefer sonumuzun gerçekten geldiğini anladım ki bundan âlâ son nasıl olacaktı? Cüce ağzını bir kez olsun kapatmasını bilse, bir kerecik dili ağzında şişerek konuşmayı becerememiş olsa ne iyi olacaktı. Bizi sıcağın altında bırakıp gittiler. Güneş tepemizde alıcı kuş gibi parlayıp duruyordu. Durduğumuz yerde terleyerek canımızdan bezip açlıktan ölüyorduk. Ne buradan bir kurtuluş ümidimiz vardı ne de böyle bir ümidi besleyecek takatimiz.

Derken, üstümüzde pas tutmuş kafeste bir gölge gördük –zira, yapacak bir işimiz olmadığından yatıp gözlerimizi kapatmış, böylece uyuşmuş bir haldeydik–, bu gölge gözkapaklarımızda kırmızı ışıklar gibi gezindi. Ben, aman üstümüze bir gelen var, diye zıplayıp ayağa kalktım. Hemen yukarı bakınca gerçi güneş gözümü aldı ama, yine de onu hemen tanıdım ki az kalsın küçük dilimi yutuyordum:

Üsküdar'dan bu yana rüyalarımda görüp durduğum cellat, işte karşımda duruyordu. Kel, kara başı güneşte yağ sürülmüş gibi parlıyor, iri, ak gözleriyle bu cellat, orada durmuş bize bakıyordu. Ben onu görünce korkuyla sendeledim, sonra yere kapaklandım. O, bozuk Türk-

çesiyle, — Ne o Türk, dedi, ölüm yaklaştıkça denge yitirir oldun?

Hemen Ümmik'i dürtüp uyandırdım. Ümmik gözlerini ovuşturarak cellada baktı, — Ağabey, diye seslendi, ne olur bak, bizim bir suçumuz yok. Cellat güldü. — Ey cüce, dedi, senin suçun mu olur, bir avuç adamsın.

Ben, olur a kalkıp hemen gitmesin diye, neredeyse bağırarak, — Cellat efendi, dedim, seni tanıyorum ben. Deyince kel cellat bu sefer epey keyifle güldü, — Sen beni nereden tanır, diye sordu. — Dur hele dedim, benim işim sağlamdır. Önce sen söyle, senin bir derdin var. — Derdim yok, dedi cellat. Sizi bekliyorum. Öldüreceğim kimseyi canlı görmek hoşuma gider.

— Yok, dedim, az önce gördüm, yüzünden belli ki senin bir derdin var. Sen onu söyle, yine bizi nasıl olsa öldüreceksin. Cellat bunu duyunca kızdı. — Sen büyücü müsün baba, ne bu, diye bağırdı.

Ben, — O zaman dinle, senin derdini ben sana söyleyeyim, dedim. Bunu duyunca cellat merakla kafesin üstüne oturdu. Çukurda idik ki yine çevremizi görmekle ortalıkta bizden başka kimse yoktu. Kel beni dinlemek üzere kafese oturunca, annemin bana vaktiyle anlattığı cellat öyküsünü, rüyalarımda gördüğüm, böğüre böğüre ağlayan ve benden yardım dileyen celladı bir bir anlattım. Gizli karısını, küçük kızını, yaşadığı köyü de anlatınca cellat bana hayretler içinde bağıra bağıra, gözlerinden yaşlar aka aka inandı. Ben de sözlerimi bitirmeden önce, — Kardeş, dedim, sen şimdi bu işin bir çaresine bak ki, kraldan kurtulmanın başka yolu yoktur.

Zaten, defterimi baştan dikkatle okuyanlar hatırlayacaktır; ben rüyamda bu kişiyi padişahın zulmüne uğrayan makul bir kimse olarak görmüştüm ve annem de öyküyü bana öyle anlatmıştı. Ama, bizleri yönetenlerin karınları çabuk acıkır demekle bir hükümdar ya da kral

ve padişahın aslında bir anlamdan ibaret olduğunu da söylemiş idim. Doğal olarak, aslolan celladın küçük kızı olmayıp da ne olsun? Yine de rüyalarımda gördüğüm bu gözü yaşlı dürüst adamı, ne yalan söyleyeyim, bu kâfir ilinde görmekle şaşkınlığımı üstümden atamamıştım.

Hemen orada onunla uzun uzun konuştuk. Kel cellat, verdiğim bilgiler nedeniyle bana pek çok kez teşekkür etti ve, — Efendi, ben vicdan sahibi bir adamım, dedi, vicdan ki kişiyi rahat bırakmaz. Ben şimdi sizi kurtarmak için ne yapsam yeridir. Yoksa ya sizi kurtarırım ya da senin o rüyalarda gördüğün gibi ateşler içinde yanarak bu da bana revadır. Ama, önce ben bu işi nasıl yapacağımı bir düşüneyim, siz de gönlünüzü ferah tutun.

Cellat bunu dedikten sonra gidince, biz de Ümmik' le az da olsa ümitlendik, — Bak cüce, dedim ben, bundan sonra olur olmaz yerde ağzını açıp tek laf etme ki hep ziyandır. İnşallah şu cellat bizi buradan kurtarırsa benden sana epey kötek var, haberin olsun. Deyince, — Ağabey biz tek buradan çıkalım, sana bir değil iki kötek kurban olsun. Yine söz bundan sonra patavatsızlık etmeyeceğim, dedi Ümmik. Birlikte çevreyi gözetlemeye başladık. Celladın bizi nasıl, ne yolla kurtaracağını düşünüyor, kaçabileceğimiz yolları gözümüze kestirerek nasıl hareket etmemiz gerektiğini konuşuyorduk.

Bu şekilde yavaş yavaş akşam oldu. Güneş çekilmeye başlayınca hava da soğumuştu. Kafesimizin yanı yöresi boş olmakla görünürde de kimseler yoktu. Bizi bu gece asmayı düşünüyor iseler, doğrusu pek vaktimiz kalmamıştı. Ama, bizi o gece asmadılar ve ondan sonra da günlerimiz kafesin içinde hep yalnız ve hep sessiz geçmeye başladı.

Güneşin altında volta atıyor, uzayan saçlarımızla oynayarak birer derviş gibi kendi çevremizde dönüp duruyorduk.

Bir gece, nöbetçiler yanlarında iki kişi ile yaklaştı. Demir kapımızı zincir şakırtılarıyla açarak bu iki kişiyi içeriye attılar. Yüzleri örtülü bu kişiler bize benziyorlardı ve biri uzun biri kısa idiler. Çok geçmedi, yüzü örtülü bir başka nöbetçi geldi, kapıyı açtı, beni ve Ümmik'i kollarımızdan tutarak kafesin dışına çıkardı. Çıkınca hemen bir zaman yürüdükten sonra bir kuyunun başına geldik. İriyarı nöbetçi belinden upuzun bir halat çıkardı, ikimizi bir bağ yapıp kuyuya indirmeye başladı. Ben tam, Allahım yetiş, bizi bu kuyuda boğacaklar, diye düşünüyordum ki kuyunun dibine vardık. Su yoktu. İçerisi zifiri karanlık olup çok soğuktu. Ümmik korkuyla titriyor, arada mırıldanıp duruyordu.

Derken, efendim, Allah zulüm görenlerin yanında yer alır ve zalimlere de hem bu dünyada hem öbür dünyada ceza vermekle adaleti böylece sağlar. Meğer bu kuyunun dibinde, daha önce onca uyuyup da bir kere bir rüyada yine gördüğüm kapıya benzer bir kapı vardı. Nöbetçi, bizi kuyuya indirdikten sonra bir de kendisi indi, yanımıza varınca bu kapıyı belindeki bir anahtarla açtı. Burası bir mahzene açılıyordu. Hemen mahzene girdik, epey karanlıkta yürüdükten, ıslak duvarlara, yosun kokusuna, arada ayaklarımızın değdiği suya ve farelere bir zaman katlandıktan sonra yine dik bir merdiveni tırmanmaya başladık. Sonunda, yine bir kapıya vardık ve bu kapı şehrin surlarının epey açıklarında bir düzlüğe açılıyordu. Bizi kurtaran nöbetçi, ki mahzene girip de sessizce yürümeye başladığımızda anlamıştım; kel cellat idi.

Bunca çabuk kurtulunca, Ümmik birden, çok fazla sevinmiş olacak, gülüp şakımaya, ellerimizden öpmeye başladı. Ben de ne diyeceğimi bilemeyerek cellada sarılmış, bu kişiyi mucize olup rüyalarımda gördüğüm kara talihinden kurtarmış isem öyleyse ne mutlu bana, diye mutluluktan adeta sayıklıyordum. Gerçi celladın başına

geleceklere sebep ben değildim, ama insan bildiğini ne diye saklasın ve vicdan da böylece bu iş için vardır.

Neyire de herhalde bizim o köyde helak olup yitmemizi gönlü kaldırmayarak bize bir gece gizlice bir at getirmiş, evden nasıl sessizce çıkacağımızı, yolumuzu nasıl tehlikelerden uzak bir biçimde bulabileceğimizi bize bir tamam anlatmıştı.

Cellat, kızı ile hanımını çoktan yanına almış, gizlice bir atlı araba elde ederek hazırlığını yapmıştı. Biz de yeniden kendimize bir atla bir katır bulduk, yeniden Üsküdar yoluna düştük.

Bundan sonra, ben önde, Ümmik arkada, aman dikkat edelim de başımıza bir iş gelmesin, diyerek. Atımızla katırımızı yalnızca sarpta sürerek. Şehirlere, kasabalara, köylere uğramayalım ki uğursuzdur, diyerek yola düştük. Cüce arada bir bitkin, — Ağabey gel etme, İstanbul'a giden bir gemiye binelim ki bundan yeğdir, diye ağlıyordu. Ama ben yine deniz yolculuğunu göze alamayarak korkuyordum ki deniz bin türlü bela ile doludur. Atımın sırtında hiç değilse canımı kurtarırdım. Ya da atım kendi canını kurtarır, böylece bir at asla ihanet bilmez, beni de kurtarmış olurdu. Ama, karayı denizden ayrıdır zannetme. Bir kara, sen onun üstünde aylarca yol aldıkta yükselip alçalmaya başlar. Ve kara dalgasıdır ki denizinkinden geri kalmaz ve yumuşamak şöyle dursun, seni bir bataklık gibi içinde çeker ve kuyu ehlidir. Kara insanın gözünde parlar ve ki meğer denizde türlü yaratıklar varsa, bu türlü yaratıkların karada da kardeşleri bulunur. Sözgelimi, bir kirpi, denizanalarına benzer ve çoğalmakta da aynıdır. Kirpide acıma olmaz; kişi yanılıp da ona acımasın; hemen dikenli bir yaratıktır. Bu dikenlerin kimi kirpide zehri bulunur ve insanı hemen zehirleyerek birkaç saat içinde öldürür. Kimi kirpi ise bu acımasız dikenleri düşmanının üstüne üfler. Bir kirpi, öncelikle savaş ehlidir.

Hemen bir kişi ona yaklaşmasın; bulunduğu yeri savaş meydanı ilan eder ve sanırsın okçuların kalesidir ki oklar yağmur gibi yağmaya başlar. Yine denizyılanları karada da bulunurlar. Kılıçbalıkları insanın ciğerini deler, köpekbalıkları ise kurtlardan farksızdır ve kanla beslenmekle acımaları da yoktur. Bunlardan başka denizde pek çok zehirli böcek bulunur. Bunlar bulundukları bölgelerde suyu da zehirleyerek belki göze görünmezler, ama zehirleri ölümcül olup Allah korusun. Bu nedenle, insan güneşin altında yola koyulmuş olmakla karanın denizden farkı yoktur ama hiç değilse insanın bir sadık atı olacak. Bu at dalgaların arasında ustaca yüzer, tehlikelere karşı ustasını, efendisini korur ve düşmanla bir cengâver olup savaşarak kişiyi hemen istediği yere kavuşturur. Allah bu yararlı nesneyi bize bağışlasın ve canını da daim kılsın.

Önde ben, arkada Ümmik kan ter içinde yolumuza gidiyor, insan gördüğümüz yerden kaçarak bitkin düştüğümüzde kendimize bir kuytu bulup orada uyuyorduk. Arada avlanıyor, et hasretimizi gideriyor, meyve ağaçlarına rastladığımızda durup canımıza can katan meyvelerden tadarak Allah'a bin türlü şükür ediyorduk. Etimiz canımızdan çekilmiş, bedenimizdeki tüm yağlar eriyerek yine de sağlığımız yerinde idi. Ben kendimi zinde hissediyor, cücenin de benden geri kalmadığını görüyordum. Kimi zaman, hava çok güzel, orman çok latif ve su da çok şefkatli ise, durup zaman öldürmekten çekinmiyorduk. Canımız güvende olduktan sonra İstanbul'a bugün değil de yarın gitsek ne olurdu?

Böyle zamanlarda hemen bulduğumuz sıcak bir dereye girmekle ne iyi ediyorduk. Dere bizi kucağına alıyor, kum ile iyice ovarak sanki yeniden doğuyorduk. Bu tatlı su sanırsın yalnızca alabalıklara değil, bize de can veriyor, yorgunluğumuzu alıp götürüyordu.

55

Cezalı köy

Yine böyle bir günde, çocuklar gibi suda yıkanır, yüzer, kahkahalar atarak sıcak suyun tadını çıkarırken, yanımıza bir köylünün yaklaştığını gördük. Köylü, bu yaşını başını almış bir adamdı, bizi bir zaman dikkatle süzdü, sonra hafifçe gülümsedi, sonra da, — Kolay gelsin ağalar, dedi.

Dereden çıkıp şöyle bir çırpındım, keyfim kaçmıştı. Ama aslında adamla konuşmayı da çok istiyordum. Çünkü aylardan beri insan yüzü görmemiştik. Ne kadar yol aldığımızı, nerede bulunduğumuzu, Üsküdar'a daha ne kadar yolumuz kaldığını bilmiyorduk.

Sonra dilimin döndüğü, gönlümün elverdiği kadar başımızdan geçenleri adama anlattım. Adam, adının Servet olduğunu söyledi. Öyle büyük merakla, keyifle dinlemişti ki, herhalde bir âşık, sazını bir köşede unutmuş bir destancı zannetmişti beni. Ben de anlatacaklarımı bitirip adama uzun uzun baktım ve ne diyeceğimi bilemedim.

Ben susunca –bu arada elbette Ümmik de çıkıp giyinmiş ve yanımıza gelmişti– adam da bir zaman derin bir kederle sustu. Sonra, bizim varıp geldiğimiz bu cennet köşesinin Adalya'nın bir köyü olduğunu söyledi. Evleri meğer hemen şu küçük tepenin arkasındaymış ki istersek bizi misafir edebilirlermiş. Bunu duyunca cüce

korkuya kapıldı, — Aman ağabey, yolumuz uzun, gel biz işimize bakalım, dedi. — Ümmik, dedim, Adalya bizim memleketimiz sayılır. Bunda kurtulduk demektir ki başımıza ne gelecekmiş? Gel bu ağabeylerin bir tas ayranını içmezsek ayıp olur. Ben bunu söyleyince cüce gönül indirdi, — Peki ağabey, sen bilirsin, deyince, bineklerimizi sürüp adamın peşinden gittik.

Köy tam bir virane idi. Evler yıkıldı yıkılacak, insanlar mutsuzluktan delirmiş idi. Kadınlar durup durup bir köşede ağlıyor, çocuklar oyun nedir unutmuş, erkekler korku içinde olup hemen biz bu işten rahatsız olduk. Dayanamayıp bizi misafir eden yaşlı adamdan bu işin nedenini sordum. Adam sanırsın beni duymamış; karısına seslenip bize hemen soğuk ayran çırpmasını söyledi, kadın da kalkıp ayranlarımızı çırptı, taslar içinde bunları bize getirdikten sonra yine sessizce bir köşeye oturdu.

Çocuklar merakla bize bakıyor, benim kaftanımla cücenin şalvarını inceliyorlardı.

O sırada at tapırtıları duyduk. Herkes korku içinde kalkınca biz de kalktık. Köylüler hemen bizi tutup aman siz yerinizden uğramayın, şurada saklanarak sakın dışarıya çıkmayın, dediler. Biz de ne olduğunu anlamadan kendimizi izbe bir odada bulduk ki buranın bir de köy meydanına bakan küçük bir penceresi vardı. Görünmemeye gayret ederek bu pencereden dışarıya baktım.

Meydana atlı askerler geldi. Çevik, asık suratlı, bakımsız on kadar bu asker başlarında komutanları olduğu halde gelip meydanda atlarından indiler. Yerden bir toz kalktı ki böyle bir toz ancak asker ayağından kalkar. Zira attan bu biçim inmek yalnız onların marifeti olup böylece bu tozu bile kendilerine emir kulu eylemişlerdir.

Onlar gelip meydanda inince köyde çoluk çocuk, genç yaşlı kim varsa orada toplandı. Bunlar askerlerin karşısında tek sıra olmakla sanki kırk yıllık asker idiler. Ko-

mutan köylülerin arkasına dolandı, elinde kara bir yılanı andırır bir kırbaç bulunuyordu. Köylüler sırtlarını açtılar. O sırada ben köylüleri sırtlarından gördüğüm için dehşet içinde kalmayayım da ne yapayım; sırtlar, efendim, yara bere içindeydi. Her bir yanları kırbaç iziyle kabarmış, bu mor kabarıklar birer kan yolu gibi sırtlarında akmıştı.

Komutan, kırbacını önce havada gösterişli bir biçimde şaklattı, sonra köylülere birer birer vurarak işini kısa sürede bitirdi. Çocuklarla kadınlar ağlamaya başlamışlardı. İşi bitince, komutan yeniden köylülerin önüne geçti, kırbacını beline doladı, köylüler de sırtlarını örtünce. Komutan bağırarak şunları söyledi: — Allah bizim belamızı versin! Köylüler komutanın söylediklerini hep bir ağızdan yinelediler: — Allah bizim belamızı versin! Komutan yine bağırdı: — Allah hepimizin cezasını versin! Köylüler yinelediler: — Allah hepimizin cezasını versin!

Bundan sonra komutan atına bindi, askerler de atlarına bindiler ve geldikleri gibi yine tapırtılarla çekip gittiler.

Biz de gördüklerimize inanamayarak saklandığımız yerden çıktık. Ümmik ağlamaya başlamış, benimse dehşetle dilim tutulmuştu.

Ancak o zaman, köylülerden bu garip işin nedenini öğrenebildik: Bundan yirmi sene önce, Adalya Beyi Sungur'a bura köylüleri tarafından bir isyan başlamış. İsyancıların önderi Zarif Bey, ilmi olan bir zatmış ve adamlarına, — Sizin silahınız adalettir ki başka bir şey istemeyeceksiniz, Allah bir çınara dal vermesini bildiği gibi, bize de elbet bu çınarın dalları olmak düşer, diyormuş. Ama, Sungur Bey'in bu işe karşılığı çok şiddetli olmuş: Adalya köylülerinden bu işe karışan Türkmen gençlerini bu Sungur Bey toplayarak civardaki mağaralara kapatmış, mağaraların ağzını da örmekle buraya duman üfletmiş ve gençleri dumanla boğmuş. Ama bu yetmemiş.

Bunların geride kalanları da meğer ki bu gençleri doğuran onlardır, bunların anası babası, kardeşleri olmakla onlar da cezalarını yaşadıkları sürece çeksinler ve Allah onların cezasını versin, demiş. Ki yirmi senedir bu zulmü görüyorlarmış.

Üsküdar'a döndükten kısa bir süre sonra bu taraflarda yeni bir isyanın başladığını, Sungur Bey'in kafası kopartılmakla bu civar köylerinde kafası ve başsız bedeniyle dolaştırıldığını ve asla gömülmeyerek çürüyüp toz edildiğini işitince ferahladım. Allah kime ceza vereceğini bilir.

Böylece biz o viran köyden ayrıldık ki bu arada epey dinlenerek uykumuzu da almıştık. Bundan sonra, efendim, anlatmaya değer bir şey olmadı. Yol boyunca beladan uzak durduk. Bir pars, bir fil cesedi, bolca kurt, ayı, çakal, kunduz, yabandomuzu, köpek, ceylan, geyik ve akla gelebilecek ne kadar hayvan varsa gördük. Yılanlar atımızın önüne çıkarak atımızla katırımız fizahlanıyordu. Ancak, bir yılan, aslına bakılırsa, öbür hayvanlara göre daha ağırbaşlı olup yine de korkaktır. Böylece bunlar yine geldikleri yere akarak gözden yitiyorlardı, biz de yolumuza böylece devam ettik. Hanlara uğramadık, kervansarayların yanından geçmekle bu tehlikeli yerlerde konaklamadık, karnımızı kendi başımızın çaresine bakarak doyurduk, birbirimizi kollayarak uyuduk, dinlendik. Bundan sonra hemen birkaç hafta içinde Üsküdar'a varmakla aman ne iyi ettik.

56

Tas'ın başından geçenler hakkındaki cüz

Sevgili efendim, başımıza bunca iş geldikte Tas'ı unuttuğum sanılmasın. Onun başından geçenlere bir kısa cüz ayırarak defterimi okuyanların merakını gidereyim.

Neyire'nin köyünden gizlice kaçtığımız sırada, aman başına bir iş gelmesin, diyerek cüce bu sevimli hayvanı şalvarına saklamış bulunuyordu. Ancak bir ara, uyku gemisi beden limanına uğrayınca, Ümmik Efendi Tas'ı bütünüyle unutmuş. Hayvan da balık leşi kadar berbat bir biçimde kokan bu şalvarda elbette ne yapsın; cüce uyuklayınca buradan çıkıp biraz dolaşmak istemiş. O sırada, köyün başıboş kedilerinden biri bunu bir köşede görünce azmış olacak, ki bizim yaramaz sincabımız zaman zaman bir kediye, kiminde küçük bir köpeğe ya da dikensiz, tüysüz bir kirpiye de benzer, böylece bu kedi Tas'ı gördüğü o köşede sıkıştırarak hemen arkasına geçmiş. Ve zekeri de iştaha gelerek o sırada kalkmış.

Ben herhalde civarda bir yarasadır ki ötmeye başladı, öyleyse bu ciyaklama beni uyutmayacak diye kalkıp dışarı çıkınca önce kediyi bir başka kediyle kenetlenmiş zannettim. Neden sonra bizim zavallı Tas'ın ırzına geçilmekte olduğunu anlayınca koşup o sırada iyice azmış bulunan bu kediye öyle bir tekme savurdum ki görülmeye değerdi: Kedi bir yana, zeker bir yana savrularak hay-

van bundan sonra can havliyle kaçıp gitti. Gidince ben de Tas'ı hemen kucağıma alarak biraz okşadım, ona yanımızdan asla ayrılmaması gerektiğini öğüt vererek gidip yeniden sıcak yatağıma yattım. Zaten çok sürmedi, sabaha karşı Neyire gelip bizi usulca sarsarak uyandırdı. Söylediğine göre, bizim için köylülerden birinin atını çalmış, beni günlerce döverek kan revan içinde bırakan iriyarı o adamdan da bir katır ödünç alarak bunları ormana gizlemişti. — Aman ses etmeyin, duymasınlar, dedi, biz de hemen sessizce toparlanarak çıktık. Çıktıkta Tas benim omuzlarımda bulunuyor, arada yer değiştirerek tıslıyor, sanırsın gülüyordu.

Bu durum üzere Tas yol boyunca bize yine sevimlilikle eşlik etti. Kralın karşısına çıktığımız zaman, ne olur ne olmaz, diyerek cüce onu yine şalvarının içine saklamıştı. Hayvan artık orada, o ekşi, iğrenç bacakların arasında ne etti ve nasıl boğularak ölmedi orasını bilemem. Ama çok dayanamadı ve sonunda kıpırdayınca, kral da, yanındakiler de bu işe gülmekle cücenin zekeridir sanarak onu hemen soytarı kabul ettiler. Neyse ki cüce Tas'ın kıpırdasa da yine dışarıdan görünmediğini sanıyordu.

Bundan sonra bizi hemen demir kafese götürdükleri zaman, Tas'a belki buradan kurtulmamıza yardımı dokunur demekle bir iş vermek istedim. Nöbetçiler o sırada çukurun epey üstündeki bir kulübede bulunuyorlardı ki bizim için bulunmaz nimetti. Onları Tas'a gösterdim, gidip bellerindeki demir anahtarları sessizce çalmasını, sonra bana getirmesini tembihledim. Ama o iş olmadı. Bu aptal hayvan, gerçi oraya, nöbetçilerin yanına gitti. Gittikte onlar bunun farkına da varmadılar. Ama bizimki, karnı sanki ansızın acıkmış; nöbetçilerin çarıklarını yemeye başladı. Başlayınca adamlardan biri buna öyle bir tekme savurdu ki, Tas önce havalandı, sonra fizahlanarak, ciğeri parçalanırcasına bağırarak gelip bizim kafe-

simize düştü. Düşerken de demirlere çarptığı için bayıldı. O bayılınca cüce iki gözü iki çeşme böğüre böğüre ağladı ve hayvan iki gün hareketsiz yattı. O yattıkça cücenin de gözüne uyku girmedi ve gözyaşları da dinmedi.

Kel cellat bizi kaçırdığı zaman, tam kuyudan aşağıya indiğimiz sırada Tas birden uyandı, sıçrayarak uyandığı için kuyudan aşağıya düşmeye başladı. Dipten ses gelmediği zaman, onun ne vakit düştüğünü anlamadık ama ayaklarımızı yere bastıkta cüce yine hemen ona sarılarak ağlamaya başladı. Ben bu defa kesin ölmüştür, diye düşünüyordum. Böylece iyice zayıf düşen Tas, birkaç gün daha baygın yattı. Neden sonra yine kendine gelince biraz toparlandı, yiyip içti, gülüp eğlendi ve omuzlarımızdan inmeyerek yolculuğun keyfini çıkardı.

Ama, çok sürmedi. Cezasız gün bilmeyen o viran köye vardığımız zaman, biz bir köşede saklanarak olup bitenleri izlerken, Tas fırlayıp köy meydanına çıktı. O sırada komutan köylüleri kırbaçlamakla meşgul idi ki zaten bu kılıksız hayvan onun dikkatini neden çeksin? Tas gidip komutanın baldırına fırladı, komutan can havliyle –herhalde bizimki dişlerini köküne dek geçirmişti baldıra– sıçradı, Tas'ı görünce öfkeden köpürerek ağza alınmaz küfürler etti. Sonra zavallı bu hayvana öyle sağlam bir tekme savurdu ki, bulunduğumuz izbe bu tekmenin sesiyle çınladı.

Bu tekmeden sonra Tas'ın kendine gelmesi kolay olmadı. Yol boyunca gerçi baygın da yatmadı ama şarabı fazla kaçırmış dervişler gibi boyuna sallandı ve arada mutsuz ciyaklayarak asla yüzü gülmedi. Ne zaman ki Üsküdar'a vardık, kovuğunu görünce neşesi yerine geldi, hemen evinin bulunduğu ağaca tırmandı ve güzel bir uyku çekti. Mendebur, Allahtan ölmedi.

57

Üsküdar'a sakınarak girdiğimiz

Elbette, Üsküdar'da bizi hemen tanıyacaklarını, düşmanlarımızın da asla boş durmayarak bizi yok etmek isteyeceklerini düşünüyorduk. Ama iş böyle olmadı. Daha önce anlattığım üzere, kalabalık babamı dükkânın önünde öldürmüş. Bunu buraya döndüğümüzde öğrenince ben kalbim yerinden sökülerek derin bir acı duydum ve elimden de hiçbir iş gelmedi. Zaten isyancı kalabalığın da çoğu telef edilerek bu olay çoktan kapanmıştı.

Ama, Üsküdar Meydanı'nda adamlar asılmakla ve babamın cennetmekân bedeni de kül olmakla gerçi işin tamama erdiğini millet düşünmüş; derken, bir sabah bir kız cesedi daha bulunmuş. Bulununca, benim canımı kurtararak bir yerlerde saklandığımı söyleyenler çıkmış. Ama daha bu söylenti çok yayılmadan, köylüler kızları ırzlarına geçerek öldüren Kup adlı bir sapkın kişiyi yakalamışlar. Bu kişi, o sırada bir başka küçük kızın ırzına geçmekle meşgul imiş.

Olay anlaşılınca Kup'u hiç kadıya hâkime götürmeye gerek görmemişler ve daha önce ölen kızların köyüne götürerek orada bir kuru ot yığınının üstüne eli kolu bağlı olmakla koymuşlar ve otu da hemen ateşe vermişler. Katil, cayır cayır yakılırken pek böğürmemiş. Ancak, tıpkı benim bir zamanlar rüyalarımda gördüğüm o ya-

nan, yandıkça demir topu gibi eriyen ve gözlerinden kanlar fışkırdıkça ağlamayıp intikam yeminleri eden o cellat gibi bağıra bağıra lanet okumuş: Bu dünyaya yeniden gelmekle intikamını mutlaka alacağını söylüyormuş.

Bir işin, bir kişinin gücüne gitmesi o kişinin ille haklı olduğunu göstermiyor, efendim.

Bir zaman köydeki eski evimizde hiçbir iş yapmadan bekledim. Annem ben kayıplara karıştıktan ve babam da acımasızca öldürüldükten sonra çok yaşamamış ve kahrından yataklara düşerek ölmüş. Ama, söylediklerine göre ağlayıp dövünmemiş. Zaten bir ağaç gibi hareketsiz, kendini neredeyse rüzgâra bırakan bir kişi idi ki yatağına çekilmiş, usulca gözlerini kapatmış ve günlerce uyumuş. Sonunda artık herhalde ölmüştür diyerek köylüler eve girmişler. Gerçekten de, annem, koynunda bir kukla olduğu halde öylece katılaşmış ki yüzü de biraz gülüyormuş. — Kuklayı ne yaptınız, dedim, — Başucuna astık, dediler.

Günler sonra gönlümü biraz toparladım, kalkıp annemin mezarına gittim. Onu bir tepenin üstüne çıkarmış, bir ulu çınarın dibine gömmüşler. Kavuklu'yu da bu çınarın dallarından birine asarak sanırsın ona nöbetçi kılmışlar. Rüzgâr estikçe Kavuklu'nun bacakları birbirine çarpıyordu. — Burada üşümüyor musun ey Kavuklu, dedim. — Üşümek bilmezim, dedi. — Ama bacakların takırdıyor, dedim. — O rüzgârın bileceği iştir, dedi. — Aç, susuz olmaklığın var mıdır, diye sordum. — Dünyayı yemekle karnım herkesinkinden evladır, dedi, mene şimdi sessizlik gerek.

Bunları konuşunca Kavuklu'nun beni artık unuttuğunu anladım. Kollarından biri çınara kaynamış idi. Yakında ağaca bütünüyle gömülüp gidecek, tatlı dilinden geriye öyleyse hiçbir şey kalmayacaktı. Hemen ağlamaya başladım ki bu iş insanı ne güzel ferahlatır. Sonra eğilip

annemin toprağına dokundum. Taze ter gibi canlı, kıvıl kıvıl bir toprak olup bu bereket annemin hep üzerinde olsun.

Tepeden başım önde inmeye başladım. Benim için geride kalmış bulunan, işte o toprak idi. Çatallanarak ortada tek benim için bir ada yaratmış dere, bir zamanlar, ki dedemin öldüğü vardı, görüp de bir daha izine rastlayamadığım bir şeffaf solucan, ağaçlara tünemiş küçük başlar, uğuldayan orman, atlar, çocuklar, ne varsa, o ne ise, çekip gitmişti. Sevgili efendim, insan annesi ile babası öldüğü zaman işin gerçeğini anlıyor ve dünya üzerinde asıl bela da budur. Tepeden aşağıya inerken dönüp bir daha annemin mezarına bakmadım. Baksa idim hemen geri dönerek toprağa kapanacak, orada böğüre böğüre ağlayarak tıpkı Kavuklu gibi ya çınarla çınar ya da toprakla toprak olacaktım.

Ki, belki de en iyisi bu idi. Ancak, insan her işe aklıyla ya da kalbiyle olur demiyor. Aklın neye hizmet ettiğini nereden bilelim? Bu iş bir zamanlar bana bir şairin öğrettiği şeye benziyor ki onu defterimde bir kez anlatmakla şimdi daha iyi anlıyorum. Nesneler bir araya gelmedikte birer gürültüden başka nedirler? Ama mimar onları bir kaleye, marangoz da bir masaya dönüştürüyor. Bundan sonra varsın akıl bir masada salt ağaç görsün. Çıksın biri bir kale için, ey efendim, yalnızca taştır desin. Böylece bu kişi çıksın bir kelime yalnızca bir işarettir desin ki. O vakit yine bu düşünce her durumu açıklamıyor. Zira kelime dendikçe ben hep kendi kelimemi düşünmekle ne iyi etmişim. İşte, defterimizi bitirmeden bir cüz de kelimeye ayıracağız ki ben şairin kelimeden anladığı şeyi biraz değiştireceğim. Bana göre, efendim, kelime, ilk kez sevişmek oluyor ki bu da en çok zekeri mutlu ediyor. Çünkü kalbi mutlu edecek bir şey yoktur yeryüzünde.

58

Kelime'ye kavuşuyorum ve defter böylece tamamlanmış oluyor

Bundan sonra, nihayet, kalkıp beni bekleyen sevgili Kelime'min yanına gittim. Kelime konakta neredeyse tek başına bulunuyordu. Üzüntü içinde oturuyor, zayıf düşmüş olduğundan pek mutsuz görünüyordu. Hava hafifçe soğumaya, güzün ilk yağmuru da ufak ufak yağmaya başlamıştı. Kelime beni sağ salim –kolsuz omuz başımı saymazsak– karşısında görünce önce ne diyeceğini bilemedi. Ayağa bile kalkamadı. Kalktığı zaman da önce ifadesiz bir yüzle bana bir zaman baktı, sonra ansızın gözyaşlarına boğularak boynuma atıldı. Onu güçlükle sakinleştirmekle ben de ne diyeceğimi bilemiyordum. Tek kolumla onun ince boynuna sarıldım, o arada durup durup benim ne kadar büyüdüğümü söylüyor, sanırsın yeni bir annem de odur, böylece bana yeniden sarılıyordu. Anası ölmekle bir kişi hep anasız kalacak değil a. Ben de onunla birlikte gözyaşlarımı tutamayarak, böylece bu yaşlar birbirine karışmasın da ne yapsın? Konağın büyük odalarından birinde, bir pencerenin kenarına oturduk. Önce ben ona başımdan geçenleri anlattım ki elbette Neyire'den söz etmedim. Bir kızla yakınlaştığınız zaman onu gizleseniz ne olacak, en iyisi sözünü hiç etmemektir ki bunu anlamak için büyük bir kimse, görmüş geçirmiş bir adam olmaya da gerek yoktur. Ben de böylece başımdan

geçenleri bire bin katarak anlattım ki, efendim, şu sana anlattıklarım onun yanında ancak bir müjde olabilir. Kelime arada sözümü kesip, öyleyse ejderhayı yani gözlerinle gördün, üç konak boyunda atlar mı, bu nasıl bir kral imiş ki günde üç öğün kendini kırbaçlatır, diye hayretle soruyordu. O bunları sorunca, benim de aklıma başka başka hikâyeler gelmekle ben tutup bunları da anlatmak istiyordum ki çok sürmedi. Hatun, benim işi biraz abarttığımı anlayarak somurttu. Ben de gülerek, elbette sonunda başımdan geçenleri eksiği yok, fazlasıyla anlatmış oldum. Bundan sonra o da bana ben burada olmayınca başından geçenleri anlattı: Kocasından sonra babası da çok yaşamamış. Konakta kimseye de ihtiyacı kalmadığından çoğu hizmetlileri evden ayırmış ve bir kâhya ile aşçısı dışında yanında kimse kalmamış. Kâhya becerikli adammış ki bahçeye de o bakıyormuş. Bundan başka Kelime'nin günleri sessizlik ve matem içinde geçmiş. Canı çok sıkılmış. Beni çok özlemiş ve yaşadığımı bilmediğinden, kendisini işte az önceye kadar şu hayatta hepten yalnız biri olarak pek bahtsız buluyormuş. Oysa ben ne kadar tatlıymışım ve hayret, arada bir burnuna benim kokum gelerek bu burun acıyla sızlamış.

Bir ara Kelime'nin hatırına geldi, — Öyleyse sana verdiğim yüzük de şu zavallı kolunla birlikte yok mu oldu yani, diye sordu. Sorunca ben de ona benim talihsiz kolumun bunca zaman ne yaptığını elbette anlattım:

Bu kol, senin de bildiğin gibi, sevgili efendim, bedbaht bir serseri tarafından koparılınca benim önüme düştü ki Kelime'nin değerli yüzüğünü avucunda tutmuştu. Sonra ben bunu yanımdan ayırmayarak hep koynumda sakladım. Bir ara, gemimiz daha korsanların saldırısına uğramamış idi. O zaman paşamız benden kolumu ve avcumda sakladığım yüzüğü göstermemi istemişti ama parmaklarım açılmıyordu ki bu da ne güzel oldu.

Sonra, güneşin altında kan ter içinde yurdumuza ulaşmaya çalışırken, bir yandan da ben uyukluyordum. Kol, gömleğimin paçalarından kayarak düşmüş ve neyse ki çok aramadım; dönüp kolumdur diye bozkıra öyle feryat ettim, öyle yalvardım ki, bozkır efendi de bana acımakla sanırsın bunu kendi eli ile tutup kaldırdı, gel, aradığın şey buradadır, dedi. Ama, bu parmak sana sadıktır ey Kelime; sen ne istersen bu onu yazar ve istersen konuşur da. Neyire'nin köyünde rastladığımız tüccara varmak istediğimiz zaman, ey kol, var parmakların aç; biz şu yüzüğü bir fırsat bulduk ki satacağız, sonra da ederini, Kelime'nin istediği üzere gömerek işi yoluna koyacağız, dedim. Kol da bunu duyunca hiç olmaz demedi, hemen parmaklarını açarak yüzüğü bize verdi, biz de bunu tüccara sattık ve irice bir kese içinde hatırı sayılır miktarda akça aldık. Bunu da sonradan nasıl olsa gelir alırız, diyerek gizlice bir yer belirledik ve gömdük.

Ki, yaptığımız en akılsızca iş bu idi. Bir daha o Allahın belası tarafa gitmekten bizi yine Allah sakınsın.

Fakat cüce her zaman yaramazlık yapmıyor; kaçacağımız gece ben gürültüler çıkararak uyurken gizlice kalkmış ve keseyi gömdüğümüz yerden çıkarmış. Çıkarınca da bunu şalvarının içine saklayarak Üsküdar'a kadar bunu benden habersiz bir güzel korumuş. — Yani, dedim Kelime'ye utançla, dileğini yerine sırf şu mendebur cüce yüzünden getiremedim. Deyince Kelime de bana dedi ki: — Ey kaygılı sevgilim, gönlünü ferah tut. Zira şimdi söylediklerimden sonra bu işin ne kadar hayırlı bir biçimde sonuca bağlandığını anlayacaksın.

Kocam, falcılarla hocaları dinlemeyi sevmezdi. Servetine servet katmaktan başka bir şey bilmez, bunun için de boyuna gezip dolaşırdı, ben de onun yokluğunda ateşimi kendi ellerimle söndürmekten başka çare bulamazdım. Beni buraya getirdikleri gün Üsküdar'ın şu tatlı ha-

vasına, ağaçların güzel kokusuna, gelip geçen kervanlarla irili ufaklı dükkânların kıpır kıpır ettiği sokaklarına hayran kalmıştım. Ama bunca servetin içinde de insan mutsuz olabiliyormuş. Seni ilk gördüğüm gün, aylar sonra ilk kez dışarı çıktığımdı ki sırf bu nedenle sevinçten uçuyordum. Kocam o zaman uzun bir yolculuktan dönmüştü.

Bu yolculuk sırasında, Urfa taraflarında bir tüccarla karşılaşmış. Bu tüccar birbirinden değerli malları çok pahalıya satmakla meşhur imiş. Kocam bunun bohçalarından birinde bir yüzük görünce bu güzel, ışıl ışıl yüzüğü ondan satın almak istemiş. İsteyince, tüccar önce onun satılık olmadığını, çünkü değersiz bir ziynet olmakla zaten kimsenin istemediğini söylemiş. Bunun üzerine kocam yüzüğü üç kuruşa satın alıp havalara uçmuş; döndüğünde bunları bana anlatırken bir tüccarın nasıl olup da böyle bir cevherin değerini anlayamadığına şaştığını söyledi; zira aslına bakılırsa ona göre bu paha biçilmez bir yüzüktü.

Birkaç gün sonra, tam yeni bir yolculuğa çıkmak üzereyken hastalandı. Üşütmüş, birkaç gün içinde neredeyse ciğerleri parçalanmakla zatürree olmuştu. O sırada hekimlerden başka büyücüler ve falcılar da gelip ona baktılar; ağız birliği etmişçesine, — Efendi, sende bir yüzük var ki ondan hemen kurtul, bu yüzük lanetlidir. Seni de, çoluk çocuğunu da telef eder, dediler.

Kocam onları elbette dinlemedi; zira, — Bunlar gaipten haber alabilecek olsalar, bir kere benim daha çoluk çocuğumun olmadığını bilirlerdi. Kendilerine yararları olmayıp bana nasıl çare bulacaklar, diyordu. Ben de bu falcılara öteden beri güvendiğim için, onları iyice dinliyordum ki bu işi bari ben kocamdan habersiz halledeyim. İşte o zaman bana söylediklerine göre, yüzüğü atmak işe yaramıyordu, ille satmak lazımdı ki. Bu da eksiksiz bir çare değildi. Elde edilen akçanın bir kez toprağa gömülüp çıkarılması şarttı. Bu şekilde hem kazanç elde edilmiş

olacak hem de ölüm kapımıza uğramamış olacaktı.

Bu anlattıklarına bakılacak olursa, kolunun kopması iyi olmuş, bu sayede bu olağanüstü kol seni –onu avuçta saklayarak– ölümden korumuş. Hançer de bu işe kalkışmış, ama anladığım kadarıyla yeterli olmamış. Çünkü büyüler söz konusu oldukta ikinci nesneler her zaman daha güçsüz olup işi bitiremezler; o mendebur hançer de yakayı demek ki ele vermiş. Köylülerin onu yakaladıkları da senin için iyi olmuş.

Kelime bana bunları anlattıktan sonra, — Peki öyleyse, kese nerede, diye sordu. — Ümmik'te, dedim. Hakkıdır, bir gece daha onda dursun.

Fakat, efendim, bunları konuşmak elbette hoş oldu; başımıza gelen türlü olaylar böylece açıklandıktan sonra tek işimiz kaldı. Kalınca, ben Kelime'yi öpmeye başladım. O da kalkıp beni elimden tuttu. Birlikte basamaklardan inerek alt kattaki gizli odamıza gittik. Sanırsın o günden beri hiçbir şey değişmemiş; yatak bıraktığımız yerde duruyordu. Küçük hamamın kapısından buhar çıkıyordu. Kelime beni yatağa sürükleyerek bir yandan gülüyor, güldükçe birer pirinç tanesine benzeyen dişleri ile ben de kendimi iyice aç hissediyordum. Uzanmadan önce boynundaki düğmeyi çözdüm. Çözünce üstündeki mavi tül elbise ayaklarının üstüne döküldü. Böylece memeleri ile ferci göründü. Onu yatağa oturttum. Önce memelerini, sonra fercini uzun uzun öptüm. Bu öyle önemli bir saatti ki, işte şimdi burada durmasını istiyordum. Bu durumda taş kesilmenin bile zararı yoktur. Böylece zeker arzusunu elde ediyor, bu işe kim engel olabilir? Efendim, daha fazlasını anlatmayacağım. O gece Kelime ile sabaha kadar seviştik. Gece boyunca kendimi öyle keybetmişim ki, kolumun ne vakit yeniden yuvasına kavuştuğunu anlayamadım. Ve nihayet omuz da sevgilisini buldu.

Meğer ki bir taş başka bir taşla sevişsin; bu kim bilir kaç yüzyıl sürer ve zaten bitmesin. Ama defter, burada bitiyor.

Bazı bilgilerin açıklanması

1. Fil Oğlan'ın öyküsü

Vaktiyle, Hicaz'ın kimsesiz, toz toprak içindeki köylerinden birinde bir çocuk doğmuş; bu çocuk doğduğu günden beri öylesine çok ağlamış, öylesine çok inlemiş ki, ne halden anlayanlar ne civar kasabalardan gelen tabipler bu feryadın nedenini anlayabilmişler. Anası çaresiz, çocuğunun haline ağlayadursun, ki bir de öfkeli babası varmış; bu baba bir gün, — Ben artık bu çenebaza daha fazla tahammül edemeyeceğim, bana bir akıl ver, demiş karısına. Bu çocuğu biz ne yapalım, ya Allah tarafından bu böyle kusurlu geldi diyerek götürüp bir mağaraya kapatalım ya da dualar ederek acısına bir son verelim de hakkın rahmetine kavuşarak biraz huzur bulsun. Söyle bakalım, hangisini yapalım? Bu acı sözleri duyunca kadın da başlamış iyice böğürerek ağlayıp dövünmeye. — Benden, demiş, öyle bir hal çaresi istedin ki, hani kırk katır mı, kırk satır mı, derler ya, senin istediğin de işte öyle bir şey. Sen söyle bakalım, hangi ana evladı için bu zehir gibi ölümlerden ölüm beğenir? Çocuğu mağaraya kapatarak çiyanlara yem edeceksin, kapatmasan boynunu kendi ellerinle keserek bir de evlat katili olacaksın. Olunca da seni zindana kapatacaklar, ben de öbür çocuklarımla birlikte çile çekeceğim. Sen hiç değilse girdiğin zindanda ömrünü yan gelip yatarak geçirirsin, ya

ben ne olurum? Böylece bunlar bu çocuğun zırıltısına bir çare bulamamışlar. Neyse ki evin bir küçük arka odası varmış; öyle karanlık, havasız, çirkin bir odaymış ki bu, zaten bir türlü ayakları varmaz, kırık dökük eşyadan başka bir şeyi de oraya koymazlarmış. — O zaman, demiş adam, çocuğu gel bu odaya kapatalım, hiç değilse sesini duymayız, sen de arada bir yemeğini götürür, böylece analık görevini yapmış olursun, ben de hiç değilse evlat katili olarak vicdan azabı çekmem. Deyince bunlar bu çocuğu o iğrenç odaya kapatmışlar.

Meğer bu çocuk doğdu doğalı burun acısı çekermiş. Gel zaman git zaman hapis bulunduğu odadan gerçi zırıltı kesilmiş ama bu sefer de homurtular gelmeye başlamış. Anası da çocuk büyüdükçe eski sevgisini yitirdiği için artık neredeyse odanın kapısını bile açmıyor, yemeği kapının altından uzatıp çekiliyormuş. Çocuk da orada hiç zahmet etmeden besleniyor, böğürtüler çıkararak gününü gün ediyormuş. Bir zaman sonra bu böğürtülere iniltiler, acıyla bağırmalar ve acayip bir koku eşlik etmeye başlamış. Çünkü bu küçük odaya artık bu fil oğlan sığmıyor, sığamadığı için de inleyip duruyormuş. Zamanı gelince, çocuk yumurtasını kırarak ortaya çıkan bir devekuşu gibi kapıyı parçalamış ve önce odadan, sonra da yıllarca hapsedildiği evden çıkmış. Bu, Hicaz tarihlerinde yazılıdır; çocuk içeride dev bir cüsseye kavuşmuş, insan görünümündeymiş ama dudaklarının üzerinde bir burun değil, bir yılan gibi kıvrılıp bükülen acayip bir hortum taşıyormuş.

2. Yayla adamları kimlerdir ve zeyra kuşları bunların başına ne dertler açtı?

Bunlar, Erzurum Horasan'ı yakınlarında bir köydendiler. Bir sene çok zorlu bir kış oldu, köyden on erkek yağmur, fırtına, sel, böyle art arda gelen felaketle uğraşadursunlar, bulundukları yeri bir de gözü dönmüş kuşlar basınca –bunlara zeyra kuşu derlerdi ki bu amansız kuşlar kartala benzer, ancak kartaldan çok daha yırtıcı idiler. Uçurumların dibindeki böcekleri görür, fareleri fındık fıstık gibi mideye indirir, kediyi köpeği yok eder, kaplanları bile çileden çıkarırlardı. Sonunda dağda bayırda ne kadar börtü böcek, it köpek varsa bunların elinden el aman demiş, köylüler de bu acayip canavarları rüyalarında görür olmuşlardı– yerlerinden kıpırdayamaz oldular ve böylece işte o uzun, bitmek bilmez kış gelip bu adamları yaylada buldu. Aman çoluk çocuğu, karıyı ihtiyarı iyi ki önceden göndermişiz de onlar bu felakete uğramadılar, diyerek bir hal çaresi düşünmeye başladılar. Düşündükte dediler ki şimdi biz gidip bir mağarada baharın gelmesini beklesek ya akrebe yem oluruz ya da açlıktan kendi kendimizi yeriz. Beklemesek böyle burada durup dursak zeyraya yem oluruz, hem de soğuktan donarız, ya ne yapalım? Bunlar böyle kara kara düşünürken bir çukura girmişlerdi. Zeyra kuşları atlarını gagalarıyla parçalayarak kapıp götürüyor, gökyüzünden bu talihsiz adam-

ların başına atların kanı yağıyordu. Sonunda bu atlardan biri, nasıl olduysa zeyra bu atı taşıyamadı, at da adamların önüne düştü. Dediler ki gelin biz zorda kaldık, kurtarabildiğimiz atları Allah'tan af dileyerek kesip saklayalım, böylece kışı da bu çukurda bunları yiyerek geçirelim. Başımıza da bir çadır örter, bu işten kurtuluruz.

Böylece kendi atlarını yiyerek bütün bir kışı çukurda, toprağın içinde hareketsiz geçirdiler. Karlar erimeye yüz tutunca çukura oluk oluk su akmaya başladı, adamlar da suyu görünce, vaktidir, dediler, gelin çıkıp köyümüze dönelim. Allah'a şükürler ederek çıkıp kararmış yüzleriyle köylerinin yolunu tuttular.

Meğer o çukurda yatıp toprakla bir oldukta bunların başlarında da saç yerine ot bürümüş. Köylüler bu hali görünce, aman adamlarımız döndü, bayram edelim dedikte bir de baktılar ki başlarında saç yerine yabani ot var, ya hu bu ne hal, dediler, çukurdan çıktınız da hiç silkelenmediniz mi, başınızda saç yok, ot var. Velhasıl, bundan sonra böyle sürüp gitti. Başlarındaki otu vakti gelip uzadıkça yoldular ve de yağmur yağdıkta çıkıp dışarıda bayram ettiler.

3. Zeytinin yararları hakkında

Bir kere hoş meyvedir, insanın iştahını açıp birbirinden güzel yemeklerin öncüsü olur. Toplayıp kararttıkları vakit, içine nereden bulurlarsa, ağaçta bulunmayan acayip bir tat katarlar. Bu baharatlı tadın da dünya üzerinde ne eşi vardır, benzeri de bulunmaz. İstanbul'un türlü yerlerinde zeytinin toplandığı odalar vardı, meyve bu odalarda toplanır, asıl baharatın da kuş milletinin gagalarıyla Arap tarafından getirildiği söylenirdi. Burada bir zaman bekletilen zeytin kararır, tadını iyice alarak halka satılırdı. Zeytinciler maharetlerini birbirlerinden saklayınca ortaya birbirinden değişik zeytinler çıktı. Kimisi tatlı, kimisi acıdır, ama tatlısını da acısını da yemek büyük zevk verir. Mideyi rahatlatır, hazmı kolaylaştırır, insana güç ve mutluluk verir. Sultan Süleyman'ın hikâyesinde anlatılan yumurta büyüklüğündeki zeytinlerin de Gebze tarafında yetişmiş olmaları gerektir. Çünkü Gebze gümrah ağacı, latif, yumuşak havası ile her türlü bitkinin yetişmesinde elverişli bir yerdir. Zaten burada başka meyveler de gereğinden büyük olmakla tatları da birbirinden farklıdır.

4. Tül balığını nerede gördüm ve bu neye benziyordu?

Bir zaman önce, neredeydi, şimdi bunu hatırlamıyorum, yine aklımı başımdan alan bir kadına rastgeldim. Bu kadın sanırsın bir anadan doğmamıştı da –zira hepimizin kusurları vardır ve bu kusurlar Allah tarafından bize birer armağan olmak üzere verilmiştir, hamdolsun– beyaz ipekten dokunmuştu. Yüzü öylesine hoş, vücudunun her yanından çıkan kokular öylesine latif, sesi öylesine zarifti ki, bu kadının ne insanlar içinde bir benzeri ne de hayvanlar içinde bir eşi olabilirdi. Ben onu öylece görüp hayranlıkla bir zaman izledikte, böyle bir yaratık, bizim dünyamızdan olamayacağına göre, mutlaka başka bir yerden gelmiş olmalıdır ve öyleyse yeni bir nesne olmakla sahibi de yoktur, diye düşünmüştüm. Bu sırada elbette sokakta bulunuyorduk. Dar, kasvetli taşlarla döşenmiş bir sokaktı. Evler iki yanda sıralanmakla akıp gidiyor, böylece sokak bitmek bilmiyordu. Ben de onun peşine bir kere düşmüş olmakla ne geri dönebiliyor ne de kadını izlemekten vazgeçebiliyordum.

Bu sırada hava da kararmaya başlamış, sokak gittikçe daha korkunç bir hal almıştı. Derken efendim, bu böyle ne kadar sürdü, bilmiyorum, kendimden geçerek oracıkta bayılmışım.

Uyandığımda kendimi küçük, beyaz badanalı bir

odada buldum. Yerde bir kuru kilim, altımda da sert, ama rahat bir yatak vardı. Oda, içeride başka bir şey olmamakla öyle bir sessizdi ki hani yerde bir karınca yürüse duyacaktım. Nerede bulunduğumu bilmiyordum. Bu nedenle kalkıp ses çıkarmaktan da korkuyor, yatakta öyle sessizce uzanıp beklemekten başka bir şey yapamayacağımı düşünüyordum. Bunun böyle ne kadar sürdüğünü bilmiyorum. Bir zaman sonra karnım öyle bir acıktı ki, ne yapıp yapıp buradan çıkmalı, yiyecek bir şeyler bulmalıyım, diye düşündüm.

Kalkıp kapıya yürüdüm. O zaman döşemenin tahta olduğunu anladım; yer gıcırdayınca ürkmüştüm. Kapıya uzandım. Ama ev sahibi benden önce davranarak içeriye girdi ve bana gülümseyerek baktı. Bu, orta yaşlarda bir adamdı. Beni sevimlilikle alıp evin büyük odalarından birine götürdü. Bu oda öylesine süslü, benim uyuyup uyandığım odaya göre öylesine acayip bir odaydı ki, başka bir âleme geldiğimi düşünerek ev sahibime, nerede bulunduğumu sordum. — Seni baygın buldum, dedi, yolda gece vakti başına bir şey gelmesin diye buraya getirdim. Umarım ciddi bir şeyin yoktur. — Yok, dedim, başım dönmüş olacak, nasıl teşekkür etsem...

O sırada içeriye –loş, neredeyse ışıksızdı içerisi– bir kadın girdi. Kadın çok kısa, beyaz bir etek giyip üzerinde bir tül gecelik vardı. Yaklaşınca ben bu kadının sokakta gördüğüm o kadın olduğunu anladım. Hiç konuşmuyordu ve kocasına hizmet etmekten başka bir şey de yapmıyordu. Yalnız arada bir durup bana tatlı tatlı bakarak aklımı alıyordu. Ben de hem kaderime hem böyle bir kadına sahip olduğu için ev sahibime lanet okuyarak bana sundukları yemeği yiyordum.

Geceyi bu acayip evde uyuyarak geçirmiştim. Öğleye doğru uyanınca bu konuksever insanları yeterince meşgul ettiğimi düşünerek, kendilerinden izin istedim.

Ev sahibim bana, nereden gelip nereye gittiğimi sordu. Ben de uzun yoldan geldiğimi, evime kavuşmak için de daha çok yolum olduğunu söyledim. Zira İstanbul'a gitmek istediğimi, ama parasız pulsuz kaldığım için çok zaman kaybettiğimi de ekledim. Adam, — Öyleyse, dedi, burada biraz dinlen, karnını doyur, rahat rahat uyu, istersen sana bu küçük şehri gezdiririm, sen de bu gece yine burada kalır, yarın dinlenmiş olarak yoluna devam edersin. Bu öneriyi kabul ettim, zira yorgundum ve sözünü ettiğim kadını bir gece daha görmek düşüncesi hoşuma gitmişti.

Derken efendim, ev sahibim gün boyu yaşadığı kasabayı bana gezdirince burada birbirinden ilginç şeyler gördüm. Ama, aklım hep bir tülü andıran o kadında olduğu için bu ilginç şeylerin hemen hiçbiri aklımda kalmadı.

Akşamüzeri yeniden eve döndük. Büyük, güzel bir sofra beni bekliyordu. Şarabın en âlâsından, kuzu etinin en tazesinden yiyip karnımı bir güzel doyurdukta vakit de epey ilerlemiş olduğundan çok sürmedi, uykuya yenik düştüm. Ama, gecenin bir yarısı uyanıp da zihnimin bir akarsu gibi berrak olduğunu görünce beni bir daha uyku tutmadı.

Tam bu sırada kulağıma birtakım sesler geldi. Bir inlemeydi bu; ev sahibimin karısı ile seviştiğini hemen anladım. Merakıma yenik düşüp ayağa kalktım. Parmaklarımın ucuna basarak kapıya yöneldim ve çıt çıkarmadan kapıyı açtım. Karanlık bir koridordan geçerek başımı salona uzattım.

Yerde bir İran halısı bulunup bu halı canlı bir varlık gibi neredeyse soluk alıp veriyor, evin içinde kalkıp dip köşe dolaşıyordu. Ama, yüksüz de değildi: Halının bir ucunda, ocağın başında olmak üzere çırılçıplak uzanmış birbirlerine övgüler fısıldayarak sevişiyorlardı. Kadın, gözleri hep kapalı olup neredeyse ağırlıksızdı. Kocasının

üstünde bir tül gibi uçuşarak inip kalkıyor, her bir uzvu habire yer değiştirerek, bu bizim bildiğimiz tüm kurallara aykırı görünüyordu. Sözgelimi kolu ansızın iki katına çıkarak, yani uzayarak kendi incecik beline bir yılanın kuyruğu gibi sarılmakla. Böylece kocasını değil yalnız, kendi kendini de her yerinden okşuyordu. Ama bu kol zaman zaman öyle acayip işler yapıyordu ki, adamın, benim o zavallı ev sahibimin sevişen bir erkek değil de düpedüz bir tutsak olduğuydu, açıkça görülüyordu. Kadın, durup durup bir cam fanus gibi ışıltılar içinde kalıyor, bu ışıkta neredeyse damarsız, kemiksiz bir acayip varlık olup çıkıyordu.

Bu böyle ne kadar sürdü bilmiyorum. Bir süre sonra adam bir pelte gibi ocağın önünde uyuyakalınca kadın da toparlandı, sırtına tül geceliğini geçirerek ayağa kalktı. Kalkınca, kocasına küçümseyerek şöyle bir baktı. Sonra ansızın gözlerini bana çevirerek hafifçe gülümsedi ve arkasını döndü, salonu arka odalara bağlayan bir başka koridora girerek gözden kayboldu. Ben, büyülenmiş gibiydim. Kendime engel olamayarak kadının peşinden gittim. Koridor fazla uzun değildi ve büyükçe bir odaya açılıyordu. Odanın bir köşesinde devasa bir cam küp bulunuyordu. Koridoru geçip bu odaya girince hayır, kadını bir daha göremedim ama tül geceliğin etekliğini gördüm. Bu eteklik süzülerek cam küpün içindeki suya girdi ve ansızın yok oldu. Şimdi bu büyük havuzun içinde beyaz, dev bir balık hafif hafif kuyruk sallayarak ağzını açıp kapatıyordu.

5. Konyalı Vehbî, yeni gözü ile neler görmüştü?

Konya taraflarında meşhur olmuş bir Vehbî vardı. Bu adamın önceleri hiçbir özelliği olmamakla kendi halinde yaşayıp giderdi. Yalnız, ava meraklı olup üç günden birinde dağlara çıkmaz, iz sürmez, atının terkisi ile dolu gelmezse rahat edemezdi. Av dışında da ne doğru dürüst kimseyle konuşur ne de etli ile sütlüye karışırdı. Bir gün, bakırcılar çarşısına işi düştü. Burada tarçın kokusu içinde gezinip doldurulmuş hayvanlara hayranlıkla baktıkta hem birkaç günden bu yana ava da çıkmamıştı. Derken, adamın birinin esnaftan saygın bir efendiyle kavgaya tutuştuğunu gördü. Bu esnaf iyi yürekli, işinde gücünde, çoluk çocuk sahibi biri olup ne idüğü belirsiz hasmının hem iftirasına hem de hakaretine uğramıştı. Hemen Vehbî araya girerek kavgayı yatıştırmak istedi. Ama adam bu sefer Vehbî'ye de ağza alınmayacak küfürler savurmaya başlayınca, kötek şart oldu diye düşünerek bizimki bu yaygaracı herife girişti. Ama adam da yaman çıkmakla nasıl ettiyse Vehbî'nin sol gözünü çıkardı. Göz düşüp yerde helak olmuş, olmakla kalmamış, bir de bu iri, tostoparlak gözü, bir kedi kapmıştı.

Böyle olunca, Vehbî önce acıyla kıvrandı, dengesini kaybederek yere düştü ama sonra öyle bir öfkeye kapıldı ki, kendini bütünüyle kaybederek düşmanının üzerine

atıldı ve o da onun gözünü çıkardı. Hatta, avucundaki bu gözü, belki bir işe yarar, diyerek kendi göz boşluğuna tıktı.

Üstelik, bu hemen işe yaramakla birkaç gün gerçi gözkapaklarını açamadı, sızı da günlerce sürdü ama sonunda Vehbî'dir, bu yeni sol gözüyle de görür oldu. Hem de ne görmek. Vallahi bu göz eskisinden daha iyiydi.

Sen sağ ben selamet; Vehbî artık eski Vehbî olmaktan çıktı. Avdır diye ikide bir karısını, çoluk çocuğunu bırakıp gitmedi. Aman bir de dili açılmakla pek hoşsohbet biri oldu. Halinden de şikâyetçi olmadı hiç; tersine, hasmına arada bir şükür bile etti.

6. Bir Yusuf rüyası

Kız, rüyasında çevresinde dönüp duran çok ayaklı bir geyik görmüş. Öyle bir geyikmiş ki bu, hem durmadan renk değiştiriyor hem başının üstündeki dallar uzayıp kısalarak sanırsın bir alev, parlayıp sönüyormuş. Allah'ın sevgili geyiklerinden biri olup yürüdükçe ayağını nereye basacak olsa orada bir yeni ayak peyda oluyormuş. Sonra, bu kız bu geyiğin döndüğü çemberin ortasında kalmakla aynı zamanda sanki burada hapismiş. Kendi kendine, yine bu rüya hali içinde, geyik bacakları ile tutsak edilmiş bir güler yüzlü mahkûm olmaklığı varmış. Zira, bir zaman sonra anlamış ki, efendim, bu geyik boş değildir. Sırtında, bu geyik, giyiti ak, kendisi ak, yüzü ak bir oğlan taşıyormuş. Ama öyle belirsiz, öyle görünüp kaybolan bir oğlanmış ki bu, kız bu güzel, can yakıcı adamı bir türlü tam olup da göremiyormuş. Sonunda, kız artık dayanamayarak, Allahım sen bilirsin, ya ben bu güzel oğlanın omuzlarına sarılır giderim ya da ne olacaksa olsun, diyerek zorlukla doğrulmuş, geyik bacaklarından, Yusuf suretinden oluşan şu kafese yaklaşarak elini uzatmış. Uzatınca da Allah tarafından uykusu bölünerek uyanıvermiş. Rüyanın tabirini ermiş kişiler daha iyi bilir.

7. Bir yaprak boyu başları ile bu insanlar nasıl bir dil kullanırlardı?

Dediğim gibi, ben bu başlardan çıkan sesleri bir uğultu olarak duyuyor ama söylediklerini anlamıyordum. Ama deftere zeyletmeden geçemeyeceğim kimi sözcükleri de elbette anlamıştım:

Heves ettim heves ya Allah, alas alas alas! Ayyyh! Su ver su, bismillah su ve eh eh ya Allah!

Kim bilir bunlar belki kayıp bir millet idi de Allah bunları toptan bu ağaca yaprak eylemişti. Kadınların örtüsüz, güler yüzlü, erkeklerinin de kel ve keçi sakallı olmalarına bakılırsa bunlar günahkâr bir millet de olabilir idiler.

Bir zamanlar adı *Umman* olan bir kitap okumuştum. Kitabın yazarı İbn'ül Abdullah nam bir yer bilgini idi. Söylediğine göre kimi seyyahların kitaplarında öve öve bitiremedikleri bir şehir varmış. Gimor adlı bu şehri İbn'ül Abdullah'ın kendisi gidip görmek istemiş. Fakat İskenderiye'ye yakın olduğu söylenen bu yeri bulamamış. Sonradan bu şehrin ününü duyan yaşlı mı yaşlı bir adama rastlayınca sordum. Meğer bunlar ülkelerinin ezelden beri var olduğunu sapkınca düşünür, atalarını peygamberden üstün tutarak şehirlerini de Allah'tan evvel düşünürlermiş.

Ancak, bunlar elbette günahkâr da olmayıp ağacın

gerçek meyveleri de olabilir idiler. Bana da o yaşlarımda Allah'tan bir lütuf olarak yüzlerini göstermiş olmaları öyleyse ne büyük mutluluktur.

8. Ali'nin kılıcı neden yarılmıştı?

Zira kılıç kendi isteği ile ikiye ayrılır. Hep kılıç başka nesneleri yaracak değil a, kendi azmi kendi varlığına fazla geldiğinde, yani bir nesne olarak bedeni kendine yetmez olduğunda kılıç kendini doğurmak ister. Bu nedenle böyledir bu.

9. Nevşehirli İbrahim'in *Burunname*'si

Burunname, meşhur bir kitap olup üç yüz elli sayfa kadardır. Nevşehirli İbrahim, daha başka birtakım kitapların da yazarıydı. *Deliye Öğütler* adlı meşhur latifeler kitabını da o yazmıştır. *Burunname*, genel olarak bu olağanüstü uzvumuzun meziyetleri hakkında ise de –savaşları burunları ile kazanan hükümdarları, burnu büyük kılıç ehlini, burnundan konuşarak cemaat karşısında Kuran'ı bu şekilde okuyan acayip hocaları anlatır– büyük bir kısmı da burnumuzun yakalanabileceği hastalıklarla bu hastalıkların iyileştirilmesi ile ilgili tıp bilgilerine ayrılmıştır. Nevşehirli İbrahim'in ben akıbetini öğrenemedim. Ama *Burunname*'sini hükümdara armağan ettiğini, bunun üzerine hükümdarın da alınarak bu meşhur bilgini sürgüne gönderdiğini söylerler.

10. *Seyahatname-i Tebrizî*

Tebrizli Mustafa'yı, Tebrizî adıyla bilirler. Bu görmüş geçirmiş bilgin, öyle sıradan bir seyyah olmayıp hemen her konuda bilgi sahibi idi. Örneğin, kuşların göç yollarını kayıt altında tutar, dağların birbirine uzaklığını göz hesabıyla kusursuz ölçerek hem ordularla kervanlara hem de coğrafya bilimiyle ilgilenenlere büyük kolaylıklar sağlardı. Hem de kendisi gibi seyyahların işini böylece kolaylaştırmış olurdu. Tebrizî, çocuk yaşlarından başlayarak hem seyahat etti hem de bu seyahatlerde görüp geçirdiklerini, öğrendiklerini ve öğrenemediklerini yazarak ardında olağanüstü bir eser bıraktı. Eserine bir isim vermemişti. Zira bu eser, ona göre, hiçbir zaman bitmeyecekti. Tebrizî, ölümsüzlüğe kavuşacağını düşündüğünden, böylece, diyordu, mesela iki yüz sene sonra, yazdıklarımı göstererek gerçekten ölümsüz biri olduğumu kanıtlamış olacağım. Yoksa, bir eser yazmak başka ne işe yarasın?

11. *Hakkında Hiçbir Şey Bilmediğimiz Her Şey Hakkında adlı risale ne anlatırdı?*

Bu risale o devirlerde elden ele dolaşmakla pek çok kişiyi iyice büyülemiş, daha doğrusu bunları acayip bir yaratık görmüş, daha doğrusu cin çarpmışa çevirmişti. Zira ipe sapa gelmez şeyler anlatmakla herkes buna bir anlam vermeye çalışır, yazan kişi deli midir, yoksa erenlerden olup farklı bir dil mi konuşmaktadır, bunu merak edip dururlardı. Böylece babalar da çocuklarından saklamakla bu kâğıtlar kısa zamanda korkulur bir nesne haline gelmişti.

Hakkında Hiçbir Şey Bilmediğimiz Her Şey Hakkında, hakkında pek çok şey söylesek de doğrusu hiçbir zaman hiçbir şey bilemeyeceğimiz Allah'a övgüyle başlıyordu. Zira Allah bize seslenmekle aslında kendi özelliklerini anlatmıyordu. Peki biz onun sesinden, daha doğrusu onun sesiyle duyulup da yazılan şu harflerden onun hakkında ne öğrenelim? Öyleyse onun özelliklerini kim bilebilir?

Bundan sonra, bu uçsuz bucaksız kitap, tavus tüylerinin özelliklerinden ejderlerin salyalarında bulunan tatlı tanelere, hükümdarların konuştuğu özel dilden kadınların birbirine benzemez binbir kokusuna pek çok konuyu açıklamakla aslına bakılırsa ölçülemez bir doğruluğa sahipti.

12. Nefise ile kardeşi Nefes

Bunların da bir zamanlar yaşamış iki güzide kardeş oldukları söylenir. Ben ne yazık ki bu kardeşler hakkında dişe dokunur bir hikâye işitmedim. Nefise ile kardeşi Nefes hakkında hep parça parça şeyler duymakla bunları elde tutmak ya da akılda saklamak mümkün olmadı. Ancak, bu iki kardeşin birbirinin zıddı olmakla bu yüzden böyle adlandırıldıklarını söylemek gerek: Ki, biri alınan, biri de verilen nefestir.

13. Kilisli Rıfat'ın bir güzel sözü

Demek istediğim şu ki, bildiğimiz hiçbir şeyden emin olamamakla birlikte bunu kılavuz edinmiş bir Kilisli Rıfat vardı. Bu görmüş geçirmiş kişi, dünyada ne bir kimseye ne de bir devlete inanmaz, duyup işittiği her şeye, dinlediği herkese karşı çıkarak yaşayıp giderdi. Kilisli Rıfat'ın en meşhur sözü meğer şöyle bir şeydi: Sen yanlış biliyorsun, ama benim bildiğimin de doğru olduğunu söyleyemem.

14. Bir yarım süvari öyküsü

Bir yarım süvari, kolsuz bir adamdır, kolsuz, bacaksız, parmaksız, burunsuz biridir. Ben bir vakitler, böyle bir yarım süvarinin hikâyesini dinlemiştim. Bu kişi, bana anlatanların söylediklerine göre, ki onlar da onu gördükleri zaman gördükleri atlının bir tayf mı yoksa gerçek bir varlık mı olduğunu anlayamamışlar, zira süvari hemen hemen hiç konuşmamakla bir görünüp bir yitiyormuş, korkunç bir savaştan dönmekteymiş. Öyle bir savaşmış ki bu, aylarca sürmüş ve savaş meydanında akla hayale sığmaz hunharlıklar yaşanmış. Kanmış, fışkıracak yer bulabilmek için damarlarda deli gibi dolanarak yerinde duramıyor. Böylece insanın içinde zonklayarak zaten, hani dışarıdan bir hançer yardımına koşmayacak olsa bile, bir zaman sonra. Gövdeyi yararak oluk oluk akmaya başlıyormuş. Süvari, işte böyle bir savaştan sağ çıkmakla yine bir kolu eksikmiş. Yorgun atının üstünde aç, böyle sürüne sürüne ortalıkta dolaşmaya başlamış. Bir yarım süvari, atından inmeyi unutmuştur. Atının ayrı bir varlık, bir başka nesne olduğunu akıl bile edemez. İnip ne yapacak. Ona, — Nereden gelir, nereye gidersin, diye sormuşlar. Gözleri şaşılacak kadar beyaz olmakla bu gözleri çevirip onlara hayretle bakmış, — Bilmem, demiş. Benim bir kolum vardı ki bunu ararım. — Kolunu yerde mi

ararsın, diye sormuşlar. — Yer nedir, demiş. Sonra uzaklaşmamış da, silinir gibi olmuş. İşte bu süvariyi sonra yıllarca o civarda hep görmüşler. Bu atlı, bir hatıra gibi dolanır, sanırsın tek başına o yörenin vicdanıdır; görenlerin içini acı bir kederle doldururmuş.

15. *Okyanus* adlı kitap ne anlatırdı?

Okyanus, başı sonu olmayan uçsuz bucaksız bir kitaptı. Ben, bu kitabın o büyük ciltlerinden birini görmekle şanslı sayılırdım. Kitabı Neyire ile dere boyunda öpüşerek geçirdiğimiz av sefasından birkaç gün sonra Şamlı Hüseyn'in evinde görmüştüm; kara ciltli, büyük, yerden kalkmaz bir kitaptı ki küçük bir elyazısı ile bıkılıp usanmadan yazılmıştı. Hüseyn, *Okyanus*'u Suriyeli bir imamın yazdığını söylemişti ama cildin üzerinde imza yoktu. Ola ki imam *Okyanus*'un hiç bitmeyeceğini düşünüyordu. Daha doğrusu, ki eserin adından da bu anlaşılıyordu, bitirilmemek üzere başlanmış bir kitap olup zira tamamlamak Allah'a özgüdür, denerek tamlıktan ve eksiksizlikten kaçınılmıştı. *Okyanus*, büyük seyyah İbn Battûta'nın da sevgisini kazanmıştı ki o bundan övgüyle söz eder, demişti Şamlı Hüseyn. Elbette bitirilmemek üzere ancak başlanmış bir eser sonsuza dek yazılıp gider ve doğal olarak yeryüzünde olup da aklımıza gelebilecek her şeyi anlatır, daha doğrusu her şeye değinir ve dokunulmadık köşe bucak bırakmayarak tıpkı okyanusun suları gibi bitimsiz olur. Hastalıkların çareleri, gelmiş geçmiş tüm hekimlerin, gök bilginlerinin, şairlerin, kâşif ve kimya ilminden anlayanların, yazılmış ve okunmuş kitapların bilgileri, hayvanlarla bitkilerin özel-

likleri, mucizelerin nitelikleri, savaşların ve savaş ustalarının incelikleri, kadınların ve erkeklerin bütün özellikleri ve daha akla gelebilecek pek çok konu *Okyanus*'ta –daha doğrusu benim görebildiğim ciltte– yer alıyordu ve kitap öyle tatlı ve ahenkli bir dille yazılmıştı ki, okunmakla doyulacak gibi değildi.

Görüp geçirdiğim olayları anlatmaya başlamamın tek ve ikincil nedeni, bir kere, kaza eseri de olsa kalemi elime almış olmamdır. Bahanem yok; kendimi, yaşadığım şeylerle tanıdığım kişilerin, hayvanların, bitkilerin, gezip gördüğüm yerlerin, serin duvarlar arasına saklanmış iç açıcı odaların, birbirinden güzel kadınlarla bunların olağanüstü memeleriyle kalçalarının, Allah'ın belası bir hançerin, bu hançer tarafından kesilerek öksüz bırakılmış kolumun, bu kesik avucumda aylarca saklamayı başarabildiğim yüzüğün, leyleklerin, tilkilerin, fillerin, kaplanların ve bu kaplanlarla kutsal aslanlar üzerinde seyahat eden başka seyyahların, kitapların, bu kitapları okuyarak deliren acayip dervişlerin ve bütün bunları oturup yazmaya çalışan Zeyrek adlı bir kişinin bahanesi sayıyorum.

Faruk Duman'dan, büyülü bir âleme kışkırtıcı bir yolculuk...

THG
263768
CFL

can

27 TL
KDV DAHİL

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN
9 789750 723377